1913

XVII/1 – Voňavka, Josef Borr. – *Péče o mládež ve světle katolického životního názor*u (překlad od Adolfa Bertrama), s. 1-43 (MVČ, SVK)

XVII/2 – Blaťák, František – *Sv. missie*, s. 1-39 (BK, MVČ, SVK)

XVII/3 – Josafat, František – *Papež římský* (překlad od P. E. Hagera), s. 1-24 (BK, MVČ, SVK)

XVII/4 – Pospíšil, František – *Co má věděti český katolík o Mistru Janu Husovi*, s. 1-40 (BK, MVČ, SVK)

XVII/5 – Voňavka, Josef Borr. – *Péče o dívčí katolický svět*, s. 1-32 (BK, MVČ, SVK)

XVII/6 – Dlouhý, Jaroslav (Bělina, Jan) – *Mravouky bez Boha*, s. 1-32 (BK, MVČ, SVK)

XVII/7 – Svoboda, Antonín – *Kulturní boj a český katolický lid*, s. 1-47 (SVK)

XVII/8,9 – Sahula, Jiří– *Arnošt z Pardubic*, s. 1-64 (BK, SVK)

XVII/10-12 – Sahula, Jiří– *Husitská víra*, s. 1-96 (BK, MVČ, SVK)

Časové Ú.....y.

...ník
otázkám.
...ppl.

Ročník XVII. 1913. Číslo 1.

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K.
Jednotlivá čísla stojí 8 h.

Péče o mládež ve světle katolického životního názoru.

Napsal Dr. Adolf Bertram, biskup hildesheimský.
Se svolením autorovým přeložil Jos. Borr. Voňavka.

»Věrný přítel jest mocná ochrana.«

Známý biskup hildesheimský Dr. Adolf Bertram vydal loni pastýřský list, který ve formě brožury došel již druhého vydání. Psal o thematu, které zoveme moderně »palčivým«. Otázka zachycení mládeže škole odrůstající a zachránění jí skutečnému životu, neotrávenému pochybnostmi a nenávistí, není již jen sociální problém, je to životní úkol všech národů, kteří chtějí žíti a nechtějí svými vlastními dětmi si nechati kopati hrob. Bi-

skup Bertram nazval list svůj: »Péče o mládež ve světle katolického životního názoru«. Slovo lásky a péče rodičům a přátelům ze školy vystupující mládeže.

U nás péče o mládež ze školy jdoucí stále ještě v plenkách. Jsou kruhy, které péči o tuto mládež považují stále ještě za sport a za předčasnost.

Proto žádal jsem biskupa hildesheimského o dovolení překladu jeho pastýřského listu, který by budil u nás porozumění pro věc tak vážnou a neodkladnou, jíž v jiných státech se věnuje plná pozornost i v kruzích vládních. A milerád svolil Dr. Bertram, připojuje svá přání, aby u nás slovo dobře míněné přineslo užitku.

Loni psal jsem o prvním přijímání dětí. Letos má tento list býti jinému sv. přijímání dětí věnován: poslednímu totiž před vystoupením ze školy.

Den prvního sv. přijímání je dnem plným radosti a jaré krásy, den nejčistší radosti srdcí dětských, který se dá srovnati s pučením útlých poupat za slunného jara. Radostný je také i den posledního společného svatého přijímání školních dětí, ale promísen je již vážnou starostí a provázen obavou tázavého výhledu do budoucna. Nyní, kdy děti naposled, jako školáci kolem svého duchovního správce shromážděny, blíží se stolu Páně ke přijetí Chleba života, má opustiti loďka jejich života starostně chráněný přístav mládí; loďka má se odvážiti první plavby na daleké moře života. Co z ní zůstane? Co z dítěte bude?

U mnohého z nich všecky známky nasvědčují na bouřnou plavbu. Vždyť vlny naší doby zdvihají se vysoko; úskalí a nebezpečných proudů je tolik; a ruce, které loďku řídí, jsou ještě slabé a beze vší zkušenosti.

Proto mísí se s výrazem radosti vážně starostný tah na tváři duchovního pastýře. A na čele rozumných rodičů čteme tutéž vážnost.

»Malé děti — malé starosti — velké děti — velké starosti.«

A která je ta největší z těchto všech starostí? Ne starost o časné úspěchy. Ač je starost tato veliká, a ač všecky síly nutí napnouti, není přece tou největší. Kristus varuje, abychom se zcela neutápěli ve starostech o pokrm a nápoj, o oděv a postavení ve společnosti. Kristus mluví též o jiném cíli, jemuž vše pozemské slouží. Napomíná: Nezapomeň toho jednoho nutného! To jest: Boha poznati, Bohu sloužiti, Boha milovati a držení Boha si vybojovati. Kdo jinak smýšlí, nesmýšlí křesťansky. —

V tomto světle Kristově má býti časná i věčná péče o mládež pěstěna, v tomto světle mají všichni přátelé mládeže pomáhati vnější i vnitřní síly mládeže množiti, její tělesnou i duševní kulturu podporovati. To je křesťanská péče o mládež.

O péči o mládež ve světle katolického nazírání životního chci mluviti rodičům a přátelům mladistvých duší. Zdůrazněním katolického životního názoru není nijak práci mé dán polemický ton. Následující řádky jasně dokáží význam tohoto dodatku. V něm poukazuji na povinnost v životě víry mládeže jasnost a pevnost náboženského přesvědčení posilovati a v srdcích

mladistvých udržovati svatou lásku k prostředkům milosti v církvi. Katolický životní názor je křesťanský životní názor katolíků.

Otázku, jaký význam tento náš životní názor v péči o mládež má, stavím v popředí následujících úvah.

I. Nutnost a základ péče o mládež.

Je významný to den propuštění ze školy! To pociťují rodiče v hlubině duše své. A tomuto pocitu nemůže se ani hoch, ani dívka vyhnouti. Zříme to na nedočkavosti, se kterou většina dětí na ten den čeká. Zříme to na výrazu tváře dětí ze školy právě propuštěných. Tam to září jako nové sebevědomí. Je to vědomí, že nová, svobodnější, samostatnější perioda života nastává. A tuto nově se otevírající periodu malují si přemnozí z těch mladých příliš růžově. Každý věří a doufá tak rád tomu a v to, čeho si přeje; a na přání je jinoch příliš bohat.

Rodiče a vychovatelé řekli dítěti při vystoupení ze školy: nejsi dítětem více! A mladistvá duše jeho ráda to slyšela. Je to uznáním přece, že mu nyní přináleží více samostatnosti a osobního rozhodování. Proto jeho vystupování stává se najednou určitějším a pevnějším. On, nyní jinoch již, sám si volí své povolání za vedení rady rodičů. On sám se pro určitou cestu životem rozhoduje.

Jak se pojednou rozcházejí nyní životní směry cest všech těch, kteří spolu do nedávna ještě v jedné školní lavici zasedali. Různost povolání počíná. Ale také třídění duchů. A toto třídění je to nejdůležitější. Povolání určuje zevnější životní po-

stavení. Hlouběji zasahuje vnitřní, duševní život: svět charakteru.

Tu přistupuji k mladíkovi a nejdříve jemu volám slovo, jež papež Lev Veliký o vánocích při jeslích Spasitelových napsal: »Agnosce, christiane, dignitatem tuam.« Křesťane, poznej důstojnost svou!

Veliká věc ti při propuštění ze školy svěřena, křesťanský jinochu a dívko! Až dosud jiní tebe řídili a vodili. Ode dneška máš sám sebe vésti a vychovávati. A tím ti svěřeno blaho i bolest nesmrtelné duše, blaho a bolest lidského života a celé věčnosti.

Až dosud jiné ruce psaly na listy knihy tvého života. A psal-li jsi někdy sám, jiné ruce ruku tvoji vedly. Ale nyní píšeš knihu svého života sám, list za listem, den za dnem; a jak nyní knihu svou napíšeš, tak zůstane napsána na věky. Co jsi napsal, zůstane psáno. Nuže, pečuj o to, abys psal životopis plný cti a slávy.

S vážnými a dobrými úmysly vstupuje většina mladistvých duší do života. O tom nijak nepochybujeme. Poněvadž však v jejich myšlení a smýšlení zůstává ještě tolik dětinského, nesmíme jim vedení ještě úplně odepříti. Jinak příliš mnozí z nich propadnou pokušení a svodům. Ježto pak mládí, školu opouštějící, nese ještě každému vstříc nezkušenou svoji důvěřivost, je svůdcům lehko oslepiti ji namlouváním a využitím jejich probouzející se ctižádosti. A ježto tito jinoši bránu školy dnes opouštějící ještě nemají cviku v užívání své samostatnosti, stává se pro ně čas samostatného rozhodování pokušením a sváděním k bezuzdnosti. Odtud potřeba rozumného vedení mládeže, otcov-

ské a přátelské pomoci v podporování jejich životních statků. Uvykli jsme tuto práci zváti péčí o mládež. I po nejlépe ztrávených školních letech jest jí potřeba, a lépe řečeno, jest nezbytna.

Škola ovšem až ke dni propuštění mnoho vykonala. Dík, kterým za to povinni jsou dobrým učitelům rodiče i děti, stát i církev, musí býti vřelý a hluboce založený. Avšak právě propuštěním ze školy lámou se dosavadní opory mladistvého stromku a začínají bouře. Začíná boj o život: netoliko však jen o časný život, pozemskou existenci, nýbrž i o duchovní, věčný život, o nejsvětější zájmy životní. Odtud onen tak dobře připravený a promyšlený útok na mládež školu opouštějící. Nemůže-li nevěra své sítě v letech školních ještě tak rozprostříti, jak by chtěla, tím odvážněji a tím lstivěji vrhá je po mládeži školu opouštějící. Nestává dnes žádné slabosti dětského srdce, na niž by nevěra nedovedla navléci svých osidel, aby strhla časem nezkušené. Domněnce o samostatnosti lichotí; vzdělání a osvětu slibuje; zábavy a rozptylování ukazuje tak lákavě, že i nejlepší výsledky školních let počínají se viklati. »Kníže světa« spolu se skrytými, právě nyní se probouzejícími vášněmi v nezkušeném srdci, tedy útoky **z venčí** a nebezpečí **v nitru:** to je situace života ze školy vystupující mládeže.

»Člověk je jen jednou mladým.« Ano, tak tomu jest. Jsme jen jednou mladí. Čas mládí se více nenavrátí. Proto přihlížejte k tomu, jak mládí své ztrávíte. »Uvykl-li jinoch na cestu svou, pak neupustí od ní.« (Přísl. *22*, 6.)

»Jsme jen jednou mladí.« Tak jest. A vnikl-li

jednou jed hluboko do mladistvého organismu, můžete cítiti následky až do konce života.

»Jsme jen jednou mladí.« Zcela správně. Čas květů jara se více nevrátí. Květy, jež mráz spálil a bouřka jarní smetla, žádný zahradník nedovede stromu vrátiti. Čas mládí je dobou setí. Co budeš síti, budeš i žíti. Čas žně ukáže, jaké snopy snesou ti, jichž cesty v poslední školní den se rozešly na pravo a na levo. Ó, ty poslední dni školy, jak jsi plný vážnosti a opravdovosti!

O povinnostech rodičů k dětem ze školy vystupujícím mluviti je přední povinností biskupů. Co v den sv. biřmování rodičům na srdce klademe, chci dnes připomenouti.

Na periodu života mezi 14. a 20. rokem, na léta mezi školními lavicemi a kasárnami obrací dnes církev a stát se zdvojnásobenou péčí svůj zřetel. Tu neznám jako biskup žádné světější povinnosti, než všem přátelům mládeže zvolati: »Postavte dílo péče o mládež na správný základ!« A který ten správný základ je, nemůže dobrému křesťanu býti tajno. Bůh sám to dí ústy Apoštola v pádné větě: »Jiného základu nemůže nikdo položiti mimo ten, který položen jest, jenž jest Ježíš Kristus.«

Kristus je základem. To znamená: Kristovo učení, Kristova přikázání a Kristovy instituce jsou základnou vší zdravé křesťanské péče o mládež. To je základní věta katolického nazírání na život. V této zásadě rozcházejí se cesty konfessionelní, křesťanské péče o mládež a cesty oněch směrů ve světské péči o mládež, které jsou proti křesťanskému vzdělání mládeže. Proto nutno při této zá-

kladní naší větě se zdržeti a hledati, jaký význam má v praktické práci.

Čistě světská péče o mládež staví si za cíl čistě pozemské mety, jde za pozemskými ideály, počítá jen s přirozenými, světskými prostředky. Tyto cíle jsou tělesné zdraví a zručnost spojená s obratností tělesnou, zdatnost vojenskou službou povinných, odborná zdokonalenost, láska k pozemské vlasti, radost na dílech přírody a ruky lidské a konání občanských ctností. To vše jsou nesporně veliké statky přirozeného řádu. Ani jedna ze jmenovaných věcí nesmí od nás býti méně ceněna nebo podceňována. Je povinností tyto pozemské statky uchovati a množiti. Vždyť jsou to talenty a síly, jež Bůh nám svěřil ke splnění naší životní úlohy.

Talenty a síly jsou to. Nejsou však nejvyšším cílem a nejvyšším dobrem. My křesťané máme ještě jinou, vyšší úlohu, máme ještě vznešenější statky a mocnější pomocné prostředky. Ty nám dal Kristus. A ony vyšší cíle a úkoly člověka nejsou v žádném období lidského věku více ohroženy, jako v letech mezi 14. a 20. Je proto nemyslitelno, aby věřící křesťan ve své péči o mládež viděl jen starost a péči o světské statky a síly. Věřící křesťan je vázán při péči o pozemské statky zrak mladého křesťana obraceti na nejvyšší cíl a nejlepší statky a to nejen theoreticky, nýbrž i prakticky. Vždyť přece v každém zdravém podniku musí prostředky buď k nejvyššímu cíli sloužiti, neb jej aspoň podporovati. Nikdy nesmějí proti nejvyššímu cíli bojovati. Ani nepřímo nesmějí od nejvyššího cíle se odchýliti. Tak tomu chce pravý, rozumný řád. Kdo by tento starý řád chtěl zvrá-

titi a čistě světskou péčí o mládež, považoval za dostatečnou, opovrhnuv nejvyššími statky křesťana, ten přeřezává proud moderního kulturního života a odděluje jej od pramenů zděděné křesťanské kultury.

Má to eminentně praktický smysl, díme-li: v péči o mládež nelze položiti jiného základu, než je základ celého křesťanského života, Kristus Ježíš. A větou: Kristus je základem — je vyslovena také povinnost církve všemi silami přispěti k péči o mládež. Vždyť přece ten Kristus, který je základem křesťanské kultury, není jen několik, dle libosti vybraných myšlenek křesťanských, které by si každý dle své osobní, subjektivní chuti upravil a vykládal, nýbrž je v církvi své stále žijící Učitel, Vykupitel a Oživovatel, Ježíš Nazaretský.

To je základna směrodatná v práci pro mládež.

Tímto pojímáním péče o mládež nevcházíme nijak v rozpor se státní péčí o nedospělé. Není to sice úkolem státu samostatně řešiti úkoly církve. Stát je světským zařízením se světskými pouze cíli a světskými prostředky. V naší době, která jeví tak veliký světský sklon, nemůže nás nijak překvapiti, zdůrazňují-li světské úřady v péči o mládež jen prostředky a pomůcky světské. Pokud však stát chce zůstati vážně křesťanským, čekáme a můžeme na dále doufati, že činnost církve v péči o mládež nebude zadržovati, ale že rád užije každé příležitosti, jako se v posledních časech již stalo, aby bez ohledů práci tu uznal a podporoval.

Křesťanská starost o mládež ze školy vystupující, jak ji u nás prakticky provádíme, přinesla mnohou platnou službu zájmům samotného státu. Nikdy jsme nezkracovali světských zájmů v ná-

boženské péči o mládež. Vždy měla církev dvojí cíl před očima: pro pozemské povolání utužiti mladíka posílením zdraví, všeobecným a odborným vzděláním, a zároveň starostí o život silné víry a mravní bezúhonnosti pro časné i věčné štěstí. Tak jednali naši mužové, jako otec tovaryšů Kolping. Kdyby však při péči o mládež ze školy propuštěnou mělo býti zabraňováno péči i o vyšší cíle, takže by náboženské statky mladíků byly zanedbávány anebo že by náboženství bylo jen jakousi dekorací občanského blahobytu, pak by již tato péče o mládež nebyla křesťanskou v pravém slova smyslu.

Vím sice dobře, že tento náš názor na péči o mládež v různých kruzích je napadán. Kdo však sám ve svém mládí nezkusil, jakou mocí v životě člověka je náboženské cítění, jaké síly nám dodává, když bouře lodičku života již zvrátiti hrozí, jaké nadšení nám dává pro vše vyšší a šlechetné, k jakým obětem nás zoceluje — kdo sám nezkusil obšťastňující moci modlitby, bohoslužby, zřídel milosti: sv. svátostí: tomu bude velmi těžko rozuměti onomu »Sursum corda«, které katolické péči o jinocha dodává nejvyššího posvěcení a síly.

Katoličtí rodičové pak — a na ty se obracím — nikdy nezapomenou, jaký druh péče o mládež to je, která jejich dětem ochranu proti nejhorším svůdcům dává, která jim vždy v kritických chvílích sílu skýtá a na trnité dráze mladistvým junům vlévá silnou důvěru a naději.

Práce pro mládež je vážná práce. Je však také plna odměn. Co může býti větší odměnou nad pohled z čistého oka jinocha, z něhož září vnitřní

harmonie, trvalé nadšení pro vše krásné a dobré, zbožnost a smysl pro oběť, radost z práce a pokoj klidného svědomí. Jediný pohled z takového oka je slunečný paprsek, který padá do vší té vážné starosti rodičů.

V tomto obšťastňujícím výsledku křesťanské výchovy spočívá její přitažlivost pro mládež samu a tajemství jejího zdaru. Vždyť přece taková výchova, která v srdci upevňuje charakter a svatou radost, je nejlepší ochranou proti svůdcům. Srdce, které samo v sobě našlo svou radost, nebaží po jedovatých zábavách, které hlodají na stromu života národů.

Taková péče o mládež dodává duši jinocha vědomí vyššího šlechtictví ducha. Kdo je si své pravé křesťanské důstojnosti a své vnitřní ceny vědom, ten snadno snese posměch nezřízených druhů.

Taková péče o mládež je nejlepší zárukou, že jinoch i v mužném věku se osvědčí jako charakter a že vykoná zdatně své poslání.

Toť cíl a nejlepší výsledek pravé křesťanské péče o mládež.

Proto v čelo těchto úvah postavil jsem slova, která církev ve svaté vánoční noci mládeži provolává: »Pamatuj své křesťanské důstojnosti!« Chraňte proto a rozmnožujte statky křesťanské kultury.

Křesťanským rodičům v první řadě jsou věnovány tyto řádky. První místo musí tedy zaujmouti otázka: Jak může rodinný dům spolupracovati na úkolech, které stát i církev dnes pojímají pod heslem: Péče o mládež ze školy vycházející.

II. Péče o mládež v domě otcovském.

Vzpomeneme-li mužů, kteří něco velikého vykonali, a tážeme-li se: komu že děkují za základ svého působení a svého štěstí, neuvádějí nás do tělocvičen ani na tenis, nejdou s námi do museí a divadel, ani k deklamačním večírkům a sportovním zápasům, ale nejčastěji směřují kroky jejich k dílně otcově a do světničky matčiny. Ještě po desetiletích prodlévají v myšlenkách u tichého příkladu věrné práce otcovy a laskavé péče matčiny. Cítí, jak otcův pohled vždy ještě jejich cesty životní provází, a že srdce mateřské pro ně nikdy nedobije, byť již dávno tlouci přestalo.

Tu spočívá vnitřní síla zdatné péče a práce o mládež.

Bible nám to dotvrzuje význačnými slovy: »Požehnání otcovo staví dětem domy; kletba matčina je bourá.« Bible zná hříchy rodičů, které Bůh trestá až do čtvrtého pokolení. — Než nejen ústa matky a otce vyslovují slova kletby nebo požehnání; ještě výmluvněji káže požehnaně nebo nešťastně život a denní dílo otce a matky.

To jsou tajemná vlákna, jež vpředena jsou v děje našeho života.

Jest sice pravda, že každé dítě jen za své činy je zodpovědno, ale jako jsme od rodičů tělo a krev zdědili, tak vlivně působí rodiče na smýšlení a cítění, na názor životní a zásady dítěte. Na tom spočívá buď požehnání nebo neštěstí. Dětské orgány vdechují vzduch světnice rodičů. Dětský duch dýše smýšlení rodičů.

Dětské tělo je živeno mlékem matky a chlebem od matky. Dětské oko a ucho vsává v sebe

obraz, způsob života, smýšlení a mluvení rodičů. Ba i pohyby a ton hlasu rodičů vtiskuje se hluboko v duši dětskou. Nesmazatelně hluboko se vtiskuje.

A na to vše pojí se požehnání, na to vše váže se často i kletba.

Jak mnoho máme dnes mladistvých jinochů a dívek, o nichž možno s obavou tušiti, že jednou nebudou společnosti k požehnání, a kteří sami nejtíže nesou špatné dědictví otce a matky!

Zahynutí jsou proto zasvěceny již národy, které trpí, aby rodiny byly olupovány o nejsvětější a nejvyšší statky a nejlepší síly: o živou nábožnost a náboženské cítění a čistou mravnost.

S hlubokou vážností tedy znovu a znovu obracejí se všichni přátelé mládeže na rodiče, aby je nutili tak ke zpytování svědomí, zda dědictví, které dětem zanechávají, v očích Božích bude kletbou, nebo zárukou požehnání Nejvyššího. Nemohu tedy ani já opomenouti poukázati na vliv, který dům otcovský daleko za léta dětství má a vykonává. Nechci a nemohu zde vyčítati všecky ty jednotlivé nitky, které z domu otcovského a ze školy se táhnou do let dospělejší mládeže. Jen jedno budiž připomenuto, a sice to, co se mi pozorováním nejhlouběji v duši vrylo.

Čím působí rodiče nejhlouběji na život dítěte? Ne mnohými napomínáními a tresty. Ty všecky rodí často roztrpčenost. Ne vnějšími prostředky toliko. Vždyť ty nerodí žádných životaplných sil. Ba ani samo provádění náboženství a jeho předpisů, odbývá-li se jen ze zvyklosti, že to je už tak v modě, nemá rozhodujícího vlivu. Odpad tolika mladých lidí, kteří odcházejí z katolického ven-

kova do měst, ukazuje to nejlépe. Jsou to tací hoši a taká děvčata, v nichž náboženské tvoření charakteru nezapustilo hlubokých kořenů. V podobenství o rozsévači poukazuje na to Spasitel. Právě tak není zdatnost methodická a školou předepsaná výchova ještě rozhodujícím činitelem. Směrodatným je charakter a obětavostí prodchnutý příklad rodičů a vychovatelů.

Proto působí hluboce nábožeństí rodičové a vychovatelé, kteří sebezápor a dobrovolnou oběť a smysl pro oběť projevují v boji o ctnost, desetkráte více v péči o mládež, než sebe vzdělanější paedagogové bez hluboce založených vlastností charakteru. Na charakter, na příklad sebeoběti v povolání víže se požehnání. Kde to vše schází, tam jsou parádní výsledky péče o mládež a vzdělání mládeže jen mohutné snopy a málo zrní! V domech, kde zbožní rodičové na tichém, neúnavném díle obětavě pracují, tam stávají kolébky nejspokojenějších generací.

Nezapomínejte, rodičové, že srdce dítěte je jako vosk. Vám je svěřeno, abyste v ně vtiskli pečeť. Má-li pečeť býti ve vosk dobře vtisknuta, musí vosk srdce býti měkký a teplý vaší hřejivou a obětavou láskou, a opět tvrdý a pevný vaší pevností charakteru. Pak dostanete pečeť silného charakteru. Tato pečeť zpravidla vtiskne se tak hluboko, že žádná moc není s to, ji opět zničiti. Proto dal Bůh dítěti tak pozorné oko a ucho, jímž své rodiče po celý den pozoruje a jim naslouchá a je studuje. Doklady pro to mohli byste mi z vlastních vašich kruhů s dostatek vypravovati.

Otec a matka, kteří přes všechnu celotýdenní únavu v neděli ráno vstanou, aby brali účast

na mši svaté, aby svaté svátosti věrně a hodně přijali, ti působí tímto svým němým příkladem na dítě mnohem hlouběji, než sebe krásnější kázání o svátostech. Před delším časem vypravoval mi kněz mé diecése, kterak mládí své prožíval ve filiální obci, kde učitel denně za bouře a sněhu putovával do sousední obce, kde byl kostel, aby byl přítomen mši svaté. A pravil mi onen kněz, že onen učitel působil tím mnohem trvaleji na náboženský smysl dětí, než sebe dokonalejší methodika ve vyučování náboženství. Ovšem zdatné methodické vyučování náboženství je nutné a nezbytné, avšak Bůh má také svou methodiku, a v ní se dí, že obětavý příklad rodičů a vychovatelů rodí požehnání. Tuto methodiku vepsal Bůh v srdce člověka a národů. Nikdo jí nemůže korrigovati. Zůstává věčně správná.

Co tu řečeno, nemá býti nějakým kárným kázáním rodičům a dobrým vychovatelům. Jsou to napomenutí, která s touže přísností sobě samému a svému kleru činím. Také o biskupovi a knězi platí, že v ten den, ve který by z našeho působení vymizela obětavost a radostná láska, zmizelo by i požehnání z naší práce.

Péče o mládež ze školy vystupující: Toť volání našich dnů. Proto obracím se na ty, které sám Bůh v první řadě učinil pěstiteli dětí, na otce a matky. Odvolávám se na svědomí rodičů. Vždyť brzy přijde hodina, kdy Bůh duše dětí z vašich bude žádati rukou. Odvolávám se k lásce mateřského a otcovského srdce. Vždyť štěstí vašich dětí, časné i věčné štěstí, nemůže vám býti lhostejno. Odvolávám se na přísné oko matčino. Mat-

ka, která dítě své pod srdcem nosila,, dovede přece čísti v srdci svého dítěte.

Tři druhy ctností musíte, rodičové, vložiti záhy do srdce dětí školu opouštějících: **náboženské, mravní a sociální.** Ty budou nejlepším dědictvím vašich dětí. Všechny ostatní pozemské statky mohou jediným neštěstím býti ztraceny. Dědictví dobré výchovy zůstává.

Nejsvětějším dědictvím rodinným jsou **náboženské ctnosti.** Jejich pramen je hluboká a pevná víra a přesvědčení ve víře. Vaše celé domácí působení, rodičové, musí býti vedeno myšlenkou na Boha a zodpovědností Bohu. Dítě to chápe zcela dobře, je-li u vás vzpomínka na Boha v různých okolnostech životních jen bagatelem, nebo je-li vám vůdčí životní hvězdou. Ku příkladu: když otec, jsa přemlouván k nějaké nesprávnosti, krátce a jasně prohlásí: toho neučiním, protože bych toho nemohl před Bohem zodpověděti, — tím vtiskuje v srdce dítěte tento tah svého charakteru hluboko a nesmazatelně. Dítě je hrdo na takového otce a ještě v pozdních letech pohlíží s úctou v jeho charakterní oko. — Jiný příklad: Rodina je pozvána k nedělní zábavě, a matka řekne: prosím, abych byla omluvena, neboť pak bych nemohla býti přítomna mši sv.; to je přikázání a pro mne povinnost. Takový příklad matky zůstane dítěti nezapomenutelný, takové krátké resolutní slovo její stane se nezničitelným v srdci dětském. Tak se vyhraňují pevné linie v charakteru dítěte. Tím se navádí opravdová vážnost k náboženství. Tak se prohlubuje láska k modlitbě, záliba na bohoslužbě, radost klidného svědomí. Toť pravé veselí v Bohu. A to má jen ten, kdo přine-

se oběť pro svého Boha. Hle, to je ona pevná půda, na níž se daří šťastnému, radostnému a důvěrnému rodinnému životu.

Rodiče, kteří jsou plni obětavé nábožnosti, uchovají si vliv na dítě i po propuštění ze školy. Tací rodiče jsou schopni své děti jediným pohledem a jediným slovem lépe vésti, než jiný unavujícím poučováním. Tací rodiče mají ve své vychovávací methodě onu klidnou rozhodnost, která dítěti imponuje, a kterou pak následuje, když nabylo samostatnosti. Pro takové rodiče není to nic těžkého navésti děti k tomu, aby hledaly a nalézaly vnitřní uspokojení ve vědomí věrně splněných povinností.

To je tedy to svaté dědictví rodiny: hluboké náboženské přesvědčení. Chcete-li věděti, čím se toto dědictví nejsnadněji ztrácí, jmenuji vám dvě nebezpečí. Čím ochotněji dovolujete, aby špatný tisk měl přístup do vašich rodin, a čím lehkovážněji smýšlíte o smíšených manželstvích, tím jistěji ztratí se vám rodinný talisman.

Druhým dědictvím domu otcovského jsou **mravní ctnosti.** Celá schránka nejsvětějších pokladů se rozevírá při slově: mravní ctnosti v rodinném životě. Mohu je shrnouti v jedno slovo: Pěstěte v dětech mravní cit cti! — Na berle pastýřské, kterou v dómu při slavných bohoslužbách nosím, stojí vyryta slova: Malo mori, quam foedari, Raději chci zemříti, než se mravně poskvrniti. Vložte tuto větu do hlubin dětského srdce! To je ten pravý, správný cit pro čest. Brzy po opuštění lavic školních může každý čísti v oku dítěte, zda jeho ctižádostivost záleží v pyšné touze po penězích, či po velikosti pozemků, zda touží po cti ze-

vnějšího úspěchu, anebo zda chce svou velikost hledati v tom, aby byl považován za vzdělaného a mohl na všem bráti podíl, anebo myslí-li snad na čest Boží a na čest před vlastním svědomím. Ať je tedy světlou hvězdou mládeže opouštějící školní škamny: Raději obětuji život než mravní čest a cit pro tuto čest.

Tomuto citu pro čest hrozí veliká nebezpečí. Před jedním z nich nutno mi v naší, k požívavosti nakloněné době zvláště varovati. Je to tak zvané »volnější pochopení života«.

Vystupujte proto se vší vážností své autority proti všemu oplzlému. Vy přece všichni znáte ten hrozný jed oplzlosti v obrazech, divadlech, kinematografech, v literatuře zábavné, kde se všude v srdce jindy silných národů zasazují zárodky smrti. A to je ten jed, který od několika desítiletí se mládeži podává.

Jsme si dobře vědomi, že, nepomohou-li nám naše matky v boji proti této špíně, ani nejvážnější slovo pastýře ničeho nezmůže.

Šesté přikázání Boží má přece pro svět jistě tutéž platnost, jaké jste se ve škole učili vy. Chraňte tedy jen ostražitě čistotu a stydlivost mládeže pěstěním pravé mravní cti žádosti.

Vzdalujte od rodinných svých krbů obrazy, které mohou stydlivost uraziti. Není to žádným znamením vzdělání a pokroku, když se v rodině povalují všecky možné illustrované listy, anebo když se provádějí děti v letech vývinu po všech možných museích.

Stydlivost je ochrana nevinnosti a dobrých mravů. Ona skýtá sílu ve chvílích pokušení. Učí obezřetnosti proti záludným svůdcům. Činí srdce

šlechetným a rytířským ve styku s osobami druhého pohlaví. Kde v rodině panuje ušlechtilý způsob v jednání a ve mravech, tam se dětem stává druhou přirozeností.

Položen-li v srdcích mladistvých mohutný základ v takovouto půdu, pak vyrůstají z ní i **ctnosti hospodářské a sociální.** Těmi rozumíme ctnosti v povolání životním, ctnosti v domácnosti, ctnosti ve společenském styku. Kdo má hluboce založené náboženské přesvědčení, a mravní cit pro čest, ten miluje také mírnost a střídmost. Vždyť takové srdce jest vnitřně spokojeno a nemusí chodit žebrat o radost do místnosti zábav a alkoholu. Tací mladíci učí se sami od sebe, aniž by potřebovali mnoho býti napomínáni, píli a spořivosti. Píle a spořivost nejsou ničím jiným, než svědomitostí a věrností i v malém. Býti svědomitým v užívání času, v užívání a výcviku svých sil a vloh — býti svědomitým v potřebě peněz, aby spíše groš s grošem se sešel a jednou větší požehnání přinesl ve vlastním domě a při šlechetných podnicích: vše to jsou květy a ovoce na stromě zdravého náboženského smýšlení.

Takto je zajištěn základ budoucího štěstí, a štěstí to zajišťuje spořádaný duch rodinný. Jen v pravdě zbožných rodinách shledáváme se s onou svatou a něžnou i silnou láskou mezi dětmi a rodiči, kterou zoveme pietou: to je ta svatá páska, kterou Stvořitel sám utkal a které pro přirozenost naši porušenou a k poblouzení nakloněnou jen milostí a silou Kristovou dostává se posvěcení. Čím mohutnější v klínu rodiny je posvěcena pieta, tím silněji zakotvena v dětech školu opouštějících pieta ve velké rodině, obci a státu: úcta před autoritami

veřejného života. Tím více miluje dorůstající jinoch ve svém vystupování onu zdvořilost, která je výrazem vnitřního umravnění. Ve styku rodinném musí již dítě před vystoupením ze školy z chování se rodičů mezi sebou, dětí k rodičům a ze vzájemného styku bratří a sester naučiti se oněm jednoduchým, ale ušlechtilým společenským formám, které mu mají v budoucnosti pomoci udržeti dobré styky s cizími.

Vše to jsou základní rysy oné péče o mládež, jak ji katolická církev ve všech časech rodičům ukládala a přikazovala. Čím bedlivěji sledujeme vývin dítek škole odrůstajících, tím jasněji vidíme, že náboženská péče o mládež v rodině mnohem je důležitější, než všecky ostatní jinak dobře míněné podniky a instituce v životě.

Jen takové vzdělání mládeže může snésti zkoušku ve chvíli pokušení. A tuto zkoušku musí každý mladistvý jinoch i dívka prodělati.

Není pravda, že život sám jinocha vychová k samostatnosti. Ovšem že všichni dobře víme, že život se svými fasemi a zkušenostmi vykonává veliký vliv na další vývin charakteru, jinoch však a dívka, kteří bez silného náboženského podkladu a mravního vzdělání charakteru byli vrženi do života, podobají se lodičce, která bez vesla a bez vyškolených sil stala se hříčkou hroznych bouří. Když jinoch vstupuje v život, přináší již s sebou určitý způsob nazírání, určitý směr chtění a smýšlení a vlastního uvažování. A to je pro něho pak měřítko, podle něhož všecko měří. Je-li však toto měřítko nesprávné, bloudí jinoch v životě.

Když tedy je vývoj mladistvých těch lidí tak mnohonásobně různý, závisí to z pravidla od ro-

dičů, jaký dají počátečný směr dráze lodičky dítěte, když opouští přístav klidného dětství.

Podívejte se ven do života. V téže dílně pracuje skromný, učelivý učeň; a vedle něho stojí hoch, jehož celé chování a mluvení prozrazuje neupřímnost a pýchu. Odkud ten rozdíl? Kdo znal rodiče obou, řekne z pravidla: Jeho tatík byl také takový.

Podívejte se do velkoměst. Za nedělního odpoledne potkáte se s polovyspělými jinochy, kterým v týdnu nastřádané haléře a koruny mají dnes posloužiti jen k obveselení v krčmách pochybného rázu; a na těchže ulicích potkáte se s jinochy a děvčaty spořádanými, kteří ve svátek a neděli neopomenou bohoslužeb, a v dobře vedených spolcích sbírají si posilu a poučení pro celý týden a v Boží krásné přírodě hledají osvěžení a obnovení tělesných sil. Jistě tito měli pořádkumilovného otce a moudrou, věrnou matku.

Tak se rodinný duch dědí, ne v mechanických a nucených formách, ale tichým vlivem domácí péče o děti.

Semena, která dítě na svých cestách životem rozsévá, byla mu většinou již otcem a matkou vložena v ruku.

V tom činí jednotlivé třídy malý rozdíl. Děti často chudých, ale spořádaných rodičů lépe se osvědčí v bouřích života, než děti rodičů lépe sociálně situovaných. **Ne učené vzdělání rozumu, ne vybroušené společenské vystupování, ale vzdělání srdce a vyškolení charakteru tu rozhoduje.**

A o to se v první řadě musí jednati při péči o mládež v domě otcovském. Odtud má vážná slova k otcům a matkám.

Nyní pak slovo o onom obratu v životě mládeže, který nastupuje volbou stavu.

III. Volba stavu.

»Malé děti — malé starosti, velké děti — velké starosti«, praví pořekadlo. Pravdivé je to slovo. Pociťují je nejvíce rodiče, když má býti pro hocha a dívku volen stav, životní jeho povolání.

Povolání životní je vážná věc. Od ní závisí z valné většiny časné blaho člověka. Blaho a žal časného povolání zasahuje však mnohdy i ve vyšší statky duše, rodiny a věčné spásy. Není tedy volba životního povolání čistě světskou záležitostí. Náboženství, církev a rodina mají živý zájem na správném rozřešení této otázky.

Jak spolupůsobí rodiče správným způsobem při volbě stavu?

Rozhodování v otázce povolání je tak rozmanité, jako rozmanité jsou náklonnosti, schopnosti a sociálně-společenské poměry člověka. Osobní svoboda a vliv vnějších poměrů má veliké pole spolupůsobení při tom. Poněvadž však chyby v zásadách pro volbu stavu mají dalekosáhlé následky, a poněvadž jinoch je při tom odkázán na radu rodičů, loudí se mi dnes, kdy k rodičům dětí škole odrůstajících mluvím, na rty slovo o volbě stavu. Jen ty zásady zde uvedeny, které se stanoviska nábožensky-mravního jsou významné.

Starejte se:

1. **aby se ve vašem domě o každém stavu a o každém počestném povolání mluvilo s úctou.**

Mluvíte-li u přítomnosti svého syna nebo dcery potupně o některém stavu a donutí-li pak sociální poměry děti vaše, aby stav ten si zvolily,

možná, že jste odehnali navždy od dětí svých radost nad prací tohoto povolání!

A je to věru také proti řádu Božímu, abychom o některém počestném povolání s opovržením mluvili. Týž Bůh, který různost stavů jako nutné články těla společenského míti chtěl, žádá od tebe úctu všech svých nařízení, tedy také úctu před každým stavem. Podceňování, opovrhování je pýcha, jíž následuje trest.

Ne úřad anebo zaměstnání rozhoduje o tvé cti, nýbrž to, »jak« svůj úřad zastáváš a zaměstnání svému se věnuješ. To rozhoduje o tvém dobrém jménu před Bohem i před lidmi.

Purpur římských císařů a nádhera velekněží israelských bledla před dělnickou halenou tesařského Jinocha z Nazaretu. Tím, že král nebes stal se učněm tesaře, vrhl nový paprsek světla v dobu volby stavu u mladistvého křesťana. Křesťan vidí vedle vnější stránky svého povolání i druhou, vzácnou stránku vnitřní: totiž cenu pozemské práce pro věčný cíl, zápolení o věčnou korunu křesťanského povolání.

2. Druhé pravidlo zní: **Nereptej proti Prozřetelnosti, když ti mnohá povolání učinila nepřístupnými.**

Je to lidské, že sníme vždy o štěstí jiných povolání, než jsou ta naše. A ježto hoši a děvčata ve škole tak rádi sní o zlatých horách a zámcích v modravé dáli, učiní rodičové i učitelové velmi dobře, když již záhy poukáží k tomu, že není všecko zlatem v jednotlivých stavech, a že zrak se klame, čím dále se dívá.

I v poměrech, které určily dráhu životního tvého povolání, vládne prozřetelnost Boží. Ono

oko, které čítá vlasy hlavy tvé, to bdí i nad cestami tvými a životních tvých poměrů.

I tomu, kdo v životním svém povolání a v jeho volbě musí se omeziti na dosažitelné, praví božská Prozřetelnost: Láskou věčnou miloval jsem tě.

Rodiče nemají v dětech svých živiti přání, která musí zůstati nesplněna. Taková přání stanou se snadno velikým křížem pro mládež. Takové sny vedou v naší nepokojné době jen ke stupňování třídního boje.

Rozum a náboženství učí, že při volbě stavu musí býti důkladně a svědomitě uváženy vlohy a síly dítěte, jeho tělesné i duševní síly, aby bylo jasno, jsou-li v souhlasu s jeho náklonnostmi. Toto celkové nadání ve spojení s poměry rodinnými tvoří souhrn přirozených pokynů pro správnou volbu stavovskou.

Šťastným bude jinoch ve svém povolání jen tehdy, stačí-li pro úkoly svého povolání. Zdatný řemeslník je mnohem šťastnější, než neschopný úředník. Volba stavu, kde nepřihlíženo k osobním vlohám, silám a poměrům, jest z pravidla zřídlem trvalé nespokojenosti a roztrpčenosti.

Nemá býti volen tedy stav, který zdraví dítěte ponenáhlu podrývá. Ne každý hodí se pro namahavá studia a kancelářské práce. Ne každý však má také onu vytrvalost, která je ve mnohých továrnách nutna.

Opět a opět stěžovali si mně kněží moji, faráři, jak nerozumně některé matky dcery své i při nedostatečném zdraví posílají do továren, kde práce vyžaduje zvláště pevného zdraví, a že jen z toho jediného důvodu tak činí, že dcera každou

sobotu večer přinese domů několik korun za týdenní práci.

3. **Rodiče, dejte při volbě stavu pro své děti přednost povolání vyučenému než nevyučenému.** Vždyť všude se dnes vyžaduje zdatné vycvičení a vzdělání. I od řemeslníka se vyžaduje jisté oko a pevná ruka. To je požadavek pro celou další životní dráhu a pro pozdější výživu rodiny velice významný.

Není to tedy nejmoudřejší, hned po propuštění dítěte ze školy se ptáti, ve kterém povolání může jinoch nebo děvče nejdříve dostati peníze. Zdraví a výborné vyškolení a vyučení v povolání jsou daleko vzácnějším kapitálem!

Je-li však kdo nucen hned po vystupení ze školy vydělávati si peníze, je to oběť a vyžaduje od něho vysoký stupeň mravní síly. Musí pak dvojnásobně se starati o to, aby posílil své náboženské přesvědčení a aby obcoval v kruhu šlechetných přátel a nepropadl tak úplně materielním starostem o denní život.

Předběžná a důkladná příprava dětí na příští jejich povolání musí začíti již v domě otcovském. Již v útlém mládí naskytá se tolik příležitosti, kde možno děti ke svépomoci a vzájemné pomoci naváděti, aby se tak stávaly praktičtějšími a obratnějšími. A nijak to není na škodu, když se dětem v mládí nevede snad nejlépe, nejsou-li zhýčkány. Nejen tělo, i cit má býti otužen, aby mohl v možných bouřích života zachovati rovnováhu a jistotu. To platí o zdraví těla. Ale nepozbývá to platnosti ani vzhledem na duševní zdraví.

Jinoch, který musel ve svém mládí mnohou strohost života snésti, dívá se ve vážnou budouc-

nost svého života mnohem určitěji a rozumněji. Nenechá se nijak zaslepiti místy a povoláními, o nichž naši rodičové často říkali, že za nimi vězí jen »lesklá« bída.

Jednou z nejdůležitějších starostí je také ta, připraviti včas dcery na všecky, i ty nejjednodušší práce ve vedení domácnosti. Na to mají rodiče již záhy pomýšleti. Práce v domácnosti vede mysl mladých děvčat do rozumnějších kolejí, poskytuje jim radost nad užitečnou prací, radost nad tichým, domácím krbem rodinným, práce ta je strážným andělem lásky k pořádku a mravnosti a opravňuje dívku s větší jistotou se dívati do budoucna. Je to potěšitelné, že dnes se zřizují kuchyňské kursy vedené řeholnicemi a katolickými dámami, které se těší četné návštěvě.

To je jen několik úvah pro rodiče ještě před volbou povolání jejich dětí. Daleko vážnější však je doba volby stavu pro rodiče těch dětí, které musejí odejít do zcela nového okolí. Často přicházejí dohazovači z dalekých provincií a slibují děvčatům vysoké mzdy na místech v cizině. Často přicházejí mladí lidé z velkoměst a vypravují hochům o svobodě, o velkých výdělcích a o nevázanosti tam. Rodičům i dětem takovým volám: Věř, ale komu věz! Kdo nebezpečenství hledá, zahyne v něm. Kdo trpí škodu na duši své, tomu i největší mzda je k záhubě. Nezapomínejte pro časný svůj cíl na cíl věčný. Nevěřte každému vše!

Sprostředkovatelům míst, kteří i do našich vesnic docházejí, a slibují děvčatům nádherná místa ve vzdálených místech, nevěřte! Jde zde mnohdy o hrozné podvody a o mravní zkázu dí-

vek. Praxi vylhaného líčení rozuměl již otec lží v ráji — satan!

Důrazně třeba varovati před nerozumným stěhováním se do velkoměst. Kdo život v nich vychvaluje, mluví jen o vnější snad stránce, která možná je pozlacena, mlčí však o všech těch nebezpečích a bídném stavu, jaký vládne ve společných spárnách, v místnostech zábavních, v nejzapadlejších uličkách a okolí, které tam mládež čeká.

Dříve než se mladiství křesťané rozhodnou odejíti do ciziny, ať neopomenou vyplniti své náboženské povinnosti. Rodiče nemají dovoliti dětem svým jíti na práci do takových krajin, kde náboženský život jest v úpadku a kde by nedělní a sváteční návštěva mše svaté a častější přijímání svatých svátostí bylo znemožněno. Dobrá katolická matka měla by přece míti více svědomí a neměla by dítě svoje, které přece miluje, vyháněti do přímého nebezpečí. Bůh bude žádati účet od rodičů za ztrátu takých dětí.

Poněvadž tedy ve volbě stavu mnoho položeno štěstí i neštěstí pro dítě i rodiče, je radno, aby se rodičové dotázali také po mínění rozšafného muže. Vaše děti, rodičové, potřebují ještě vůdce. A vy znáte poměry ve mnohých, vám úplně cizích povoláních, velmi málo, anebo zhola nic, a tu vaše rozhodnutí může být snadno skokem do tmy. Na velké sliby agentů není spolehnutí. Ti mají naprosto jiné zájmy než otec a matka. Vaši kněží a dobří učitelové nemají však žádných jiných zájmů, než jako dobří zástupci rodičů. Oni nesou a dělí se s vámi o vaše starosti. Je tedy nejmoudřejší, že jdete před rozhodnutím k nim a jich

se otážete o radu. Jako na dráze, vjede-li vlak na nepravou kolej a nedbá-li výstražných signálů, spěje své záhubě vstříc, tak a ještě nebezpečnější je to při jízdě dětí vašich do života.

Dejte pozor, jinoši i dívky, na varovná znamení. Signály musíte znáti:

Přistoupí-li k vám na dráze muž, anebo při vašem příchodu hlásí-li se k vám muž, který dívkám slibuje výhodné a krásné místo, anebo který jinochovi chce poraditi »dobrý nocleh« a ukázati dobrý spolek, nevěřte tomuto neznámému muži! Je to nezřídka podvodný agent.

Zachovejte se podle odporučujícího listu, který vám váš duchovní správce odevzdá.

Když ovšem děvče na nádraží uzří dámu se žluto-bílou stuhou na rameni, pak může k té se s plnou důvěrou obrátiti o radu. Jsou to dámy katolických **nádražních missií**, které každému dobrou radou prospějí.

Jinoši, kteří do ciziny odcházejí, mají svého místního faráře poprositi o odporučující list, anebo aspoň o potvrzení, že hoch může býti přijat za člena jinošského spolku anebo tovaryšské jednoty. Tak najdou hned v cizině styk se stejně smýšlejícími a spojení se spolkem dobrým. Této návštěvy na rozloučenou u svého faráře nemá žádný hoch a děvče před odchodem do ciziny zapomenouti.

Pro hochy v cizině jde o katolické spolky jinošské, katolické jinošské kongregace a sodality, katolické spolky učňovské a o tovaryšské spolky Kolpingovy. Pro obchodní učně a obory učňů ve spolcích katol. obchodnictva. Pro studenty stávají různé studentské korporace. Pro dívky založeny marianské kongregace, spolky služebných a pod.

IV. Katolické spolky pro mládež.

Kdo z nás nezadíval se v pohnutí za dětmi, jež opouštějí školu. Jak plny očekávání si vykračují, ba bouřlivě se ženou do života! Většina z nich jsou optimisté. Celé jaro nadějí nesou ve své hrudi. Rozmanité plány rodí se jim v hlavě. »Ve vás skládáme velké naděje v budoucnosti«, slyšely od svých učitelů. A to dodávalo jim tolik zmužilosti. Pamatují si také, že slyšely: »Nejste více dětmi!« A přece jsou to ještě jen děti. Celá léta ještě uplynou, než nabudou samostatnosti dospělejších let. Ještě z daleka nejsou obrněny proti bouřím, které je čekají. Sesílená práce výchovná po propuštění dětí ze školy vyžaduje proto mnoho péče, rozhledu a opatrnosti.

Protože jest ještě tolik dětinství v myšlenkovém světě mládeže ze školy odcházející, tolik toho dětského v náklonnostech vůle, proto v nich vystupuje jedna touha v popředí: je to touha po přátelském kruhu soudruhů věkem. Tato touha je vznešený dar Boží a duševní moc.

Jinoch chová však dvojí náladu ve svých prsou: jednu vážnou a druhou lehkou. Mladistvé fantasii, přibývajícímu vědomí rostoucí síly, živé náklonnosti k veselí a k přehánění, touze po svobodě líbí se lépe nápady lehkomyslných chvil. A v tomto slabém okamžiku započíná pracovati svůdce. Mluví o novodobých svobodách, o síle samostatně usuzující osobnosti, o štěstí volnějšího názoru životního, o právu mládeže »vyžíti se«; v plnozvukých frasích mluví o vítězství vědy nad pohádkou dřívějších stupňů kultury. To působí na mnohé jako nové zjevení a poutá jejich myšlenky.

Nebezpečí nastává. Zostřeno je uvolněním pout vížících je s domovem rodičů a lhostejností mnohých zaměstnavatelů a mistrů vůči učňům. Křiklavě ku př. vystupuje v neděli rozdíl mezi celou řadou svůdných zábav a tupou nudou malé světničky, kde v týdnu přespává. Jak je tu těžko odolati! Nerozumní rodiče dovolili jít dítěti do města, dříve než se postarali o styk s dobrými přáteli. A tu žene se mladistvý hoch neznalý místa, bezradně a opuštěn tím mohutným mořem svodů a zlých příležitostí.

Jak to vše končí, dovídá se mnohá matka v slzách po málo měsících. K hochovi vetřeli se špatní přátelé, všude mu dovedou poraditi i pomoci. Nový kruh ideí obepíná jinocha. Jeho srdce hladoví po radostech a zábavách se soudruhy stejného věku. Vždyť slyšel, »že není více dítětem«. Proč by se tedy nemohl konečně odvážiti do úplně nové společnosti soudruhů? Jak tam působí mocným dojmem na zaraženého nováčka jisté sebevědomé vystupování druhých! Lehkomyslná žíla v něm ožije. A chvíle, ve které nevinnost a zbožnost dětství prchá, není daleko . . . Kdo to nyní zodpoví?

V nespočetných případech ukazuje se práce domácího chrámu a školy pro mladistvé ty duše nedostatečnou. Ne snad proto, že by tyto práce obou institucí v sobě byly nedostatečné, nýbrž proto, že rodiče neuměli dostatečně chrániti vzácných pokladů hodného hocha a vzorného děvčete. Důvěřovali v slabou sílu dítěte tak, jako důvěřujeme v sílu jen vyspělého muže. A v tom spočívá celá ta chyba.

Rodiče jsou povinni tedy prvním létům po propuštění ze školy věnovati plnou pozornost. Navedení k pořádku a zbožnosti za dnů návštěvy školní není z daleka tak těžké, jako zachování toho ovoce dobré výchovy po propuštění ze školy. Tato ochranná a zachraňující úloha musí začíti s oním požadavkem mladistvého srdce, který jsem již označil za vznešený dar Boží, totiž onou touhou po přátelství se soudruhy stejného věku.

»Běda tomu, kdo stojí sám. Padne-li, nemá nikoho, kdo by mu pomohl, když by padl.« Tak mluví bible. Toto napomenutí je dnes ještě více oprávněno, než před desítiletími. Vždyť úžeji a pevněji spojují se dnes příslušníci jednoho stavu, aby vzájemností svých zájmů a tlakem mas donutili jednotlivce k rozhodování a namnoze udusili v nich každé hnutí svědomí.

Kolik jinochů, kteří nedávno opustili škamny školní, dovede tomuto nátlaku odporovati vítězně? Kolik jich zdvihne hrdě čelo své proti tomuto znásilňování?

Již pouhá snaha po uznání v řadách svých souvěkovců a druhů přivede mnohého z míry. Vždyť výsměch od soudruhů se tak těžko snáší. Tolik bolí. Jejich opovržlivý výsměch raní jako jedovatý šíp. Proto z počátku aspoň na zevnějšek jde s nimi, ale uvnitř s nimi nesouhlasí. To však netrvá nikdy dlouho. Kruh svírá zajatce úžeji a úžeji, pevněji a pevněji. Zbabělost ukrádá mu sílu a vřelost. A ztráta náboženství a mravnosti je brzy zpečetěna.

Proto »běda tomu, kdo stojí sám.«

Svědomití rodičové nedovolují ovšem nikdy svým dětem vstoupiti do spolků víře nepřátel-

ských, třeba by pro tužení těla a pro zábavu sebe více činily. Cílem péče o mládež nemůže nikdy býti spartánské nebo germánské vzdělávání jinochů, nýbrž jen křesťanské. Proto dobří katolíci cítí sami již v nitru svém odpor před spolky mládeže víře nepřátelskými. Jak by také mohli katoličtí rodičové míti zálibu v nenávisti katolických zásad, kteráž je Kainovým znamením oněch spolků. Jak by mohli rodičové uvěřiti velkým slibům, jimž nenásledují velké činy? Vždyť sami zří, jak ony spolky svědomitost jednotlivců nohama šlapou, úctu k rodičům v hrudi dětí dusí a otevírají brány mravní zkáze.

Také ony spolky, které za svůj hlavní cíl mají péči o tělesnou zdatnost, buzení zájmu o krásy přírodní, různé druhy sportu a vzájemné zábavy, při tom však vyšších zájmů zapomínají, nedostačují nikterak ideálu katolické péče o mládež. Oprávněna je v jejich snaze myšlenka, že jest naší povinností pečovati o své zdraví a zdatnost těla i ducha, než spolky s tímto cílem by dostačily jen tehdy, kdyby pěstění vyšších statků dětí ze školy vycházejících bylo zajištěno. Tomu však namnoze tak není. Mnohem ve větším nebezpečí než tělesné statky mládeže, jsou statky duchovní. Spolek, který chce tedy plně vyhověti požadavkům katolické péče o mládež, musí vedle snahy po tělesné kultuře sledovati také vyšší cíle a musí míti mnohem širší rozhled.

Nesporno, že ne všecky sportovní a zábavní spolky jsou bez výtky. Při mnohých je sezení v hostincích, chlubení a vynášení se a předčasný klubovní život špatným přívěskem. Mnohé z těchto sportovních spolků odvádějí jinocha od svěcení

neděle a od náboženských úkonů. Také nejsou bez následků na výchovu jinocha mnohé přehnanosti a jednostrannosti takovýchto spolků.

Nebezpečné jsou takové spolky, které jakoby se cvičily v umění kapesních zlodějů, kdy polapenému jinochovi v nestřežené chvíli ulupují to, co on by si nedal uloupiti v otevřeném boji. Posměch na církevní zřízení, tupení a pomlouvání katolického kléru a dvojsmyslné žerty dají se spíše při alkoholu a ve hře šířiti než ve veřejné debatě.

Vliv těchto spolků neobmezuje se pouze na to, co je v jejich programu. Mezi členy spolku utvoří se jaksi samovolně jakási duchovní společnost, zvláště u mladíků, jejichž celé nitro volá po takové vnitřní i vnější vzájemnosti. Pozoruj tedy, křesťanský otče a matko, zda ovzduší spolku, kde se tvoje dítě zdržuje, je pro ně zdravým! Pozor: duchovní ovzduší míním!

Dalek jsem toho, abych se odvážil snižovati pěstění tělesné síly a obratnosti. Vždyť to jest také statek, kterého člověk nemůže postrádati. To ještě jednou zdůrazňuji. Jen proti přehánění, přeceňování, a ještě více proti nebezpečí hrozícího rozvratu duševního nutno se katolickým rodičům opříti v době, kdy tolik spolků své jednostranné působení by rádo učinilo středem vší péče o mládež.

Jaké požadavky máme a můžeme ve světle katolického nazírání na život spolkům mládeže klásti?

Ony mají hocha i dívku pro jejich životní povolání učiniti schopnějšími; zdraví těla mají chrániti a posilovati; mají naváděti k ušlechtilému vystupování a dobrým formám společenským; mají

seznámiti jinocha s veřejnými institucemi a požadavky jeho stavu, jako i s nebezpečím, které ve světě jeho zdraví tělesnému i duchovnímu hrozí. Tyto spolky mají prohlubovati vědomosti ve škole nabyté, zvláště ale vědomosti náboženské; mají naváděti a uváděti v dobrou četbu, ale především mají míti na zřeteli svůj nejvyšší cíl, totiž vzdělání charakteru, tedy výchovu k čistému, mravnímu, náboženskému a sociálnímu smýšlení.

Tyto úkoly poznalo již před desítiletími mateřské oko církve. Šťastným zasažením do všeobecné této péče bylo, když církev mohla mladistvým svým vyznavačům podati pomocnou ruku a státi se jim svými náboženskými spolky mládeže vůdkyní životem. Církev věděla, čeho je mládeži ze školy vystupující třeba. Bohužel, že všecky tyto počiny církve sledovány s nedůvěrou. Než tomu již dávno uvykla katolická církev. Jestit si vědoma upřímnosti svých úmyslů a správnosti svých zásad a pokračuje proto obětavě v cestě, kterou nastoupiti musela, a důvěřuje v zdravý smysl katolických rodičů.

Tím již také zodpovědena otázka o existenčním právu katolických jinošských spolků. Naše odpověď na tuto otázku je: Tím oprávněnější jest spolek, čím vyšší jsou statky, které chce chrániti a střežiti. Tím nutnější jest spolek, čím jsou statky ony ve větším nebezpečí. Tím na zdravějším základě je spolek vybudován, čím souladněji béře ohled na vnitřní život mládeže a její vnější poměry. Tím požehnaněji spolek působí, čím správněji dále buduje na základech rodinného života, školy a chrámu, míst to, kde rostlo mládí jinochovo. Tím větší přízně rodičů zaslouží si pak

spolek, který vždy více a více posiluje autoritu rodičů v srdci svých členů. A také tím oprávněněji může každý spolek doufati v uznání světských úřadů, čím věrněji šíří dobrovolnou oddanost vůči církvi a státu, úctu před autoritami, a čím více navádí k svědomité věrnosti v povolání. V očích mládeže je ten spolek lepší a ušlechtilejší, čím světější jsou pouta, která víží členy nazvájem, a čím čistší jsou radosti, které spolek svým členům skýtá. A spolek konečně tím výše stojí, čím přesněji, jasněji a praktičtěji chápe dvojí cíl lidského života: časné a věčné blaho.

Takové je naše měřítko. A nyní měřte jím, katoličtí rodičové, naše katolické spolky pro mládež. Potom zodpovíte sami otázku po existenčním právu jejich v katolické církvi.

S vámi pak, milená mládeži, chci v duchu putovati ke svatému našemu Kolínu n. R. Tam ve stínu minoritského kostela chci s vámi prodlíti několik chvil u nohou pomníku onoho muže, který sám jako učeň a jako cestující tovaryš všecka ta nebezpečí ze školy propuštěné mládeže v proudech moderního života zakusil a jimi se prodral. Je to kněz Adolf Kolping, duchovní otec katolické péče o mládež v Německu. Na onom nádherném pomníku klade ruku svou na mladíka, který svou pravici důvěrně položil do ruky svého otcovského přítele. Oko jednoho se dívá do očí druhého. Co Kolpingovo oko jinochovi říká, to má říci dnešní můj pastýřský list mládeži ze školy propuštěné. Slyšte tedy slova má a vpište je ve hlubiny citlivých duší svých:

»Mladý můj příteli«, čtu v oku Kolpingově, »zůstaň jen zdravým na těle i na duchu. Zdravý

duch ve zdravém těle, to je základ tvého štěstí. Nejhorší nebezpečí, které ti hrozí, je nákaza špatných společníků. Varuj se každého styku, který ohrožuje tvoje zdraví. Chraň se před společníky, kteří tě lákají do místností nebezpečných zábav. Chraň se alkoholu, který po krůpějích vpouští jed do tvých sil životních, a který uspí tvé mravní útlocitné vědomí a svědomí ve chvíli rozhodné. Chraň se hochů, při jejichž nestoudných řečech a narážkách zachvěje se tvá duše. — Buď zdráv!«

»Můj mladý příteli,« mluví Kolping dále: »Buď dokonalým ve svém povolání. Od Boha svého jsi dostal vlohy. Pracuj s nimi. Vyvol si zdatného mistra, dobré místo, dobrou školu. Potom má každé povolání zlaté dno. Je to vůle Boží, abys pečoval o další postup svůj, o své stavovské a odborné vzdělání.«

»A za třetí,« tak dí otcovský tvůj přítel: »Pamatuj na svou budoucnost. Své úspory, kdyby byly sebe menší, měj vždy pohromadě. Přijde hodina, kdy jich budeš mnoho potřebovati. Uvidíš, že v takových chvílích potřeby ti tvoji lehkomyslní přátelé nepomohou.«

Nyní však pohled Kolpingův stává se vážnějším, oko vřelejším a hlas pevnějším: »Ukaž se býti všude celým, silným charakterem. To je zbabělec, který přikázání Boží přestupuje, protože se chce svému okolí zachovati. To je člověk beze cti, který nejkrásnější ozdobu svého mládí zahazuje: stydlivost očí svých, čistotu rukou svých, jasnost čela svého. To je slaboch, kdo nedělní mši svatou zanedbává, poněvadž by se mu druzí vysmáli. Věrností vůči Bohu a jeho církvi musíš po-

směváčky donutiti k úctě k sobě. Vynuť si tedy jejich úctu!«

»Uč se proto odpovídati a mluviti. Cvič se, abys dovedl krátce a řízně na nájezdy proti sv. víře odpovídati a se brániti. Není to tak těžké. Kdo má lásku ke sv. víře a trochu přirozené logiky, ten najde vždy příležitostnou odpověď, když se dále vzdělává v náboženském vědění. A to je tvoje povinnost! Děti přece nesmějí opustiti matky, je-li napadena. K duchovnímu boji přijal jsi při sv. biřmování královské znamení Kristovo na své čelo. Darové Ducha svatého, které jsi tehdy obdržel, jsou zbraní, které máš jako apoštol Kristův užívati. Uč se zbraní těch vhodně a místně užívati. Docházej pilně na křesťanská cvičení a na náboženské přednášky.«

»Uč se jíti světem otevřenýma očima, uč se dobře a správně v životě viděti, abys poznal, kde jsou tvoji praví přátelé. Kdo před tebou vše, co je svaté, hledí snížiti, ukazuje tím příliš jasně, jak chudý jest ve svém nitru. Kteří tě lákají, že se musíš »vyžíti«, říkají tím slovem zcela zřetelně: vyvrhni nejjemnější síly životní, které ti Bůh svěřil.«

»Uč se však také správně viděti do svého srdce. Stávají konflikty v životě vnějším, stává ještě více konfliktů v tichu duše každého jednotlivce. Vždyť každá duše je světem pro sebe. A v tomto vnitřním světě vládne královská moc. Tou je svobodná vůle člověka. Zůstane-li ta silnou a šlechetnou, pak ti nemůže nikdo ublížiti. Tato královská moc v tobě nesmí nikdy pustiti otěží z ruky. Má-li však vůle tvá zůstati královskou, cvič se v sebezáporu. Rok s rokem musíš býti vždy větším pá-

nem svých choutek a nálad, svých zvrácených hnutí, všech návalů malomyslnosti. Každý dobrovolný sebezápor přinese ti vzrůst sil a přírůstek radosti. Pamatuj, že si máš vybojovati palmu vítězství — a to je úloha každého jinocha — vnitřního štěstí a to právě v těch kritických letech mezi školními lavicemi a kasárnami.«

»Jdi tedy nyní v dálný svět; toť požehnání Kolpingovo. Čiň čest rodičům svým, nečiň nečest učitelům svým; čest čiň své katolické církvi. Osamocen cítíš se často sláb, ale ve spojení s jinými budeš silný. Proto se sjednoť se stejně smýšlejícími. To je úkol a požehnání katolických spolků mládeže. V nich máš zůstati zdravým a šťastným, ze svého života se radujícím a v životě zdatným. Dle sil svých chtějí ti spolky ty připraviti radost ze všeho ušlechtilého a krásného, co příroda silou Boží a co tvůrčí ruka lidská vytvořily. Spolky ty chtějí v tobě živiti nejvyšší radosti života pozemského: radost v Bohu a v síle prostředků milosti v církvi Kristově.«

»Bůh buď s vámi všemi, kteří opouštíte školní lavice!«

V. Náboženské posvěcení péče o mládež.

Když duchovní správce o velikonocích naposled zří u Stolu Páně společně děti, které mají letos opustiti školu, jsou to obvyklá slova rozloučení, která sama se mu kladou na jazyk, slova podobná těm, která pronesl Spasitel ke svým apoštolům ve chvíli rozloučení.

I tenkráte to bylo propuštění ze školy. Tříletí, po které apoštolové shromážděni byli kolem svého

Mistra, docházelo. A Pán promluvil ve své velekněžské modlitbě onu nevyrovnatelně krásnou řeč na rozloučenou a pronesl poslední svá přání a žehnání. Horoucně modlil se o vytrvalost a věrnost pro své učedníky, prosil nebe pro ně o nejpevnější jednotu a sjednocenost; připravil je na nenávist světa. Slíbil jim pomoc a útěchu Ducha svatého. Konečně podal jim Chléb silných, svoje Tělo a svou Krev ve svátostných způsobách.

Taková byla slavnost rozloučení s onou školou plnou tajemství korunovaná společným svatým přijímáním, jehož pravidelné opětování mělo zůstati trvalým svazem a poutem mezi učni školy Kristovy.

V tomto spojení u Stolu Páně zří všecky rodiny, obce a společnosti katolické církve nejskvělejší bod všech svých slavností. To pak jest i posvěcení a koruna úkolů katolické péče o mládež.

Kdo se domnívá, že katolické spolky mládeže jsou jednostranné, tomu voláme jen: »Přijď a viz!« Prostředky, jichž katolické naše spolky užívají, ukazují, čeho chtějí dosáhnouti. Přehlédněme ještě jednou krátce tyto úlohy.

1. Naše spolky chtějí péčí o zachování zdraví a výcvik těla přispěti k tomu, aby vlastem našim vyrostlo nové, silné a práce schopné pokolení.

2. Pěstěno má býti ve spolcích všeobecné vzdělání duševní a odborné vyškolení, jakož i znalost sociálních poměrů a zřízení jednotlivých stavů, láska k povolání a přesně křesťanské vědomí stavovské. K tomu vede

3. návod k hospodárnosti a spořivosti i střídmosti spojený s formami ušlechtilých mravů a styků. Podle místních okolností přistupuje k tomu je-

ště péče o dobré zaopatření a o pojištění hospodářských zájmů v spolehlivých katolických a hospodářských organisacích. Přede vším však

4. rozmnožení mravních ctností: čistoty, lásky k rodičům a k vlasti, úcty k autoritě církve a státu. Mladistvé srdce jinochovo má ve spolku

5. nalézti povzbuzení k zálibě v dalším vzdělávání dobrou četbou, hrou, zpěvem a radostí nad volnou Boží přírodou. Veliké ty úlohy

6. nacházejí svůj základ v náboženském vytvoření charakteru. Vždyť vše pozemské má svůj nejvyšší cíl ve svém vztahu k Bohu. Jen harmonie s tímto cílem dává pozemské práci plné uspokojení. — Harmonie života duševního v myšlence na Boha dává jinochovi pevnou vnitřní sílu. Při svém studiu duše a duševního života mladistvých lidí setkávám se často se spisovateli, kteří stojí mimo katolickou církev, a kteří naříkají, že »nekonečná roztržitost vnitřního života« je následek oněch nespočetných zábav naší doby, které nemohou ničeho jiného míti za následek, než roztržitost. Katolická péče o mládež chce tomuto zlu odpomáhati. Podávať jinochovi vznešené a velikolepé jednotné vůdčí myšlenky. A to dodává vnitřnímu životu klid, ujasnění a uspokojení.

Jak významné a jak praktické je náboženské povzbuzení a poučení ve spolkovém životě, jasno z následujících pozorování:

Náboženské prostředky tím účinněji působí, čím více jsou přizpůsobeny mladistvému porozumění a citu. Z té příčiny projednávají se v přednáškách ve spolcích mládeže ona themata, která za cíl mají poučení o povinnostech mládeže. Po vystoupení ze školy začíná pro hocha i dívku nábo-

ženský a mravní boj. V tom čase započnou svou mařivou činnost pochybnosti, různé nejasnosti a duchovní otřesy. Mnohem více, než v letech školní návštěvy, potřebuje nyní mládež rady a přátelské, důvěru vzbuzující domluvy. Právě po propuštění ze školy nabývají útoky aktuelního významu. V tomto věku musí pak přednášky náboženské začíti se zvláštní určitostí a přesností. Ve spolku může se tak státi s mnohem lepším výsledkem, než ve všeobecném farním kázání. V kázání pro celou obec obrací se kazatel látkou svou ke všem společně, ale přednáška ve spolku a po ní následující rozmluva může důkladněji projednati to, co pro mládež má zvláštní palčivý význam.

A co platí o vědění, platí i o jednání. Čemu se člověk dříve naučil, to má býti nyní za nových poměrů prakticky prováděno. Proto navádí katolický spolek mládež k věrnosti v denní modlitbě. Vržen do proudu života, musí jinoch za zcela jiných poměrů zkusiti, že nesmí nikdy ze své ruky pustiti jisté kormidlo modlitby, zvláště ne v rozhodných a kritických chvílích.

V těchto nových poměrech chce a má býti jinoch i dívka naváděn k tomu, aby si uhájil neděle, jako dne Páně, dne odpočinku a občerstvení, jako dne požehnání pro svůj vnitřní život a práci svého stavovského povolání. Bez katolického spolku byli by nespočetní mladíci strženi rostoucím proudem těch, kteří neděle zneužívají jen k prostopášnostem.

Vrchol své činnosti dosahují spolky katolické mládeže ve společném svatém přijímání. I to nejchladnější srdce musí býti pohnuto, když často zří, jak zástupy jinochů a dívek dobrovolně a důstojně

blíží se ke Stolu Páně a to společně, aby přijali do srdcí svých toho nejlepšího Přítele mládeže, Dárce nejčistších radostí mládí a mladistvé síly.

Všecky tyto úvahy z desítitetí důkladné zkušenosti vedou k pevnému přesvědčení, že podporováním katolických spolků mládeže slouží se právě tak vlasti a náboženství jako rodině.

Proto nejen církev stále a všude poporučovala a podporovala katol. spolky jinošské a dívčí kongregace, nýbrž i v posledních desítiletích v srdečných slovech dovedl vděk svůj a uznání o nich vyjádřiti.

Kéž požehnání Boží provází všecky tyto práce spolkové a všecku tu oběť, která práce ony provází.

Kéž vystoupí noví přátelé a pomocníci této svaté věci, kterou jsem nazval »péče o mládež ve světle katolického životního názoru«.

Přátely a pomocníky hledáme pro katolické komise mládeže, výbory a ochranná komité. Jak mnohý z dospělých může péči o mládež mnohou platnou službu prokázati. Jak mnohý může svým postavením katolickému spolku mládeže získati nové pomocné prostředky a pozornost úřadů sprostředkovati.

Přátely a pomocníky hledají také podniky našich katolických jinošských spolků. Jak mnohý útulek mládeže mohl by takřka ze země vyrůsti, kdyby jen sebe menší oběť od těch byla přinešena, kteří mají srdce a porozumění pro vznešené úkoly církve a vlasti.

*

Vám pak, katoličtí jinochové a dívky, volám jako vůdčí slovo pro cesty života vašeho dvě slova Písma svatého. Slova ta znějí: »Věrný přítel je silná ochrana.« Ten však není věrným přítelem, kdo vás o to nejsvětější olupuje, o náboženství a nevinnost. Rozvažujte vždy, kterému kruhu přátel přináleží vaši přátelé.

Druhé pak slovo je zaslíbení Boží ústy učně nejšlechetnější lásky přátelské, svatého Jana: »Buď věrný až do smrti, a já ti dám korunu života.«

Podporujte své diecésní
▲▼▲ knihkupectví! ▲▼▲

KNIHY zábavné, cestopisné, poučné a odborné,

ČASOPISY a díla periodická,

ZAKLÁDÁNÍ

: KNIHOVEN :

doporučuje

Družstevní knihkupectví a nakladatelství v Hradci Králové, Adalbertinum.

Podporujte své diecésní
▲▼▲ knihkupectví! ▲▼▲

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
✱ věnovaný časovým otázkám. ✱

Redaktor Karel Koppl.

Ročník XVII. 1913. Čís. 2

Sv. missie.

Napsal P. Frant. Blaťák C. Ss. R.

V Hradci Králové.
1913.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

Vyšlá čísla Časových Úvah:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII.* O otázce dělnické.* O ultramontanismu. — Atheista.* — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dítek svých?* 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ke škole.* 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ke škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové. 8. Otázka rolnická. 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Králové.*

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.* 2. Jan Hus (3 vydání o 15000 výtiscích).* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list. Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vyd. v 8000 výtiscích).* 7. Ovoce husitismu.* 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní.* 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.* 2. O významu katolických spolků.* 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku).* 5. Husitství a protestantství.* 6. Štěstí katolíka.* 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu. 9. Primát a neomylnost Říma.* 10. Oslava Husova. 11. Lourdy.* 12. Zruší-li církev celibát.

Ročník V.

1. Hradecká kolej Tov. Ježíšova r. 1636. 2. Žaloba vyděděnce XX. věku. 3. O trestu smrti. 4. Zrušení řádu jesuitského. 5. Husitství a svoboda.* 6. Vláda židovstva. 7. Pryč od Říma.* 8. Blíže k Římu. 9. a 10. Zrušíme pouta mravnosti?* 11. Žena křesťanská a pohanská.* 12. Moderní choroba a její protilék.

---

*) Rozebráno.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

věnovaný časovým otázkám.

Redaktor **Karel Keppl.**

Ročník XVII. **1913.** **Číslo 2.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K.
Jednotlivá čísla stojí 8 h.

Sv. missie.

Napsal P. Frant. Blaťák C. Ss. R.

(S povolením představených.)

Sv. missie jsou jedním z nejdůležitějších a nejprospěšnějších úkonu naší sv. víry katolické. Sám protestantský dějepisec Menzel praví: »Katolické missie jsou nejvýš vznešené a poutavé jednak proto, že navracují člověku ztracený klid dobrého svědomí, jednak i proto, že se v nich jeví tolik náboženské a mravní síly uprostřed všeobecné zkaženosti moderního světa. Každý, kdo jest missiím přítomen, žasne a, byť i byl pln předsudku, nemůže se hlubokému dojmu ubrániti.« Tak soudí o sv. missiích protestantský učenec.

A jaké nadšení panuje ze sv. missií u nás katolíků? To poznáváme nejlépe z toho, že se rok co

rok koná v našich krajích na sta sv. missií a všude věřící lid súčastňuje se jich s nejobdivuhodnější horlivostí a obětovností. Bohatí i chudí, učení i neučení poslouchají s napjetím kázání missionářů, přijímají zbožně sv. svátosti a nemohou si dost vynachváliti, jak se jim sv. missie líbila.

Nuže, krátké ponaučení o sv. missii bude jistě každému z vás velice milým. A ponaučení to najdete v tomto spisku. Protož vezměte a čtěte!

I. Co jest sv. missie.

Zeptejme se někoho, kdo již na missii byl, ať nám poví, co tam viděl a slyšel. Jakou dá nám odpověď? Asi tuto: Missionáři kázali s největším nadšením a to každý den několikráte a zpovědníci stále zpovídali, ráno, mezi dnem i večer a věřící lid byl pořád v kostele, modlil se, zpíval nábožné písně a přistupoval k sv. svátostem. Zvláště však dojemná byla sv. generální přijímání jednotlivých stavů a velkolepé missijní slavnosti a průvody. V celé farnosti vypadalo to jako o velkých svátcích, a tak to trvalo celý týden.

V těchto několika slovech jest obsažen stručný, ale správný popis sv. missie. **Sv. missie jest mimořádná pobožnost, konaná na oživení sv. víry a křesťanského života, nebo-li jest řada dnů, věnovaných zcela zvláštní péči o spásu nesmrtelných duší.** Tato mimořádná péče o spásu duší jeví se hlavně trojím způsobem:

1. Především konají se po celý čas sv. missie velmi důkladná a dojímavá kázání o nejdůležitějších pravdách naší sv. víry.

Při missii uslyšíš: Pomni, člověče, že jsi bytostí rozumem a svobodnou vůlí nadanou, že máš du-

ši nesmrtelnou, že Buh sám tě stvořil podle obrazu a podobenství svého a že tě stvořil, abys jemu sloužil a jednou spasení věčného došel. Pro Boha, pro nebe jsi tedy zde na světě, toť **nejvyšší tvůj cíl.** Proto nemyl se a nemysli, že jsi tu jen pro svět a pro požitky jeho. Svět pomíjí, ale cíl tvůj je věčný.

Chceš-li však věčného cíle svého dosíci, nesmíš Bohu se protiviti a jeho vuli a zákon přestupovati, **nesmíš hřešiti.** Zloba hříchu je hrozná a zhouba jeho k nevypsání. Co ti přináší hřích? Zde na světě kletbu Boží, zlé svědomí a nešťastnou smrt, a na věčnosti strašný soud a zavržení věčné.

Proto, jestliže jsi kdy zhřešil, usmiř se s Bohem a čiň **pokání;** zvláště však vykonej si dobrou životní, **generální zpověď.** Toť pokání plné útěchy.

Od té chvíle služ Bohu věrně a svědomitě, ne tak, jak tobě se zdá, nýbrž tak, jak Bůh to výslovně od tebe žádá a skrze církev sv. katolickou ti to přikazuje, t. j. **žij jako horlivý katolík,** sv. víry katolické si važ, církve sv. katolické poslouchej a přikázání Boží a církevní zachovávej. To chce od tebe Bůh. Tak dojdeš zde na světě spokojenosti a požehnání Božího a dočkáš se i ve společenském životě poměrů utěšených; neboť ty mohou jen na zásadách sv. víry k blahu všech zdárně se vyvíjeti. A dojdeš i po smrti jednou blaženosti věčné. Na tom zajisté nejvíce záleží, abys na věčnosti cíle svého dosáhl a spasen byl. Toť krátký obsah missijních kázání.

Kázání ta konají se každý den ráno i večer a naslouchá jim veškeren lid s největší pozorností. Avšak mimo to konají se při missii také ještě zvláštní promluvy, nebo-li **cvičení pro jednotlivé**

stavy. V těchto promluvách kladou se na srdce mužům, ženám, jinochům, pannám, ano i školní mládeži povinnosti, které se jich přímo týkají a na kterých blaho jednotlivých stavů zvláštní měrou závisí. A poněvadž účelem všech těchto missijních kázání jest lid řádně a důkladně poučiti o pravdách a povinnostech sv. víry, snaží se missionáři, aby kázali jasně, věcně a prostě a aby všechna svá tvrzení řádně odůvodnili. Důkazy jsou jádrem missijních přednášek. Tu neuslyšíš nic smyšleného, žádné pouhé domněnky, nýbrž všecky pravdy jsou tak neodolatelnými rozumovými důkazy podepřeny, že každý, kdož dobré vule jest, byť i byl nepřítelem víry, z kostela odchází s přesvědčením, že by marným bylo popírati, o čem se kázalo.

Ale nejen na rozum působí kázání missijní, nýbrž i na srdce a **na vůli.** Věřící lid má býti nejen řádně poučen a přesvědčen o svatých pravdách, ale má též celým srdcem se odhodlati, že pravdami těmi se bude v životě svém spravovati. Proto jsou všecka kázání tak upravena, aby mysl posluchačů dojímala. Zvláště dojímavými a na srdce lidu mocně působícími jsou kázání o věčných pravdách a velkolepé **missijní slavnosti.**

Jsou to hlavně slavnosti tři:

Slavnost nejsv. Svátosti Oltářní, při níž je před vystavenou nejsv. Svátostí kázání o lásce Krista Pána k nám v převelebné Svátosti a o nevděku, jímž lidé mu za lásku jeho splácejí. Na konec kázání je slavnostní odprošení; věřící lid prosí Krista Pána za odpuštění všech urážek a slibuje mu vděčnou oddanost a lásku.

Druhá **slavnost** je postavení a **posvěcení missionárního kříže.** Napřed koná se slavnostní prů-

vod a po průvodu je kázání. Missionář líčí nekonečnou oběť, kterou Kristus Pán za nás na dřevě kříže přinesl, a vybízí všechny, aby obnovili svůj křesní slib a zasvětili se úplně službě ukřižovaného Spasitele.

Třetí **slavnost** je **mariánská.** Věřícímu lidu klade se vřele na srdce, aby ctil a miloval nejblahosl. Pannu Marii, a pak vyvolují si ji všichni slavnostně za svou nebeskou matku a opatrovnici.

Dojem těchto slavností bývá nesmazatelný; často i nejzarytější odpůrci zatouží po Bohu a činí pokání.

2. S hlásáním slova Božího je však při sv. missii nutně spojeno **přijetí sv. svátostí.** Kdo chce míti ze sv. missie opravdový užitek, má nejen slovo Boží slyšeti, ale též s Bohem se smířiti a **k sv. zpovědi a k sv. přijímání přistoupiti.** Proto se při missii den co den od rána do večera zpovídá. Každý má příležitost, aby si vykonal dobrou sv. zpověď a sice zpověď životní, nebo-li generální.

V generální sv. zpovědi vyznáváme se ze všech hříchů, kterých jsme se v dřívějším životě dopustili a z kterých jsme se již při obvyklých sv. zpovědích ať platně nebo neplatně zpovídali. Těm, kteří se někdy neplatně zpovídali, protože na př. ten nebo onen těžký hřích ve sv. zpovědi vědomě zamlčeli, jest generální zpověď nezbytně potřebná. V generální zpovědi dosáhnou odpuštění hříchu a ujdou věčnému zavržení, kterému by jinak neunikli. Oni tedy zvlášť nechť neopomenou při sv. missii dobrou generální zpověď si vykonati. Ale i všem ostatním je generální zpověď, ne-li naprosto potřebná, aspoň nanejvýš prospěšná, po-

něvadž jest pramenem hojných milostí a posil v boji proti hříchu.

Jest pak zvykem, že při missii přistupují kajícníci k sv. zpovědi pokud možno podle stavů, napřed školní mládež, potom křesťanské ženy, pak mužové, mládenci a na konec panny. Děje se to proto, aby všichni snáze a v lepším pořádku k sv. zpovědi se dostali.

Sv. přijímání podává se všem, kteří sv. zpověď si vykonali, každý den. Nejvíce věřících přistupuje však ke stolu Páně v ty dny, kdy jednotlivé stavy mají svá společná, **generální sv. přijímání.** Každý stav snaží se, aby se dostavil k společnému sv. přijímání co možná v plném počtu. Před generálním sv. přijímáním a po sv. přijímání mívá missionář promluvu, v níž povzbuzuje věřící lid, aby nejsv. Svátost zbožně přijali a ze sv. přijímání co nejvíc užitku čerpali. Generální přijímání jsou pro každý stav nejstkvělejším vítězstvím nad hříchem.

3. Konečně jest sv. missie též dobou **modlitby.** Missionáři pracují sice svědomitě a horlivě, ale jejich práce sama nestačí. Má-li dobré símě, které rozsévají, v srdcích věřícího lidu se ujmouti, vzklíčiti a hojný užitek přinésti, musí Bůh svou milostí lid osvěcovati a síliti. A to Bůh činí v době sv. missie měrou zcela mimořádnou, hojnější než kdykoliv jindy; ale chce, abychom jej za tuto jeho milost a posilu prosili a horlivě se modlili. Při missii musí tudíž všichni co nejhorlivěji se modliti. Proto chodí věřící lid po celou dobu sv. missie den co den pilně do kostela, zvláště na mše sv.

Krásně vyzdobený kostel, všeobecná zbožná nálada a vzájemný dobrý příklad každého k modlitbě zrovna vybízí a nutí.

Nejvíce je však třeba, aby všichni při sv. missii modlili se za obrácení hříšníků. Za tím účelem modlí se missionář sám s lidem každý den před večerním kázáním sv. růženec a po kázání zvoní se na věži velkým zvonem, aby všichni, i ti, kteří právě v kostele nejsou, za hříšníky aspoň tři Otčenáše se pomodlili. Blaze osadám, v nichž lid při sv. missii zbožně a hodně se modlí. Bůh je zahrne svými milostmi, sv. missie přinese jim nejhojnějšího požehnání.

II. Účel sv. missie.

Za jakým účelem konají se sv. missie? Čeho má jimi býti dosaženo?

Účelem sv. missií jest **náboženské obrození.** Missiemi má víra křesťanského lidu k novému čilejšímu a činnějšímu životu býti probuzena.

Křesťané, kteří na Boha již dávno zapomněli a o jeho přikázání již dávno se nestarají, kteří žijí, jako by ani Boha ani víry ani církve nebylo, mají zas pro Boha býti získáni, mají k životu křesťanskému zase se navrátiti.

Křesťané ve víře vlažní a neteční mají k větší horlivosti býti probuzeni, aby se nejen křesťany jmenovali, ale též křesťany vskutku byli a povinnostj sv. víry svědomitě plnili.

Hříšníci, kteří byli snad již po dlouhá léta těžkým hříchům oddáni a výčitky zlého svědomí marně v sobě dusili, mají se poznati, pokání činiti a s Bohem se smířiti.

Všichni pak horliví mají ve své náboženské horlivosti ještě více se utvrditi a zdokonaliti, aby své náboženské povinnosti s větší ještě láskou a dokonalostí plnili.

Jinými slovy můžeme též říci, že účel sv. missií jest dvojí: usmíření s Bohem a polepšení života.

1. **Usmíření s Bohem** týká se let minulých i života dosavadního. Při missii má se napraviti a do pořádku dáti vše, co dosud bylo pochybeno. Každý má svých hříchu, kterých se dosud dopustil, upřímně litovati, z nich v dobré sv. zpovědi skroušeně se vyznati a tak s Bohem dokonale se smířiti. Nikdo nemá si na svědomí nechati, co by ho mohlo zvláště jednou v hodince smrti znepokojovati.

2. **Polepšení života** týká se budoucnosti. Při sv. missii mají všichni pevné předsevzetí učiniti, že budou své povinnosti jako katoličtí křesťané vždy co nejsvědomitěji zachovávati.

A aby každý mohl při sv. missii obého tohoto účelu plnou měrou dosáhnouti, t. j. aby mohl s Bohem dokonale se smířiti a pro budoucnost dobrý a pevný základ ctnostného života položiti, k tomu se všem dostává nejdůkladnějšího poučení a nejvydatnější pomoci i při missijních kázáních i při missijní sv. zpovědi.

Dobrá předsevzetí, která každý při sv. missii má učiniti, jsou hlavně tato:

1. Budu se chrániti všech těžkých hříchu a všelikě ke hříchu zlé a blízké příležitosti, zvláště zlých víře a mravum nebezpečných spolku, zlé četby a hříšných styku a známostí.

2. Budu choditi v neděli a ve svátek na mši sv., budu zachovávati předepsaný půst, zvláště v pátek po celý rok budu se zdržovati masitých pokrmů, a budu každý rok aspoň jednou do roka přijímati sv. svátosti, pokání a sv. přijímání.

3. Budu se cvičiti v křesťanských ctnostech, zvláště v křesťanské spravedlnosti, v lásce bliženské a v čistotě stavu svého.

4. Budu i ve veřejném společenském a politickém životě zásadami sv. víry se spravovati a všeho se varovati, co by pravdám sv. víry a právům církve sv. se příčilo.

5. Budu se modliti a Pannu Marii ctíti.

Sv. missie jsou tudíž pramenem nejhojnějšího požehnání pro všecky, pro jednotlivce, pro rodiny, pro osady i pro stát.

Jednotlivci nabývají klidu svědomí. Ó, jak šťastný je mnohý hříšník, který po celá léta marně se snažil hlas zlého svědomí v sobě potlačiti. Byl zlými výčitkami týrán a mučen dnem a nocí a neměl klidu a pokoje, ať dělal, co chtěl. Až při sv. missii, když se z hříchu svých vyzpovídal, spadl přetěžký kámen se srdce jeho. Ó, jak se mu ulehčilo, jak si oddechl a jak zajásal a Bohu za to děkoval! Tak šťastným se necítil po všecka léta, která v hříších svých prožil.

Též **rodinám** přináší sv. missie největší užitek. Život v mnohých rodinách bývá pravým peklem, poněvadž tam není pořádku. A proč tam není pořádku? Hříchy toho bývají příčinou, hříchy nevěry, opilství, cizoložstva, špatné výchovy atd. A hříchy ty při sv. missii se odstraní a tak anděl míru do rodiny zase se vrátí.

Jak sv. missie prospívají **osadám,** zřejmo již z toho, že tolik nepřátelství se urovná a uspořádá. Lidé v mnohých osadách k svárům a nepřátelstvím tak náchylní a proti sobě rozbouření naučí se při missii lásce křesťanské; nepřátelé navzájem si odpustí, dlouholeté sváry a pohoršlivá vzájemná pronásledování přestanou, a kde dříve zášť a nenávist tak zle řádily, tam okoušejí zas všichni sladkého ovoce ducha Kristova, ducha mírnosti, lásky a milosrdenství.

Ano i **státu** jsou sv. missie k velkému užitku, poněvadž mu vychovávají občany, jimž zásady křesťanské spravedlnosti, poslušnosti a lásky jsou svaty, občany, kteří přičinlivostí, svědomitostí a láskou k pořádku a míru jsou nejlepší oporou všeobecného blahobytu a řádných společenských poměrů.

III. Sv. missie dobou milosti Boží.

Každá missie jest dobou zcela mimořádných milostí Božích. Jako mocnářové tohoto světa udílejí v jistých dobách svým poddaným zvláštní milosti, tak i Bůh rozdává milosti své v čas sv. missie měrou hojnější než kdykoliv jindy. Při sv. missii působí často jediné nepatrné slovo na srdce lidské mocněji než jindy celé kázání. Čeho jindy člověk ani si nevšiml, to se mu zaryje při missii nezřídka hluboko do srdce; čím dříve kdo pohrdal, o tom nyní vážně přemýšlí, a nemůže se myšlenky té zbaviti a nemá pokoje, až hříchů svých zanechá a k Bohu se obrátí. Ano mnozí přijdou na missii třeba jen z pouhé zvědavosti nebo dokonce jen proto, aby si ze svatých pravd posměch tropili,

a hle, mocně dojati obracejí se k Bohu a činí za své hříchy pokání.

Čím to je? To působí Bůh v srdcích milostí svou. On hříšníky osvěcuje a sílí. Ukazuje jim, jak zlý a zhoubný je hřích, a probouzí jejich svědomí, aby s ošklivostí od hříchů svých se odvrátili. Naplňuje srdce jejich vroucí láskou a svatým nadšením, aby zatoužili po nebi a radosti věčné a odhodlali se ctnostný, křesťanský život vésti. Tak Bůh sám hříšníka volá a hledá, až jej najde a ku pokání přivede.

Ó, jak mnozí zakusili těchto spasitelných účinků milosti Boží při sv. missii měrou nejpodivuhodnější.

Jistý mladík psal své matce: Drahá matko! Již 13 let jsem z domu pryč a pátý rok je tomu, co jsem vám psal naposled. Vím, jak mnoho starostí a hanby jsem vám nadělal. Zapadl jsem do zlých společností a naučil se nepravostem. Ale, Bohu díky, byla zde sv. missie. Náhodou zabloudil jsem také do kostela. A to bylo mým štěstím. V kostele jsem poznal, jak hrozný a zhoubný jest hřích. A dal jsem se na pokání. A jak jsem teď šťasten! Tak šťasten byl jsem jen tehdy, když jste mne, drahá matko, vedla k prvnímu sv. přijímání. Odpusťte mně vše, čím jsem vás zarmoutil. Slibuji vám, že vašich dobrých rad už nikdy nezapomenu.

V Ch. konala se sv. missie. Jistá žena odpírala stále milosti Boží a nechtěla o kostele ani slyšeti. Až na konec šla se tam jen tak ze zvědavosti podívat. Ale jak tam vešla, byla pohledem na missionární kříž tak dojata, že se slzami v očích prosila missionáře, aby ji vyzpovídal. Vykonala

si dobrou životní sv. zpověď a žila od té doby velmi zbožně.

Do N. přijeli missionáři konat sv. missie. Někteří osadníci přivítali je velmi rádi, jiní však zrovna zuřili a v noci faru, kde missionáři spali, kamením bombardovali a mnoho oken rozbili. Ale právě tito zuřivci již v prvních dnech prohlédli. Přesvědčili se, že byli nevěreckým tiskem a nevěreckými náhončími oklamáni a svedeni. V missionářích poznali své dobré duchovní otce a v pravdách sv. víry svou útěchu a spásu. I litovali svého nepředloženého činu velice a byli nejhorlivějšími návštěvníky kostela po celou dobu sv. missie a všemožně se snažili missionářům vynahraditi příkoří, které jim učinili.

Jistý dp. farář píše: Před několika lety byla u nás konána sv. missie. Od té doby zažil jsem mnoho útěchy a radosti zvláště při zaopatřování umírajících. Nemocní umírají velice klidně a jsou tomu tak rádi, že se při missii s Bohem dokonale smířili a že nic nemají, co by je na svědomí tížilo. Ó, v hodince smrti každý nejlépe pozná a zkusí, jak dobrou mu byla sv. missie!

A jiný dp. farář píše: Od sv. missie lidé navštěvují mnohem četněji služby Boží a dvakráte tolik jich chodí k sv. zpovědi. A pohoršení, kterých tu dříve tolik bývalo, dosud žádné se neopakovalo.

V L. přísahali někteří osadníci, že po čas sv. missie o kostel ani nezavadí. Ale nedalo jim to; přišli přece, ovšem jen tak pokradmo ze zvědavosti, aby viděli, co v kostele se děje. Slyšeli kázání a přesvědčili se brzy, že ne hříšný život, nýbrž sv. víra a pravdy a zásady, jimž víra nás učí, jsou

k spáse naší. I obrátili se upřímně, šli k sv. zpovědi a prosili veřejně za odpuštění všeho pohoršení, které dříve dávali.

Jistá stařičká žena v P. nebyla už přes 30 let u sv. zpovědi. Až při sv. missii odhodlala se, že také jednou pujde se podívat do kostela; šli všichni, dala si tedy říci a šla s nimi. Ale od té chvíle neměla pokoje, až jednoho dne octla se u zpovědnice a vykonala si sv. zpověď. Doma se jí ptali, co ji k tomu pohnulo. Jedno slovo na kázání, odpověděla, a slovo to bylo: Jak obstojíš, až Buh tě bude jednou souditi.

V K. pravil mladý muž po sv. zpovědi missionářovi: Nevím ani, jak bych vám poděkoval. Už 18 let nezažil jsem té radosti, jakou teď v sobě cítím. Jak jsem rád, že jsem se zbavil svých hříchů. Ani za poplužní dvůr bych tu radost nedal, kterou jsem dnes ve sv. zpovědi našel.

Podobných příkladů mohli bychom na tisíce uvésti. Každý z toho pozná, jak blahodárně působí sv. missie v srdcích všech, kteří se jí súčastní.

IV. **Dějiny sv. missie.**

Slovo **missie** odvozuje se od latinského slova missio a znamená tolik jako poslání nebo poselství. Missie je tedy poselství a sice poselství Boží a missionář je poslanec Boží. A to vším právem; neboť missionáři přicházejí jménem Božím, aby lidem zvěstovali, co mají činiti, by došli spasení.

Missie nejsou zjevem novým. Už v Starém Zákoně posílal Buh vyvolenému lidu svému proroky; to byli missionáři starozákonní, kteří byli posláni, aby lidu **israelskému** zvěstovali vůli Boží

a jej vedli po dobrých cestách. V Novém Zákoně byl prvním a hlavním missionářem a vzorem všech missionářů Syn Boží, Kristus Pán, sám. Jej poslal Otec nebeský, aby nám zvěstoval pravdy svaté naší víry, sv. evangelium a nám ukázal cestu, kterou spasení věčného dojíti máme. Missionářskému tomuto úřadu zasvětil Kristus Pán svá poslední tři léta. Chodil od města k městu, od osady k osadě po celé zemi židovské a všude všechny poučoval a napomínal, k pokání a k ctnostnému životu nabádal.

Co Kristus Pán činil, činili i sv. apoštolové. Byli prvními následovníky a nástupci Krista Pána v úřadě missionářském. I oni byli missionáři, poslanci Božími. Sám Kristus Pán je poslal, aby lidem sv. víru hlásali. Pravil jim: »Jako mne poslal Otec, tak i já posílám vás . . . .« »Jděte, a učte všecky národy.« A svatí apoštolové poslechli. Po seslání Ducha sv. rozešli se do všech končin a byli missionáři nejhorlivějšími. Všude hlásali slovo Boží, všude všechny ku pokání a k ctnostnému životu vyzývali a za Krista a za jeho svatou víru neštítili se žádných námah a žádných obětí, ano i svůj život dali, aby jen Boha oslavili a co nejvíce duší Kristu Pánu získali.

A po sv. apoštolích vzali missionářský úřad na sebe zas jiní svatí věrozvěstové, kteří vyhledávali i nejvzdálenější pohanské národy a hlásali jim víru Kristovu. Tak přišli k nám v 9. století sv. Cyrill a Methoděj. Oni byli naši první slovanští missionáři. Procestovali všecky naše krajiny a všude hlásali a šířili sv. víru Kristovu a povzbuzovali pohanské naše předky k horlivosti náboženské, až celý národ na víru křesťanskou obrátili.

Když pak víra křesťanská u všech vzdělaných národů dostatečně se rozšířila, povstaly zvláštní řády řeholní, které si vzaly za účel konati sv. missie. Tak byl v 13. století založen řád Dominikánský od sv. Dominika a řád Františkánský od sv. Františka z Assisi. Oba tyto řády darovaly církvi sv. mnoho slavných missionářův a velkých světců, kteří svými missionářskými pracemi statisíce duší Bohu získali a pro věčnost zachránili.

Ve století 16. dobyl si největších zásluh o missie řád Jesuitský, založený od sv. Ignáce z Loyoly. Jesuité vykonali jako missionáři, zvláště v krajinách zámořských pohanským bludům oddaných a v zemích svaté víře zpola odumřelých, tolik práce, že se ani nedá dosti oceniti a vylíčiti.

Nejnovějším pak řádem missionářským jsou Redemptoristé, které založil v 18. století sv. Alfons z Liguori. Sv. Alfonsu patří zásluha, že zavedl nyní obvyklý zpusob a pořádek lidových missií. Tento missijní pořádek sv. Alfonsa opírá se hlavně o exercitie sv. Ignáce z Loyoly. Sv. Alfons exercitie ty velmi moudře a vhodně nábožensky opuštěnému lidu přizpůsobil a v nejširším slova smyslu lidovými učinil. Missijní systém sv. Alfonsa osvědčuje se také všude nejlépe a přináší osadám nejhojnější požehnání Boží. Proto můžeme sv. Alfonsa vším právem nazvati zakladatelem nynějších lidových missií.

Jest pak **úkolem** všech řeholních missionářů, ať přináležejí kterémukoliv řádu, dvojí: 1. Především musí k missionářským pracím řádně se připravovati. a) Musí neustále studovati a se učiti, aby ve všech oborech života a ve všech otázkách důkladně se vyznali a lidem všech stavů a povolání

ve všech pochybnostech správné ponaučení a správnou radu dáti mohli. b) Mají o to péči míti, aby sami svatí byli. Proto musí v klášteřích svých svatý kající život vésti a přísná pravidla řeholní zachovávati. Tak mají napřed sami všechny ctnosti si osvojiti, které chtějí na missiích jiným hlásati a vštěpovati. Svatým životem svým a svými ctnostmi a kajícími skutky a stálými modlitbami mají mimo to na své apoštolské práce též požehnání Boží svolávati. **Missionáři** nejsou tedy ani lenoši ani tmáři, nýbrž jsou to **mužové v ctnostech utvrzení a vědomostmi výborně vyzbrojení.** Proto není divu, že nevěrci a všichni nepřátelé církve svaté nikoho tak se nebojí, jako missionářů a sv. missie. Kdyby missionáři nebyli mužové učení a ctnostní, jistě by nevěrci před nimi tolik strachu neměli.

2. Druhým pak úkolem missionářů jest konati sv. missie a na missiích pracovati na spáse nesmrtelných duší. Rozdíl mezi duchovenstvem farním a missionáři záleží v tom, že duchovenstvo farní přebývá stále v osadách jim svěřených a koná tam pravidelnou duchovní správu, t. j. faráři a kaplani kážou, zpovídají, zaopatřují nemocné, vyučují ve škole atd. Kdežto missionáři přicházejí do osad jen na krátkou dobu, aby tam mimořádnou pobožnost sv. missie konali, ale za to pracují v těch málo dnech tím horlivěji, aby všem, kteří se sv. missie súčastňují, ve všech potřebách svědomí a duchovního života se týkajících co nejdokonaleji posloužili a vyhověli.

Missionářů má si tudíž každý katolický křesťan vážiti a je za své duchovní otce považovati. Jménem Božím přicházejí, aby věřící lid bezpeč-

něji a jistěji ku spáse vedli. Proto nedej se o důvěru k missionářům nikým a ničím oloupiti.

V. Námitky proti missiím.

Každá dobrá věc má své nepřátele. Nedivme se, že je má i sv. missie. Není to pro missii žádné zlé znamení. Vosy nejraději se dávají do dobrého sladkého ovoce. Námitky missiím neuškodí. Naopak jimi pravda objeví se v světle tím jasnějším. Čím více proti missiím se brojí, tím spíše a snáze může každý se přesvědčiti, že nikoliv missie, nýbrž nepřátelé missií veškerého odsouzení zasluhují. Též o missii platí slovo Krista Pána: »Brány pekelné jí nepřemohou.« Co nepřátel povstalo již proti missiím, a hle, nepořídili nic, všichni zas zmizeli a zanikli, kdežto sv. missie dosud nepřestaly obrozovati katolický svět.

Nejčastější námitky proti missiím jsou:

1. **Missie jsou prý zbytečné.** Říká se: »Máme své kněze, kteří nám kážou, mši sv. slouží, svátosti udílejí a o naši spásu pečují. Poslouchámeli jich, budeme jistě spaseni. Nač tedy přicházejí k nám missionáři?« Ovšem každá osada má své místní duchovenstvo, avšak, kdyby místní duchovenstvo bylo sebe horlivější, sv. missie přece zbytečnými nejsou a sice hlavně z dvojí příčiny:

a) Nelze popříti, že správcové osad jsou často výtečnými kazateli a hlásají slovo Boží s největší horlivostí. Ale časem sevšední i nejlepší řečník. Káže-li kněz na osadě po několik roků neb snad již dlouhá léta, neposlouchají ho lidé už s touže pozorností, jako dříve, nýbrž stávají se přece jen vlažnějšími k jeho kázáním a proto nemívají

z nich ani toho užitku, jejž by míti měli. Tak lze vysvětliti, že lid za 10 až 15 let z pravidla i v horlivých krajích do jakési náboženské lhostejnosti upadá. Hodiny, byť jsi je každý den dobře opatroval, znenáhla přece se zapráší a potřebují zvláštního pročištění. A tak potřebují též katolické osady po čase vždy zas mimořádného duchovního osvěžení. A toho se jim dostává sv. missiemi.

Při missii kážou missionáři. Jsou to kazatelé noví; a vše, co je nové, vábí, láká. Lid je zvědavý; mnozí, kteří jindy na kázání snad ani nechodí, přijdou rádi, aby slyšeli missionáře. A poslouchají kázání missionářská s největší pozorností a přemýšlejí o tom, co slyšeli, a tak čerpají z kázání též hojnější užitek. Mimo to konají se při missii kázání každý den a to v určitém pořádku. Missijní kázání spolu souvisejí a jedno druhé doplňuje a objasňuje a všecka dohromady tvoří jeden snadno přehledný celek všech hlavních pravd sv. víry. Kdo tedy na missii pilně chodí, naučí se důkladně znáti všecky nejdůležitější pravdy sv. víry v celé jejich podstatě a hloubce a ve vzájemné souvislosti a ucelenosti a kráse a prospěšnosti. A to činí na posluchače veliký dojem. Ne jeden zvolal již na konci missie pln nadšení: Ó, jak krásná je naše sv. víra! Teď teprv poznávám, co víra jest a jaký užitek nám přináší a jak máme za ni Bohu býti vděčnými. Toto nadšení pro svatou víru je zajisté vzácným úspěchem sv. missie a velikým dobrodiním, kterého si každá osada musí co nejvíce vážiti.

b) Jisto je též, že i duchovní správci jsou velmi horlivými zpovědníky a pastýři lidu jim svěřeného, ale stává se velmi často, že i při nejpříklad-

nější horlivosti místního duchovenstva netroufají si všichni věřící knězi známému tak upřímně srdce svá otevříti, jak toho zvláště ve zpovědnici je třeba. Mnozí buď'to se stydí známému knězi ze všech těžkých hříchů upřímně se vyznati, anebo se jim na kněze to neb ono nelíbí a proto k němu dosti důvěry nemají. A následek toho bývá, že mnozí buď'to už dávno k sv. zpovědi vůbec choditi přestali anebo že svátosti sice přijímali, ale neplatně, poněvadž ve zpovědi ten neb onen těžký hřích vědomě zamlčeli. Těm všem je sv. missie nejen prospěšnou, ale nejvýš potřebnou. Při missii najdou kněze missionáře, jemuž s dětinnou důvěrou bez bázně a bez ostychu svěří, co je znepokojuje, a tak se zbaví hříchů a zlého svědomí a stanou se zas horlivými zbožnými křesťany. Bůh sám ví, kolik tisíc a statisíc duší tímto způsobem věčnému zavržení uniklo. A kdyby sv. missie žádného jiného užitku nepřinášely, než že hříšníkům poskytují tak vzácnou příležitost s Bohem se smířiti, zasluhovaly by, aby všude byly konány.

2. Missie prý jsou **bičem a trestem** na osadu. Lidé říkají: »Co jsme panu faráři zlého udělali, že si na nás zavolal missionáře? Což jsme tak špatní? Missionáři ať jdou k divochům a nám ať dají pokoj!« I tato námitka je bezdůvodná. Všem, kteří tuto námitku proti missiím činí, pravím: Milí přátelé, pojďte a přesvědčte se, že missionáři jsou vašimi dobrými duchovními otci a že přicházejí k vám s láskou opravdu otcovskou. Slova příkrého od nich neuslyšíte. Nebudou nikomu nic vyčítati, nýbrž každého z vás potěší. Jen to jediné od vás chtějí, vaše hříchy, které vám beztoho jen záhubu přinášejí časnou a věčnou. Ty hříchy vaše

jim tedy přineste a oni vám za to dají milost Boží, učiní vás milovanými dítkami Božími a naplní srdce vaše radostí a pokojem, jejž jediný Buh dáti může.

Ó, missie není žádným trestem na osadu, nýbrž velikým dobrodiním a velikou milostí Boží. Sv. Alfons praví: Které osady Bůh zvlášť miluje, těm posílá missionáře, aby tam nikdo nezahynul, ale všichni snadno s Bohem se usmířili a tak jednou jistě do nebe se dostali.

Missionáři mají jíti k divochům? I k divochům chodí missionáři, ale nejen k divochům, nýbrž i k dobrým křesťanům. Proč? V jisté osadě byla sv. missie. Starosta obce měl právě v ten týden, co se missie konala, v sousedním městě úřední řízení. Při té příležitosti tázal se ho jakýsi úředník posměšně: Proč pak tam u vás máte missie? Což pak jste divoši? Ale pan starosta dal mu velice správnou odpověď. Řekl: K divochům chodí missionáři, aby z nich udělali hodné křesťany a k nám křesťanům přišli, abychom snad časem divochy se nestali.

3. Missionáři prý straší, blázní a ohlupují lid; jsou prý tmáři a zpátečníci, kteří všemu kulturnímu pokroku se protiví. Na to odpovídám:

a) Missionáři nikoho nestraší, nýbrž oslazují nesčetným trpký jejich život. Učí je, že máme v ctnosti a v lásce Boží štěstí své časné i věčné hledati, a připomínají jim dobrého otce nebeského, jenž svých dítek nikdy neopouští, nýbrž nás v každém soužení těší a nám za všechny útrapy připravuje v nebi odměnu nejskvělejší. Ó, kdo spočte všecky ty, kteří, ač byli již na pokraji zoufalství,

při sv. missii zase se vzmužili a s novou radostí práce se chopili a ztracené štěstí zas našli!

b) Missionáři nikoho neblázní. Nevěrci nazývají sice bláznem toho, kdo zlým náruživostem a choutkám hříšným odpírá a Bohu ctnostným životem sloužiti se snaží. Ale za to Bůh nazývá blázny ty, kteří zde na světě krátkou dobu svým hříšným choutkám hoví, aby pak za to věčně zavrženi byli. Kdo má pravdu, zda Bůh nebo nevěrci, suď každý sám. Nejsou zajisté ti blázni, kteří hříchu odpírají, aby za to jednou věčně se radovali, nýbrž ti, kteří teď na světě po několik let náruživostem se oddávají, ale po smrti věčné muky za to snášeti budou.

c) Missionáři neohlupují lid. Kážou sice o Bohu a o nesmrtelné duši a o spáse věčné, ale tím lid neohlupují. Nevěrcům ovšem se to nelíbí. Vždyť prý žádného Boha není ani nesmrtelné duše ani věčnosti. Nač tedy o tom kázati? Avšak nevěrci nám dosud nedokázali, že Boha není. Oni by jen rádi, aby žádného Boha nebylo, poněvadž se ho bojí. Z toho však nenásleduje, že ten je nerozumný, kdo v Boha věří; spíše z toho následuje, že nevěrci jsou velmi zpozdilí; neboť bez důkazu, ano proti všem důkazům popírají Boha jen proto, aby se jeho spravedlivých trestů báti nemusili.

Missionáři nejsou zpátečníky ani nepřátely pokroku, ba naopak pravý pokrok, který záleží v rozkvětu věd a umění a v zušlechtění srdce a mravů, missionáři všemožně podporují. Nazývají-li však nepřátelé církve pokrokem nevázanost života a ukájení zlých náruživostí a nezřízených choutek, pak missionáři proti tomuto nevěreckému a

nemravnému pokroku neřesti a lži jsou a býti musí právě tak, jako každý řádný člověk.

Ostatně proč pak se nevěrci tak rozčilují, že missionáři konají sv. missie? Vždyť nevěrci sami mají též své »missionáře«. Peklo vysílá celé zástupy svých »missionářů« do celého světa, do měst i na venkov, do dílen, továren, úřadoven, tržišť, až i do nejzazších vesniček a do nejosamělejších chat. A co tito náhončí nevěry a hříchu zla natropí! Celé krajiny zaplavují svými nevěreckými a znemravňujícími novinami, spisy, schůzemi a řečmi a všude odvracejí lid od Boha, od křesťanského života. A jak neurvale, drze a násilně často si počínají, každého, i nejnectnějšího prostředku se chápou, jen aby svého cíle dosáhli a lid o víru v Boha oloupili. Když tedy nevěrci tolik svých missionářů do světa vysílají, nemá církev svatá též vysílati missionáře, aby lid před nevěrou a hříchem zachránila? Peklo a jeho náhončí přáli by si ovšem, kdyby se nikdo jejich zlým úmyslům a plánům nestavěl v cestu. Avšak takováto přání nevěrců třeba potírati, a to činí missionáři; proto je nevěrci tak nenáviději a pronásledují.

A z jakých pak **pramenů** plynou veškeré námitky proti missiím? Jistě ne z pramenů dobrých. Čím jedovatější která námitka jest, tím jedovatější pramen též mívá. Prameny ty jsou:

a) **Nevěra.** Kdo víry nemá a Boha nenávidí, tomu se ani missie nelíbí. Přijdou-li missionáři do osad, kde je mnoho nevěrců, narazí tam snadno na velký odpor. Pohledem na missionáře nevěrci se znepokojují; hlas svědomí v nich se ozývá a to jim nebývá milé. Proto brojí proti missiím.

b) **Hřích.** Lidé hříchum oddaní, zejména cizoložníci, konkubináři, opilci a zloději, kteří svých hříchů naprosto nechati a jich zbaviti se nechtějí, bývají též největšími nepřátely sv. missie. To každý snadno pochopí. Hříšný život dá se s missií tak málo srovnati, jako oheň s vodou. Čím více kdo na hříších svých lpí, tím více vyhýbá se též sv. missii.

c) **Požívavost.** Lidé, kteří oplývají časnými statky a mohou snadno hověti všem zlým choutkám, nechápou ovšem toho, co missionáři kážou, tak jako nechápou nutnost ctnostného života. Oni ovšem missie nepotřebují. Mají všeho dosti, mají »nebe« už zde na světě a o nebe po smrti nestojí. Proto nestojí ani o missii, jí pohrdají a nadávkami ji zahrnují.

d) **Nevědomost.** Z tohoto pramene prýští se nejčastěji různé námitky proti missiím. Velmi mnoho lidé mluví proti missiím jen proto, že nevědí, co jsou missie. Ale námitky těchto lidí nemívají z pravidla dlouhého trvání. Kdo z pouhé nevědomosti na missie nadává, snadno se přesvědčí, že se mýlil. A pak bývají tací nejhorlivějšími obhájci missie i missionářů.

VI. **Povinnosti věřících.**

Při sv. missii vynasnažují se především missionáři, aby co nejvíce duší Bohu získali. S missionáři působí též Bůh svou milostí na srdce hříšníků a volá je ku pokání. Ale to vše by ještě nestačilo. Má-li se missie potkati se zdarem, je třeba, aby vedle působení milosti Boží a práce missionářů i věřící lid sám se také přičinil a milost nabízenou

přijal a jí řádně použil. Slovem, při missii má též věřící lid své zvláštní povinnosti, kterých zanedbati nesmí, chce-li míti z missie hojný užitek. A které pak to jsou povinnosti?

1. **Nepohrdej sv. missií!** Pohrdáš-li sv. missií, vydáváš se v nebezpečí, nemalé. Při missii Buh tě volá, nabízí ti svou milost, podává ti pomocnou ruku svou. Chop se jí, použij milosti ti nabízené, smiř se s Bohem. Nebo nevíš, zdali tě Buh bude ještě jednou volati. Pohrdneš-li teď jeho milostí, snad už nikdy nenajdeš vhodné příležitosti, abys své svědomí do pořádku uvedl.

Ve W. byla sv. missie. Dva zedníci stavěli sklep. Lidé jim domlouvali, aby také šli do kostela a k sv. svátostem a súčastnili se sv. missie. Ale zedníci, ač byli s prací již hotovi, se smáli a o kostele nechtěli ani slyšeti. Ve své rozjařenosti nalili si do sklenic vína a křičeli: to je naše sv. přijímání. Avšak spravedlivý trest Boží stihl je za toto rouhání ještě téhož dne. Když k večeru začali lešení bourati, spadlo na ně a zabilo je oba.

V D. domlouvali přátelé jistému pánovi M., aby šel též na missii. Ale všecky domluvy byly marny. Pan M. nechtěl o missii ani slyšeti a po celou dobu ani o kostel nezavadil. Ale po missii neměl žádného klidu. Cítil se nevýslovně opuštěným. Vše se mu tak zprotivilo, že si umínil životu svému učiniti konec. A vskutku jednoho dne rozzuřil se tak proti sobě, že si celá prsa nožem rozbodal a bídně zahynul.

V L. posmíval se mladý sedlák sv. missii. Když mu sousedé pravili, že by měl také jednou jíti k sv. zpovědi, odpověděl: Já nepůjdu za žádným knězem do kostela. Až budu chtíti se zpoví-

dati, bude museti kněz přijíti ke mně a kdyby to bylo třebas o půl noci, musí přijíti. Avšak mýlil se velice. Asi 14 dní po missii přijel jednoho dne z pole v poledne domů a sotva že seskočil s vozu, stalo se mu tak nevolno, že padl jako mrtev k zemi. Žena běžela rychle pro pana faráře. A ač do fary bylo jen několik kroků a pan farář s největším chvatem ihned k umírajícímu běžel, bylo přece již pozdě. Než do statku došli, byl již sedlák mrtev. Skonal bez kněze, bez zpovědi, bez zaopatření.

V H. byla sv. missie. Právě měly ženy sv. zpověď. Jedna z žen pravila své přítelkyni: Zítra máme generální sv. přijímání, pojď dnes také k sv. zpovědi, beztoho jsi už dlouho nebyla. Ale přítelkyně jí odpověděla: Dnes nepujdu; nech mne, však nehoří. Ale druhého dne ráno našli ji v posteli mrtvou. V noci ranila ji mrtvice. Proto neodpírej milosti Boží, neodkládej, nepohrdej sv. missií!

2. **Nedej se nikým a ničím od sv. missie odstrašiti.** Neříkej, že nemáš kdy, že máš tolik starostí, tolik práce, tolik povinností, že se musíš starati o chleba a vydělávati, abys měl z čeho býti živ ty i tvá rodina. Buď jist, že z toho, co při sv. missii pro svou duši učiníš, ani neschudneš, ani hlady neumřeš. »Práce užijeme dost po celá léta«, pravili na missii v B. dělníci, »ta nám neuteče. Ale teď chceme jednou také užíti sv. missie.« A chodili pilně na missii a nelitovali toho.

I nějaké to nepohodlí při tom ochotně snes. Vždyť je to práce pro tebe, pro spásu tvoji. Ty sám budeš z toho míti největší užitek. A proto

3. **účastni se horlivě sv. missie.** Choď po čas sv. missie pilně do kostela na mši sv., na kázání a na všecky pobožnosti a neopomiň vykonati si dob-

rou sv. zpověď. Při sv. missii máš k tomu nejlepší příležitost. Nikdy ti to nebude tak snadné a lehké, ano příjemné a útěchy plné jako při missii. Teď jdou všichni do kostela a se svatým nadšením přistupují k sv. svátostem. Přidruž se k nim i ty. Ó, jak budeš tomu pak rád, že's milosti Bohem ti nabízené dobře použil.

4. Avšak nejen ty sám máš sv. missie se účastniti, nýbrž přičiň se, **aby i jiní, zvláště domácí a přátelé** missie se účastnili. Povzbuzuj je k tomu horlivě při každé příležitosti. Poučuj je o tom, co sv. missie vlastně je, jaký užitek všem přináší. A činí-li námitky, vysvětli jim vše, jak se věc má, a vyvrať veškeré jejich pochybnosti a předsudky. Tak můžeš mnohou duši Bohu získati.

Zvláště však jsou před Bohem a ve svědomí povinni rodiče posílati v čas missie do kostela své dítky a hospodáři svou čeládku. Též prácedárci mají svému dělnictvu poskytnouti příležitost, aby se mohli i oni sv. missie účastniti.

V N. dopsali všichni rodiče svým synum a dcerám zaměstnaným ve službách a pracích v cizině, aby přijeli na missii domů. A přijelo jich 35 a všichni súčastnili se sv. missie s nejpříkladnější zbožností. Mnohý otec a mnohá matka slzeli radostí, když viděli své dítky zas přistupovati ke stolu Páně.

V R. byly při missii v čas jednotlivých pobožností všecky hostince zavřeny; mezi kázáním nesměl nikdo v hostinci zůstat seděti. Ano i v továrně byla veškerá práce tak rozdělena, aby všechno dělnictvo na všechna missijní kázání mohlo jíti.

V Z. chodil jistý bohatý rolník se všemi svými dětmi a s četnou čeládkou do kostela na všechny

missijní pobožnosti. Lidé se mu smáli, že prý chodí do kostela, jakoby vedl celé processí někam na pouť. On však jim odpověděl: Ať si; raději vodím své lidi teď sám do kostela, než aby oni mne jednou měli doprovoditi do pekla.

VII. Podmínky zdaru sv. missie.

Jakých prostředků třeba užíti, aby sv. missie co nejlépe se vydařila a **celé osadě** ku spáse byla?

1. Především je třeba, aby farní kněžstvo o duchovní potřeby osad jim svěřených co nejsvědomitěji se staralo. Vážnost doby tuto péči jen zvyšuje.

Ať nikdo nemyslí, že sv. missie vše zas napraví, co snad duchovní pastýř zanedbal. **Sv. missie není náhradou** snad za dlouholetou liknavost duchovního pastýře, nýbrž je **vydatnou pomocí** jeho v duchovní správě. Napřed ať kněz činí, co může, a potom teprv nechť si zavolá missionáře k podpoře, aby i toho se dopracoval, co jemu samému možným nebylo. Proto kde lid vinou snad kněze nebo vinou naprosto nedostatečné duchovní správy úplně zapadl do náboženské lhostejnosti a netečnosti, tam třeba, aby napřed příčina zla se odstranila, aby kněz měl horlivou péči o spásu duší a vhodnými a časovými prostředky se snažil, lid svůj k Bohu a ke křesťanskému životu dle možnosti zase přivésti. Pak sv. missie bude dobrou podporou v této jeho snaze a přinese mu užitek stonásobný.

2. V osadách, kde je víra lidu značně otřesena, doporučuje se konati na přípravu k sv. missii řadu přednášek. Na př. v L. konala se půl roku

před missií osmidenní pobožnost. Kázání bylo každý den jedno ráno a druhé večer. Lidu přicházelo stále víc a více. Na konec kostel sotva stačil. A když po půl roce přišli missionáři, byli od lidu s nadšením uvítáni a sv. missie vydařila se skvěle. Rok před tím považoval kde kdo sv. missii v L. za nemožnou.

Přednášky na přípravu k sv. missii mohou sice konati i místní kněží sami, ale z pravidla bude lépe povolati si cizího dobrého kazatele. Nový řečník vždy více zajímá a lid jej s větší pozorností poslouchá a spíše od něho dobrou radu a upřímné ponaučení přijme. Hlavní věcí však jest, aby se při těchto přípravných pobožnostech kázalo o pravdách moudře a účelně vybraných. Musí to býti themata času a místním poměrům přiměřená a k přípravě na missii dobře se hodící a musí časově a dogmaticky i pastorálně správně býti zpracována. Jinak by lid byl spíše odpuzen než povzbuzen a práce minula by se dobrým výsledkem.

3. **Tisk** je velmocí světovou v dobrém i zlém smyslu. Kam nikdo se nedostane, tam vnikne tisk. Co kdo jinému nedovede v pravou chvíli sděliti, to poví každému a na každém místě tisk. Věci, o nichž by osobní poučení a dorozumění sotva možným bylo, objasní a urovnají se hravě tiskem. Tisk jest jako paprsek sluneční, jehož vlivu jest přetěžko se vyhnouti.

Proto je záhodno, aby tisku i ku zdaru sv. missie bylo co nejvíce použito. Má-li se lid missie súčastniti, musí v čas svých předsudků proti missii se zbaviti. Za tím účelem se doporučuje před missií v osadě rozšířiti vhodný **spisek** pojednávající o sv.

missii. Takovýmto spiskem je na př. i tento spisek. Lid čte rád a přijme ochotně dobré čtení, jen když se mu to donese na stůl nebo dá zrovna do ruky. Poučný spisek o missii vnikne snadno i k lidem, kteří by jiným způsobem nikdy o missii nic dobrého neuslyšeli, poněvadž se zásadně kostelu a knězi vyhýbají. Všude, kde byly před missií vhodné poučné spisky rozšiřovány, přinesly nad očekávání dobré ovoce.

V lázeňském městě Kreuznachu v obvodu Koblenckém byly v r. 1911 dokonce vydávány 4 měsíce před sv. missií zvláštní »**Missijní Listy.**« Sv. missie konala se ve svatém týdnu před velikonočními svátky a první číslo »Missijních Listu« vyšlo 1. ledna. Každých 14 dní vyšlo číslo nové; všech čísel bylo do Velikonoc osm. Pojednávalo se v nich o významu a užitku sv. missií vůbec, o missionářích a jejich působení, o missiích na různých místech s velikým úspěchem konaných, o velkolepých účincích milosti Boží při sv. missii, o námitkách proti missiím, o různých pokynech, jak by měli a mohli všichni co nejlépe sv. missie se súčastniti a z ní hojného užitku čerpati a pod. Že sv. missie v Kreuznachu po tak důkladné přípravě také velkolepě se vydařila, netřeba zajisté ani připomínati.

Bezprostředně před missií je záhodno, aby byly po celé farní osadě v dostatečném počtu rozšířeny též vhodné poučné **letáky, provolání a pozvání** k sv. missii s připojeným **programem.** V provoláních a pozváních těch musí býti krátce vysvětleno, co je sv. missie a jaký má účel a jaký užitek všem přináší. Zároveň třeba poukázati na to, jak každý katolický křesťan jest povinen pe-

čovati o spásu nesmrtelné duše, jakož i na to, že při sv. missii naskytuje se všem nejlepší příležitost hříchů svých se zbaviti, s Bohem se smířiti a k víře sv. svou láskou přilnouti. Takovýmito provoláními a pozváními bývají velmi mnozí získáni.

Na **programu** nebo-li pořádku sv. missie nechť jest udáno, kdy která kázání konána budou, kdy mají jednotlivé stavy své promluvy, kdy se budou konati missijní slavnosti a kdy a v jakém pořádku možno všem sv. zpověď si vykonati a k sv. přijímání přistoupiti.

Též velké **plakáty** návěstní s pořádkem sv. missie jest dobře zavěsiti nebo upevniti na vhodných veřejných místech.

Tiskopisy ty stojí ovšem **peníze.** Ale horlivý duchovní pastýř přinese hmotnou tuto oběť rád své osadě ze spravedlnosti i z lásky a Bůh mu to hojně vynahradí svým požehnáním. Vždyť sv. missie má býti pro duchovního pastýře také obětí; kdyby obětí nebyla, nebyla by ani tak záslužnou. Lépe nemůže zajisté kněz svých peněz vynaložiti, než když jimi přispěje ke zdaru sv. missie.

4. Charakteristickou známkou nynějších dob jest všeobecná konkurence na všech stranách, na poli hospodářském, politickém, ano i náboženském. Kdo se chce udržeti, musí se brániti a cestu ku předu si klestiti t .j. musí pro svou věc a ve prospěch svých cílů a zájmů agitovati. Čím lépe kdo dovede agitovati, tím spíše dojde svého cíle. Čilé a živé agitace je teď ke všemu třeba a jest jí třeba i k tomu, aby sv. missie se vydařila.

Avšak kdo a jak má agitovati pro zdar sv. missie? Nejlépe osvědčují se v té věci tak zvaní **důvěrníci.** Duchovní pastýř osady pozve si několik

neděl před missií řadu spolehlivých osadníku ze všech přifařených obcí. Nemusí to býti jen mužové, mohou přijíti i ženy nebo jinoši a dívky. Nejsnáze lze si je vybrati z katolických spolku. Jim pak sdělí, že bude ve farní osadě konána sv. missie a vyzve je, aby pro missii agitovali. Jsou-li k tomu ochotni, stávají se důvěrníky duchovního pastýře.

Teď je povinností kněze, aby je důkladně poučil, jak pro missii agitovati mají, a aby mezi ně celou farnost moudře rozdělil a jim odevzdal též tiskopisy na rozdání osadníkům určené. Každý důvěrník ať si vezme asi 30—40 rodin tam, kde sám bydlí, na starost a ať se snaží, rodiny ty pohnouti k účastenství na sv. missii. Důvěrníků musí tedy býti tolik, kolik pro celou farnost je třeba, aby žádná část farnosti bez důvěrníka nezůstala.

Úkolem důvěrníků jest: a) Rodiny jim svěřené k účastenství na missii povzbuzovati, t. j. je poučovati o tom, co sv. missie jest, proč se jí všichni katoličtí křesťané súčastniti mají, jaký užitek sv. missie všem přináší a jak liché jsou různé námitky, které se proti missiím činívají a pod.

b) Dodávati rodinám těm tiskopisy sv. missie se týkající, spisky, pozvánky a pod. a jim patřičně vysvětliti to hlavní, co spisky a letáky ty obsahují.

Důvěrníci musí však v jednání svém moudří, trpěliví a horliví býti, nesmí býti ani bojechtiví, vznětliví a urážliví, ani bojácní a leniví. Dobře vycvičených důvěrníku nelze dosti oceniti. Kam kněz často při nejlepší vůli a snaze se nedostane, tam se dostanou snadno a lehce důvěrníci. A co by mnozí od kněze za žádnou cenu nepřijali, to

vyslechnou a přijmou rádi od duvěrníku, svých známých sousedu. Zároveň naučí se kněz pomocí svých důvěrníků mnohem lépe znáti různé duchovní potřeby svého lidu a může pak snáze použíti vhodných prostředků, jimiž by včas pomohl, kde a jak toho je třeba. Nechť tedy každý kněz si vychová spolehlivé důvěrníky, které by v duchovní správě měl k rukoum.

5. Další nezbytnou podmínkou zdaru sv. missie jest **modlitba.** Zbožnou modlitbou musí lid požehnání Boží si vyprositi. Proto nechť kněz po. několik neděl před missií své farníky vyzývá, aby za zdar sv. missie a za obrácení hříšníků se modlili. Nechť jim doporučí, aby na př. denně tři Otčenáše a Zdrávasy na ten úmysl se modlili. Též společně a veřejně nechť s lidem svým za zdar sv. missie se modlí, na př. může při nedělních odpoledních pobožnostech anebo každý den po mši sv. připojiti tu neb onu modlitbu za zdar sv. missie a lid vyzvati, aby zvlášť před sv. missií horlivě chodil do kostela a za Boží požehnání se modlil.

V H. chodily školní dítky po tři neděle před missií každý den po škole, než se domů rozešly, do blízkého kostela, aby se tam pomodlily za zdar sv. missie. V K. modlili se členové arcibratrstva sv. růženec po tři neděle před missií každý den při mši sv. společně za zdar sv. missie.

V P. shromažďovali se lidé čtrnáct dní před sv. missií denně večer po práci u sochy sv. Jana a modlili se tam společně za zdar sv. missie. Takové modlitby jsou zajisté pramenem nejhojnějších milostí pro celou osadu.

6. Konečně třeba i toho dbáti, aby se v době sv. missie nekonaly hlučné slavnosti posvícenské a podobné, ba ani generální visitace, slavnostní výstav nejsv. Svátosti, svěcení kostela a podobné. S větším zevnějším leskem odbývané mimomissijní slavnosti sv. missii nejsou ku prospěchu. Čím klidnější je doba sv. missii věnovaná, tím lépe se missie také vydaří.

Po čas missie třeba všechny síly výhradně jen sv. missii zasvětiti a všecku péči na to vynaložiti, aby pořádek sv. missie byl co nejvhodněji ustanoven a dokonale proveden. Zvláště má se k tomu přihlížeti, aby kázání missijní konána byla v hodinu, kterou lid za poměrů místních nejspíše do kostela přijíti může, a aby všem stavům popřáno bylo dosti času vykonati si sv. zpověď. Zpovědi missijní nemají se jen na chvat odbývati. Jednotlivým stavům určiti k sv. zpovědi jen půl dne před společným sv. přijímáním, z pravidla se nedoporučuje. Zpovědníky při sv. missii jsou výhradně missionáři sami. Tak si to i lid sám přeje a to vším právem. Jiní kněží nechť pomáhají zpovídati jen tehdy, když missionáři všechny kajícníky vyzpovídati nemohou.

VIII. Obnova sv. missie.

Asi rok po missii koná se **obnova sv. missie** neboli **renovace.** Obnova je vlastně doplňkem sv. missie a proto trvá též kratší dobu, obyčejně jen šest dní. Pravdy, o nichž se při obnově káže, nejsou tytéž jako při missii, nýbrž jsou nejvýš důležitá themata doplňující to, o čem se při missii kázalo.

Slavnosti odbývají se při obnově sv. missie hlavně tři:

a) **Slavnost nejsvětějšího Srdce Páně,** při níž se celá farnost Božskému Srdci Pána Ježíše zasvěcuje.

b) **Slavnost bolestné Rodičky Boží.**

c) **Slavnost dušičková.**

Svatá generální přijímání bývají také tři:

a) Slavnostní přijímání školních dítek.

b) Společné sv. přijímání křesťanských žen a dívek.

c) Společné sv. přijímání křesťanských mužů a jinochů.

A **proč** pak se koná po každé missii ještě obnova sv. missie? Což nepostačí missie sama k obrození křesťanského života v osadě? Sv. missie jsou zajisté pravými duchovními hody pro osadu. Ale i hody mívají své dozvuky a tak je má i sv. missie. Sv. missie podobá se jarnímu slunci, které všecko v přírodě k novému životu probouzí, a obnova sv. missie jest jako květnový teplý déšť, který slunci pomáhá, aby i to, co dosud skřehlé, vzklíčilo a aby všecko pak tím krásněji rostlo a kvetlo.

Důvody, proč se má po každé missii bez výjimky konati obnova sv. missie, jsou hlavně tyto:

1. Skoro v každé osadě najdou se lidé, kteří po celou dobu sv. missie do kostela nechodili. V krajích nábožensky vlažných bývá jich dokonce velice mnoho. Obyčejně vyhýbají se hříšníci sv. missii z nedostatku dobré vůle, jsou svedeni špatným tiskem nebo špatnými lidmi a nemohou se svých předsudků proti missii zbaviti anebo si už

dávno odvykli na Boha a sv. víru mysliti a nemohou se ani při missii k pokání odhodlati. A přece potřebují sv. missie právě oni nejvíce.

Proto koná se obnova sv. missie. Účel její jest, aby byli získáni i ti, kteří sv. missie se nesúčastnili. Ovšem namítne se: Kdo nešel do kostela při missii, nepůjde do něho ani při obnově. Ale není tomu tak. Skutečnost dosvědčuje, že velmi mnozí, kteří při missii nechtěli o kostele ani slyšeti a snad i proti missii brojili, při obnově jsou nejhorlivějšími jejími návštěvníky. Ano nejednou získají missionáři při obnově Bohu více hříšníků než při missii.

Jak je to možné? Dá se to vysvětliti jednak tím, že Bůh při obnově milostí svou působí nejinak na srdce lidská než při missii. Mnohý, jejž Bůh při missii marně volal, nedovede hlasu Božímu déle odpírati a poddá se milosti Boží při obnově. Jednak se též velmi často stává, že mnozí z těch, kteří missií pohrdli, přece aspoň ten užitek z ní měli, že svědomí jejich se hnulo, že byli ze své vlažnosti vyburcováni, že je něco, co při missii viděli nebo slyšeli, mocně dojalo a jim v paměti utkvělo, anebo že se jim oči otevřely aspoň tehdy, když viděli, jak dobré účinky sv. missie po sobě v osadě zanechala. Ti všichni nemívají po missii klidu. Poznávají, že sv. missie byla přece jen k dobru a že se jí měli súčastniti, a myslí si: Škoda, že jsem se missii vyhnul; jak bych byl šťasten, kdybych se byl také jako ostatní s Bohem smířil! A mimoděk probouzí se v nich přání, aby se jim ještě jednou naskytla příležitost, sv. missie se súčastniti. A hle, příležitost ta se jim naskytuje při obnově sv. missie.

2. Velmi potřebnou jest obnova sv. missie i těm, kteří se sv. missie sice súčastnili, ale jen z pola, ne dosti dobře. A bývá i těchto kajícníků skoro při každé sv. missii řada. Chodili do kostela, přijali sv. svátosti, ale nejsou ještě klidni. Ještě něco mají na svědomí, neusmířili se s Bohem tak, jak měli. Z různých příčin vnějších nebo vnitřních, zaviněných nebo nezaviněných nenašli klidu, kterého dobrou sv. zpovědí najíti měli. Jim je třeba, aby ještě jednou s missionářem si promluvili, a všecko do pořádku dali, co je ve svědomí ještě znepokojuje. A to se nejlépe stane při obnově sv. missie. Při obnově už lépe všecko znají, lépe všemu rozumějí a lépe vědí, co a jak činiti jim třeba, aby úplného klidu nabyli. Snadno a lehce vykonají si důkladnou sv. zpověď a napraví a doplní vše, čeho jim třeba, aby úplného klidu a spokojenosti svého srdce a svědomí nalezli. V jejich duši obnova teprv dokončí, co sv. missie začala.

3. A konečně jest obnova, ne-li potřebnou, aspoň nejvýš prospěšnou všem těm, kteří se sv. missie dokonale súčastnili a s Bohem dobře se smířili. Při obnově utvrdí se v dobrých svých předsevzetích a stanou se stálejšími v plnění svých povinností a v konání dobrých skutků. Tohoto utvrzení v dobrém je zejména těm třeba, kteří teprv při sv. missii na pokání se dali a Bohu sloužiti začali. Pro ně jest obnova pravým občerstvujícím pramenem na cestě ctnostného života a nutnou posilou v bojích proti hříchu.

Z těchto důvodů koná se tedy obnova sv. missie. Její veliká cena je zajisté nepopíratelná. Proto škoda každé missie, kde obnova se nekoná. Sv. Alfons nechtěl zásadně takových missií ani

přijmouti, o nichž předvídal, že tam obnova konána nebude. Ba, obnova sv. missie nedá se ani něčím jiným nahraditi. V jistých krajích byl učiněn pokus zavésti místo obnovy tak zvaný »missijní kající rok.« Rok po missii konány byly čtyři slavnosti, každá hlavně pro ten neb onen stav. V den slavnosti se kázalo a konalo sv. generální přijímání toho stavu i všech ostatních, kteří se přidali. Pohodlnější práce to ovšem je, ale obnovu sv. missie to nikdy nenahradí. Ti, kteří by nejvíc měli býti získáni, najdou nejméně příležitosti v takový slavnostní den s Bohem se smířiti. Jim třeba důkladnější přípravy a vhodnějšího času a toho se jim dostane jen při obnově sv. missie. Proto nechť po sv. missii obnova nikdy se nevynechává.

IX. **Prostředky k setrvání.**

Po obnově sv. missie má dobré símě, misionáři zaseté, růsti, kvésti a hojné ovoce dobrých skutků a křesťanského života přinášeti. Lidé nesmějí zapomenouti, co při sv. missii Bohu slíbili, a nesmějí znovu zapadati do hříchů a zlých návyků, jichž při missii se odřekli. Obrat k lepšímu musí býti po missii **trvalým.** Všichni, kteří si umínili při missii, že budou Bohu sloužiti, musí **v dobrém vytrvati.**

Snadné to ovšem není. Neboť nepřátelé spásy, svět, tělo i ďábel, jsou zlí a mocní a neustále obcházejí hledajíce, koho by pohltili a ke hříchu svedli a zahubili. Proto třeba použíti vhodných prostředků, aby všichni, kdož jsou dobré vůle, po sv. missii v dobrém vytrvali. A prostředky ty jsou hlavně tři:

1. **Horlivost duchovního pastýře.** Místní kněz musí všemožně se přičiniti, aby své pastýřské povinnosti vždy s veškerou horlivostí konal, aby horlivě kázal, zpovídal, nemocné navštěvoval, svatému náboženství vyučoval a vůbec v duchovních potřebách všem vždy co nejlépe vyhověti se snažil. Zvláště však musí býti vždy na stráži, aby různým zlým a nebezpečným vlivům, jako na př. protikatolickým novinám a spolkům, které do osad se vkrádají a tam dobré ovoce sv. missie ničí, ze všech sil odpor kladl a zhoubným jejich účinkům hleděl zabrániti. Bdělý a horlivý duchovní pastýř dokáže velice mnoho. Jest mu však třeba velké zmužilosti a obětovnosti a hojné pomoci Boží, kterou si musí v zbožných modlitbách stále vyprošovati.

2. **Katolické spolky.** O spolcích platí slovo Krista Pána: »Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tuť jsem já uprostřed nich.« (Mat. 18. 20.) Členové spolků a jednot odolají snáze všemu zlému a jsou vytrvalejšími a horlivějšími v plnění svých křesťanských povinností. Proto nejsou-li v osadě žádné katolické spolky neb jednoty, nechť se tam založí. Doporučejí se velice na př. spolky křesťanských rodin, katolické jednoty ať dospělých ať mládeže, družiny mariánské, spolky eucharistické, Bratrstva sv. růžence nebo nejsv. srdce Páně a pod. Ano, mohla by zřízena býti i zvláštní jednota setrvání v dobrém. Členové zavázali by se jedině k tomu, že budou co nejsvědomitěji přikázání Boží a církevní zachovávati a denně tu neb onu vhodnou modlitbu za vytrvání v dobrém se modliti. Čím lépe zkvétá kde spolko-

vý život, tím trvalejší ovoce přináší tam i sv. missie.

3. **Dobrý tisk.** Má-li katolický lid vytrvati v dobrém, musí býti řádně uvědomělý. A k důkladnému uvědomování lidu nestačí za našich dob jen kazatelna. Nejlepší a zcela nutné služby prokazuje nám tu dobrý tisk. Proto jest katolický lid povinen čísti. Kdo je katolickou četbou dobře vzdělán, nedá se tak lehce o víru oloupiti a nezpronevěří se tak snadno svým svatým povinnostem. Z té příčiny nechť se v každé osadě hodně rozšiřuji dobré a časové katolické noviny a časopisy a brožurky a knihy malé i velké. Zvláště však jest velkým dobrodiním pro každou katolickou osadu dobrá, byť i jen malá **knihovna lidová,** v níž by si každý vhodné a potřebné katolické časopisy a knihy vypůjčiti a přečísti mohl.

Těchto prostředků třeba hojnou měrou užíti. Potom bude ovoce sv. missie jistě trvalým i v osadách nábožensky vlažných. I zde platí přísloví: Přičiň se a Bůh ti požehná!

OBSAH:

	str.
I. Co jest sv. missie	2.
II. Účel sv. missie	7.
III. Sv. missie dobou milosti Boží .	10.
IV. Dějiny sv. missie	13.
V. Námitky proti missiím . . .	17.
VI. Povinnosti věřících	23.
VII. Podmínky zdaru sv. missie . .	27.
VIII. Obnova sv. missie . . .	33.
IX. Prostředky k setrvání v dobrém .	37.

Přátelé pravdy!

Protivníci katolické církve šíří mezi náš lid celé spousty prolhaných brožur na potupu naši. Proto upozorňujeme Vás všecky na obranné brožury katolické, které důkladnými, promyšlenými úvahami mají otravné účinky nám nepřátelského tisku. Jsou to

ČASOVÉ ÚVAHY.

Na celý rok se předplácí pouze 1 K.

Jednotlivá čísla (nejméně 32 str.) po 8 h

Na 4 výtisky dáváme pátý zdarma.

Při hromadných objednávkách poskytujeme až 50 procent slevy.

Za nepatrný obnos tudíž může si každý koupiti hojnost vzdělávacího čtení. Nečekej nikdo, až nepřátelé protikatolickými letáky zbožnou osadu zaplaví! Jest potřebí vždy již předem katolické věřící uvědomovati, aby pro případný útok byli ozbrojeni. Pracuje-li s nepřátelským tiskem na zkáze církve tak houževnatě, jest rozhodně potřebí vytrvale státi na stráži. Laskavé čtenáře prosíme, aby si prohlédli seznam dosud vyšlých brožur, jak jest uveden na obálce tohoto čísla. Objednávky obratem vyřídí

administrace „Časových Úvah“
v Hradci Králové.

Ročník VI.

1. Vyznání starého hříšníka. 2. Sociální demokracie ve světle pravdy.* 3. O sv. zpovědi. 4. Svépomoc dělnictva. 5. Víra jako víra. 6. Pryč s dogmaty. 7. Fara katolická a protestantská. 8. a 9. O úpadku náboženství mezi protestanty. 10., 11., 12. Zpráva o sjezdě československých katolíků v Hradci Králové.

Ročník VII.

1. Veliký biskup. 2. a 3. Důležitost pravého náboženství. 4. Pokora a náboženství. 5 .Zakládejte odborové spolky! 6., 7. a 8. Husité jindy a nyní. 9. Několik slov o papežství. 10. Katakomby. 11. a 12. České náboženství.

Ročník VIII.

1. Klíč ku bohatství.* 2. O ústavním životě v Rakousku. 3. Pius VII. a Napoleon. 4. Sebevraždy studentů. 5., 6. a 7. Česká konfesse. 8. a 9. Účelnost v přírodě. 10. Pohřbívati či spalovati mrtvoly? 11. Moderní náboženství Masarykovo. 12. Jubileum mariánské a Lurdy.

Ročník IX.

1. a 2. Otroctví zrušeno křesťanstvím. 3. Spojenci spiritistů. 4. a 5. Z domácnosti sociálních demokratů. 6. O manželství. 7. Braňme se tiskem. 8. a 9. O zázracích Kristových. 10. Jest úcta Panny Marie oprávněna? 11. Návštěvou u Slovanů. 12. Volné kapitoly o spořivosti.

Ročník X.

1. Víra a věda.* 2. Zjevení, zázraky a tajemství. 3. a 4. Sociální význam svěcení neděle. 5. Svobodná škola. 6. a 7. Vzdělání dorostu kněžského. 8. Jesuité a jejich protivníci. 9. a 10. Z domácnosti sociálních demokratů. Řada II. 11. Svobodné zednářství. 12. Manželství přirozené a svátostné.

Ročník XI.

1. Slovo včas o právu volebním a jiných občanských právech ve státu. 2. a 3. Převaha protestantů nad

*) Rozebráno.

katolíky. 4. Katolíci, organisujme! 5., 6., 7. a 8. Útok prof. Masaryka na církev katolickou. 9. a 10. Katolickým jinochům — spolky katolické. 11. Řím a university. 12. Proti Volné Myšlence.

Ročník XII.

1. a 2. Proti volné škole. 3. Volby do českého sněmu. 4., 5., 6. Inkvisice církevní. 7. Vlastenectví v duchu křesťanském. 8. a 9. Z porýnských missií. Slovo k rekrutům. 10., 11., 12. Z domácnosti sociálních demokratů. Řada III.

Ročník XIII.

1. O duši lidské. 2., 3. a 4. Domácí výchova. 5., a 6. Nemlčte! Alkohol nepřítel. 7. Machar a křesťanství. 8. až 11. Karel IV., otec vlasti. 12. Klášter v Podlažicích a město Chrast.

Ročník XIV.

1. Starý a nový názor světový. 2. Jesuité a česká literatura. 3. Blahoslavený Jan Sarkander. 4. a 5. Boj o Lourdy. 6. Obrana úcty Svatojanské. 7. a 8. Příčiny sociální nespokojenosti. 9. Čechové, prohlédněte! 10. a 11. »Justiční vražda« Ferrerova ve světle rozumu a pravdy. 12. Dělnické zahrady.

Ročník XV.

1. a 2. Mravní velikost Kristova — důkazem Jeho božství. 3. Pohřbívati či spalovati mrtvoly? 4. Autorita a svoboda. — Pastýřský list arcibiskupů a biskupů rakouských. — 5. a 6. Obrana školy katolické. — 7. a 8. Volná Myšlenka se stanoviska náboženského, filosofického a sociálního. — 9. Život lidský s náboženstvím a bez něho. — 10.—12. Jest náboženství věcí soukromou?

Ročník XVI.

1. a 2. Charakter. — 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10. 11., 12. Jazyková otázka v Čechách.

Ročník XVII.

1. Péče o mládež ve světle katolického životního názoru.

katoliky. 4. Katolíci, organisujme! 5., 6., 7. a 8. Útok prof. Masaryka na církev katolickou. 9. a 10. Katolickým jinochům — spolky katolické. 11. Řím a university. 12. Proti Volné Myšlence.

Ročník XII.

1. a 2. Proti volné škole. 3. Volby do českého sněmu. 4., 5., 6. Inkvisice církevní. 7. Vlastenectví v duchu křesťanském. 8. a 9. Z porýnských missií. Slovo k rekrutům. 10., 11., 12. Z domácnosti sociálních demokratů. Řada III.

Ročník XIII.

1. O duši lidské. 2., 3. a 4. Domácí výchova. 5., a 6. Nemlčte! Alkohol nepřítel. 7. Machar a křesťanství. 8. až 11. Karel IV., otec vlasti. 12. Klášter v Podlažicích a město Chrast.

Ročník XIV.

1. Starý a nový názor světový. 2. Jesuité a česká literatura. 3. Blahoslavený Jan Sarkander. 4. a 5. Boj o Lourdy. 6. Obrana úcty Svatojanské. 7. a 8. Příčiny sociální nespokojenosti. 9. Čechové, prohlédněte! 10. a 11. »Justiční vražda« Ferrerova ve světle rozumu a pravdy. 12. Dělnické zahrady.

Ročník XV.

1. a 2. Mravní velikost Kristova — důkazem Jeho božství. 3. Pohřbívati či spalovati mrtvoly? 4. Autorita a svoboda. — Pastýřský list arcibiskupů a biskupů rakouských. — 5. a 6. Obrana školy katolické. — 7. a 8. Volná Myšlenka se stanoviska náboženského, filosofického a sociálního. — 9. Život lidský s náboženstvím a bez něho. — 10.—12. Jest náboženství věcí soukromou?

Ročník XVI.

1. a 2. Charakter. — 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10. 11., 12. Jazyková otázka v Čechách.

Ročník XVII.

1. Péče o mládež ve světle katolického životního názoru. 2. Sv. missie.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
✳ věnovaný časovým otázkám. ✳

Redaktor **Karel Keppl.**

Ročník XVII. 1913. Čís. 3.

Papež římský.

Napsal P. E. Hager. — Dle vydání nejd. ordin. Brixenským schváleného — přeložil Fr. Josafat. —

V Hradci Králové.
1913.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

Vyšlá čísla Časových Úvah:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII.* O otázce dělnické.* O ultramontanismu. — Atheista.* — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dítek svých?* 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ke škole.* 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ke škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové. 8. Otázka rolnická. 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Králové.*

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.* 2. Jan Hus (3 vydání o 15000 výtiscích).* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list. Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vyd. v 8000 výtiscích).* 7. Ovoce husitismu.* 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní.* 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.* 2. O významu katolických spolků.* 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku).* 5. Husitství a protestantství.* 6. Štěstí katolíka.* 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu. 9. Primát a neomylnost Říma.* 10. Oslava Husova. 11. Lourdy.* 12. Zruší-li církev celibát.

Ročník V.

1. Hradecká kolej Tov. Ježíšova r. 1636. 2. Žaloba vyděděnce XX. věku. 3. O trestu smrti. 4. Zrušení řádu jesuitského. 5. Husitství a svoboda.* 6. Vláda židovstva. 7. Pryč od Říma.* 8. Blíže k Římu. 9. a 10. Zrušíme pouta mravnosti?* 11. Žena křesťanská a pohanská.* 12. Moderní choroba a její protilék.

---

*) Rozebráno.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

věnovaný časovým otázkám.

Redaktor **Karel Keppl.**

Ročník XVII. **1913.** **Číslo 3.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K.
Jednotlivá čísla stojí 8 h.

Papež římský.

Napsal P. E. Hager. — Dle vydání nejd. ordin. Brixenským schváleného přeložil Fr. Josafat.

Úvod.

»**Jaké stanovisko zaujímal jsi vůči papeži?**« — Odpověď, jakou my katolíci dáme na tuto otázku, padne při posledním soudu Božím těžce na váhu, jak vysvítá zřejmě ze slov Božského Spasitele ke sv. Apoštolům: »Kdo vás slyší, Mne slyší; kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá.« — »Kdo Církve neuposlechne, ten budiž tobě jako pohan a publikán (veřejný hříšník).« — Platí-li tato slova všeobecně o našem stanovisku vůči apoštolům a jejich nástupcům, biskupům — pak jistě v míře daleko

větší platí o našem stanovisku vůči nástupci sv. Petra, papeži.

Jak však poměry ukazují, jest oprávněna obava, že při soudu Božím zrovna v tomto bodu přemnoho katolíků ne valně obstojí. Vinu toho nese valnou měrou špatný tisk, t. j. špatné knihy, spisy, kalendáře, noviny a brožury, v nichž židé, protestanté, odpadlíci a zvrhlí »katolíci« po léta pracují o to, aby smýšlením byl lid papeži odcizen a on vydán v pohrdání a posměch davu. »Pryč od Říma« — »proti Římu« — a podobně znějí ustavičné jich výkřiky, vrhané mezi lid — (Vzpomeňte na ničemný pamflet »Pravda o papežích«, nedávno od socialistů mezi lid ve spoustách vrhaný a na hanebné články v »Plamenech« a »Havlíčku.«) — a žádný prostředek sebe špatnější nezůstává nepoužit, jen když vidí, že se hodí k tomuto účelu.

Proto chceme těmito řádky s pomocí Boží trochu přispěti k tomu, aby u jedněch katolické vědomí a jednání v tomto směru bylo posíleno a oživeno, u druhých pak mylné náhledy byly opraveny a vyvráceny. Nemůže arci malé toto pojednání nahraditi obšírný výklad katolické věrouky o papežství, — spíše má už na základě věroučných pravd po různé stránce, jak toho přítomné poměry vyžadují, způsobem zcela srozumitelným o předmětě tomto pojednati. Kéž tedy nalezne knížečka tato tato blahovolného přijetí u všech, jimž do ruky přijde. Nikdo asi nebude toho litovati na lůžku smrtelném, přičinil-li se za svého života poctivě, aby stanovisko své k papeži správně a důsledně dle své katolické víry upravil.

I. K čemu ustanovil Kristus papeže?

»Já jsem cesta, pravda a život.«

»Co je méně známo nežli papež i mezi samými katolíky? Ti vědí o papeži, že je nejvyšší viditelnou hlavou Církve, že ustanovuje biskupy atd. — ale o postavení, jaké zaujímá ve světě — o nezměrném vlivu jeho působení na pozemský i duchovní svět, — o nesčetných dobrodiních, jimiž mu lidstvo je zavázáno, — o všem tom, co ví naše moderní pokolení?« Tak psal před více léty francouzský učenec, pozdější biskup Gaume. — V posledních letech se arci tato nevědomost, Bohu dík, poněkud zmenšila: události, jež jsme prožili, otevřely mnohým oči. Ale vzdor tomu ani dnes ještě není u velkého počtu katolíků pravého uvědomění o nezměrném vlivu papežství na pozemský i duchovní svět, a o nevýslovných dobrodiních, za něž mu lidstvo děkuje. Dáme-li tedy odpověď na danou otázku, jistě ono uvědomění se jen rozšíří. Ježto Kristus ustanovil papeže nejprvé za nejvyšší hlavu Církve katolické, tedy ptejme se především:

a) Čím je papež pro Církev?

Známý katolický spisovatel Segur odpovídá na tuto otázku: Papež je církvi tím, »čím je hlava tělu«. Bez hlavy — není těla — **bez papeže není Církve!** a vykládá to šíře takto: »Církev od papeže lze právě tak málo odděliti, jako nelze živému člověku tělo od hlavy odloučiti. Spojení hlavy s tělem je první podmínkou života. Poněvadž pak Ježíš Kristus založil svoji církev k tomu, aby živa byla a život až do konce časů šířila, založil tím

i jednotu hlavy a údů, jednotu papeže a biskupů, kněží i věřících, kteří dohromady tvoří tělo Církve svaté.«

Ve slovech Kristových: »Ty jsi Skála, a na té skále vzdělám Církev svou« atd. je totéž vysloveno. Budova nemůže obstáti bez kamene základního, jinak se rozpadne v ssutiny. Podobně nemůže duchovní stavba Církve obstáti bez kamene základního, to jest, bez papežství. Je tedy jisto: Bez papeže není církve!

Ale jděme ještě trochu hlouběji v té věci: Papež dostal od Ježíše Krista nejvyšší moc učitelskou, kněžskou i pastýřskou, — a sice dostal ji k tomu, aby Církev mohla dále trvati a jako ústav spásy člověčenstva svoji úlohu plniti a vyplniti. Proto nesmírně veliké a dalekosáhlé je požehnání, kterého účastni jsou i jednotliví členové správou tohoto nejvyššího úřadu učitelského, kněžského a pastýřského, — jinými slovy, kterého se jim dostává — **skrze papeže.**

Zdaž není nekonečně požehnaná pro lidstvo **božská pravda,** božské učení? Čím je slunce přírodě, tím je nebeská pravda duchu lidskému. Ale bez papeže nelze pravdu božskou pro lidstvo zachovati — jak dějiny na sektách od Církve odtržených zcela jasně dosvědčují. Plným právem tudíž praví zmíněný veleduch Gaume: »**Bez papeže — žádného křesťanství!**« A sám **protestantský** kazatel Tobler přiznává: »Bez papežství nebylo by obstálo ve světě žádné společné, důstojné náboženství; — nepostrádatelné (t. j. křesťanské) bylo by zaniklo a my samotni jakožto Církev byli bychom zemřeli ve svých praotcích, či spíše — nebyli bychom nikdy ani na svět přišli.«

Oběť mše sv., svátosti, posvěcující milost, zásluhy Ježíše Krista — jaké to poklady jsou těmito slovy označeny! Jaké štěstí spočívá v tom pro veškeré lidstvo, jež spasení tolik potřebuje. Ale i tyto poklady bez papeže zůstávají více méně lidem uzavřeny! Je-li jisto, že »bez papeže není křesťanství«, pak je rovněž tak jisto, že ovoce a požehnání křesťanství nemůže býti tam, kde křesťanství samo není. Abychom aspoň jediné požehnání křesťanství připomněli, poukazujeme na **svátostné manželství.** Sám jistý protestant o tom píše: Kdyby nebylo za nic jiného děkovati papežům, než že svátostný charakter manželství a zvláště jeho nerozlučitelnost zachovali, už tím byli by si získali nekonečnou zásluhu o lidstvo.

A konečně královský úřad Církve, nejvyšší pastýřská péče, již papež vykonává z rozkazu Ježíše Krista: »Tobě dám klíče království Božího«, — »pasiž ovce mé, pasiž beránky mé«, kolik a jak velikých požehnání zavírají v sobě! »Čím je velící generál ve vojště«, praví Segur, »tím je papež v Církvi.« A není-liž velící generál něčím pro vojsko svrchovaně důležitým? Vyplní-li on své místo náležitě, má-li on všecky potřebné vlastnosti a je-li on vším potřebným vyzbrojen: — pak blaze vojsku celému! A v tomto šťastném postavení jsme my katolíci, jimž velepastýřská péče papežova poskytuje ochrany a jistoty v rozmanitých nebezpečenstvích.

b) Čím je papež pro celé lidstvo?

Obšťastňující účinky pravdy a milosti vztahují se v přemnohých vztazích i na **celé lidstvo.** Ale protože papež jest od Boha ustanoveným stráž-

cem a prostředníkem těchto dober, je logicky nutno a spravedlivo tyto požehnané účinky připsati i **papežství.**

Tak jest dle vůle Boží papež **obhájcem a ochráncem práva a svobody** jak pro knížata, tak pro národy — a spolu jest **udržovatelem a strážcem mravnosti a vzdělání.** Svrchu uvedený učený biskup Gaume ke svým slovům: Bez papeže žádného křesťanství — připojuje dále: »**Bez** papeže bude svět takovým, jakým býval **před** papežem. Mezi pokolením lidským a pohanstvím — s jeho nepravostmi a hanebnostmi — neznaly dějiny nikdy a neznají dosud žádné jiné hráze, leč — **papeže!** Zmizel-li by on, pak s ním zmizí to, co jedině zabrániti může záplavě pohanské zločinnosti a nestoudnosti, — totiž Církev a křesťanství. Bez papeže budeme míti svět takový, jako je dosud v Číně, Oceanii, Tibetu, střední Africe atd. — to jest svět na nejnižším stupni kultury — svět, v němž panuje uctívání bůžků a nejohavnější zločiny. Nebo bez papeže není křesťanství, — ale bez křesťanství může se znovu zase opakovati všecko, co se dělo před křesťanstvím a co se dosud děje tam, kde křesťanství ještě nezavládlo.«

Na potvrzení toho, co tu řečeno, buďtež uvedena některá **přiznání jinověrců:** Protestantský historik Jan v. Müller praví (právě vzhledem k tomu, co vyplývá z dějinných událostí): »Papežové žili v dobách trudných, ale dali nám přece vše, čeho my můžeme využitkovati — a **místo krvavých ssutin a bažinných lesů** zanechali nám mnoho zdatných státních těles.« —

Protestantský dějepisec anglický W. Cobbet poukazuje ve svém díle: »Dějiny protestantské re-

formy v Anglii a Irsku« k tomu, že: »nedostatek občanské svobody býval v Anglii naprosto neznám tak dlouho, dokud zůstávala katolickou, — ale v tom okamžiku, **kdy ztratila ochranu papeže,** stali se její králové a šlechtici zuřivými tyrany, a lid její sklesl na praubohé otroky, s kterými snad ze všech nejbídněji nakládáno.« —

Velký ministr anglický Pitt (rovněž nekatolík), proslulý svým mocným odporem, jejž dovedl klásti Napoleonu I., promluvil ve dnech všeobecné spousty, jakou revoluce ohrožovala evropský řád i mrav, toto jistě velevýznamné slovo: »Proti tomuto novému Islamu (totiž strašným zásadám revoluce) je třeba všeobecné křížové výpravy všech křesťanských národů, ale **v čele této křížácké výpravy musí státi papež.**«

A učený Gregorovius, — rovněž protestant — nemůže jinak, leč vydati toto svědectví: »Dějiny nemají dostatek hrdinných titulů, aby je napsaly na pyramidu římského papežství, a jimi aby aspoň jen přibližně označily **celý svět objímající činnost, tvůrčí skutky a nepomíjející slávu papežů.**«

A konečně turecký velkovezír vyjádřil se (r. 1876) s ohledem na papeže Pia IX., že »se pokorně sklání před nesmrtelným papežem, jenž v Evropě jediný čelí revoluci.«

Kdo tedy chce svědectví vydati pravdě, musí doznati, že nezměrně veliký jest vliv, jejž papež má na pozemský i duchovní svět, že v pravdě ohromná jsou dobrodiní, jimiž Bůh zahrnuje církev a celé lidstvo vůbec skrze papeže.

Ale právě z toho také patrno, jak nesmírně důležitým jest, aby věřící, jestliže se papeži s kterékoli strany kladou překážky ve vykonávání tro-

jího jeho úřadu a moci od Boha samého mu svěřené, anebo prostředky k tomu nutné se mu odnímají, — aby vše nasadili, seč jen jejich síly jsou, aby papeži dopomohli k takovému postavení, aby požehnaný svůj úřad mohl účinně vykonávati. Není pochyby, že katolické missie k rozšiřování svaté víry a záchraně dítek pohanských zaujímají v řadě dobrých skutků přední místo, a je tedy jejich konání na výsost záslužné, — ale ne-li výše, jistě právě tak vysoko stojí podporování papeže, — neboť papež, jako je duší všeho katolického života, právě tak jest i duší katolické práce missijní, — a tato může se dařiti jen tehdy, může-li papež svoje požehnané působení svobodně rozvinovati.

Zdálo-li by se však někomu, že je to přece trochu přehnáno, pak nechať se dá poučiti **od nepřátel Církve i víry** o tom, jaký dosah má působnost papežova. Je známo a každodenně lze se o tom přesvědčiti, že tito lidé, aby odpravili Církev a víru se světa, mají **namířeno především na papeže:** kdyby **toho** mohli nějak odkliditi, nebo aspoň tak odstaviti, aby mu všecko spojení s katolickým světem bylo zabráněno, byli by spokojeni. Proč? — Protože velmi dobře vědí: činnost hlavy v Církvi je nejdůležitější; pokavad hlava není od těla odloučena nebo aspoň ochromena, není naděje pro ně, že by cíle svého dosáhli. A mýlí se snad v tomto svém domnění? Nikoli: úplně správně tak soudí, a proto právě, kdykoli jde o papeže, počínají si tito lidé s ďábelskou vypočítavostí. A tu že by se našel ještě jen jediný katolík, jenž by při tom všem zůstal tak krátkozraký a nedošel ku přesvědčení, že k životu a roz-

květu Církve náleží nejprve papež a to jen papež, který požívá nutné svobody a potřebných prostředků, aby svoji činnost jako papež skutečně mohl na vše strany vyvíjeti?!

II. Katolík musí věrně a rozhodně býti při papeži.

»Býti při papeži« — co se tím míní? Nic jiného, leč: uznávati to (v nitru) a vyznávati (i veřejně), že římský papež jakožto nástupce sv. Petra z Božího zřízení je zde na zemi vrchní hlavou Církve, náměstkem Ježíše Krista — jakožto hlavy neviditelné, — a jemu tudíž prokazovati jako takovému hlubokou úctu; dále to znamená: uznávati a vyznávati, že papež je nejvyšším učitelem, knězem a pastýřem všeobecné (katolické) Církve, že je naším společným duchovním Otcem, a tudíž se jeho rozhodnutím ve věcech víry i mravů pokorně podrobovati, s dětinnou důvěrou se jeho vedení svěřovati, jemu upřímnou dětinnou lásku prokazovati máme a vroucí účast bráti na všem, co Ho radostného nebo bolestného potká; — a konečně: Jemu v potřebě dle sil svých poskytovati pomoci a podpory.

U nás je k tomu zvláštní »Bratrstvo sv. Michaela Arch.«, jež sbírá příspěvky členů a koná sbírky (zvl. IV. ned. postní) t. zv. Petrský halíř; výtěžky došlé z Čech věnuje Svatý Otec na udržování naší České kolleje v Římě. Nepropusť nikdo těchto příležitostí, abys — třebas vdoviným haléřem — nepřispěl! »Bůh sám jest hojným Odplatitelem! «

»**Věrně**« při papeži býti, znamená: **vždycky** po celý svůj život až k poslednímu vzdechu, ať se

děje ve světě, v Církvi, kol do kola cokoli, chovati se tak a činiti vše to, co shora vyloženo.

A »**rozhodně**« třeba v této pokorné úctě, lásce a oddanosti k papeži vytrvati, nedati se tedy zviklati v tom ani různými ohledy na jiné, ani bázlivostí, studem a polovičatostí, nikdy v tom neustupovat, nikdy neumenšovat, ale nejvíce tam ji projevovat, kde potřeba káže **veřejně** tuto svou víru vyznati.

Nyní však jděme dále: Tak, jak jsme právě vyložili, při papeži státi — to je s vírou katolickou co nejúžeji sloučeno, tak totiž, že chce-li kdo býti v pravdě katolíkem, nutně při papeži státi musí.

K dosvědčení toho není ničeho více potřebí než prosté katolické pravdy jasně a prakticky užité.

Dle katolické víry je **římský papež** jakožto nástupce knížete apoštolského **nejvyšší hlavou** Církve všeobecné. To ale **není snad jen** nějaký **čestný** úřad římského biskupa vůči ostatním biskupům, vždyť on obdržel od Pána Krista **zvláštní, vyšší moc,** totiž nejvyšší moc učitelskou, kněžskou a pastýřskou, a tato moc vztahuje se **na veškeru Církev** celého světa. Tento článek víry opírá se o nejzřetelnější výroky našeho Božského Spasitele: »**Ty** jsi Petr atd., — **Tobě** dávám klíče království nebeského atd., — **Pasiž** beránky mé, pasiž ovce mé!« — jakož i o učení Církve svaté, jak je povždy v Církvi nalézáme. Ano, tato pravda sv. víry platila ode dávna za jeden z nejdůležitějších článků víry, — tak že už sv. Ambrož stanovil ji jakožto rozlišovací znamení pravé Církve slovy: »**Kde Petrus, tam Církev**«, t. j. kde je pravý, o-

právněný nástupce Petrův, tam jest i pravá Církev Kristova.

Z téhož důvodu nazývá se katolická Církev i Církví »římsko-katolickou« nebo také jen krátce »římskou Církví«, poněvadž právě **římský** biskup jest oním nástupcem sv. Petra, a tudíž právě on vykonává svoji trojnásobnou moc nad touto Církví.

Tomu tedy učí víra katolická, jak každý katolický křesťan ví a **kdyby kdo v tuto pravdu neověřil, přestává právě tím býti katolíkem.**

III. Povinnosti vůči papeži.

Než pouhé »věřiti«, to jest bez pochybností pevně míti a držeti tuto pravdu, ještě zdaleka nestačí.

Jako vůbec, tak musí katolík i vzhledem k této pravdě o papeži — **dle své víry býti živ!**

A čeho tedy žádá tato víra? Aby katolík **zvláštním způsobem** plnil oproti papeži povinnosti, jež ukládá **čtvrté přikázání Boží** každému křesťanu vzhledem k jeho duchovním představeným, totiž povinnosti **úcty, lásky a poslušnosti.**

Či může si pravý katolík pomyslit: »Na papeži mně nic nezáleží?« — Jistě ne! Neboť, jakmile by takové smýšlení choval, zříká se papeže, odtrhuje se od něho, ale tím také už od Církve, a přestává býti skutečně katolíkem. Ježíš Kristus ustanovil papeže pro **každého jednotlivého křesťana** právě tak, jako ho ustanovil pro veškeru Církev a tak je tu **papež pro každého katolíka.** Proto musí každý katolík bez výjimky papeže považovati za svou nejvyšší hlavu, čili za **svého** nejvyššího duchovního představeného, tedy za nejvyš-

šího **svého** učitele ve věcech víry a mravů, za **svého** nejvyššího kněze i pastýře, — a tudíž musí ho míti za svého duchovního otce, a podle toho i jednati, čili jako k otci **plniti svědomitě vůči papeži povinnosti úcty, lásky a poslušnosti.**

Avšak tyto povinnosti nebývají, jak denní život dokazuje, zrovna příliš horlivě plněny, ba spíše bývají hrubě opomíjeny, což, jak dále bude ukázáno, mívá velice škodlivé a smutné následky. Proto třeba zde oněch povinností, jež má každý katolík vůči papeži, blíže si všimnouti.

1. Nejprve tedy má každý katolík prokazovati papeži **úctu.** Má-li už dítě ve svých rodičích, poddaný ve svých představených viděti zástupce Boha samého, oč více povinen je katolík papeže míti v úctě! Nejen pro jeho osobní vlastnosti, které snad ho úctyhodným činí, ale hlavně proto, že je to **papež,** to jest **náměstek samého Ježíše Krista, nejvyšší** hlava celé Církve. Jeho úřad, jeho důstojnost, již má přímo od Boha, vynucují si tuto naší úctu.

Na celé zemi není pro katolíka osoby tak úctyhodné, jako papež, viditelný náměstek Ježíše Krista na zemi; a jména, která mu dáváme: **Svatý** Otec, Jeho **Svatost** atd., jakož i projevy úcty, jaké se mu prokazují, všecko to platí nikoli jeho osobě, ale jeho důstojnosti, platí náměstku Pána Ježíše; v osobě papežově chceme vlastně uctít samého Ježíše Krista! A najdou-li se lidé zde i onde, kteří tyto čestná názvy nebo projevy úcty vykládají ve smyslu jiném, zhusta posměšném či pohrdlivém, pak to činí z nerozumu nebo neznalosti, anebo spíše ze zloby.

Co se tedy neshoduje s úctou, jížto katolík je papeži povinen? Co je třeba považovati za větší či menší porušení této povinné úcty?

Je to nejprve **vnitřní** snižování, znehodnocování, bagatelisování, nebo dokonce pohrdání papežstvím nebo papeži, pohrdlivé **řeči** o papežství či papežích, jakož i dobrovolné a trpné poslouchání takových řečí, tím více i souhlas s nimi, **čtení** takových knih, listů, kalendářů a j., kde se papežství posmívají nebo je hanobí, kde chyby jednotlivých papežů úskočně se rozmazávají a zneužívá se jich k tomu, aby papežství, zřízené od Ježíše Krista, a tím i svatá víra katolická v šanc byla vydána pohrdání a nenávisti davů. **Zvláštním** však způsobem uráží tuto povinnou úctu k papeži **předplácení a čtení takových časopisů,** které vůči papeži takto se chovají. Proto kdo chce býti pravým katolíkem, jenž v papeži vidí vždy a všude a ve všem zástupce Pána Ježíše, ten musí se držeti neochvějně a odhodlaně zásady: **List, časopis, noviny, jež neuctivě a pohrdavě píší o papežích či papežství, a tudíž i o mém náboženství, nesmějí do mého domu či příbytku ani přijíti! Nezdárným dítětem, které snese bez obrany, netečně pohanu učiněnou jeho otci či matce, a ještě za ni platí, já býti nechci!**

A netřeba snad připomínati, že právě tak **odmítavě** chovati se má dobrý katolík **k divadlům,** jež také zhusta nyní propůjčují se pod falešnou záminkou »umění« k zneuctívání a hanobení papežů; zdárné dítko nestrpí nikde, tím méně pak na veřejném místě před tváří set a tisíců, aby otec jeho byl vystavován potupě a posměchu davů a nemůže-li tomu zabrániti, jistě se tam ani neuká-

že; a hanba dítěti, hanba katolíku, jenž něco takového mlčky snese, dokonce svou přítomností schválí a ještě za to — zaplatí.

Ale což, — řekne leckdo, — **byli všichni papežové svatí?** — a tím zhusta bývá omlouváno porušování povinné úcty k nim, omlouváno i nepřátelské chování novin k papežům. a odebírání a čtení takových spisů. Co na to řekneme? Nuže — proč bychom se zdráhali doznati, že mezi papeži byli někteří, kteří jako lidé, ve svém **soukromém** životě nebyli prosti lidských chyb, — a nikdy nás nenapadne bráti v ochranu podobná provinění proto, že nalezena byla na tom či onom papeži.

Ale nezapomeňme, že někdy věci, jež protivníci papežství a Církve vydávají za chyby a provinění, jsou ne chybami, nýbrž často spíše vznešenými ctnostmi, jež zloba protivníků znetvořila na hrubé zločiny. Zdaž nepočínali si právě tak k Nejsvětějšímu všech svatých, k našemu Božskému Spasiteli? — A kolik těch »provinění« a »zločinů« bylo jen vybájeno, a hlavně **romány** rozneseno, ač střízlivá **věda** historická o nich ničeho neví! — Co pak se týče opravdových provinění, — **kolik** pak je těch papežů, jichžto soukromý život takovými činy je poskvrněn? V pravdě, až na zázrak to hraničí, že během devatenácti set let v řadě 258 papežů bylo takových jen 7 či 8. Kde je světská dynastie, která by při takovém množství členů mohla vykázati jen tak málo nehodných? — A to ještě i u těchto málo jeví se provinění jen proto tak hrozná, že jsou to provinění těch, již seděli na stolci, kde každá malá poskvrnka hned tak ostře do očí bodá; kdyby byli bývali světskými knížaty, byla by jich hříšnost zů-

stala téměř bez povšimnutí. Mezi těmi málo papeži, kteří mají špatnou pověst, není **ani jediného,** jehož život by jen zdaleka se podobal v nepravostech životu a skutkům německého císaře Bedřicha III. nebo krále anglického Jindřicha VIII., německého Ludvíka XIV., nebo cara Petra Velkého, nebo našeho Václava IV. a **mnoha** jiných stejného rázu. Arci o špatném životě a kouscích těchto a podobných panovníků dovedou nepřátelé Církve a papežů mlčeti, nebo je všelijak omluviti, — ale »špatnosti« papežů vynášejí znovu a znovu, vždy s pepřenou omáčkou, na veřejnost (že se onino »špatní« papežové jimi stali právě v době, kdy Církev požívala nejméně svobody, kdy světští vládcové zubožené a zotročené Církvi mohli **vnutit** všelijaké své stvůry ze svých milců, aby mlčeli ke špatnostem jejich, to arci protivníci Církve nikdy neřeknou, ani neuznají.) My katolíci však necháme vždy provinění platit za provinění i u těch několika papežů. Ale co z toho následuje? Je **tím** snad katolík už zbaven povinnosti úcty k papežům? Má-li dítě otce, jenž se dopustil mnoha chyb, — což nemusí už k němu míti úctu? Smí tyto jeho chyby zbytečně, či dokonce zlomyslně jiným lidem odkrývati? Nikdy! Povinnost úcty tím naprosto nepřestává: otec, nehledě k jeho chybám, zůstává vždy jeho otcem, a proto i dítě musí vždy své dětinné povinnosti k otci plnit, — a hanebně jedná, odkrývá-li chyby otcovy jiným lidem. Tak je tomu i u nás katolíků vůči papežům! — A dále: I když nepopíráme, že byli papežové, jejichž soukromý život nebyl bez hany, dává to někomu právo, aby se na ty chyby jejich vrhl a se všelikými vylhanými, vybásněnými přídavky je rozšiřoval,

a smí je proto do světa vytrubovat? Uvažme: Máš pro to, že se tvůj otec skutečně tím či oním provinil, už každý právo, abys to do světa rozhlašoval? »To ne«, řekneš mi, »co je jiným do toho, jaké má můj otec chyby« — a dětská tvá mysl byla by nemálo pobouřena, kdyby kdokoli otce tvého začal roznášeti, jemu na cti utrhati a hanobiti. Jest ale takovéto hanobení a na cti utrhání papežům už méně špatné a ničemné? Jak známo, je jistý druh brouků, který se hrabe vždy jen v hnoji, ačkoli vedle je tolik libovonných a meduplných květin a bylin. Zdaž si nepočínají podobně i ti tak zvaní »vzdělanci«! — O dlouhé řadě oněch papežů, o nichž i **jinověrci** jsou plni chvály, neřeknou nic dobrého a čestného, — a to úmyslně, aby se zdálo, že v Církvi a papežství nic dobrého není, ale o těch špatných papežích vědí toho, až se to přehánění každému čestnému i protivníku oškliví!

2. Další povinnost, kterou má katolík vůči papeži, je povinnost **lásky,** a sice nejen lásky k bližnímu vůbec, nýbrž **lásky dětinné.** Důvod k tomu obsažen jest už ve slově: papež — t. j. **otec;** jeť naším duchovním otcem, **otcem křesťanstva!** Jemu po Bohu děkujeme dosažení, zachování, posílení duchovního života milosti, jakož vůbec všech duchovních statků; on stará se otcovsky a pracuje a obětuje se pro oslavu Boží a pro blaho svých dítek, ať jsou kdekoli na širém světě; — žádný není z jeho otcovského srdce vyloučen. Od Krista Ježíše dostal rozkaz, aby Jeho beránky i Jeho ovce pásl, jako dobrý pastýř i život dal za ovečky své, — a on s nadšením rozkaz tento plní, jsa ochoten, bylo-li by třeba, i život položiti za svatou Církev a stádce mu svěřené. Není-li tu dost dů-

vodů, aby také každý katolík jako dítě tomuto společnému otci křesťanstva byl oddán láskou v pravdě dětinnou?!

Nuže, jak se ukazuje tato láska? Vzpomeň si na to, čím se projevuje pravá láska dítěte k otci vůbec, — a víš hned, jak se musí jeviti láska k Svatému Otci, má-li býti pravou láskou dětinnou.

Dítě má velkou **příchylnost** ke svým rodičům; chová k nim upřímnou, vnitřní oddanost; přeje jim to nejlepší; má radost z toho, dobře-li se jim vede, daří-li se jim práce, potká-li je radost, — a naopak rmoutí se, přihodí-li se jim něco nemilého; pokud jen může, snaží se od nich zármutek a mrzutost odvrátiti, užívá každičké příležitosti, aby jim svoji dětinnou lásku mohlo projeviti; jak jen lze, přičiňuje se, tělesné i duševní jejich blaho zvýšiti; ať se ocitnou v duševních či tělesných potřebách, v protivenství či pronásledování, v chudobě či nemoci a pod. — vždycky nasadí všecko, co jen síly jeho stačí a jeho majetek je s to, aby jim zjednalo účinnou pomoc a posilující útěchu.

Tak a podobně jeví se tedy pravá láska dětinná. —

A stejně má se jeviti i láska dobrého katolíka k papeži: vroucí totiž příchylností k němu, srdečnou blahovůlí, upřímnou soustrastí a vnitřní účastí na jeho utrpeních a strastech, — různými zevnějšími důkazy příchylnosti a lásky, jež věřící při četných příležitostech ochotně na jevo dávají, — a konečně všestrannou podporou, jak toho doba i potřeba káže.

Vidíš-li tedy a slyšíš-li, jak mnozí katolíci od doby jeho uzavřenosti horlivě za něho se modlí, mše svaté i přijímání za něho obětují, jak obětavě

dary lásky mu přinášejí, máš to doklady pravé dětinné lásky katolíků ke Svatému Otci.

3. Konečně má katolík každý plniti vůči Sv. Otci předůležitou povinnost **poslušnosti,** — a sice ve věcech, jež týkají se **víry a mravů,** v duchovních nařízeních, v nichž jedná se o vedení Církve a správu duší, krátce o **duchovní** blaho věřících.

Povinnost této poslušnosti leží už v povaze věci samé. Ježto Kristus ustanovil papeže za vrchní hlavu veškeré své Církve, rozumí se samo sebou, že je to Kristova, tedy Boží vůle, aby v duchovních věcech každý katolík prokazoval poslušnost této vrchní hlavě, papeži. Či není tomu tak všude? Žije-li na př. někdo v Rakousku, pak je přirozeně poddán ve světských věcech panovníku rakouskému, a tudíž je mu povinen ve všem, co není proti přikázání Božímu, poslušností. V rozkazu Kristově, jenž dán papeži: »Pasiž ovce mé, pasiž beránky mé«, jest už tím obsaženo také přikázání Kristovo ovcím a beránkům, aby se mu ochotně podrobovali, od něho vésti se dali — čili, aby v duchovních věcech poslušni byli svého nejvyššího pastýře. Jmenovaný výtečný spisovatel Segur o tom praví: »Čím je velící generál ve vojště, tím je papež v Církvi; jako její nejvyšší hlava, jako náměstek samého Krista Pána vydává rozkazy všem, a sice ve jménu a z rozkazu Toho, od něhož toto své místo, tuto hodnost obdržel; a tak všichni mají ho býti poslušni.«

Jak se tedy jeví tato poslušnost vůči papeži? Jeví se v **ochotném přijímání** všech jeho rozhodnutí a předpisů — a **v rychlém, všestranném a podrobném plnění** všech nařízení, jež od Svatého Otce vydána bývají, ať už vycházejí přímo od ně-

ho, anebo od duchovního úřadu, jehož k řízení Církve užívá. Kdybys, křesťane, věděl, že to či ono nařízení, jež se ti oznamuje, vydáno bylo od samého Pána Ježíše, jak bys se musil chovati k němu, aby nebyla porušena povinná úcta a poslušnost ke tvému nebeskému Pánu? Viď, že bys to nařízení nejprvé se vší možnou uctivostí přijal? Pak bys se vší ochotou se mu podrobil, neprodleně a s radostí co nejdůkladněji je splnil? Či bys byl schopen ono nařízení Kristovo přijati s lhostejnou či dokonce pohrdavou tváří, a konečně jen potud se jím říditi, pokud bys sám za dobré a vhodné uznal? Nezdálo-li by se to tobě samému nejhrubším porušením úcty a poslušnosti vůči Pánu Kristu, jež by tě z jeho stáda přímo vylučovalo?

Ale snad se zeptáš: Což pak to musí katolík s poslušností k papeži bráti tak přesně, jako s poslušností ke Kristu samému?

Odpověď na tu otázku ti dávno dal sám Ježíš Kristus, a sice rozhodným: ano, — když zcela určitě prohlásil: »Kdo vás — apoštoly a jich nástupce — slyší (a poslouchá), Mne slyší, a kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá.« Může býti odpovědi zřetelnější a rozhodnější?

Bylo řečeno, že tato poslušnost musí se vztahovati netoliko na **nařízení, jež vydá sám papež,** nýbrž i na ona, jež ve jménu jeho vydává tak zvaná »římská kurie«, čili **»papežská kurie«. Tak jako** světský panovník nemůže v řízení své **říše sám** všecko zastati, nýbrž potřebuje **k tomu ministrů** atd., tak potřebuje i papež k řízení Církve **kardinálů** a mnoha jiných duchovních osobností, **na něž** přenésti musí rozmanité duchovní úřady. A tyto duchovní úřady v papežské vládě, a arci také pa-

pežská vláda sama, zovou se »římská« nebo i »papežská kurie«, česky pak říkáme prostě »Svatá Stolice papežská«. V říši světské podrobeni jsou poddaní zákonitým nařízením těch, jež panovník ustanovil k řízení říše, právě takovou poslušností, jako těm, jež vydá panovník sám.

A v řízení Církve je tomu právě tak. Jestliže by kdo úřady a soudy, jichž panovník potřebuje ke konání spravedlnosti, k zachování bezpečnosti a pořádku, vydával v opovržení, jim se posmíval, je tupil a snižoval, bylo by mu to počteno právě tak, jako kdyby vážnost panovníkovu a jeho vlády samé podrýval, a právem. Podobně má se to i v Církvi: říci: »já poslechnu papeže, ale po jeho úřadech mi nic není«, snadno vede k tomu, že pak řekne i »já poslechnu Krista, ale na papeži mi nic nezáleží«, — a na konec to dojde tak daleko, že řekne a napíše nejen »pryč s papežem, pryč s Římem«, — ale i »pryč s Kristem«.

Pýcha a vzdor lidský dle dávné zkušenosti u jedné věci se nezastaví; jakmile vkročí na šikmou plochu, klesá hlouběji a hlouběji, až zapadne v naprosté odloučenosti od Boha a Jeho Syna a Jeho Církve.

Krásný příklad pravé poslušnosti k papeži podal arcibiskup Fenelon, zvaný »labuť Camrayská«, veleduch i od protivníků Církve obdivovaný a ctěný pro učenost, vzlet a hloubku ducha a uchvacující osobní vlastnosti. Napsal knihu s názvem: »Výklad zásad Světců«, — a myslil pevně, že obsah knihy plně odpovídá pravdě křesťanské, k tomu již tehdy měl Fenelon pověst nejen učence, nýbrž i zbožného a osvíceného biskupa. Ale mnoho duchovních učitelů shledalo při bližším zkoumání kni-

hy, že se v ní nacházejí některé bludné zásady. Byla tudíž předložena Apošt. Stolci. Papež Innocens XII. skutečně ji zavrhl jako křesťanské pravdě z části odporující. Toto rozhodnutí došlo zbožného arcibiskupa 25. března 1699, právě, když chtěl vstoupiti na kazatelnu, aby měl sváteční kázání. Sebral se na několik okamžiků, změnil plán svého kázání, a mluvil pak nikoli o svátku toho dne, jak byl měl v úmyslu, nýbrž o dokonalém, povinném podrobení se nařízením duchovních představených, a sice tak dojemně, že posluchači byli tím co nejhlouběji dojati. Za čtrnáct dní na to uveřejnil pastýřský list, kde mezi jiným pravil: »Náš Svatý Otec zavrhl brevem z 12. března 1699 knihu »Výklady zásad Světců«. — Já s tímto brevem plně souhlasím, a to bez nejmenší výhrady . . . Z celého srdce napomínám vás k naprostému podrobení se a k poslušnosti bez výhrady, aby nebyla oslabena upřímnost poslušnosti povinné Svatému Stolci, a chci vám o tom s pomocí Boží do posledního dechu svého života býti příkladem. Chraniž Bůh, aby kdy někdo o mně mluvil a při tom si nevzpomněl, že velepastýř měl za to, že musí býti poslušnějším nežli poslední ovečka z jeho stádce, a že svému podrobení žádné hranice nekladl.« — Mimo to pak dal biskup na stálý důkaz úplného podrobení se a k zachování památky toho mezi svými věřícími — zhotoviti monstranci, nesenou od dvou andělů, z nichž jeden nohama šlape několik knih, mezi nimiž jednu právě s nápisem: »Výklad zásad Světců«. —

A ještě snad více, nežli tomuto krásnému příkladu velikého biskupa diviti se musíme této události: Dr. Scheeben, professor theologie v Kolíně

nad Rýnem, sděluje v »Period. Bl.«, že Dr. Cobb, anglický spisovatel, mu řekl, že on a jeho přátelé v anglikánské dvorní církvi nemohou pochopiti, proč Pius IX. proti zednářským ložím postupuje s takovou přísností. Dr. Cobb totiž a jeho přátelé měli mylně tajné společnosti zednářské za »dobročinné« ústavy, za jaké je zednáři vždy vydávají, aby spíše lidi ještě dobré vůle nalákali, a hned s počátku neodstrašovali. **Ale přes to z úcty k nejvyšší hlavě římské Církve vystoupili přece z těchto tajných společností!** (Ke svému, jak později doznali, vlastnímu dobru.) Takovou poddajnost vůči papeži nalézáme tedy někdy i mezi samými jinověrci! Zdaliž pak to nepostaví neposlušnost katolíků k papeži jednou na soudu Božím do velice špatného světla!?

IV. Záleží na tom tolik, aby katolík zachovával oproti papeži správné stanovisko?

Odpověď na tuto otázku nemůže po tom všem, co bylo řečeno, býti pochybná. Ale vzhledem k tomu, že je tolik na výsost čilých a činných nepřátel papežství, kteří všemi myslitelnými způsoby a bez ustání proti papeži štvou, nebude asi zbytečno, ještě na leccos upozorniti, aby bylo zcela zřejmo, jak velice záleží na tom, jaké stanovisko zaujímáš k papeži.

Všichni katolíci tedy mají uvážiti toto:

1. Svatý Jeroným praví: »**Kdo nedrží s papežem, nedrží s Kristem!**« — a sv. František Sal. dí: »**Papež a církev jsou jedno! a kdo se odlučuje od papeže, odlučuje se i od Církve;** ale kdo se odlučuje od Církve, **ten se odlučuje od Krista**«, — a ztrácí tudíž milost vykoupení!

Z toho lze vyvoditi, kam na konec směřují snahy těch, kdož křičí: »Pryč od papeže, pryč od Říma, pryč s Římem!« Kdo tedy nechce spasení své ztratiti, ten musí býti a vždy zůstati v nejužším spojení s papežem — (což se děje právě plněním zmíněných povinností) — ten nesmí býti stoupencem žádného biskupa, jenž od papeže nedostal apoštolského poslání a nestojí v podřízenosti a živém styku s papežem. Nechať tedy **každý katolík pravý** vtiskne si hluboko v duši tyto zásady:

»**Kdo nemá Církev katolickou za matku, nemá Boha za otce. — Ale nemá Církev za matku, kdo neuznává papeže za její nejvyšší hlavu. A neuznává papeže za náměstka Kristova, kdo mu odpírá poslušnost a podrobení.**«

2. »Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi«. — Proti tomu však stojí: »**Proklet budiž, kdo otce svého nectí**«. Tedy buď požehnání nebo prokletí a zavržení bude podílem dítěte zde i na věčnosti, dle toho, zda čtvrté Boží přikázání plní, či ne, — nebo-li dle toho, zda rodičům prokazuje úctu, lásku a poslušnost, — anebo zda tyto povinnosti dětinné zanedbává, či dokonce opakem jich se proviňuje.

To však zvláštním způsobem platí nám katolíkům jakožto duchovním dítkám Svatého Otce. Podle našeho chování k němu, podle toho, zdaž vůči němu povinnosti úcty, lásky a poslušnosti dětinné plníme či neplníme, bude naším podílem buď požehnání či kletba.

Proto nechať nikdo se nepozastaví nad slovy sv. Petra Damiani: »**Chceme-li býti milováni od Krista, musíme milovati Petra**«, — t. j. papeže, v němž Petr. jakoby stále živ jest. My tedy ne-

byli bychom od Krista milováni, nemohli bychom se těšiti jeho milosti, jeho přátelství, kdybychom papeže nemilovali. A že tato láska musí býti **skutky** osvědčována, rozumí se samo sebou, poněvadž beztak jen ta láska, jež skutky bývá osvědčována, zaslouží si toho jména.

Osvícený a zbožný řeholník, P. W. Faber, jehož spisy mají tak dobrý zvuk ve světě katolickém, vyslovil se r. 1860, tedy na začátku útrap na papeže se hrnoucích, mezi jiným takto: »**Žijeme-li v době nepokojů pro nejvyššího pastýře, shledáme brzy, že po bludných náhledech o papežství a po tak zbabělém chování se vůči papeži rychle a jistě následovati bude rozvrat katolického života.**«

»**My tedy musíme uplatniti upřímnou účast, anebo Bůh odejme nám svoji milost! V dobách, kdy Bůh dopustí, aby Církev napadena byla v osobě její nejvyšší hlavy, je nejlépe patrno, že něžná účast pro papežský Stolec je tichou podmínkou vzrůstu veškeré milosti.**«

A proto budiž **heslem každého pravého katolíka** a rozeznávacím znamením, jímžto odliší se na prvý pohled ode všech lhostejných, duševně odumřelých ratolestí stromu Církve sv.: »**S láskou ke Kristu, s láskou k Jeho sv. Církvi, s láskou k Sv. Otci ku předu!**«

OBSAH: str.

Úvod: Jaké stanovisko zaujímal jsi vůči papeži? 1
Hlava I. a) Čím je papež pro Církev? . 3
K čemu ustnovil Kristus papeže? . 3
b) Čím je papež pro celé lidstvo? 5
Hlava II. Katolík musí věrně a rozhodně držeti při papeži! 9
Hlava III. Povinnosti vůči papeži 11
Hlava IV. Záleží na tom tolik? 22

Ročník VI.

1. Vyznání starého hříšníka. 2. Sociální demokracie ve světle pravdy.* 3. O sv. zpovědi. 4. Svépomoc dělnictva. 5. Víra jako víra. 6. Pryč s dogmaty. 7. Fara katolická a protestantská. 8. a 9. O úpadku náboženství mezi protestanty. 10., 11., 12. Zpráva o sjezdě československých katolíků v Hradci Králové.

Ročník VII.

1. Veliký biskup. 2. a 3. Důležitost pravého náboženství. 4. Pokora a náboženství. 5 .Zakládejte odborové spolky! 6., 7. a 8. Husité jindy a nyní. 9. Několik slov o papežství. 10. Katakomby. 11. a 12. České náboženství.

Ročník VIII.

1. Klíč ku bohatství.* 2. O ústavním životě v Rakousku. 3. Pius VII. a Napoleon. 4. Sebevraždy studentů. 5., 6. a 7. Česká konfesse. 8. a 9. Účelnost v přírodě. 10. Pohřbívati či spalovati mrtvoly? 11. Moderní náboženství Masarykovo. 12. Jubileum mariánské a Lurdy.

Ročník IX.

1. a 2. Otroctví zrušeno křesťanstvím. 3. Spojenci spiritistů. 4. a 5. Z domácnosti sociálních demokratů. 6. O manželství. 7. Braňme se tiskem. 8. a 9. O zázracích Kristových. 10. Jest úcta Panny Marie oprávněna? 11. Návštěvou u Slovanů. 12. Volné kapitoly o spořivosti.

Ročník X.

1. Víra a věda.* 2. Zjevení, zázraky a tajemství. 3. a 4. Sociální význam svěcení neděle. 5. Svobodná škola. 6. a 7. Vzdělání dorostu kněžského. 8. Jesuité a jejich protivníci. 9. a 10. Z domácnosti sociálních demokratů. Řada II. 11. Svobodné zednářství. 12. Manželství přirozené a svátostné.

Ročník XI.

1. Slovo včas o právu volebním a jiných občanských právech ve státu. 2. a 3. Převaha protestantů nad

*) Rozebráno.

Časové Ť

ční k

otázkám.

eppl.

Ročník XVII. 1913. Číslo 4.

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K.
Jednotlivá čísla stojí 8 h.

Co má věděti český katolík o Mistru Janu Husovi.

Napsal František Pospíšil, farář.

Úvod.

Ve 12. kapitole knihy Soudců čteme, že v boji, který vedli Efraimští proti Galaadským, zvolili si tito za válečné heslo slovo »šibboleth« —česky »klas«, jímž rozeznávali se přátelé od nepřátel. Efraimští nemohli totiž vysloviti hlásky »š«, říkali tedy »sibboleth« a tak se prozradili. Takovým šibbolethem, dle něhož rozeznávají se v Čechách věřící katolíci od jinověrců a katolíků jen dle jména, jest jméno »Mistr Jan Hus«.

Jan Hus se stal dnes zkušebným kamenem českých katolíků. Jinověrci, hlavně protestanté již od dávných dob užívají jména Husova jako válečného hesla v boji proti katolické církvi, ale

v poslední době jsou i mezi katolíky mnozí, kteří velmi příkře vystupují proti církvi, ve které se zrodili, ve které byli vychováni a ve které dosud dle jména zůstávají a za válečné heslo v boji proti církvi zvolili si jméno Jana Husi.

Za dva roky bude tomu 500 let, co byl Jan Hus v městě Kostnici upálen a tato pětistyletá památka upálení Husova má býti mimořádným způsobem v Čechách oslavena. Nejvýznamnější oslavou Husovou prý bude, když toho roku odhalen bude v Praze na staroměstském náměstí Husův pomník a když prý nejméně 100.000 Čechů z katolické církve vystoupí. Tak rozhlašují po Čechách lidé, jimž jest církev katolická milá jako sůl v oku. Aby cíle svého dosáhli, vydávají spisy a brožury o Husovi, pořádají přednášky, zapalují k jeho poctě ohně, staví mu pomníky, které mají na náměstích našich měst a městeček státi nikoliv jako pomníky českého vlastence, nýbrž jako znamení odboje proti katolické církvi.

Agitaci pro Husa dávají známku pravého českého vlastenectví, jakoby jenom ten byl dobrým Čechem, kdo jest ctitelem a stoupencem Husovým, jakoby jména »Husita a Čech« byla stejná.

Agitace pro Husa nepovede k jinému cíli, než k roztržce v českém národě, poněvadž podnes v Čechách jest veliká většina katolíků, která pro Husa nehoruje a k odpadu od církve svésti se nedá.

Dnes jest povinností každého českého katolíka, aby znal život Jana Husi a jeho učení a nedal se strhnouti agitátory husitskými od správné cesty, po níž ho vede katolická církev. Hlavně jest třeba znáti Husovo učení církví odsouzené a zavržené.

Kdo učení Husovo zná a zdravým rozumem uváží, jaké to učení mělo smutné následky pro náš národ, nikdy ctitelem Husovým ve smyslu našich »husitů« se nestane. Učení Husovo vedlo k revoluci a k anarchismu a revoluce a anarchism nejsou pokrokem, nýbrž úpadkem národa.

Také skutečně národ český nebyl nikdy tak mravně a hmotně skleslý, nikdy vědy, umění a blahobyt v Čechách tak nepoklesly, jako v dobách husitských. Český dějepisec Václav Vladivoj Tomek píše v Musejníku 1854 str. 242. o Husovi takto: »Nepředcházelať Husa v Čechách, tak jako Luthera v Německu žádná doba duchovní temnosti, nýbrž doba plná stkvělých důkazů pokročilého života duchovního. Hus opustil cestu, po níž se posavad kráčelo ku předu, k nenabytné škodě naší. Hloubání o náboženství nevedlo, jak se domníval, k opravě společnosti církve, ani k lepšímu vzdělání mravnímu, nýbrž jen k rozpuštění svazků církevních a ke zlehčení náboženství, čehož následek byla značná zástava v utěšeném pokroku duchovním, jejž spatřujeme před tím. Rozšíření lutherství, jemuž husitism připravil půdu, přivedlo pak zmatky na nejvyšší stupeň. Ve druhé polovici 16. století spatřujeme výsledkem toho Čechy, jak dalece nebyly katolické, zbaveny skoro všeho církevního pořádku; kněžstvo lutherské, zproštěno vší kázně, zpustlejší v mravích a tak méně vzdělané, než bylo kněžstvo to, proti kterému Hus pozdvihoval hlasu svého; lid zanedbaný, ale ovšem naplněný pověrečným záštím proti staré církvi; šlechtu zhýralou jako nikdy před tím. V politickém ohledu rozbořilo husitství naši starou státní společnost, pročež nacházela se ze-

mě od té doby s jistými přestávkami více méně ve stavu anarchistickém. Po válce třicetileté vítězství monarchie vedlo k moudřejší a spořádanější správě státní, vítězství pak katolické církve navrátilo národu našemu pravou zbožnost, pevnější základy mravnosti, tudíž způsobilost ku pokračování ve vzdělání svém duchovním na cestách, po kterých za starodávna kráčel zdařile. Národní literatura měla by hledět způsobiti smíření s časem oním ve vědomí národu, aby národnost naše, znovu probuzená k životu, bez všelikého rozpakování opírajíc se o katolickou církev a pravé základy moci našeho mocnářství, jakožto jedinou pravou cestou, vždy zdárněji prospívala.« Tak píše Tomek.

Otec českého dějepisu Fr. Palacký napsal: »Má-li historie nám býti učitelkyní, nesmíme dělati z ní sobě — děvky«, to jest: nesmíme s historickými fakty zacházeti, jak se nám líbí, je překrucovati a svým snahám a úmyslům strannicky je přizpůsobovati, nýbrž nestranně na ně pohlížeti a poctivě je uváděti tak, jak se sběhly. A taková nestranná a poctivá historie poučuje nás, že mistr Jan Hus nepřinesl toho požehnání českému národu a doba husitská že nebyla tou slavnou dobou českých dějin, jak se dnes namnoze píše a mluví. Abychom o této pravdě přesvědčili katolíky dobré vůle a udrželi je v jednotě i v lásce ke katolické církvi, chceme nestranně pojednati o **Mistru Janu Husovi.**

Životopis.

Den a rok narození Husova nejsou určitě známy; obyčejně dle Palackého a Tomka považuje se za den narození jeho 6. červenec 1369. Narodil se

v Husinci, v kraji Práchenském, z rodičů nemnoho zámožných, stavu selského. Do školy chodil v Prachaticích a asi roku 1389 přišel na studie do Prahy, v době bouřlivé a surové, v době převratů v církvi i ve státě, v době zápasů mezi Slovanstvem a Němectvem.

Po způsobu tehdejších chudých studujících živil se zpíváním a přisluhováním v kostelích. Jako studující nevynikal zvláštním nadáním, byl považován za hlavu prostřední, až teprve jako učitel zjednal si rozsáhlou zběhlost v oboru všech nauk souvěkých. Vyznal se v Písmě svatém, i ve sv. Otcích, znal dobře klassiky řecké i římské, vyznal se v historii i vědách přírodních i v několika jazycích starých i nových. Byl tedy mužem všestranně vzdělaným.

Roku 1393 dosáhl nejnižšího stupně hodností akademických: stal se bakalářem filosofie, čili svobodných umění. Rok na to (1394) stal se bakalářem theologie čili bohosloví a roku 1396 stal se mistrem svobodných umění, čili doktorem filosofie. Hodnosti doktora bohosloví nedosáhl. Za dva roky po dosaženi hodnosti mistra svobodného umění (1398) začal vyučovati na vysokých školách pražských a sice na škole či fakultě filosofické. Bohosloví nevyučoval, nejsa doktorem. Roku 1400 nebo 1401 dal se posvětiti na kněze. Dne 15. října 1401 byl zvolen děkanem filosofické fakulty a za rok potom v říjnu (1402) byl povýšen za řiditele čili rektora vysokých škol pražských, kterýžto úřad zastával do 24. dubna 1403; roku 1409 byl podruhé zvolen za rektora pražské university.

Jako mistr svobodných umění byl tedy professorem na škole filosofické a jako kněz stal se

kazatelem (1401) v kapli Mláďátek čili Betlémské, kterou roku 1391 založil a nadal Jan z Mülheimu, pražský měšťan, rodák z Pardubic, milec krále Václava IV. Do této kaple vešlo se na 3000 lidí; farním kostelem nebyla.

Professor V. Flajšhans vypočítává roční příjmy Husovy na 6 tisíc korun, k čemuž byt, knihy, oděv a částečně potraviny byly mu zdarma poskytovány od university. Nemají tedy pravdy chvalořečníci Husovi, kteří tvrdí, že Hus žil v chudobě, a vybízejí kněžstvo, aby Husa v chudobě následovalo. Kdo má ročně 6 tisíc korun příjmů a k nim celé zaopatření, není přece chudým.

Od té doby, kdy Hus stal se učitelem na vysokých školách, stala se i jeho činnost veřejnou. Byla ta činnost trojí:

1. činnost učitele,
2. činnost vlastence,
3. činnost kněze-reformátora.

1. Činnost učitele.

Jako učitel nevynikl Hus ničím nad své kollegy, ale nezůstával za nimi. Jako professor na universitě konal zajisté své povinnosti, ovládal dobře potřebné vědomosti, ale nějak zvláště vynikajícím učencem nebyl.

Veliký ctitel Husův professor Krofta řekl o něm v přednášce, konané 4. července 1908 ve Vysokém Mýtě, že: »spisy Husovy nestačí k tomu, aby Hus mohl býti nazván velikým myslitelem. Nových myšlenek filosofických v jeho spisech nenajdeme.« A protestant Žilka píše: »Hus nebyl vy-

nikající, samostatný myslitel. Že by se vyznamenával nějakou nadobyčejnou učeností, není zjištěno.«

Jako professor přednášel filosofii a zkoušel žáky, jako děkan a rektor povyšoval je k hodnostem bakalářským a mistrovským a býval přítomen a předsedal učeným rozpravám a hádkám professorů. Více o jeho činnosti professorské nelze říci.

2. Činnost vlastence.

Důležitější než činnost učitelská, byla Husova činnost vlastenecká. Dr. Kryštůfek v Církevním dějepise píše, že Hus »byl obratným dialektikem a výborným řečníkem. S těmito vlastnostmi spojoval vroucí lásku k vlasti, k českému národu a svému mateřskému jazyku.«

Otec národa Fr. Palacký píše, že Hus vlastenectví své dokázal hlavně péčí o vzdělání a zušlechtění národu a o zachování čistoty jazyka českého. Za tou příčinou kázal horlivě proti nešestem v národě se rozmáhajícím, věda, že »spravedlnost zvyšuje národ, ale hřích bídné činí národy.« (Přísl. 14, 34.) A poněvadž kázání k poučení a napravení národa nestačila, začal Hus vydávati své spisy v jazyku českém, následuje v tom příkladu svého předchůdce, slavného českého filosofa Tomy ze Štítného.

Až do té doby vydávaly se vědecké spisy jenom v jazyku latinském. Knihy své psával Hus slohem jadrným a živým a dbal v nich čistoty a přesnosti jazyka a horlil proti porušování jazyka českého kazimluvy a slovy německými. Aby se

správně česky nejen mluvilo, nýbrž i psalo, sestavil pravopisná pravidla, napsal pojednání »o pravopisu českém« a navrhl, aby nad písmeny, značící souhlásky od latiny odchylné, totiž měkké a tvrdé dělala se odlišovací tečka, samohlásky dlouhé aby značily se čárkou. Důmyslná ta soustava nazývána jest pravopisem »diakritickým« a z velké části užívá se jí po dnes. Zde má Hus skutečně zásluhu o český jazyk, ale této zásluhy chvalořečníci Husovi méně si všímají, vždyť mnohý z nich v pravopisu českém ani se nevyzná.

Za větší zásluhu než upravení českého pravopisu počítá se Husovi, že dopomohl Čechům ku právu na pražské universitě. Za časů Husových počítalo se na vysokých školách v Praze asi 200 doktorů a mistrů, asi 500 bakalářů a více než 30 tisíc studentů. Tito professoři a studující dělili se na 4 národy: český, bavorský, saský a polský. Němci měli již tehdy v Německu několik universit, ale žádná co do počtu žáků a učitelů a vlivu na veřejný život nemohla se rovnati vysokým školám pražským.

Mistr Jan Hus těžce nesl, že při veřejných poradách, soudech, volbách a usneseních měli národové cizí 3 hlasy, kdežto národ český měl jenom jeden hlas. Češi nebyli tedy pány na svých vysokých školách, ale cizinci měli více práv než oni. Proto pracoval Hus o to, aby tento poměr se změnil, aby Čechům dostalo se hlasů tří a cizincům — Němcům — jednoho. Svým záměrům získal Hus některé královské rady a pomocí jich a svých přátel dosáhl toho, že král Václav IV. vydal dne 18. ledna 1409 na Horách Kutných památný dekret, jímž ustanovil, aby na příště dle

příkladu university pařížské a universit italských užíval národ domácí, totiž český, tří hlasů, ostatní pak národové cizinci jenom hlasu jednoho. Pohnutkou, proč král Václav IV. vydal dekret kutnohorský, byl odpor králův proti arcibiskupovi Zbyňkovi z Hasenburka, jenž se třemi národy universitními, cizími držel se papeže Řehoře XII. král Václav však vypověděl poslušnost Řehoři XII. a příkladu jeho následovali professoři i studující českého národa na pražské universitě. Následek dekretu kutnohorského byl, že z Prahy vystěhovalo se asi 5 tisíc studujících na university do okolních zemí německých, zvláště pak dali podnět k založení nové university v Lipsku. Tolik můžeme říci o vlastenecké činnosti Jana Husi.

Kdyby ctitelé jeho jenom pro tuto vlasteneckou činnost Husa oslavovali, mohli bychom připojiti se k nim a oslavovati Mistra Jana Husa jako upřímného českého vlastence. Bohužel, chvalořečníci Husovi této vlastenecké činnosti jeho méně si všímají a větší váhu kladou na jeho odpor proti katolické církvi.

Professor Krofta řekl, že Husova velikost a význam záleží v jeho hrdinném odporu proti nejvyšší autoritě církevní. Professor Krofta nechce přijati učení Husovo, jeho názory světové, náboženské a mravní; jest prý mezi těmi názory Husovými a nynějšími veliká propast a mravní zásady Husovy jsou prý příliš založené na asketickém ideále středověkého křesťanství. Tedy krátce: nynějším ctitelům Husovým nelíbí se na Husovi nic jiného, než jeho odpor proti katolické církvi. A právě odpor Husův proti církvi jest hranicí, která dělí Čechy ve dva tábory: husitský a

protihusitský. Odpor Husův proti církvi jest věřícím katolíkům kamenem úrazu; jest příčinou, proč nemohou Husa oslavovati a považovati za vzor pravého češství. Pravdu tu poznáme, uvážíme-li třetí činnost Husovu, totiž:

3. činnost kněze-reformátora.

Abychom pochopili Husovu činnost reformátorskou, třeba jest povědětí něco o stavu katolické církve ve 14. a na počátku 15. století. Stav církve byl tehdy žalostný; jednota a moc církve byly v úpadku, ale nikoliv její učení. Úpadek církve zavinili hlavně světští panovníci, kteří míchali se do záležitostí čistě církevních. Na prvém místě byli to francouzští králové, kteří chtěli si pojistiti vliv na volbu papeže a učiniti jej závislým na své vládě; papež měl býti jakýmsi prvním duchovním úředníkem králů francouzských. Francouzskou politikou se stalo, že papežové opustili Řím a usadili se roku 1308 ve francouzském městě Avignoně, což mělo pro správu církve smutné následky.

Když potom Řehoř IX. roku 1377 vrátil se do Říma a tam zemřel, dovedla toho francouzská politika, že proti řádnému papeži Urbanu VI. zvolen byl vzdoropapež Klement VII., jenž opět usadil se v Avignoně.

Roku 1409 sešel se církevní sněm do města Pisy v Italii, aby odstranil dvojici papežů, ale sněm ukvapiv se, učinil věc ještě horší, když zvolil papeže Alexandra V. Řádný papež římský Řehoř XII. a vzdoropapež avignonský Benedikt XIII. nechtěli se vzdáti svého úřadu a tak přibyl k nim ještě třetí papež pisánský, Alexandr V. Byla nyní tedy trojice papežů.

Příkladu panovníků následovala šlechta, kníže, magistráty, kteří zasahovali v pravomoc církve a rozšiřovali svůj vliv a svoji moc na úkor církve. Tehdy považovala šlechta výnosná církevní obročí: fary, kanonikáty, prelatury a biskupství takřka za svůj majetek a dosazovala na ně své příbuzné a milce. Bohatá obročí byla zaopatřovacími ústavy pro syny šlechtické, kteří ve stavu duchovním hledali pouze výživu a skvělé zaopatření a nikoliv služby Kristovy.

Poněvadž nebylo na zemi ruky, která by loďičku Kristovu pevně řídila, povstaly v církvi mnohé zmatky a poněvadž v té době hmotný blahobyt byl značný, poklesla i mravnost v duchovenstvu i v lidu. V těchto zmatcích byla by jistě církev zahynula, kdyby byla dílem lidským, ale poněvadž ona všechny ty bouře šťastně překonala a z nich očištěná a posilněná vyšla, dokázala světu, že jest dílem Božím, že o ní platí zaslíbení Páně: »brány pekelné ji nepřemohou.« (Mat. 16, 18.)

Není však správné, když odpůrcové církve líčí, jakoby úpadek mravnosti byl všeobecný a jakoby nikoho v té době nebylo, jenž by se o nápravu staral. Nikoliv! Právě v té době bděl Kristus nejvíce nad svou církví a posílal jí vzorné biskupy a světce, kteří pracovali o nápravu mravů i církevní jednotu. Tak na příklad v té době o nápravu mravů a církevní jednotu horlili: sv. Ondřej Korsini, biskup fiesolský, sv. Antonín, arcibiskup florentinský, sv. Vavřinec Justiniani, patriarcha benátský, sv. Vincenc Ferrerský, slavný kazatel a apoštolský missionář, zbožný učenec

Gerson, kancléř university pařížské, sv. Kateřina sienská a jiní.

Ale vedle těchto reformátorů, kteří opravovali pokleslost mravů dle učení a na půdě katolické církve a otcovsky kárali pobloudilé, snažíce se uvésti je na cestu pravého života křesťanského, povstávali jiní reformátoři, kteří chtěli opravovati nejen pokleslé mravy, ale i učení katolické církve a místo otcovské lásky chtěli zbloudilé napraviti tupením duchovenstva, začínajíce od papeže až do posledního mnicha. Mnozí z těchto reformátorů zašli ve své horlivosti tak daleko, že upadli do učení bludného a tak místo na opravu církve pracovali na její zkázu a postavili se mimo církev jako bludaři. A mezi tyto špatné reformátory církve náležel

Jan Viklef.

Tento reformátor narodil se v Anglii 1324. Byl muž učený, ostrovtipný, bezúhonných mravů. Jako kněz stal se představeným konviktu v Oxfordě, když však na rozkaz arcibiskupův musel místo své postoupiti řeholníkům, začal bojovati proti řeholím, tvrdě o nich, že jsou ďáblem zavedeny, že jsou kacířské a kdo jim dá almužnu, že jest proklat. Potom hrubým způsobem napadl papeže, tvrdě o něm, že není náměstkem Kristovým ani apoštolů, konečně začal psáti proti celé církvi, nazývaje ji sborem satanášovým. Mimo to Viklef pobloudil v učení o předurčení, o Nejsv. Svátosti Oltářní a prohlásil Písmo sv. za jediný pramen víry. Tím, že Viklef pohrdl autoritou církve a prohlásil za jediný pramen víry Písmo sv., stal se duchovním

otcem protestantismu. Viklef položil základ, na němž dále stavěli Hus a Luther. Zemřel jako farář v Lutterworthu r. 1384.

Učení Viklefovo zavrhla provinciální synoda Londýnská r. 1382 jako bludné a kacířské; papež Jan XXIII. roku 1413 zatratil spisy Viklefovy a odsoudil k ohni a sněm kostnický roku 1415 zavrhl 45 článků Viklefových jako bludařských. Učení Viklefovo neujalo se ani v Anglii, ani v Německu, ale nalezlo úrodnou půdu v Čechách, tam dostalo se již na sklonku života Karla IV., jehož dcera Anna byla provdána za anglického krále Richarda II. a tudíž styky mezi Čechy a Anglií byly čilé a přátelské. Ačkoliv pražská universita dvakráte a sice v roce 1403 a 1408 zavrhla oněch 45 bludných článků Viklefových a zakázala, aby žádný člen university pražské neučil článkům těm ,aniž jich rozšiřoval pod pokutou křivé přísahy, přece bylo na vysokých školách pražských několik mistrů, kteří bludného učení Viklefova se ujali a jemu učili a mezi těmi mistry vynikli zvláště dva: Jeroným Pražský a Jan Hus.

Toto vše bylo třeba předeslati, abychom porozuměli reformátorské činnosti Husově.

A) Hus reformátor.

Reformátorem stal se Hus již roku 1401, když stal se kazatelem v kapli Betlémské a sice tím, že po způsobu reformátorů té doby, hlavně svých předchůdců Konráda Waldhausera a Miliče z Kroměříže horlivě kázal proti hříchům té doby, hlavně proti nemravnosti, lakomství a pýše. Jsa výborným řečníkem brzo nalezl Hus vděčné posluchače

v lidu pražském, který do posledního místa plnival kapli betlémskou a rád naslouchal ohnivým a dojímavým řečem Husovým. Ba sama tichá a pobožná královna Žofie přicházívala na jeho kázání a zvolila si Husa za zpovědníka.

Arcibiskup pražský Zbyněk Zajíc z Hasenburka byl příznivý reformátorským snahám Husovým, vážil si nadšeného kazatele beltémského a důvěřoval mu více než jiným. Hned při nastoupení arcibiskupského úřadu uložil Husovi za povinnost, aby nemeškal oznámiti jemu osobně, kdykoliv najde ve správě církevní arcibiskupství jeho jakékoliv nedostatky neb úchylky od práva. Také při schůzích kněžstva, dvakráte ročně na den sv. Víta a sv. Lukáše odbývaných, ustanovil Husa po dvakráte a sice roku 1404 a 1407 synodálním kazatelem, aby svým výmluvným slovem na shromážděné duchovenstvo působil. I král Václav byl Husovi velmi nakloněn a to z toho důvodu, že Hus horlil proti kněžstvu, jehož přítelem Václav IV. nikdy nebyl. Tak v krátkém čase stal se Jan Hus vynikající osobou v Praze, miláčkem lidu a milou osobou u královského i arcibiskupského dvora.

Dokud Hus horlil proti hříchům kněží na synodách z rozkazu arcibiskupova, a když ti, jimž výtky Husovy platily, stáli mravokárci tváří v tvář, dobře Hus jednal a kněží nemohli se proto na něho horšiti. Avšak v této záslužné činnosti nastal obrat, když Hus přenesl horlivost svoji z kněžských synod do kaple betlémské a tam před lidem nepřítomné zbloudilé kněze tupil a chyby jejich veřejně odkrýval. Hus nepamatoval zde napomenutí Páně: »Zhřešil-li by pak proti tobě bratr tvůj, jdi,

a potresci ho mezi sebou a jím samým.« (Mat. 18, 15.)

Že by veškeré kněžstvo bylo tehdy znemravnělé a že by nikdo o nápravu jeho se nestaral, jak tvrdí ctitelé Husovi, není pravda. Právě tenkráte na stolci sv. Vojtěcha seděli arcibiskupové, kteří horlivě starali se o nápravu mravů; byli to: Arnošt z Pardubic a Jan z Jenšteina, kteří zemřeli v pověsti svatosti, byl to Jan Očko z Vlašími a Zbyněk Zajíc z Hasenburka. Tento arcibiskup, jak svrchu uvedeno, svolával dvakráte do roka diecésní kněžské synody a po dvakráte ustanovil na nich kazatelem Jana Husa. Palacký píše, že i protivníci dávali svědectví o arcibiskupu Zbyňkovi, že byl muž dobrý, bezúhonný v chování svém; Hus sám netajil nikdy své osobní úcty k němu. Že i mezi kněžími byli mnozí, kteří stkvěli se svatostí života, toho příkladem jest nás sv. Jan Nepomucký, v té době od krále Václava umučený. Sám Hus, jak uvádí Palacký, řekl, že znal mnohé faráře, kterýmž necítil se býti hoden rozvázati obuvi a jimž i paty rád by líbal za příčinou svatého jich obcování. Palacký dává kněžstvu českému krásné vysvědčení, že co vzdělanosti a mravů se týče, vynikalo skutečně nad německé.

Nebyl tedy úpadek mravů v českém kněžstvu tak hrozný, jak líčívají řečníci husitští. A co bylo příčinou, že Hus svoji reformátorskou horlivost přenesl z kněžských synod do kaple betlémské a že tam před lidem kněze nepřítomné tupil a chyby jejich odkrýval? Nic jiného, než ctižádost. Hus věděl, že kázání jeho líbí se lidu, že pro ta kázání proti kněžstvu stává se miláčkem lidu a toto vědomí probudilo u Husa ctižádost, která svedla jej

k pýše a dostoupila vrchole v odboji proti celé církvi. Potvrzuje nám to opět Palacký, ať píše, že u Husa jevila se do oka padající chtivost po lásce u lidu a po cti a slávě a že tu povahu do sebe měl, že dychtil zvláště po lásce u obecného lidu a že se honosil, že získal pochvaly u všech, s kterými ústně sám mluvil. Hus horlil proti smilstvu a lakomství, ale zapomněl, že mezi hlavními hříchy na prvním místě jmenuje se pýcha. Kterak pak mohl býti Hus pravým apoštolem Kristovým, či jak ctitelové jeho dokonce praví, druhým Kristem, když neřídil se napomenutím Páně: »Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem.« (Mat. 11,29.)

Hus nebyl pokorný, nebyl ani tichý. Opět vytýká Palacký Husovi, že jevila se u něho neobyčejná smělost, neústupnost a nešetrnost proti nepřátelům a že ve svém kárání nezachoval vždy žádoucí mírnosti, opatrnosti a vlídnosti. Hus nehledal slov, když šlo o nepřátele; užíval o nich i slov hrubých a nadávek. Tak na příklad v jednom kázání pravil, že preláti jsou psi němí a nestydliví, pastýři lakomí, papež že jest nejvyšší lakomec a pes nejnestydlivější, všichni jsou prý nepřátelé pravdy Boží a falešní nájemníci. Hus vytýkal nejkřiklavějšími barvami duchovenstvu všechny možné ohavnosti a neřesti, vinil je z nejhanebnějšího smilství, z obžerství, z kruté necitelnosti, bídného lakomství, hrdosti, ctižádosti a podlízavosti.

Hus však ve svých kázáních nebyl ani spravedlivý. On vytýkal chyby jenom svým odpůrcům, ale o chybách svých stoupenců nemluvil, ač bez chyby nebyli. Také nikdy nevytýkal chyby královskému dvoru, ač jest známo, že král Václav IV. nebyl ani horlivým křesťanem, ani hodným panov-

níkem. Král byl příznivcem Husovým, protože kázal proti kněžstvu, jež Václav nenáviděl, a Hus, nechtěje si krále proti sobě popuditi, nikdy nekáral chyby královského dvoru, ale kázal tak, aby se kázání jeho královskému dvoru líbilo.

Hus byl nespravedlivým i proto, že ve svých kázáních mnoho přeháněl, líčil vše černými barvami a vytýkal kněžstvu i takové chyby, jichž ono se nedopustilo. Kdo co Husovi o kněžích špatného donesl, každý klep, každou pomluvu bral Hus za bernou minci a užil jich v kázání proti kněžstvu. Často v kázáních řekl Hus, že se to stalo »kdysi«, že mu to pravili, kteří na Moravě nebo v Uhrách byli, nebo krátce řekl: »jakož praví«, čili, jak se vypravuje, jak se povídá o kněžích. To však nebyly údaje pravdivé, to byly báje a klevety.

B) Husův odboj proti arcibiskupovi.

Až posud nebyl Hus, ačkoliv byl hlavou a duší Viklefovců, církevními soudy stíhán. Arcibiskup Zbyněk byl muž vzdělaný sice, avšak ve věcech bohoslovných, či theologických méně zběhlý; vynikal zdravým rozumem, opatrností, horlivostí ve svém arcibiskupském úřadě, pečlivostí o povznesení duchovenstva, a jedinou jeho vadou bylo, že záhy Husa neprohlédl, drže se dobré pověsti, kteráž u lidu i královského dvoru kolovala. Až na podzim roku 1408 podali faráři pražští arcibiskupu Zbyňkovi žalobu na pohoršlivá kázání v kapli betlémské, kterýmiž prý Hus podvracoval úctu k duchovenstvu a nestyděl se říci veřejně, že by si přál, aby duše jeho někdy přišla tam, kde byla duše Viklefova. Tím kázáním prohlásil se Hus za stou-

pence Viklefova. Na tuto první žalobu odpověděl Hus písemně a není známo, jak věc pro tu chvíli dopadla. Brzo potom chtěl král Václav vypověděti poslušenství řádnému papeži Řehoři XII. a na vzdor arcibiskupovi přidržeti se pisánského sněmu, který měl zvoliti nového papeže. K tomu radil králi Václavovi Jan Hus. Arcibiskup na to vyhlásil všechny ty, kteří dle přání králova odstoupili od papeže Řehoře XII. za neposlušné syny církve a Husovi zapověděl další vedení a konání jakýchkoli funkcí či úkonů kněžských, zvláště mu zakázal kázati v kapli betlémské. Arcibiskup tedy Husa suspendoval. Suspense jest církevní trest; kdo jest jím stížen, nesmí žádných úkonů církevních vykonávati. Ale Hus zápovědi nedbal, suspense si nevšímal a kázal v kapli betlémské dále a kázání jeho stávala se čím dále tím trpčejšími a vyzývavějšími. To byl první zjevný odboj Husův proti arcibiskupovi, že pohrdl jeho zákazem. Hus prohřešil se proti slibu poslušnosti, jejž při svém vysvěcení na kněžství složil do rukou arcibiskupových. Hus zapomněl napomenutí proroka Samuele: »Lepšíť jest zajisté poslušnost než oběti.« (1. Král. 15, 22.)

Roku 1409 obnovili pražští faráři své žaloby u arcibiskupa: že Hus popouzí lid proti kněžím, Čechy proti Němcům, že učí pohrdati církví a jejími tresty, že nazval Řím sídlem antikristovým, že chválí Viklefa a že chce býti po smrti tam, kde jest duše Viklefova. Arcibiskup poručil žalobu tuto důkladně vyšetřiti a poručil Husovi, aby se zodpovídal beze všech vytáček a své výpovědi potvrdil přísahou. Hus přísahy odepřel a na předložené o-

tázky odpověděl sice, ale ne tak, jak bylo na něm žádáno.

Arcibiskup Zbyněk vida, že svou vážností u Husa poslušnosti si nezjedná, vypravil posly do Tisy ku papeži Alexandru V., jehož nedávno uznal za řádného papeže, podvoliv se přání královu, aby mu oznámili, kterak z kázání v jistých kaplích a ze čtení kněh Viklefových v Čechách a na Moravě všeliké bludy a kacířstva se rodí. Papež Alexandr V. vydal 20. prosince 1409 v Pistoji bullu, kterou nařízeno arcibiskupu Zbyňkovi, aby, přijma k sobě čtyři doktory theologie a dva doktory práv, vykořenil všecky bludy a kacířstva v arcibiskupství svém, zapověděl pod kletbou všeliké učení Viklefské a nedovolil na žádném jiném místě kázati kromě kostelů kollegiátních, farních a klášterních. Tato poslední zápověď směřovala přímo proti Husovi a kapli betlémské. Když došla papežská bulla do Čech 9. března 1410, vydal arcibiskup Zbyněk přísný rozkaz, aby všichni vydali knihy Viklefovy. Hus přišed na to se svými knihami sám, odevzdal je, jak píše Palacký, arcibiskupovi s tou hrdou prosbou, aby je prozkoumav, vytknul jemu ty bludy, které v nich najde, jelikož i on — Hus — že hotov jest postaviti se na odpor proti nim a vystříhati před nimi každého člověka. Těmi slovy prohlásil Hus, že ve spisech Viklefových, již dvakráte jako bludných zavržených, žádných bludů nenalézá. Hus, chtěje moc bully udusiti, odvolal se od papeže špatně zpraveného ku papeži, který bude lépe zpraven.

Dne 16. června 1410 dal arcibiskup na synodě čísti veřejně rozsudek, kterým knihy Viklefovy k ohni odsuzoval, zakázal učiti článkům Viklefovým

pod ztrátou obročí a pod vazbou pomocí světského ramene a konečně zapověděl kázati ve všech kostelích a kaplích mimo chrámy kollegiátní, farní a klášterní pod trestem klatby. Hus se sedmi soudruhy odvolal se ku papeži Janu XXIII., nástupci Alexandra V., nedbal zápovědi arcibiskupovy a kázal v kapli betlémské proti nařízení arcibiskupovu a řekl, že kázati nepřestane, byť měl býti trestán vyhnanstvím, vězením nebo smrtí. Dne 16. července 1410 svolal arcibiskup preláty a kněžstvo do svého dvoru a kázal tam knihy Viklefovy spáliti. Třetí den potom, 18. července vynesl klatbu na Husa a jeho přátele a kázal ji ohlašovati ve všech kostelích pražské diecése. Král Václav v této záležitosti stál při Husovi a jsa rozhořčen proti arcibiskupovi, poručil mu, aby nahradil škodu majetníkům spálením knih učiněnou a když tak arcibiskup neučinil, poručil král zastaviti důchody arcibiskupovi a jiným kněžím, kteří při pálení knih byli nápomocni. Arcibiskup odejel z Prahy do Roudnice.

Po spálení knih Viklefových a vynesení církevní klatby na Husa nastaly v Praze veliké bouře. Celé město Pražské rozdvojilo se pro to a obě strany popuzovaly se obapolně hádkami a řečmi i písněmi hanlivými, jsouce proti sobě podněcovány vášnivým kázáním Husovým. O tomto chování se Husově dobře píše Palacký: »Uvážíme-li chování Husovo v těchto bouřlivých dnech s jeho vlastního stanoviska, snáze nám bude vyložiti jeho příčiny, nežli je ospravedlniti. Není pochyby, že jeho horlení proti porušenosti mravů kněžských pocházelo z dobrého důvodu i úmyslu: ale také zapírati nelze, že učení takové podkopávalo samy

základy církevní ústavy vůbec. Nepřestávaje zajisté kárati veřejné vady a poklesky představených církve, zapomínal lehce, že také pokora a poslušenství jsou ctnosti křesťanské; odkrývaje před lidem všechny křehkosti duchovenstva, nepomýšlel na to, že usiluje o zničení autority, jejížto podání od věku k věku náleží k samé podstatě církve římské.« Ano, pokora jest velikou ctností křesťanskou, jest základem všech ctností a mistr Jan Hus, dle slov Palackého, této hlavní ctnosti neměl.

C) Husův odboj proti papeži.

Po smrti Alexandra V., muže, jak praví Palacký, mravů bezúhonných a úmyslů nejlepších, zvolen byl za papeže v Pise 17. května 1410 Jan XXIII., o němž praví druhý dějepisec náš V. V. Tomek, že byl jeden z nejhodnějších posvátného důstojenství tohoto za všech věků. K tomuto papeži odvolal se Jan Hus se sedmi soudruhy.

Papež Jan XXIII. odevzdal při Husovu kardinálu Odonu Collonovi, který počínání arcibiskupovo schválil a Husa do Bononie před papeže obeslal, aby se ospravedlnil. Hus rozkazu kardinálova neposlechl, zůstal doma a poslal za sebe právního zástupce Mistra Jana z Jesenic se dvěma doktory. Dle nálezu kardinála Collony přikázal arcibiskup 15. března 1411 ve všech kostelích pražských ohlásiti klatbu na Husa. Hus však dle svého obyčeje klatby si nevšímal; král ji považoval za vzpouru arcibiskupovu a zabavil jeho statky. Arcibiskup prosil krále, aby mu křivdy nečinil, ale nic u něho nepořídil. Proto vydal arcibiskup na Prahu interdikt, t. j. zastavil tam služby Boží a přisluhování

svátostmi. Král Václav rozhorlil se velice a vystupoval náruživě proti arcibiskupovi, kanovníkům a farářům, z nichž mnozí byli oloupeni a vyhnáni z Prahy. Tenkráte směl každý týrati duchovenstvo a množiti nesnáze arcibiskupovy.

Svědomitý arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburka, nemoha dojíti přízně u krále Václava, odejel do Uher ke králi Sigmundovi prosit ho za prostřednictví. Avšak ubohý, uštvaný arcibiskup dojel jenom do Prešpurka, kde náhle onemocněv, zemřel 28. září 1411. Jeho nástupcem stal se Albík z Uničova, milec a dvorní lékař králův, rodem Němec.

Hned na počátku Albíkova arcibiskupování strhla se v Praze bouře, hroznější všeho, co posud předcházelo, bouře, kterou vyvolal Hus se svými přáteli proti odpustkům od papeže Jana XXIII. rozepsaným. Neapolský král Ladislav, stoupenec římského papeže Řehoře XII., vedl válku proti pisánskému papeži Janu XXIII. a tento chtěje Ladislava zničiti, vypsal proti němu křížovou válku po všech zemích, slibuje všem věřícím, kteří osobně do boje potáhnou, nebo zbrojence vypraví, nebo aspoň penězi na vedení války přispějí, tytéž odpustky, jakoby bojovali za osvobození Božího Hrobu. Král Václav i arcibiskup svolili ku prohlášení odpustků v Čechách. Arcibiskup zakázal, aby nikomu ve zpovědi se neukládalo, mnoho-li má přispěti, ať každý dá, co za hodné uznává.

Avšak Hus, ačkoliv Jana XXIII. za řádného papeže uznával, opřel se papežské bulle a začal brojiti proti odpustkům. Upíral papeži právo udělovati odpustky, činil je směšnými, nazval je škod-

livými a ty, kdož odpustky hlásají, nazval lháři. Hus brojil proti odpustkům, poněvadž do jeho soustavy se nehodily. Fakulta theologická zakázala Husovi kázati o odpustcích, ale Hus ze zákazu toho činil si posměšky jak ve škole, tak na kazatelně a řekl před arcibiskupem a papežskými posly, že poslechne rozkazů papežových jenom tehdy, srovnají-li se s učením apoštolů; jinak že neposlechne, třeba by měl býti upálen. Učení Husovo stalo se již nyní revolučním.

Následek kázání Husových byl, že jeden student přistrojil se za veřejnou nevěstku, byl posazen na ozdobený vůz, dostal papežské bully na krk a prsa zavěšeny, a byl vezen v průvodu na Malou Stranu, potom vedle králova dvora na Příkopy a tu pod pranéřem snesena hranice, na ni naloženy papežské bully a za potupného smíchu a jásotu velikého davu diváků podpáleny. V těch dnech chodili mnozí mladíci po kostelích v čas kázání, odmlouvali kazatelům, nazývali je lháři a podvodníky a odpustky nazývali klamem a mamem. To byl následek Husových kázání.

Zatím theologická fakulta poznavši revoluční směr kázání Husových, znova odsoudila 45 článků Viklefových, ale Hus nedal se tím mýliti a hájil články Viklefovy veřejnými přednáškami na universitě. Pražští faráři vidouce, že v Praze proti Husovi práva a obrany se nedovolají, obrátili se ku papeži Janu XXIII., žalujíce na Husa, že pohrdá církevními tresty a církevní mocí, že, ač dvě léta již v klatbě jest, učení arcikacíře Viklefa hájiti nepřestává, lid k nenávisti proti duchovenstvu povzbuzuje, nově proti odpustkům a bullám brojiti

se opovážil a jedovaté spisy o tom do Čech, Moravy, Polska a Uherska poslal.

Na základě této žaloby vyřkl papež nad Husem velkou klatbu roku 1412. Husovi dána lhůta 20 dnů, aby se obrátil; neučiní-li to, pak nikdo nemá mu poskytovati pokrmy, nápoje a příbytek; kdekoliv by se zdržoval, ať se zastaví služby Boží a přisluhování svátostmi; umře-li, nemá býti od církve pochován. Ale Hus ani této papežské klatby nedbal a odvolal se od papeže k samému Kristu, jako pravé hlavě církve. Však pražští faráři zachovávali svědomitě interdikt, tak že Hus na radu a žádost krále Václava opustil Prahu na počátku prosince 1412. Ke konci téhož roku odevzdal arcibiskup Albík svoji arcidiecési Konrádovi z Vechty, biskupu Olomouckému.

Hus odebral se nejdříve na Kozí Hrádek, nedaleko Ústí Sezimova (Tábora) a zde složil nemalý počet svých knih v jazyku latinském a českém. Když pak zemřel Jan z Oustí, ochránce Husův, odebral se Hus na hrad Krakovec na Rakovnicku a odtud vyjížděl do městeček a vsí kázat a zvláště kde zvěděl, že jest posvícení nebo sňatek, tam jel a kudyž se koliv obrátil, tam po něm lidé v zástupech šli a jeli. A tak vyhnanství Husovo napomáhalo k rošíření jeho nauky po krajích země české.

Zatím Sigmund, bratr Václava IV., jako král římský horlivě staral se, aby se sešel církevní sněm do Kostnice na Bodamském jezeře a jal se vyjednávati s M. Husem, aby dostavil se osobně na sněm a sliboval mu nejen bezpečný průvod, ale i pomoc, aby věc jeho došla tam žádoucího konce.

Všeobecný církevní sněm kostnický.

Přičiněním krále Sigmunda sešel se všeobecný církevní sněm do města Kostnice, počátkem měsíce listopadu roku 1414. Palacký praví, že tento sněm byl mezi všemi sbory ve středověku nejvalnější a nejslavnější a co do důležitosti působení svého jeden z nejznamenitějších a nejpamátnějších. Nikdy nevídán tak drahný počet otcův církevních se všech končin světa a nikdy nesešlo se tolik knížat a pánův světských jako na sněm do Kostnice. Ctitel Husův professor Dr. Krofta píše: »Bylo by nesprávné, kdybychom si koncil kostnický představovali jako shromáždění lidí nízké mravní i duševní úrovně. Naopak, v popředí jeho stáli mužové nejen veliké učenosti a znamenitého rozhledu světového, nýbrž i nesporné mravní výše.« Protestant Žilka praví, že nejeden z odpůrců Husových na sněmu kostnickém Husa učeností předčil.

Sněm kostnický vytkl si tento trojí úkol: 1. vrátiti jednotu církvi a odstraniti trojici papežů, 2. opraviti církev ve hlavě i v údech, 3. potlačiti nauku Viklefovu a Husovu, jež podrývala základy církve. Jest pravda, že i Hus chtěl reformovati církev, ale jeho reformační snahy, jak praví Palacký, byly revoluční a radikální, kdežto snahy sněmu kostnického byly konservativní. Revolucí a radikalismem Husovým nebyla by církev zreformována, ale zničena, kdyby byla dílem lidským.

Na tento veliký a památný sněm do Kostnice vydal se Mistr Jan Hus 11. října 1414, maje v průvodu české pány Václava z Dubé, Jana z Chlumu, Jindřicha Lacemboka, Petra z Mladenovic a jiné Čechy. Král Sigmund slíbil Husovi průvodčí list

čili glejt, jímž bral Husa v ochranu, aby rychle, bezpečně a lacině mohl cestovati a beze všeho placení nějakých dávek a cel projíti, zůstávati a navrátiti se mohl. Tento list Sigmundův nebyl psán k všeobecnému sněmu, nýbrž ku poddaným Sigmundovým, chránil Husa i v Kostnici před násilím, ale nikoliv před pravomocností sněmu. Palacký praví, že ochranný list Sigmundův nemohl chrániti Husa před odsouzením a potrestáním jako kacíře. Tak velikou pravomoc Sigmund neměl a kdyby byl chtěl usnesení sněmu rušiti, byl by propadl církevní klatbě. Ochranným listem zaručena byla Husovi svoboda a ochrana po cestě do Kostnice a zpět, nebude-li odsouzen, ale nikterak nelze říci, že by pro tu slíbenou ochranu neměl církevní sněm právo Husa odsouditi, jako za naší doby průvodčí list čili pas nezaručuje nikomu beztrestnost přečinů nebo zločinů.

Hus putoval do Kostnice bez ochranného listu, který mu byl doručen až druhého dne po příchodu do Kostnice. Dne 3. listopadu 1414 přišel Hus se svými průvodčími šťastně do Kostnice a ubytoval se u jakési vdovy Fidy. Hned druhého dne šli páni Jan z Chlumu a Jindřich Lacembok ku papeži oznámit příchod Husův a prositi o potřebnou ochranu. Papež slíbil, že nedá v ničem ukřivditi Husovi, třebas prý jemu i vlastního bratra byl zabil. Na opětované prosby sňal papež s Husa církevní klatbu, ale suspendovaným knězem Hus zůstal a nebyl oprávněn mši sv. sloužiti a kázati. Husovi bylo dovoleno choditi po městě a po kostelích, jenom při velikých slavnostech neměl tak činiti pro uvarování všeliké nelibosti. Sněm tedy Husa dobře přijal, ale Hus ke sněmu nepěkně se zacho-

val. On, suspendovaný kněz, opovážil se před očima papeže a všeobecného sněmu denně mši svatou sloužiti a měl při tom promluvy k lidu četně k němu se shromažďujícímu a tak šlapal církevní právo i řád. Hus došel až na vrchol církevní neposlušnosti a přímé vyzývavosti.

Kostnický biskup poslal k Husovi dva duchovní a napomenul ho, že není způsoben mši svatou sloužiti. Ale Hus, jsa z Čech zvyklý nic sobě nevážiti příkazů představených církve, nedbal slov diecésního biskupa a kázal a sloužil mši svatou dále. Tohoto hrubého porušování církevního práva a řádu nemohl sněm trpěti a proto nařídil papež a kardinálové, aby Hus pro neposlušnost zavřen byl do vězení a sice do kláštera dominikánského, blíže jezera Bodamského. Když pak Hus v tomto vězení onemocněl, dal jej papež léčiti svým lékařem a převésti do zdravějšího bytu v témže stavení. Později byl převeden do vězení na blízký zámek Gottlieben, náležející biskupovi kostnickému.

Sněm kostnický zavedl proces s Husem jako s obviněným z bludařství. Byla sestavena nejprve trojčlenná a po odchodu Jana XXIII. jiná, čtyřčlenná komise, aby prozkoumala žaloby podané proti Husovi a jeho učení. Předsedou druhé komise byl otec církevní reformy, učený kardinál Petr z Alliaca. Vyšetřující komisaři, jak píše Palacký, šetřili proti Husovi všech forem a ohrad právních a nebyli nikterak proti němu zaujati. Věty z jeho spisů byly mu předloženy, aby se o nich vyjádřil; byli vyslýcháni svědkové a svědectví svědků nepřítomných byla přísahou potvrzena; přítomní svědkové byli vzati pod přísahu.

Hus byl mnohokráte vyslýchán, komisaři slyšeli jeho odpovědi, slyšeli jeho učení ústně, znali jeho latinské spisy a knihy. Komisaři byli mužové učení, měli ku poradě ještě jiné učence, mezi nimiž byl i vysoce učený kancléř pařížské university Gerson a poznali tak dokonale, v čem a pokud Hus od učení církevního odstoupil a bloudí. Vybrali z učení Husova celkem 30 článků, které nazvali bludnými, odvážlivými, pohoršlivými a převratnými. Hus pak měl čas i příležitost, aby se zodpovídal a očistil, neboť v čem a pokud od učení církevního odstupuje, bylo mu vytčeno.

Po skončeném vyšetřování povolil sněm Husovi veřejné slyšení. Dne 5. června 1415 přiveden byl Hus před církevní sněm a tam mu byli předloženy jeho rukopisy s dotazem, uznává-li je za své. Hus přisvědčil a doložil, že hotov jest odvolati a napraviti, bude-li poučen, že tam bludové jsou. Slovem poučení myslil sobě, aby sněm měl s ním učenou hádku a jej vyvracel z Písma svatého. Tím popíral Hus soudcovskou pravomocnost sněmu, čině z něho universitní síň a hádku. Hus vůbec neuznával všeobecný sněm za nejvyšší soudní sbor v církvi a nechtěl se mu podrobiti. Potom byly předčítány závadné články Husova učení a svědectví svědků.

Ve druhém veřejném slyšení dne 7. června byl vyšetřován poměr učení Husova k učení Viklefovu a vzniklé z toho rozbroje. Král Sigmund domlouval Husovi, aby se podrobil sněmu, který mu neuloží příliš těžkého pokání, ale Hus odpověděl, že nechce nic tvrdošíjně zastávati, bude-li o bludu poučen. Hus chtěl býti poučen z Písma svatého, poněvadž jenom Písmo sv. přijímal za jediné, jisté a

pravé pravidlo víry a tak, jak praví Palacký, ocitl se na půdě jiné, nežli na které stála církev katolická, která uznává nejen Písmo sv., ale i ústní poznání za pramen víry. Hus pohrdnuv ústním podáním ocitl se na půdě protestantismu. Z Písma svatého nelze bludaře o pravdě přesvědčiti, poněvadž každý buldař vykládá si Písmo sv. dle svého rozumu a dle své chuti. Již ve 2. století řekl Tertullian, že hádání s buldaři z Písma sv. nic neprospívá, protože blud převracuje Písmo různými vymyšlenými výklady. A tak by se bylo stalo i s Husem: ani největší učenci na sněmu nebyli by jej přesvědčili z Písma sv., že bludně učí, poněvadž Hus vykládal si Písmo sv. dle svého rozumu.

Ve třetím veřejném slyšení, jež konalo se 8. června, přečteno a vyšetřeno bylo 30 bludných článků Husových a Husovi uloženo, aby uznal svůj blud, aby přísahal, že na vždy odřekne se oněch článků a šířiti jich nebude; potom měl články ty veřejně odvolati a zavázati se, že pravý opak jich bude učiti a hlásati. Kardinál Zabarella ohlásil Husovi, že mu bude předložená formule přísahy napsaná slovy mírnými a opatrnými. Ale Hus přísahy odepřel a bludu neodvolal, až prý bude poučen. Sněm jednal s Husem se vší mírností a rozvahou a Hus za to nazval jej pyšným, lakomým a plným ohavností.

Když sněm z odpovědí Husových poznal, že Hus bludu svého neodvolá, nedal mu více veřejného slyšení jako zbytečné věci; veškeré jednání s ním obmezovalo se nyní na předkládání formule, podle které měl své bludy odvolati. Krásně líčí toto jednání Palacký, řka: »I nelze zapírati, že

sbor i tenkráte ničeho neobmeškal, cokoliv naň slušelo, aby vrchu přísnosti vyhnouti se mohl. Usilováno tedy znovu dobrotou a přísností, přemlouváním i hrozbami navésti Husa, aby vrátil se ku poslušenství. S přátelskou laskavostí a péčí snažil se především nejmenovaný jeden prelát, jenž mimo jiné všecky získal sobě Husovu důvěru, aby obrátil ho na cestu odvolání a spasení. Opětované deputace od sboru, jichž i nejvzácnější oudové jako Alliacký a Zabarella se součastnili, způsobily konečně, že se zdálo, jakoby oni a ne Hus ku prosbám se utíkali. Hus dne 1. července osvědčil se písemně, že odvolati nemohl ani nechtěl a když potom 5. července posledníkráte kromě deputovaných od sboru, z rozkazu králova také čeští páni k němu přišli a pan Jan z Chlumu jej prosil, aby nedal lichým snad jen studem zdržeti se od kroku spasitelného, avšak ovšem svědomí svého v tom poslouchaje, opětoval ještě jednou s pohnutím a slzami, že jen tenkráte odvolá, když Písmem svatým lépe poučen bude. Sbor, neměl-li jemu přisvědčiti a dáti se posléze od něho i mistrovati, musel konečně přikročiti k odsouzení jeho.«

Odsouzení Husovo stalo se v sobotu 6. července 1415 v biskupském kostele v Kostnici. Po slavné mši svaté bylo přečteno 30 bludných článků Husových a Hus byl vyzván naposledy, aby je odvolal a když Hus odvolati odepřel, byl pronesen rozsudek nejdříve proti knihám a učení jeho, potom proti němu samému. Knihy odsouzeny byly k ohni, Hus pak vyhlášen za zjevného kacíře, an kázal učení bludné, pohoršlivé i odbojné, zavedl množství lidu, tupil čest a moc apoštolské stolice i církve a zarputil se naprosto ve zlosti své, pro-

čež že měl býti sesazen s kněžství, zbaven přijatého svěcení a odevzdán rukám světským, ana církev nic s ním dále činiti neměla.

Rozsudek hned byl vykonán. Sedm biskupů přistoupilo k degradaci čili k odsvěcení Husovu a potom jej odevzdali světskému rameni ku potrestání, při čemž prosili otcové dle starého předpisu církve, aby nebyl usmrcen, ale zachován a k věčnému žaláři odsouzen. Nyní přešel mistr Jan v moc krále Sigmunda a ten rozkázal falckrabímu Ludvíkovi, aby s Husem jako s kacířem naložil. Falckrabě Ludvík Heidelberský odevzdal Husa purkrabímu a konšelům kostnickým s těmi slovy: »Vezměte Jana Husa, jenž dle rozkazu krále a pána našeho nejmilostivějšího a z rozkazu našeho má co kacíř upálen býti.« Zástup asi tisíce oděnců a nesmírný dav diváků provázel Husa na popraviště. Když již stál na hranici, přišel ještě v posledním okamžení od krále říšský maršálek Haupt z Pappenheimu a vyzval Husa, aby bludy své odvolal a zachoval život i duši svou. Ale Hus i v poslední chvíli odepřel odvolati. Potom kat zapálil hranici. Boj k smrti netrval dlouho. Žalmy zpívaje i k nebi hledě obklíčen byl plápolem odevšad vyrážejícím; vítr se zdvihnuv, šlehnul mu jej do tváře, tak že v několika okamžicích ani nehlesnuv, zalkl se. Pozůstalý popel vmetán byl do mimotekoucího Rýna.

Tak dne 6. července 1415 zemřel v Kostnici Mistr Jan Hus za bludy Viklefovy. Angličan Stokes řekl na sněmu Husovi: »Co se chlubíš těmi spisy a naukami, připisuje si jejich sepsání marně? Vždyť tyto nauky a myšlenky nejsou tvé, ale spíše Viklefa, jehož cesty následuješ.«

Všeobecný církevní sněm kostnický prohlásiv Husa za bludaře a světská moc odsoudivší jej jako kacíře k smrti, jednaly dle tehdejších zákonů správně. Všeobecný církevní sněm jest nejvyšší instancí, která rozhoduje o věcech víry, správy a kázně. Sněm byl oprávněn stanoviti, zdali spisy Husovy jsou katolické, čili nic a zdali mistr Jan skutečně se odchýlil od víry a zdali drží bludy. Sněm měl to právo dle ústavy církevní Kristem obdržené i dle stanoviska právního, tehdáž platného. Zákon, dle něhož kacíři smrtí trestáni byli, nedala církev, nýbrž císař Bedřich II., velký protivník církve, kterýž biskupy věznil a papeže vyháněl. Dle toho zákona sám Hus uznával za hodné, aby kacířové, kdyby byvše poučeni a napomínáni od svých bludů ustoupiti nechtěli, na hrdle smrtí trestáni byli. Není rozumné ani spravedlivé tehdejší dobu měřiti měřítkem doby naší a nynější představené církve činiti zodpovědnými za nepořádky v církvi ve 14. století.

Povahopis Husův.

Hus netrpěl v Kostnici za to, že káral chyby duchovenstva, nýbrž proto, že bludně učil. Dr. Krofta řekl roku 1908 ve Vysokém Mýtě, že snižuje se význam Husův, tvrdí-li se, že jeho odsouzení bylo dílem malicherné pomsty, protože káral mravní zlořády duchovenstva. Husova velikost a historický význam nezáleží prý v jeho horlení proti zlořádům v církvi ani v absolutní ceně jeho spisů náboženských, nýbrž v jeho hrdinném odporu proti nejvyšší autoritě církevní. A jedině odpor Husův proti církvi jest to, co nynějším ctitelům Husovým

na Husovi se líbí a proč ho oslavují. Dr. V. Flajšhans praví, že tragická vina Husova spočívá v tom, že zamítal každou autoritu vyjma Písmo svaté, to mu bylo autoritou nejvyšší.

Hus zamítl autoritu církve učící, proto vzepřel se arcibiskupovi, kardinálům, papeži. On neuznával, jak píše Palacký, autority obecného sněmu kostnického a nevěřil, že by církev i za jeho doby vedena byla Duchem svatým. Ku pohrdání autoritou církve sveden byl Hus spisy Viklefovými. Hus nebyl samostatným myslitelem, ale byl ve všem závislým na Viklefovi. Hus byl muž učený, ale neprozíravý; neuvážil, k jakým koncům musí jeho učení vésti.

Chvalořečníci Husovi často mluví o jeho pevném přesvědčení; ve skutečnosti však nebyl Hus ve svém učení stálý, často kolísal, své náhledy měnival, nebo slovy nejasnými a obojakými se vyjadřoval. Hus řídíval se více citem, než klidným rozumem; z hlubokého citu vytryskovala jeho zbožnost a horlivost pro mravní nápravu, ale také vášnivá neústupnost a nešetrnost proti odpůrcům.

Důležitou úlohu při odboji Husově proti církvi dlužno přičísti jeho veliké ctižádosti. Palacký vytýká Husovi, že měl tu povahu do sebe, že dychtil zvláště po lásce u obecného lidu a po cti a slávě a že zapomněl, že i pokora a poslušnost jsou ctnosti křesťanské. Husa těšilo, že získal pochvaly u všech, s kterými ústně sám mluvil, a na sněmu v Kostnici se honosil, že kdyby dobrovolně do Kostnice byl nepřišel, nikdo na světě byl by nemohl jeho násilím tam přivésti, poněvadž měl ve vlasti své mnoho mocných přátel, ježto by jej na hradech svých před každou mocí byli uchrániti i chtěli i

mohli. Hus až do poslední chvíle se spoléhal na tyto své přátele, na krále Václava a na české pány, že nedopustí jeho odsouzení a utracení.

Církevní dějepisec Dr. Kryštůfek popisuje nám Husa takto: »Hus byl muž vysoké postavy s hubeným, bledým obličejem a nadán všemi vlastnostmi, jimiž všeobecnou náklonnost vzbuditi lze; osvojil si důkladnou učenost, byl zběhlý v Písmě svatém a Otcích a vynikal přísnou čistotou mravů a nadšeností proti všem nepořádkům a neřestem. K tomu byl obratným dialektikem a výborným řečníkem. S těmito vlastnostmi spojoval vroucí lásku k vlasti, k českému národu a svému mateřskému jazyku a stal se tak brzy vynikající osobou v Praze, miláčkem lidu a milou osobou u královského i arcibiskupského dvora. Ale při vší své učenosti neměl důkladných theologických studií, nebyl důsledným myslitelem, nenahlížel důsledností svých náhledů, v nichž často ještě kolísal a zanechal po sobě soustavu plnou mezer. V tom, co za své náhledy přijal, byl nepoddajným a urputným a vzpíral se proti každému jinému přesvědčení. Při vší své zbožnosti neměl lásky k církvi, jakožto právní osobě s jejím historickým vývojem, který mu byl zúplna cizím a postrádal právního citu a smýšlení, proto vyznamenával se svou neposlušností ke všem církevním představeným, neuznávaje nad sebou žádného jiného soudce na zemi leč Písmo svaté, však jenom tak, jak sám je vykládal. Při tom pachtil se po přízni lidu a královského dvora, káže zúplna v duchu jeho proti duchovenstvu a chráně se jej proti sobě popuditi.«

Husovo učení.

Aby představa naše o Husovi byla úplná, třeba ještě povšimnouti si jeho učení, aspoň některých článků, z nichž i ten, kdo není bohoslovcem, zdravým rozumem pozná, že Hus v učení svém velice pobloudil. Všech článků Husových, sněmem kostnickým zavržených, jest třicet.

Hus dělí veškeré lidstvo na dvě třídy: na předurčené k věčnému spasení (praedestinati) a na předzvěděné k věčnému zatracení (praesciti). Vyvolení čili předurčení jest svobodný skutek Boží, ke kterému člověk nic přičiniti nemůže. Toto učení Husovo, vlastně Viklefovo, odporuje spravedlnosti a lásce Boží a vede člověka buď k zoufalosti nebo k nejvyšší lehkomyslnosti. Jsem-li dle Husa pro nebe od Boha předurčen, pak jistě do nebe přijdu, třeba bych i nejtěžších hříchů se dopouštěl; jsem-li však od Boha předzvěděn pro peklo, pak mu neujdu, třeba bych dle slov sv. Pavla: »rozdal na pokrmy chudých veškeren statek svůj a kdybych vydal tělo své, tak že bych hořel«. (1 Kor. 13, 3.)

Dle učení Husova náležejí do jedné, svaté, obecné církve jenom ti, kteří od Boha jsou předurčeni pro nebe; kdo však předzvěděn jest pro peklo, do církve nepatří. A poněvadž nevíme, kdo předurčen jest pro nebe a kdo předzvěděn pro peklo, jest — dle Husa — církev společností neviditelnou. Naproti tomu učí katolická církev, že do církve patří dobří i zlí. Kdo přijal křest svatý, stal se údem katolické církve a zůstává jím, třeba se prohřešil. Pán Ježíš pronesl mnoho krásných podobenství o své církvi, v nichž učí, že v církvi jeho vedle dobrých budou i zlí.

Z bludného učení, že do církve patří jenom předurčení, a že církev jest společnost neviditelná, důsledně přešel Hus k druhému bludu, že papež nemůže býti hlavou církve, poněvadž neví, není-li předzvěděný pro peklo a tak vlastně ani do církve nepatří. Ostatně prý ani v církvi není zapotřebí papeže. Nikdo prý také není povinen věřiti, že ten, kdo právě jest biskupem v Římě, jest spolu také hlavou některé zvláštní církve svaté, leč by od Boha byl předurčen. Tímto učením Hus prudce útočil proti papežské stolici a proti jednotě církve, která právě spočívá na papežství. Bez jedné, nejvyšší viditelné hlavy nelze si mysliti jednu církev Kristovu. Bez papežství rozpadla by se církev na množství různých náboženských společností, jako rozpadla se církev Lutherova a Kalvínova a jako rozpadá se církev pravoslavná, a konečně by zanikla úplně.

Apoštol Petr dle učení Husova nebyl a není hlavou církve. Proč pak tedy řekl Kristus Pán Petrovi: »Ty jsi Petr a na té skále vzdělám církev svou . . . a tobě dám klíče království nebeského« (Mat. 16, 18.)? Ve Skutcích apoštolských se dočteme, že apoštolové uznávali Petra za hlavu církve.

Skutky lidské dělil Hus na ctnostné a bezbožné a učil, že bezbožný člověk počíná si vždy bezbožně a ctnostný vždycky ctnostně. Dá-li tedy, dle učení Husova, bezbožný člověk almužnu, postí-li se, modlí-li se, jedná bezbožně, a kdyby za Krista Pána život položil, jedná dle Husa také bezbožně. Ať dělá bezbožný, co chce, vždycky hřeší, i kdyby nejlepší skutek vykonal, uráží Boha. Naproti tomu člověk ctnostný vždy jedná ctnostně, i kdyby ze

slabosti lidské zločinu se dopustil. Učení toto úzce souvisí s předurčením člověka, o němž Hus také bludně učil a vede jako ono buď k zoufalství nebo k lehkomyslnosti a nepřímo zavrhuje potřebu dobrých skutků.

Jiný blud Husův jest: Nikdo není pánem světským, nikdo prelátem, nikdo biskupem, jestli se ve smrtelném hříchu nachází. Dle tohoto učení Husova biskup a kněz, ve smrtelném hříchu se nalézající, ztrácí svou duchovní moc a nemůže platně posvěcovati, na kněžství světiti, na oltáři proměňovati, křtíti. Jestliže tedy křtil nás kněz, ve hříchu se nalézající, nejsme platně pokřtěni a nepatříme do církve. Slouží-li kněz hříšný mši svatou, neproměňuje chléb a víno v Tělo a Krev Páně a tak neplatně, nadarmo slouží. Tak učil Hus, avšak církev svatá učí, že kněz hříšný platně uděluje svátosti a platně slouží mši svatou, poněvadž svátosti působí z moci Ježíše Krista a nikoliv z moci kněze a proměna na oltáři děje se slovy Kristovými.

Jestliže dle Husa světský pán, král, kníže, dopustí se hříchu, přestane býti pánem, ztratí právo na poslušnost poddaných i na majetek. Důsledně mohou i děti vypověděti poslušnost rodičům a vzíti jim majetek, vidí-li, že rodičové dopustili se těžkého hříchu. Toto učení nutně vede k revoluci a k anarchismu, a kdyby prakticky se provádělo, nevyšel by svět z bouří a převratů. Dobře řekl král Sigmund Husovi, když tuto větu před sněmem hájil: »Jene Huse, nikdo není bez hříchu.« Dle učení Husova kněz kajícníkovi hříchy neodpouští, ale jenom mu oznamuje, že mu jsou od Boha odpuštěny. Jest to učení čistě protestantské. Církev naše učí, že Kristus Pán dal apoštolům a jejich řádným

nástupcům moc hříchy odpouštěti, když řekl apoštolům: »Přijměte Ducha svatého, kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim« (Jan 20, 13.). I tato určitá slova Páně Hus překrucuje a bludně vykládá.

Patrno, že by byl sněm kostnický s Husem ničeho nesvedl, kdyby jej chtěl přesvědčovati Písmem svatým, jež Hus prohlásil za jediný pramen víry, za nejvyšší autoritu, ale jež si libovolně vykládal.

Z těchto několika článků učení Husova poznáváme, že Hus skutečně velice pobloudil, že učení jeho rušilo ústavu katolické církve, odstraňovalo církevní poslušnost a všechen řád a vedlo k revoluci. Že toto učení nalezlo v Čechách úrodnou půdu, zvláště že mnohým českým pánům se líbilo, netřeba se diviti; byloť v Čechách mnoho schudlé šlechty, která toužila obohatiti se statky církevními, a král Václav IV. svým nepřátelským vystupováním proti arcibiskupovi a většině českého duchovenstva šíření se bludů Husových podporoval.

Závěr.

Dějepisec náš František Palacký napsal, že reforma Husova byla radikální a revoluční. Pravdivost jeho slov potvrdila skutečnost. Co stalo se hned po smrti Husově v Čechách, nebylo jiného, než revoluce proti církvi a proti všemu dosud stávajícímu řádu. Čechy vzplanuly požárem bratrovražedné války; města i vesnice byly zpustošeny, chrámy a kláštery rozbity a znesvěceny, půda napitá krví. Bezpečnost nebyla žádná, vědy a umění byly v největším úpadku. Čechové, nabyvše po-

věsti kacířů, upadli v opovržení a nenávist sousedních národů. Vojska husitská svými zájezdy za hranice nešířila slávu jména českého, ale uvedla je v potupu a hanu. Právem stěžoval si pan Menhart z Hradce na sněmu roku 1433 do válek husitských: »My pak Čechové až posud neměli jsme žádného pokoje, zhubeno království naše ustavičnými válkami a velmi brzo zahynouti musí, nebude-li včas opatřeno; leží ladem neoraná rolí, hovada i lidé hladem místy mrou.«

Nejsmutnější památku na revoluční učení Husovo odnesl si lid selský, na nějž války husitské uvrhly jařmo roboty. Píše Palacký, že jednu ze hlavních příčin k uvalení roboty na stav selský podaly mnoholeté nepokoje a války husitské. Po skončených válkách naděláno z lidu obecného proletářů zahálivých veliké všude množství, jichžto divoké vášně požadovaly uzdy zákonů krutých. A tu uzdu vložila šlechta lidu selskému v podobě roboty. Má-li tedy který stav v Čechách nejméně příčin oslavovati Husa a jeho dobu, pak jest to stav rolnický, jejž husitismus ožebračil a zotročil. Nebyla doba Husova a husitských válek nejslavnější dobou českých dějin, jak dnes mnozí říkají. Hus rozesel bouři a Čechové její ovoce sklidili.

Protože učení Husovo bylo revoluční, hlásí se dnes k Husovi všichni, jimž nelíbí se nynější společenský řád, na učení církve katolické založený. Anarchisté a socialisté prohlašují Husa za svého muže, za svůj vzor. Poněvadž učení Husovo směřovalo ke zničení církve, proto dnes oslavují Husa ti, kteří církev katolickou nenávidí: svobodní zednáři, jejich odnož volní myšlenkáři, radikálové a liberálové. Jméno Hus stalo se jim válečným he-

slem v boji proti katolické církvi. Toho si má býti každý věřící katolík vědom a nemá se dáti strhnouti k oslavám Husovým. My si Husa vážíme pro jeho činnost vlasteneckou, ale nikdy nebudeme ho chváliti pro jeho odboj proti katolické církvi a pro jeho bludy. Jako v 15. století rozštěpil Hus národ český ve dva tábory, tak i nyní oslavy husitismu rozdělí národ náš a nepovedou jej k moci a slávě, ale k úpadku, poněvadž »každé království proti sobě rozdělené zpustne a dům na dům padne«. (Luk. 11, 17.)

Objednáváte-li nebo kupujete-li

zábavné **KNIHY** **divadelní**
: poučné **:: a jiné ::**

obraťte se vždy s důvěrou na své diecésní

Družstevní knihkupectví,

nakladatelství, závod hudební
a papírnictví

v Hradci Král., Adalbertinum.

Časové úvahy.

Časopis pro otázky náboženské.

Ročník XVII. 1913. Číslo 5.

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K.
Jednotlivá čísla stojí 8 h.

Péče o dívčí katolický svět.

Pokyny katol. ženské mládeži a rodičům.

Napsal r. 1913 jako pastýřský list Dr. Bertram, biskup hildesheimský, se svolením autora přeložil P. J. B. Voňavka.

Je počátek roku 1913, kdy píši tyto řádky. Začátek tohoto roku uvádí mysl a zrak můj ke vzácnému jubileu, jejž svatá naše církev v něm slaví. Je to památka ediktu milánského, jímž císař Konstantin roku 313 křesťanům dal svobodu kultu a znamení kříže, jež mu v boji bylo znamením vítězství, osvobodil nátisku a pronásledování pohanské státní moci.

Rok triumfu svatého kříže je tedy jubilejní rok 1913, památka vítězství naší církve.

Co vše ve stoletích minulosti církev roznesla požehnání a sprostředkovala milostí, pravdy a

mravní síly, štěstí pro čas i věčnost jak jednotlivým rodinám, tak celým milionům srdcí, zemím a státům, to vše bychom rádi přehlédli, abychom tím vroucněji božské prozřetelnosti děkovali a tím úžeji se vinuli ke své církvi. Všechny ty síly milostné, jež r. 313 z temna pronásledování a z noci katakomb vystoupily na světlo svobody, tvoří bohatý věnec květů a ovoce, jež vyrostly ze pně kříže a z krve Spasitelovy.

Nemožno všecko požehnání na málo listech knihy napsati. Jedno z nich však dotýká se a prochází naší dobou, jež dospívající mládeži věnuje tolik lásky a zasloužené pozornosti, a to mne nejvíce poutá; je to vliv církve na výchovu dospívající mládeže. Již ve spisku »o pedagogickém významu prvního sv. přijímání« a v pastýřském listu o »péči o mládež ve světle katolického světového nazírání« snažil jsem se dotknouti se této práce a činnosti církve. Poslední svůj list věnoval jsem výlučně mládeži mužské, vystupující ze školy, a zdá se mi, že nutno mi říci ještě několik slov dívkám školu opouštějícím. Jmenujeme tento obor péčí o ženskou mládež. Je to práce ve službách panenského charakteru a štěstí dívčího. Tento druh péče o mládež je jako přítulná přítelkyně, po jejímž boku dospívající panna se vyškoluje pro praktické úkoly dospělejších let.

Je však tato péče o mládež významnou?

Pozorujeme-li v jubilejním roce 1913 ony křesťanské rekovné postavy, které až do 313. roku svou krev v síle víry a velikosti svatosti prolily a církev svým martyriem vedly k vítězství, kdo by chtěl v řadách těchto reků postrádati svaté ženy a panny, jež tvořily slávu a pýchu mladistvé cír-

kve? Kdo nezírá s vnitřním dojmem a vroucností na bezčetné svaté ženy, jež ve všech stoletích září jako strážkyně čistoty srdce a rodinného štěstí a nepřemožitelné zmužilosti? Kdo by mohl postrádati v pokladu tajemství naší církve onu plnost tichého požehnání, jež prýštilo z bytosti svaté Panny Nazaretské a všech kráčejících v její stopách?

Opravdu, vedle řad svatých mužů jsou tyto rekyně pravé body slávy v celkovém obraze církve; jsoutě to zářné hvězdy, k nimž s obdivem a pýchou zíráme, vždyť jsou zosobněním nejvyšších ideálů lidského snažení.

To platí o všech skutečně křesťanských pannách a ženách nejrůznějších stavů — o všech, jež nepřeslechly hlasu Páně.

»Mistr je zde a volá tě«, šeptala kdys tiše Marta Marii z Betanie a ta »vstala spěšně a šla k němu«.

Mistr je zde a volá tě: to slovo slyší všecky dospívající dívky z věku dětství ve věk, který tvoří obrat v životě. Míním den posledního školního sv. přijímání a den sv. biřmování. V těch dnech volá Pán vážně a mile ústy církve. Vše, co bych rád při sv. biřmování dospívajícím dívkám na srdce vložil, budiž obsahem těchto lístků.

Právě na působení sv. biřmování bývám často při studiu života velikých žen upozorněn. Opět a opět jsem se přesvědčil, jak mnohé z nich této svátosti děkují zcela zvláštní osvícení a sílu a nabytí jasna o životních cestách. — Zřím v tom pokyn pro tuto knížku. Vždyť jen upevněním milosti Ducha v srdcích můžeme dodělati se při své práci pro mládež trvalého a hlubokého výsledku.

O péči o mládež, jíž rodinný kruh a církev školu opouštějícím dívkám je povinna, mají jednati

listy mé. Tím není však řečeno, že obsah jejich nemá pro jinochy a muže významu. Nikoli, vždyť v naší církvi platí stejný mravní zákon pro ženu jako pro muže; ke stejným ctnostem jsme všichni vázáni; oba mají stejný cíl a cestu, jíž je Kristus. Proto vrhají světlo své napomenutí dívek také na životní cesty jinochů. A hodí se takové úvahy ke čtení pro všecky kruhy, zvláště pro rodiče a vychovatele děvčat z lidu.

Ve slovech napomenutí Kristova spočívají napomenutí pro všecky křesťany. Co Kristus v Betanii řekl ke dvěma sestrám, mělo spíše sílu a moc ohně ve všech stoletích nejen v řadách žen, ale i jinochů a mužů. A vážná slova Ježíšova, jež na cestě křížové řekl ženám jerusalemským, zda neplatila mnohem více a vážněji ještě otcům jerusalemským a otcům v křesťanství? A tam, kde Pán mluví o moudrých a nemoudrých pannách, myslí na nás všechny; srovnává duši naši s obrazem panny a vybízí nás plamen víry a lásky jasně a čistě zachovati na krbu života, chceme-li vejít k hostině svatební nebeského ženicha.

Tři hvězdy mají dle slov Písma svítiti na cesty katolické panny; míním ony tři ctnosti, jichž se mají domáhati dívky škole odrostlé: moudrost, síla ducha a zbožnost. Tak je čteme jmenovány v Písmě.

Kde Písmo svaté ženě anebo panně chválu pěje, pak je to moudrost panny, síla ženy a víryplná zbožnost ženského pokolení, jež je slavena. Na tyto tři ctnosti ženského srdce navazuji svá slova. Vždyť všecky tři jmenované ctnosti odpovídají oněm darům Ducha svatého, o nichž mluví

Prorok, jmenuje je darem moudrosti, darem síly a darem zbožnosti.

Zač děkujeme v těchto darech svátosti biřmování Duchu svatému a jak s nimi spolupůsobiti, má znázorniti následující úvaha.

I.

»Choďtež — jako moudří, vykupujíce čas.«

Základnou všeho lidského vzdělání je hluboké vnitřní přesvědčení, jasné a solidní vědění. Kde toto se nachází, nalezne duše opět i po velkých úchylkách správný svůj směr. A najde jej snadno. Kde však zdatná základna schází, tam pomůže málo návyk a citový život.

Hluboké vnitřní přesvědčení je základem všeho vzdělání hochů. Podobně je tomu u dívek.

Proč to zdůrazňuji?

Poněvadž dívky více než jinoši jsou odvisly od nálady nitra, radosti a záliby na vnějších formách, dojmů okolí a hnutí citového. Tento duševní zvláštní ráz a duševní postup může vésti k dobru. Avšak jen tehdy, je-li hluboké vnitřní přesvědčení, jasné a solidní vědění slouží za světlo životu duše, a jestli silná vůle, sledující světlo zmíněné, drží vše nezřízené v mezích a na uzdě.

Tato pravda musí býti východiskem našich úvah.

Hluboké přesvědčení a solidní vědění je základem zdravého života vnitřního. Vnitřní život je nejdůležitějším polem činnosti křesťanské péče o mládež. Vždyť v křesťanství je založen duch vniternosti. Dívky, jichž přesvědčení určeno vnějším světem, názory nahodilého okolí, lekturou mody,

dojmy citovými a pod., zůstávají až příliš často bez charakteru. Jejich charakter ve chvíli zkoušky nedostačí a ukáže se slabým.

Duchaplně vysvětluje to sv. Augustin, když podobenství o moudrých a nemoudrých pannách vykládá. Proč zhasly lampy, ptá, se nerozumných panen ve chvíli rozhodné? A sám si odpovídá: Scházela jim vniternost, byly odvislými od názorů svého okolí, od »pochvaly svých spolubližních«. Lampy však moudrých panen svítily silou vnitřního oleje, t. j. jistotou jejich vědění, láskou jejich duše. Nemají býti tedy opřeny duševní přednosti panny o názory okolí, modu, veřejné mínění, nýbrž hluboko v prsou má se kryti jejich základ a má býti jejich vnitřním majetkem.

Je nesprávno dle toho říkat, že náboženství ve výchově dívek je věcí citu, života srdce a ne rozumu zároveň. Žena má tytéž vlastnosti duše jako muž. To platí tak o přirozených schopnostech ducha jako o darech milosti. Bůh vkládá dary Ducha svatého tak v srdce ženy, jako je vštěpuje v duši mužovu. Z těchto darů Ducha jsou moudrost, rozum a vědění vůdčími a určujícími každému rozumnému duchu. Odtud význam pravého vzdělání ducha, hlubokého náboženského vzdělání rozumu pro ženskou mládež.

Různé je ovšem při muži a ženě přizpůsobení duševních sil, které odpovídá různosti úkolů a povolání, jež Stvořitel ve svém stvořitelském plánu předurčil a při rozdělení darů svých na ně bral ohled. Táž ruka Boha, jež vytvořila tělo Adamovo a Evino, vytvořila i jejich duše, obě k obrazu a podobenství svému, obě nadala stejnými duševními silami zachovávajíc zvláštní způsob jich přizpů-

sobení dle životních úkolů jim přiřčených. A na toto přirozené přizpůsobení schopností váže se milost. Milost pak zdokonaluje to, co založeno přirozeností. Nepůsobí tedy dary milosti: moudrost, vědění a rozum v jednotlivých srdcích absolutní jednotvárností, nýbrž v nejužším připojení se na zvláštní přizpůsobení duševních sil přirozených individua. Avšak zcela stejnoměrně zůstávají nepohnutelnou základnou vnitřního života a pro vnější působení všech. — Často právě děvčata ukazují překvapující lehké a snadné chápání náboženského poučení k veliké radosti učitele náboženství.

Také historie je bohata na příklady hlubokého náboženského porozumění v kruzích ženského světa. Počínaje pozemským žitím Krista Pána, nacházíme ve všech stoletích světlé postavy křesťanských panen a žen, jež vřelou touhou cítily se puzeny hlouběji chápati věčné pravdy a jež jako pohotové obránkyně pravdy Kristovy vystoupily před nepřítele křesťanského jména. Podivno, jak v tomto oboru někdy nápadně jasným zrakem postřehly mlhy a mraky pochybností a bludů!

Toť duše, jimž zavznělo slovo: »Maria, Mistr je zde a volá tě.« . . . volá ke pramenu božské moudrosti.

K témuž volá Mtsir i vás, dospívající dívky. Volá vás k Sobě, abyste nehledaly utišení probouzející se snahy a touhy po vědění ve rmutných vodách moderních. Volá vás k srdečnému, t. j. chápání pravd náboženských srdcem, abyste se podobaly Matce Boží, o níž bible svědčí: »A Maria chovala slova ta ve svém srdci.« Volá a napomíná k prohloubení náboženského vědění po propuštění

ze školy zostřenou pozorností při křesťanském cvičení a náboženské zdravé četbě.

Mějte radost, můžete-li se účastniti přednášek ve spolcích panenských a vašich spolcích stavovských. Listy spolkové považujte za dobré přítelkyně, jež vám skýtají praktické náboženské poučení a vzdělání; ve chvílích oddechu čítejte v nich! Světlo vaší víry nemá jen slabě blikati, ale zářiti musí jako víra panen prvních století, která nalezla před tribunálem soudců odpověď, jež zarazila soudce a odmlčela vědce. Zdaž není vznešenou úlohou péče o mládež rozmnožováním vědění a moudrosti!

Ve jménu božského Mistra, který vás volá, hodlám dnes vepsati, milé dívky, ve vaše srdce zásady životní moudrosti.

Vaší první zásadou musí býti a vždy zůstati: mým největším životním statkem je má **víra** a moje mravní **čistota.** Proto skalopevná věrnost božskému Mistru. »Svého Ježíše neopustím«. Stálou prací o prohloubení znalosti náboženské a chráněním čistoty dokáži svou věrnost.

Víra a čistota jsou nebeské dary v životě největší všech panen a žen: v životě svaté Panny. Ničeho lepšího nedovedl Duch svatý Marii Panně propůjčiti.

Zachováte-li dary ty a množíte je, zůstane a stane se životní vaše stezka jasnou a světlou. Hvězda moudrosti a vědění osvítí ji.

Ztratíte-li však dary ty, ničeho vám neskytnou zemské vědění a schopnosti; navždy potom vaše koruna ztracena. Budete v nevážnosti u všech a budou se vám vyhýbati ti, kteří vás o statky ony oloupili.

Budiž tedy přede vším životní vaší moudrostí, vaše živá víra, jež vás udržuje v boji s falešnými ideami naší doby, jež snaží se zdusiti pravý život víry a zavésti v močály náboženské lhostejnosti.

Zřely jste již někdy obraz šlechetného Führicha, kde moudré panny musí v bouři chrániti světlo svých lamp? Na obraze znázorněna bouře, jež pět moudrých panen obklopuje, a již vzduli zlí duchové; v úzkostlivé péči pevně a odhodlaně kryjí panny s největší obezřetností třesoucí se plamen a rukou a pláštěm před smrtonosným záchvěvem jej chrání. Bouře — toť falešné idee naší doby. Duchové, kteří bouři rozpoutali, jsou nesvědomití, nevěřící, nestoudní společníci ve vašem okolí, ve vašich dílnách a písárnách; jsou to nestoudné romány a lehkomyslné divadelní kusy. O četbě a románech řekl vhodně Bedřich hrabě Stolberg, že »tiše kradou nevinnost.« Bouře přichází náhle: útoky hrozí a dějí se v nestřežené hodině. Bouře přikvačí v pozdní hodině večera; z většiny jsou to chvíle večerního klidu, kdy se pokušitel blíží. Buďte na stráži! Všecko raději obětujte, než abyste ztratili víru a čistotu. Tato rozhodná vůle buď základem vaší životní moudrosti.

Druhá věta, již bych rád v duši vaši vepsal, obírá se **cenou času.**

»Vykupujíce čas« — zní napomenutí Apoštolovo. Dobré využití času je křesťanskou moudrostí. Vaše dny a vaše hodiny mají touž cenu, jako dny a hodiny mužů a jinochů. Každé ráno, jež vám Bůh daruje, je dar, je čas, který se nikdy více nevrátí. Nesmí býti tedy důsledně žádná hodina promarněna, žádná hodina prosněna, žádný den v čistě mechanické práci po otrockém způsobu ztrávený.

Ať již dívka prodlévá v otcovském domě, či za dalším vzděláním v cizině dlí a snad chléb svuj v práci tovární dobývá, musí pamatovati, že den každý je stránkou ve knize života, a že žádné stránky není ve knize té, která by neměla ceny věčnosti. Není dne, jenž by jako světlý nebo temný den nemohl býti pramenem požehnání nebo kletby.

Aby toto přesvědčení bylo vklíněno v život dospívající dcery, je starostí matky na prvním místě. Matka nachází denně dostatečné příležitosti, aby dítě své mohla prakticky naváděti k dobrému užívání času, k dochvilnosti a přesnosti v domácích pracích. Matka také ví nejlépe, jak mnoho starosti a péče vyžadují všecky záležitosti domácího života, které spřádají rodinnou spokojenost, jako z jemných vláken se šat spřádá. Matka dovede nejlépe probuditi v dívce snahu a chuť k učení se pro praktický život. Oko mateřské může při tom pozorovati, jak taková výchova dítěti vnitřní uspokojení, životu sílu a charakteru pevnost dodává. Tak stane se domácí využití času samo sebou školou ctnosti a duševní vyspělosti . . . Již ve vyšších třídách obecných škol možno na dívkách pozorovati, zda mají matky, které nepozorovaně tento tah životní moudrosti jim dovedou vštěpovati.

Učení se u dívky má především býti věnováno různým úlohám dobře vedené domácnosti. Tam zůstává nejvlastnější říše ženy. Na tom se zakládá blahobyt rodiny. Zdatné vyškolení a spolupůsobení v hospodářství domácím prospívají zdravému vývinu dívky mnohem více než tenis a ostatní ženský sport. Praktická škola dodává všemu známku pořádku, péče a láskyplné pozornosti; samo sebou

vede to pak ke spořivosti, k hospodárnému způsobu života.

Skýtá-li se kde příležitost k hospodyňským kursům a ke vzdělání se v ženských pracích, kéž by ode všech dívek všech stavů s povděkem byla použita. Vedle rodičů mají ke jmenovanému vzdělání dívčího dorostu přispěti i obecní správy.

Také naše katolické spolky náboženské (kongregace) a stavovské spolky učinily si cílem nejen náboženské vědění a vzdělání, ale vyškolení pro praktický život. Na mnoha místech již proto věnovaly svůj zřetel a pozornost k šíření vědomostí a prací v dívčím světě, jež budoucí matky a hospodyně budou potřebovati. Dívka, která z domácího hospodářství a výchovy dětí ničemu nerozumí, nebude sama od sebe zdatnou matkou a dobrou hospodyní.

Vzdělání dívky má směřovati v každém případu k praktickému vedení domácnosti a nejdůležitějších povinností rodinných, aby dcera tak byla připravena na nejprvnější životní povolání. Mimo to nutí starost o budoucnost mnohých dívek po propuštění ze školy ke vzdělání v některém ženském živnostenském oboru.

Volba však oboru toho vyžaduje se strany rodičů vážné rozvahy a úvahy. O tom následující.

Nesmí býti zvolen žádný obor, pro nějž síly a zdraví dívky nedostačují a její schopnosti nevyhovují. Ne na zdařbůh má býti uvedena dívka do továrny nebo do služby, nýbrž po důkladné poradě se zkušenými ženami a muži, kteří dovedou a chtějí poraditi. Odbory zaměstnání, před nimiž dobře smýšlející duchovní a sociálně vyškolený důvěrník zrazují, nemají býti nikdy voleny.

Povolání vyučenému musí býti dána přednost před nevyučeným, byť i doba učení stála třeba mnohou obět. Výlohy tyto nejsou marny a svým časem přinesou úroky.

Má-li dívka v cizím místě hledati neb přijmouti práci neb službu, pak je třeba, aby se **nedala zlákati sliby neznámých sprostředkovatelů míst.** Slyší-li matka, že ve městě možno dceři dostati větší mzdu, nesmí se tím nijak nechati zmásti, jsouc pamětliva toho, že ve městě dcera její také má mnohem větší příležitost peníze utratiti a že hrozí jí značnější ztráty, než na venku, jmenovitě ztráta náboženského přesvědčení a mravnosti.

Ve svatém týdnu slýcháte, matky, slova Kristova k ženám Jeruzalémským: »Neplačte nade mnou, ale nad dětmi svými.« Varovné slovo to platí dnes zvláště matkám, jež lehkomyslným zanedbáváním vychovatelských povinností jsou příčinou zkázy svých dětí. Rodičové mají zdatné rádce ve vychovatelích svých dětí a zvláště ve svém faráři. Tažte se jej. V čas požádejte o pátrání po spolehlivosti místa, kam chcete dceru svou poslati.

Nikdy však ať nedají se rodičové zlákati vnějším pozlátkem života velkoměstského.

Na cestě nemá dívka **důvěřovati, zvláště ne na nádražích cizím osobám,** jež nabízejí byt a místo. Kde zřízena nádražní missie, pozná dívka dámy této instituce podle žluto-bílé stužky na rameni.

Dívkám ubírajícím se do města má raziti cestu odporučující list místního faráře. Záhy před stěhováním dítěte musí tato okolnost vždy znovu rodičům býti připomínána.

Dívka nesmí také přijmouti místa, kde se jí znemožňuje nedělní a sváteční mše sv. a častější přijímání svatých svátostí. Již strach před ztrátou a ohrožením mravnosti musí zdržeti dívku před přijetím místa.

Rodiče dívky a místní farář jejího domova mají pečovati o to, aby dívka po usazení se v novém domově ihned se přihlásila za člena mariánské družiny dívčí nebo stavovského spolku. Jen v nich najdou dívky domova zbavené pevné ochrany a jisté opory.

Rodiče mají chrániti vnější životní cestu dívčinu. Zároveň má pomáhati dům otcovský zachraňovati nitro panenské před vnitřními slabostmi. Kdo by z dospělých jen neznal nerozvážnosti, se kterou se vrhají mladí lidé v náruč zdánlivému pozlátku! A této slabosti nakloněna zvláště ženská mládež. Její duševní uzpůsobení může již samo v sobě krýti nebezpečí. Přirozený smysl dívky pro ozdobu a nádheru, její tiché přání všude se líbiti, její přístupnost zasloužené i klamné chvále a lichocení nechávají v srdci stále otevřenou bránu pro oklamání zevnějším světem. Mladistvé dívčí oko neprohlédne hned povrchnost, prázdnotu a lež, jež skryty za oslepujícím zevnějškem. Zde právě musí křesťanská péče o mládež pomocně zakročiti. Dorůstající dívka musí se učiti ponenáhlu tušiti všecka hrozící jí nebezpečí. Musí býti obrněna proti bouřně se ženoucím novým dojmům. Sama již musí dovésti si chrániti vznešený poklad ženského útlocitu a panenské skrytosti. Dospívající dívce nesmí nikdy zůstati tajný všechen nájezd a nebezpečí, jež se kryje pod maskou nedělních výletů a vzdálených cest svátečních, smíšených schůzek a co vše

za jarmarečně vychvalovanými spisy a divadly se kryje. Dívce nesmí imponovati lidé, jež víru a mravnost ztratili a ji posměšně kritisují.

Poučení o všem tom je úlohou péče o dívčí dorost. Třeba k tomu opravdové práce, jíž možno docíliti křesťanské moudrosti v životě děvčat. Srdce dívčí musí býti nadchnuto pro vnitřní krásu, v té ať učí se hledati budoucí žena aristokracii svého ducha. Nejvážnější z moderních spisovatelů, Alban Štolz, v nadšené řeči opěvuje vnitřní krásu duše dívky:

»Jediné, čím žena na duši zůstane mladou a krásnou, ba v pozdějších letech ještě krásnější a milejší, je pravé vzdělání. Pravé vzdělání je však křesťanství ve smýšlení a životě, v slovech a skutcích. Ono činí krásným svým vlivem. Žena jím zdobená stane se požehnáním všem, jež s ní ve styk přijdou. Jesti krásnou a zůstane jí pravou bázní Boží, pokorou, nepřekonatelnou trpělivostí, dobrotou a úslužností vůči každému, smilováním a milosrdenstvím a dobročinností.«

Cítíte se mnou v těchto okamžicích, že ano: vždyť slova citovaná znějí jako hymnus slávy a díku za onen nebeský dar, jejž Duch svatý v srdce vaše vložil, když vám při svatém biřmování propůjčil dar moudrosti!

II.

»Ženu silnou kdož nalezne?« Výše všech pokladů země staví Písmo svaté sílu ženy. Proto musí ve výchově mládeže přistoupiti k daru a pokladu moudrosti dar síly. Beze síly byla by moudrost neúrodným dobrem a statkem. Co prospěje všechno snažení bez mravní síly?

Dárcem nepřemožitelné síly srdce je naše svaté náboženství. O tom vám vypráví rekovné postavy křesťanského světa ženského všech století v naší církvi. Vy znáte také pramen jejich síly. Je to milostná síla křesťanství. Slaví triumfy ve slabých.

Sotva Kristus sňal s ženy centnýřovou tíži ponížení a ujařmení, pod níž v pohanství úpěla, probudilo se v srdci jejím vědomí vrozené aristokracie vyjasněné velikostí dětství Božího a posílené mocí milosti. Počínaje Ježíšem, jdou nepřehledné řady rekyň dějinami naší svaté církve. Jejich duchovní vlastí byl Nazaret, kde bylo upraveno srdce nejčistší Panny pomocí Ducha sv., aby se mohla státi Královnou mučenníků. S Golgoty sestoupily, kde obstály zkoušku ohnivou své stálosti a síly k zahanbení prchajících apoštolů. Z místností svatodušního zázraku vystoupily, kde se zjevila v bouřném chvění síla Ducha svatého, jež vešla v jejich slabá srdce. Hleďte, jak stoupají před soudce římského fora: útlé panny a sšedivělé matrony jsou to, a obětují svá těla mučidlům a lvům. Šly do pustin, kde v přísném poustevnickém životě zápolily s horlivostí prvních zakladatelů mnichů; ve všech stoletích spěchají k lůžkům bolesti a nákazy; odporují dešti kulí na bojišti; táhnou do missií Číny a Japonska, jako jdou pod výheň slunce afrického — a všude jdou ponenáhlému martyriu vstříc. Prokazují stejnou sílu ducha a srdce i v pokojnějších povoláních, kde však nejsou prázdny tichých křížů sebeoběti na celá desetiletí a celý život. Vzpomeňme jen na hrdinné matky v rodinách křesťanských.

Takové rozvinutí sil, jež kvete ve všech stoletích v neseslabené čerstvosti a svěžesti na půdě

nejvnitrnějšího přesvědčení a dobrovolného rozhodnutí je důkazem působení Ducha Božího.

Povaha této víryplné síly, známka tohoto pravého daru svátosti biřmování je vtisknuta křesťanské péči o mládež. Prst Boží sám tuto známku vkreslil v ní. Proto nemusí naše péče o mládež ani ve změkčilém století zoufati.

Povzbuzující pro každé čestné snažení je jistota ducha Božího. S Apoštolem můžete zvolati i vy, dívky, které nyní školu opouštíte: »Mohu všecko v tom, který mne posiluje.«

Toto radostné vědomí vije tajemný svaz mezi srdcem mládeže a naší vždy mladé církve. A právě toto vědomí o vládě milosti Ducha sv. dává nám klíč k pochopení úzkého spojení mezi radostností církevního života a potřebou radosti u mládeže.

Naše náboženství je to, které svými milostnými prostředky propůjčuje celému vnitřnímu životu pevnost a mladistvou radost. Náboženská síla ostří oko pro nebezpečí života, dodává zmužilosti k obětem a jistotu v bojích. Z náboženské síly vyvěrají ony mravní ctnosti, jež jsou nejlepší ochranou životního pořádku a zdaru a blahobytu v domácnosti.

Po takovém náboženském upevnění má dívka po svém propuštění ze školy se snažiti. To je její pravá zdatnost. Toť vyškolení pro život, jež tak pro mnohé počíná již propuštěním ze školy. Nastávají chvíle malých nájezdů na dorůstající pannu; potom následují hodiny rozhodnutí. Proto nesmí žádná dívka sníti o životě bez náboženských a mravních bojů. Život není ani zamilovaným románem ani veselohrou. Je boj o korunu věčnosti.

Nebylo by tedy správné nechati mladistvé křesťany nepřipravené na soustavné nájezdy, jež jejich náboženskému životu zcela jistě hrozí. Mládež dospívající musí věděti, jak jsou rozestírány sítě na jejich duše od těch, kteří chtějí využíti jejich mladistvé nezkušenosti a chyb. Každý den skýtá příklady a doklady. Jen několik málo jich uvedu.

Nechceš-li v neděli ráno se súčastniti časného výletu, poněvadž ti brání v návštěvě povinných bohoslužeb, jmenují tě »úzkoprse vychovanou.« Avšak pamatuj, že musíš třetí přikázání Boží více ceniti. Toť pro tě hodina vnitřního boje.

Nechceš-li čísti určitou knihu, poněvadž se víře tvé rafinovanou obratností posmívá, budou o tobě říkati, že se díváš na svět »cizími okuláry.« Znáš však svou povinnost: raději se všeho zříci, než abys na duši škodu utrpěla.

Nechceš-li do divadla, jež je promíšeno milostnými pletkami a cizoložstvím, přezvou tě proto »staromodní pannou«. Tobě však je bojovati o vznešenost čistoty srdce.

Sleduješ-li věrně zásadu o smíšených manželstvích a nechceš za žádnou cenu takového sňatku uzavříti, nazvou tě »fanatickou«. Odpovídá ti však tvůj budoucí Soudce, že ten, kdo na světě »miluje něco více, než mne, není mne hoden.«

Zde třeba všude ukázati zmužilost a sílu.

Jsou to hodiny, ve kterých se odděluje pleva od zrna.

Kdo chce při všem býti, není Krista hoden.

Chraňte se před bezcharakterností dívek, jež hoví zásadě: »Jiné to také dělají, nemůže to tedy býti tak zlé.« Péče o mládež, která končí takovouto bezcharakterností, je zhoubou mládeže.

Katolická dívka musí si až příliš často uměti dnes odepříti býti při všem a všeho se účastniti.

I kdyby vlastní matka byla tak nerozumnou, že by dceru nutila k účasti plné nebezpečí, musí dcera zůstati věrna své zásadě: »Svého Krista neopustím«.

V tomto případě nesmí dcera matky uposlechnouti. Za svou duši je zodpovědna cele a sama svému Bohu. Ztrátu víry a mravnosti ještě žádná matka dceři své nenahradila.

K takové pevnosti přijímá dívka dar síly ve svátosti biřmování. Dar síly nesmí však zakrněti, nýbrž nutno, aby stálým cvičením dále se vyvíjel. Silou ducha a srdce nemusí a nemá ani žena za mužem, ani panna za jinochem zůstati pozadu. V tisíci případech je žena duševní rozvahou a silou muže předloženější . . . »Jaké jen ti křesťané mají ženy«, volali plni podivu pohané prvních století. Dík Bohu, údiv ten nikdy od té doby nezmlkl a ani v našich dnech nezmlká.

Buďte proto silny, katolické dívky vůči každému nájezdu a útoku na vaši víru a čistotu. Buďte však stejně silny proti lichocení! Vždyť ono ve mnoha případech je nebezpečnější otevřeného útoku. Hleďte: vysměváček napadá vás s otevřeným hledím; lichotník navazuje si masku, abyste nepozorovaly jeho útoků a úmyslů; oko tvé není dosti cvičeno, aby rozpoznalo a prohlédlo masku. Uhni se tedy lichotníku klidně a důstojně s cesty. Nedůvěřuj mu!

Ušlechtilou ozdobou je také **náboženská a mravní rozhodnost,** která celému charakteru dospívající dívky propůjčuje zvláštní resolutní tah. A toho je třeba nejen k vytrvalosti vůči vnějším

bojům, ale ještě více pro tiché boje nitra. Zřídlem naznačených bojů je lidská vrtkavost, jež se spojuje s oněmi zvrácenými náklonnostmi, které v dospělejším věku tak znepokojivě se ukazují. Jak mnoho tu potřebuje mladistvé srdce síly a odvahy!

»Ženu silnu kdož nalezne?« Otázka mudrce Starého Zákona. Odpověď jsme již slyšeli. Naše náboženství se svými prameny milosti je zřídlem síly a statečnosti. Nahlédněme ještě do školy statečnosti, již nám popisuje slovo Boží. A zříme jeden z nejdůležitějších prostředků péče o mládež. V tom se jeví statečnost, praví Písmo, že žena chleba svého »nepožívá v nečinnosti.« Píle je statečnost ženy. Aby nám to Písmo dokázalo, rozvinuje před námi nádherný obraz domácí práce, jež ve všech dobách byla pravou studnicí ženské síly.

»Žena statečná«, čteme v Písmě, »vstává na úsvitě.« Pečuje o vlnu a len a pracuje dovednou svou rukou. Dohlíží na pole; ziskem rukou svých pěstí vinici. Opásá se silou a napíná svá rámě; nahlíží, jak užitečnou je její činnost a ani v noci lampa její nehasne. Ruku svou otevírá chudobě, nuznému sama vychází ochotně vstříc. Přede jemné plátno a prodává je. Ústa svá otevírá k moudrosti a láskyplné rozkazy jsou na její rtech. Dbá na kázeň domu svého a chléb svůj nepožívá v lenosti.

Toť hymnus bible na skutečnou ženskou sílu, jež má býti i pro dospívající dívky zárukou ozdravění a má zůstati prostředkem k radostné spokojenosti. Škola píle je to, v níž má dorůstati panna, aby se v budoucnu stala strážkyní domácího štěstí a oporou všech svých v domácnosti. Právě toto tiché, spořádané domácí působení zavírá dvéře, jak všecky dobře víte, tisíci nespořádanostem v du-

chovním životě. V srdci zaměstnaném a náboženskými zásadami naplněném není místa pro trestné pocity. Tak zůstane zdráv život nitra, praktická pak práce zoceluje sílu činnosti. — Není to náhoda, že taková mravenčí práce byla vlastní oněm rekovným ženám, jež církev obdivuje dnes jako mučednice pravdy či hvězdy života řeholního a vzory manželství. Titul, jejž církev nikdy neodpočívajícím heroům ženského světa udílí, zní tak čestně pro ženu: »**nikdy neodpočívající včelka**«. Úmyslně zaznamenává církev v knize svatých žen okolnost, že ani ve dnech nemoci neustaly prací a zaměstnáním vůli svou cvičiti a slabost těla přemáhati.

Mravenčí píle všech dívek platí ode dávna již v dobrých křesťanských rodinách za rodinnou tradici. K ochraně této vzácné tradice měly by se všecky křesťanské matky spojiti. Vždyť matky nejlépe z vlastní zkušenosti vědí, jak pilné zastávání domácích prací a úkolů se stává hojivým prostředkem proti nestálosti a nespokojenosti dcer a školou nejušlechtilejších ctností. Matka ví dobře, ze zkušenosti: pro mou dceru je domácí neúmorná píle pramenem čisté radosti a nejosvědčenějším prostředkem proti různým způsobům »nervosity«. To budiž vždy znovu a znovu v konferencích pro ženy a spolcích pro matky připomínáno. Tím jsme povinni rodině v době, v níž péče o výchovu dívek dospívajících sahá mnohdy k prapodivným prostředkům, jen ne k nejbližším a nejrozumnějším.

Očekávám-li od takovéto praktické výchovy dívek, jež právě školu opustily, více než stálého tělocvičení a sportu, plavání a scautování, nezavrhuji tím nijak zdravé tělesné cviky a sesílení. Jen zvrácenému přeceňování stavím se v cestu.

Světa zkušený řeholník, který jako bývalý důstojník dovedl napsati rekrutům ono markantní slovo o jejich povinnosti, napsal také větu o přehnaném sportu ve světě ženském, kterého já zde nemohu opomenouti: »Naše pramatky, které přece ještě ničeho nevěděly o sportu a hře, nebyly opravdu slabým pokolením. Ona bezstarostná svoboda, jíž dařen dnešní náš ženský svět, přinese ještě prazvláštní ovoce. Při nejmenším brzy budeme postrádati oné dobrodějné ženské discipliny a skromnosti, která ženské mládeži tolik sluší a ji tak krásně zdobí.« — Známky toho jsou již zde!

Mnohý z nás již znad pozoroval vyzývavé pohledy a chování v takové svobodě vychovaných mužatek. Přihlížejte tedy ke správné methodě, matky, a nenechte se zaslepiti různými směry moderní péče o mládež.

Jiný ještě pramen síly se otevírá dívce pěstěním domácí píle, je to zvykání si na přemáhání sebe. Suďte samy, což nepotřebuje přesné plnění povinností od božího rána až do pozdních hodin večerních celou dávku sebezáporu? Již pokojné spolužití se členy rodiny a domácími vyžaduje v těch letech mnohých, třeba malých, ale přece jen obětí. To je pro vás, milé dívky, nejlepší gymnastika vůle a nejlepší vyškolení pro společenský život. V této škole má rozumná matka vaše vládnouti jako učitelka a řiditelka svou láskou a přátelským povzbuzováním, svou tichou, Bohem danou autoritou, vší silou milosti, jež jim ve svátosti manželství svěřena k jejich mateřskému povolání.

Vzorné a slušné matky budou svým dcerám zabraňovati ve výstřednostech šatu a chování se, jež by jejich dobré matky na nich samých jistě ne-

byly strpěly. Oněm pak matkám, jež jsou v pochybnostech, jak daleko mohou v tomto směru »volnosti« dceři přáti, odporoučím jen občas zajít ke hrobu vlastní matky a tam klásti následující otázku: »Matko, jež tu klidně dole dřímáš, byla bys ty mně dovolila, co já nyní jako »svobodu« své dceři dovoluji? . . . .«

Jemná vlákna upřádají šat. Jim podobají se vlákna denních malých obětí v životě pracovité domácnosti. Mají vetkati v život a charakter dívky určité a jasné tahy plné barvitosti a určitosti. Činí srdce silné a statečné, že možno doufati, že o takové dívce budou platiti jednou slova Písma »o silné ženě«, že »spoléhá na ni srdce muže jejího.« A to je nejkrásnějším výsledkem péče o ženskou mládež, když panna stane se jednou mocnou oporou budoucího vlastního domova. Malé oběti, jež záhy nutno přinášeti, jsou zlatá vlákna, jež si dívka vetkává v šat svého časného i věčného štěstí. Malé oběti připravují srdce dívky a posilují pro hodinu, ve které již snad brzy bude třeba vysokomyslného rozhodnutí pro životní dráhy volbou stavu. Změkčilé a slabošsky vychované dívky ukáží se právě v těchto vážných chvílích zcela slabé a bezcharakterní.

Odkud jen přicházejí ona lehkomyslná zasnoubení, jež nemohou nikdy a nikde vésti ke šťastnému manželství? Odkud ta ledabylost mnohých dívek, se kterou uzavírají smíšená manželství, jež ani v časnosti, ani na věčnosti nedají se zodpověděti? Výchova nese na tom největší vinu. Nedostatek pevných zásad a nedostatek všeho smyslu pro obět znamenají bankrot duševní síly. Z pravi-

dla tu jednala matka při výchově nezodpověditelně lehkomyslně.

»Ženu statečnou a silnou, kdož najde?« Slyšeli jsme odpověď, již dává na vážnou otázku tu náboženství. Všecka staletí naší církve ukazují nám nepřehledné řady šlechetných panen a žen, jež byly silny ve svých náboženských zásadách, silny v jejich ženské věrné pracovitosti a píli, silny v sebezáporu. Ještě jiný tah ukazuje bible v charakteru silné ženy slovy: »Nuznému vztahuje ruku svou.« — To je statečnost a síla sloužící lásky bliženské. pole činnosti křesťanské charity. Na tomto poli žne pravá péče o mládež zlaté klasy.

Ať již dívka školu opouštějící pochází z domu bohatství nebo z chaty chudoby, denní život skýtá všem dosti příležitosti k lásce bliženské. Již nejbližší okolí poskytuje k tomu stálou příležitost. Nejkrásnějším rysem péče o ženskou mládež musí zůstati snaha, aby dívky chápaly se odhodlaně denního života a používaly ho k vycvičení těch nejušlechtilejších darů srdce a tak si získávaly vnitřní ceny charitativního svého smýšlení. Každá dívka, jež si z křesťanské lásky tiše a skromně uloží nějakou obět a odříkání, aby tím druhým prospěla, učiní nová odhalení a objevy ve svém duchovním životě. — Svatým vzorem takovéto sebeoběti pro jiné je světlá postava svaté Alžběty.

»Mistr je zde a volá tě« — slyšeli jsme v Bethanii Martu volati na Marii, když Maria v největším smutku a bolesti beznadějně plakala. Potom účastna byla nebeské síly Páně. I dnes volá Pán naši mládež ke pramenům vyšší síly a vyšší odvahy. V jeho službách má státi dnešní péče o mládež. Proto jsme naslouchali slovům Páně, jimiž

nám ukazoval skryté prameny tajemné síly. Pozorovali jsme nejdříve dar moudrosti jako zřídlo vzdělání mládeže a pak dar síly. Třetí dar, k němuž Mistr zvláště a na prvním místě volá dívky školu opouštějící, je **dar zbožnosti.**

III.

»Maria nejlepší stránku vyvolila.«

Co má zbožnost činiti s péčí o mládež? — táží se zástupci čistě světského systému péče a záchrany mládeže. Mnozí jsou dokonce plni obavy, že církevně-náboženský vliv může všestrannou zdatnost práce seslabiti a sploštiti.

Mluví-li tak nepřátelé náboženství a církve, nejlépe upustiti od každého pokusu dorozumívacího. Vždyť těm je péče o mládež jen polem boje o nazírání světové. Ideálem jejich je odcizení mládeže víře a náboženským úkonům. Neradi slyší mluviti o vítězství křesťanství a jeho milostné síle; raději by viděli, aby náboženství zmizelo z veřejného života a aby církev musila se opět krýti ve stínu katakomb.

Avšak tak mluví nejen nepřátelé křesťanství, ale i tací, kteří netuší, co pravá křesťanská zbožnost katolické mládeži poskytuje. Těm pravím následující:

Zbožnost není něco **zarmucujícího a smutného,** co by plašilo radost a svěžest mládí. Nikoli, je to přece styk s prazdrojem věčně mladé síly a radosti mládí. Co kněz denně na stupních oltáře zvěstuje: »Vejdu k Bohu mému, který obveseluje mladost mou« — toť programem křesťanského vnitřního života, je základním tónem katolické

zbožnosti. Je to pití z prazdroje věčné krásy a dobra. Jako na jaře jásá mladistvé oko nad krásou přírody, tak jásá v oživujícím dechu zbožnosti duše mládí ve svém Bohu.

Zbožnost není něco **naučeného.** Jednotlivým formám zbožných úkonů možno se naučiti, duchu zbožnosti však ne. Ten je vniterním darem božím, silou duše, která u mravně zdravého křesťana sama se uvádí ve skutek, jako je prsům člověka přirozeno dýchání, jako květina sama sebou vůni vydává. Mládeži béře duchovní dýchání a duševní vůni, kdo chce z péče o mládež vytrhnouti zbožnost.

Zbožnost není ničím **unavujícím,** není mučením se něčím mrtvým a zkostnatělým. Čím na vinném keři jsou žilky spojné mezi kmenem a révou, tím je zbožnost srdci křesťana. Tam učí sám božský Spasitel. Jako z vinného keře žilkami proudí v révu šťáva, tak zbožností životní síla ze Srdce Ježíšova do srdce mládeže.

Z těchto příčin není nám katolickým křesťanům zbožnost něčím, co se s dětskými střevíčky odkládá. Čemu se dítko v útlém věku naučilo dětským způsobem a jen s neujasněným ještě pochopením celého dosahu a rozsahu, mají v sobě prohlubovati jinoch a panna rostoucím poznáním.

Tak chce býti katolická zbožnost posuzována. Je to nesprávné a klamné souditi ji jen dle trosek, jež z ní zbyly těm, kteří nikdy zdravé katolické zbožnosti nezažili a nezakusili.

Z toho již samo vyplývá, že hluboce založená, celého člověka se ujímající péče o mládež nemůže postrádati pěstění pravé zbožnosti. Není také různých a rozdílných cest zbožnosti pro studující

dívky a tovární dělnice, pro chudé a bohaté, pro děti štěstí a děti bídy a nouze. Takových rozdílů naše náboženství nezná.

Musí-li dívka brzy po propuštění ze školy nastoupiti trnitou cestu těžké tělesné práce plné starostí a utrpení, zahynula by jistě vyhladověním, kdyby útlá réva nebyla ve spojení s vinným kořem Kristem; a spojení sprostředkuje dar zbožnosti.

Skřižován-li život mladé dívky největšími pokušeními a pochybeními, zahynul by na vždy v přívalu vln bez záchranné kotvy zbožnosti.

Dopouští se tedy zrady na štěstí dívčině, kdo srdce její odvrací, anebo aspoň odvrátiti se snaží od zbožnosti.

Skutečný hlad po vyšším štěstí má každá nezkažená duše dívčina a štěstí ono označil Spasitel v Bethanii slovy k Martě: »Nejlepší stránku vyvolila sestra tvá Maria.«

Platí však to všecko ještě dnes? Možno snad ještě v našem shonu plném čase a pokoje prázdné době, kdy víří boj o život, kde duše dívky dechem moderního světa vždy více je odtrhována z náručí klidu vnitřního, je možno, prosím, v této době stavěti tichou zbožnost minulých časů za ideál, po němž nutno ruce i srdce spínati a rozevírati. Ano, možno i nutno!

»Mistr je zde a volá tě« — to slovo platí dívkám našim podnes! Pán tě nevolá do divadla a na tenis, ani do koncertů a ke čtení románů pochybné ceny, ale ke pni stromu, jehož ovoce ti pomůže zachrániti šlechtictví duše — ve stín stanu, v jehož ochraně ti Pán chce dáti okusiti štěstí dítek Božích.

Jako Kristus je týž včera, dnes a na věky, tak plynou tytéž vody živého vnitřního života, jež zářícím okem při studnici v Sichar pochybující ženě zaslíbil.

Tak jest a zůstane zdravá křesťanská zbožnost nejkrasším drahokamem, který má dospívající dívce ona péče o její blaho zachovati a množiti. Vzácná svým původem jako dar Boží, drahá svým ovocem a výsledky.

První její zdárný výsledek je upoutání nestálého srdce k pevné a silné moci. Všimni si na lesní stezce vinoucí se břečťanové větve, jak malými úponkami se zachycuje mohutného dubového pně. Ať zuří bouře v koruně dubu a prostřed lesa, břečťan má pevnou základnu, nezachvěje se; drží jej mocný. Úponky tvé zbožnosti jsou ona věrně pěstěná cvičení ve zbožnosti, jež ti v bouři dodají statečnosti a opory.

Druhý nesporný výsledek je vzrůst citlivosti svědomí. Zdravá zbožnost navádí ke stálému, skrytému boji proti tak mnohým slabostem a chybám, jež hrozí zastíniti a porušiti ušlechtilé stránky charakteru. Každé vnitřní vítězství skýtá nové uspokojení, novou radost a novou zmužilost. Toť pravá zdatnost vniterního člověka. Jím vzrůstá vědomí vyššího původu v srdci nejchudší dívky z poslední chaty. Toto vzrůstající vědomí vnitřní ceny a cit pro vlastní čest je mohutnou hrází proti vzrůstajícímu již do hrozivých rozměrů třídnímu boji, třídní nenávisti a třídní pýše.

Třetím výsledkem dobře vedené zbožnosti je klidná a nekolísavá mysl ve všech proměnách života. Pravda, i na zbožných srdcí bránu bijí zlé příhody, zkušenosti zla a tísnivé nezdary. Avšak

třesoucí se magnetka v prsou člověka — dík pevnosti víryplného smýšlení, nalezne opět brzy svůj správný směr. Světáci žasnou nad takovým vnitřním světlým klidem a jistotou. Také tajemství vniterního života! Jen duše sama a Duch svatý v ní dlící mají klíč k rozřešení.

Kdo k takovéto zbožnosti dovede naváděti dívky vystupující ze školy, plní nejideálněji úlohu péče o ženskou mládež. Dává duši ženy a dívky nedocenitelné kulturní statky. Jsou to statky, jež svěcené ženy. Milujte ikatolické dívčí spolky a vykonávají vliv svůj v budoucím povolání ženy i na tělesné zdraví její.

Poněvadž tedy takový je význam zbožnosti v péči o mládež, pak zajisté není to úzkoprsost, nýbrž výron pravého poznání lidského, když církev naše při výchově a péči o dívky školu opouštějící vykazuje první místo praktickému cvičení zbožnosti.

Platí to zvláště o pěstění **modlitby.** Se vzrustem let stává se modlitba sama sebou již obsažnější. Vždyť ona je zrcadlem duše, výrazem vnitřního života před Bohem. Poučiti dospívající dívku o tomto pokroku v životě modlitby je nejkrásnější úlohou náboženského postupného vzdělání. Stává-li se život po propuštění ze školy vážnější, stávají-li se úkoly jeho nesnadnější, pak vniká tento vážnější tah také do náboženského života a tím stává se modlitba významnější.

Šťastná dívka, která se upamatuje v rozhodných okamžicích života: »Pán je zde a volá tě — chce s tebou mluviti, máš mu otevříti srdce své!«

Když Maria z Bethanie ve své nejsmutnější hodině života zaslechla volání: »Mistr je zde a

volá tě«, tu bylo jí — jak zaznamenává bible — jakoby slunce mrak protrhalo, vstala rychle a vyšla mu vstříc. Tato radostná ochota k rozmluvě s Bohem, ta touha po styku s ním musí se státi dobrovolnou cvičbou dívek ze školy odcházejících. Jako dívka má se cvičiti v tom, co od ní příští rodina její jako od ženy a matky očekává. V první řadě je i dnes ještě žena strážkyní zbožnosti. Činí dobře tedy církev, navádí-li ve škole odrůstající dívky k tomu, a to vší péčí a starostlivostí, aby právě daru zbožnosti si vážily, jej střežily a cvičením rozhojňovaly.

V posledních letech školních mohou nám v tom již učitel a učitelka vypomoci uváděním mládeže v pochopení a porozumění církevního roku. Toť vedle modlitby nejlepší návod k soustavné, vytrvalé zbožnosti. Jakou míval ještě před málo desetiletími v rodinách našich rodičů a prarodičů přítažlivost a sílu! Jak vrhala všecka ta tajemství velikých svátků a celých období své oslňující světlo na všecky domácí zvyky a zábavy a radosti a zeměstnání i v nejchudších chatách. Mnoho, až příliš mnoho z toho všeho zmizelo. Jedna bytost je ještě s to mnoho, ne-li všecko z těchto svatých tradic v kruhu rodinném oživiti a zpět z dob minulých přivolati: křesťanská matka! Onať dovede doutnající jiskru v rodině ještě vznítiti v hřejivý oheň. Dobrým a křesťanským ženám není to také žádnou nemožností. Jako sledovaly zbožné ženy Krista Pána v jeho životě, mají jej sledovati dobré matky ve svých rodinách jdouce ve stopách církevního roku. V tomto směru pracovati je krásnou úlohou ženské péče o mládež.

Budeš-li takto smýšleti, a o to se snažiti, kato-

lická dívko, bude ti tvá domácnost vždy útulnější, byť bys si v ní nemohla popřáti žádného přepychu. Potom i sebe chudší dům bude ti svatyní, již máš naplniti duchovním teplem. Do domu takového vchází Spasitel tak rád, jako rád klepal na pohostinné dvéře Marie a Marty v Bethanii. Při návštěvě jeho slyšíš pak také slova: »Ty jsi nejlepší stránku vyvolila; kéž by nebyla nikdy odňata od tebe.«

A proto, máš-li, chudá dívko, třebas jen podkrovní světničku a na holých stěnách jen malý krucifix a papírový obrázek Bohorodičky a máš-li v pozdní večerní hodině, kdy bouře za slabými okny skučí, jen obyčejnou svíčku a modlitební knihu ode dne tvého prvního sv. přijímání, dlí-li však u tebe v Boha doufající zbožnost, pak bydlí u tebe více štěstí a spokojenosti, než v salonech zlatem zářících a světlem zatopených, v nichž prodlévá žena světa, která vedle tebe sice jako protokomunikantka klečela, od níž však již dávno zmizel anděl zbožnosti.

Zbožnost toho druhu vnáší do prací tvého stavu radost a sílu. Proto napomínal znatel srdcí sv. František svoje: »Pracujte věrně a zbožně.« Práce má získávati na ceně zbožností; nádech radosti vnitřního uspokojení má prozařovati hodiny práce.

Ještě více: pravá zbožnost dívčina má občerstvující vliv na celé její okolí. Pravá zbožnost není úzkoprsé pobožnůstkářství, ale výron oné lásky, jejíž hymnus nadšeně pěje Apoštol: »Láska dlouho čeká a je dobrotivá; snáší všecko, doufá všecko ..«

Máš tedy sama na sebe svolávati požehnání nebe, křesťanská dívko, a jiným státi se vzorem mužnosti. Nic tě na této cestě nesmí zmásti. Nechť

si klepají na dveřích hlučných a nebezpečných zábav ty, jež neznajíce omlazující radosti srdce, žebrají tam o trochu radosti — zůstaň věrna Duchu svatému ve stálém cvičení se v daru zbožnosti, jenž při sv. biřmování byl ti udělen.

K plnému uplatnění přicházejí tyto dary Ducha sv. svazkem srdce se Spasitelem v nejsv. Svátosti. Časté pravidelné sv. přijímání je heslem těch, kteří chtějí uchovati si dary Ducha oživujícího.

V Eucharistii není sentimentální změkčilosti anebo mechanické zevnější formy, nýbrž zřídlo čerstvého života, jak Spasitel sám v Kafarnaum zaslíbil.

»Mistr je zde a volá tě« — tak mluví k tobě, katolická dívko, matka tvá, katol. církev, zvoucí tě k pravidelnému a hodnému přijímání svatých svátostí. Zůstaň věrna pravidlu, jež tvůj biskup ti v den svatého biřmování důrazně na srdce byl kladl: **pravidlu měsíčního svatého přijímání.** Věrnost u přijímání svatých svátostí rozplaší mnohé z hustých mlh, jež spadají na cesty tvého žití. Teplo Eucharistie udrží srdce tvé schopné k životu a vřelé v síle a schopné k stálému zápasu a vyšší ctnosti.

Taková jistota a **radostnost byla údělem** třech učeníků, jež Pán s sebou vzal na horu proměnění Tábor před tmavou nocí utrpení. Na Táboru zvolal Petr jásavě: »Pane, dobře jest nám zde býti, vystavme zde tři stánky!«

Nuže, Kristus a jeho církev vystavěly vám, katolické dívky, takové chýše na svaté hoře, kde sídlí klid, odvahu dodávající. Jmenuji vám tři takové chýše: Především je to štěstí přesně kato-

lické rodiny, druhá útulné zátiší stavu řeholního a třetí katolické dívčí sodality a spolky.

Važte si a milujte tyto tři stánky. Milujte přede vším a nade vše první stánek hlubokou a radostnou zbožnost v přítulném domově rodiny a života rodinného. Milujte, pokud máte povolání, katolický stav řeholní, jemuž vlast naše vděčí tak mnohé dobro z činnosti požehnané ruky Bohu zasvěcené ženy. Milujte i katolické dívčí spolky a mariánské kongregace, jež chtějí sloužiti pravé péči o mládež v duchu Kristově. Nezapomínejte svých spolků dělnic katolických a katolických služek. Jsou založeny na ochranu vaší víry a čistoty, k pěstění vašeho stavovského a všeobecného vzdělání, k povznešení a pomoci vašeho hospodářského stavu a k zachování zušlechťujícího přátelství a zábavy. Stojí všecky pod mocnou ochranou nebes Královny. Jejich cílem jest vésti k rozkvětu a působnosti ve vašem srdci i životě ony tři nebeské moci: dar životní moudrosti, dar statečnosti a dar pravé pobožnosti.

Tyto tři statky nebes množiti v srdcích i rodinách toť výsledkem působení křesťanské péče o mládež ke štěstí dívčího světa. Ve služby této šlechetné práce staví se obětavě celé řady mužů a žen, kteří ženské mládeži podávají šlechetně pomocnou ruku.

Všichni jmenovaní i nejmenovaní najdou útěchu ve vědomí, že zasvětili čas a sílu vzneše-nému cíli: aby ke cti a blahu vlasti vyrostlo nové, silné, náboženské, mravně v povolání svém zdatné pokolení ženské!

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
✳ věnovaný časovým otázkám. ✳

Redaktor **Karel Keppl.**

Ročník XVII. 1913. Čís. 6.

Mravouky bez Boha.

Napsal Jan Bělina.

V Hradci Králové.
1913.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

katoliky. 4. Katolici, organisujme! 5
Masaryka na církev katolickou. 9. a 10. Katolickým jinochům — spolky katolické. 11. Řím a university. 12. Proti Volné Myšlence.

Ročník XII.

1. a 2. Proti volné škole. 3. Volby do českého sněmu. 4., 5., 6. Inkvisice církevní. 7. Vlastenectví v duchu křesťanském. 8. a 9. Z porýnských missií. Slovo k rekrutům. 10., 11., 12. Z domácnosti sociálních demokratů. Řada III.

Ročník XIII.

1. O duši lidské. 2., 3. a 4. Domácí výchova. 5., a 6. Nemlčte! Alkohol nepřítel. 7. Machar a křesťanství. 8. až 11. Karel IV., otec vlasti. 12. Klášter v Podlažicích a město Chrast.

Ročník XIV.

1. Starý a nový názor světový. 2. Jesuité a česká literatura. 3. Blahoslavený Jan Sarkander. 4. a 5. Boj o Lourdy. 6. Obrana úcty Svatojanské. 7. a 8. Příčiny sociální nespokojenosti. 9. Čechové, prohlédněte! 10. a 11. »Justiční vražda« Ferrerova ve světle rozumu a pravdy. 12. Dělnické zahrady.

Ročník XV.

1. a 2. Mravní velikost Kristova — důkazem Jeho božství. 3. Pohřbívati či spalovati mrtvoly? 4. Autorita a svoboda. — Pastýřský list arcibiskupů a biskupů rakouských. — 5. a 6. Obrana školy katolické. — 7. a 8. Volná Myšlenka se stanoviska náboženského, filosofického a sociálního. — 9. Život lidský s náboženstvím a bez něho. — 10.—12. Jest náboženství věcí soukromou?

Ročník XVI.

1. a 2. Charakter. — 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10. 11., 12. Jazyková otázka v Čechách.

Ročník XVII.

1. Péče o mládež ve světle katolického životního názoru. 2. Sv. missie. 3. Papež římský. 4. Co má věděti český katolík o Mistru Janu Husovi. 5. Péče o dívčí katolický svět.

Vyšlá čísla Časových Úvah:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII.* O otázce dělnické.* O ultramontanismu. — Atheista.* — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dítek svých?* 9. Sv. Jan Nepomycký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ke škole.* 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ke škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové. 8. Otázka rolnická. 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Králové.*

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.* 2. Jan Hus (3 vydání o 15000 výtiscích).* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list. Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vyd. v 8000 výtiscích).* 7. Ovoce husitismu.* 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní.* 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.* 2. O významu katolických spolků.* 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku).* 5. Husitství a protestantství.* 6. Štěstí katolíka.* 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu. 9. Primát a neomylnost Říma.* 10. Oslava Husova. 11. Lourdy.* 12. Zruší-li církev celibát.

Ročník V.

1. Hradecká kolej Tov. Ježíšova r. 1636. 2. Žaloba vyděděnce XX. věku. 3. O trestu smrti. 4. Zrušení řádu jesuitského. 5. Husitství a svoboda.* 6. Vláda židovstva. 7. Pryč od Říma.* 8. Blíže k Římu. 9. a 10. Zrušíme pouta mravnosti?* 11. Žena křesťanská a pohanská.* 12. Moderní choroba a její protilék.

---

*) Rozebráno.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

věnovaný časovým otázkám.

Redaktor **Karel Keppl.**

Ročník XVII. **1913.** **Číslo 6.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K.
Jednotlivá čísla stojí 8 h.

Mravouky bez Boha.

Napsal Jan Bělina.

§ 1. našeho školského zákonodárství nařizuje, že dítky ve škole mají býti vychovávány mravně — nábožensky, t. j., že mají býti vedeny k mravnosti na základě náboženském. A právě tento paragraf se mnohým, kteří si dávají chlubný titul »pokroková«, velice nelíbí. Mrzí je v něm přídavek »nábožensky«. A není divu: snahou jejich jest náboženství s povrchu zemského odstraniti — a oni že by měli na jeho základě dorost společnosti lidské ještě vychovávati? Ne a ne!

Tu však se jich tážeme: Jak tedy budete dítky vychovávati? Na základě čeho je povedete k mravnosti?

Budeme je vychovávati, tak sebevědomě odpovídají, pouze mravně; budeme jim vštěpovati

mravouku na Bohu a náboženství nezávislou, mravouku laickou, ethickou.

A jak tato mravouka bude vypadati?

Povíme vám to ihned; slyšte jen!

Různé systémy morálek nezávislých.

1. Postavíme mravouku s Proudhonem na základ **lidské důstojnosti.** Budeme žákům svým volati: Jste lidé! Jste bytosti nejdokonalejší, převyšujete neskonale všechny ostatní tvory! Proto však také, z úcty k sobě samým, nesmíte konati nic špatného a zlého, nebo byste se tím snížili. Z ohledu na sebe samy, na svou důstojnost a vznešenost, jste povinni konati jenom, co je dobré, spravedlivé, počestné. Zkrátka, musíte býti mravnými, poněvadž jste — lidé.

2. Budeme s Benthamem a Stuartem Millem dítkám vštěpovati mravouku **hedonistickou a utilitaristickou,** mravouku postavenou na základ rozkoše a osobního prospěchu. Budeme jim volati: Každý člověk již od přirozenosti své cítí v sobě touhu po rozkoši, tedy také vy. Než jste bytosti obdařené rozumem: proto je třeba, abyste vážně zkoumali, co je rozkoší pravou a nepravou, abyste dobře uvážili vše pro i proti, abyste počítali se ziskem a ztrátou. Když budete chtíti něco vykonati, vše dobře povážíte a pak poznáte, že rozkoš, které takto dojdete, převáží škodu s tím spojenou, bude vaše jednání dobré; bude-li však větší škoda než zisk, bude vaše jednání špatné. A abyste skutečně vše dobře povážili, je třeba, abyste vzali v úvahu: a) velikost rozkoše, b) dobu jejího trvání, a dosáhnete-li jí dříve neb později, c) jak bude čistá,

t. j., mnoho-li s ní bude spojeno škod, mnoho-li s sebou přivodí jiných rozkoší.

Tento způsob uvažování jim třebas vysvětlíme, jak to činí Bentham, na příkladě opilství: Abychom poznali, je-li opilství něčím špatným, či nikoliv, stačí pouze udělati dvě rubriky: do jedné se zanesou ztráty neb tresty, jež s sebou přináší, do druhé pak zisk neb rozkoše; pak je třeba pouze oboje porovnati a mathematicky vypočítati, co z toho vyplyne. Zbude-li více trestů než rozkoše, řekneme beze všeho, že to je jednání špatné: jinak usoudíme, že je dobré. Než předně již trvání rozkoše, kterou opilství přináší, je velmi krátké: toť je první věc, již je třeba zanésti do rubriky ztrát. A jak mnoho je třeba do ní zanésti z ohledu na čistotu této rozkoše! Pozorujte jen důkladně: a) nevolnost a ostatní účinky škodlivé zdraví; b) řadu nemocí a oslabení tělesné konstrukce, již zpravidla mívá za následek; ztrátu času a peněz; d) bol, který opilý působí osobám drahým, jako pečlivé matce, oddané manželce, milujícím dítkám; e) odporné divadlo, jež ze sebe dělá, nevážnost, do které upadá u lidí ostatních; f) nebezpečenství upadnouti do trestu, ve mnohých zemích stanoveného zákonem, a hanbu, kterou by si tím přivodil. A rubrika rozkoší? Co do ní poznamenáme proti váze uvedených věcí? Nic, neb málo co. Nezbývá tu tedy nic jiného, než že vážky padnou hluboko na stranu trestů. Z toho však také vidíme, že opilství je mathematicky jednání špatné.

Podobně budeme počítati s lakomstvím, pýchou, závistí a nenávistí, třebas i se smilstvem a pod. dál. Tak jim vysvětlíme, že člověk špatný

je marnotratníkem, mrhajícím, svým blahem, poněvadž se poškozuje svou špatností sám.

Tu však nezůstaneme nikterak státi. Na základě touhy po rozkoši vlastní povedeme dítky k altruismu, budeme z nich činiti filanthropy, t. j., povedeme je k lásce a prokazování dobrodiní lidem jiným. — Jak to? — Ukážeme jim na sladkost rozkoše, kterou pocítí, když prokáží nějaké dobrodiní svému spolubratru. Proč by se neměli starati ze všech sil o tak cennou rozkoš? Ukážeme jim, jak člověka blaží, když vidí, že je milován od jiných, zvláště od těch, již mu mohou býti užitečni. Jak může někdo býti šťastným, nezíská-li si lásky těch, na nichž štěstí jeho záleží? A jak si může získati jejich lásku, nepřivede-li jich k přesvědčení, že k nim chová stejnou lásku vzájemně? A jak je o tom přesvědčí, není-li jeho láska opravdová? Je-li pak opravdová, bude viděti její důkazy ve slovech i skutcích.

3. Budeme dítkám poukazovati s Leonem Bourgeoisem na **mravní solidaritu.** Ukážeme jim, že jsou dlužníky společnosti lidské. Řekneme jim: Vstupujíce do lidské společnosti, stáváte se podílníky dědictví, nahromaděného vašimi předky; rodíce se na svět, počínáte se těšiti z nezměrného kapitálu, jejž uspořila pokolení před vámi. A tím na sebe berete dluh ohledně společnosti lidské.

Dluhem je vaše potrava: za každý pokrm, kterého požijete a z něhož si budete tvořiti tělo a krev, máte co děkovati svým předkům, kteří vymysleli jeho přípravu a pěstění k němu potřebných zelenin. Dluhem je vaše řeč: každé slovo, které se zrodí na vašich rtech, jemuž se naučíte

od svých rodičů a učitelů, je zásluhou vašich předků, kteří je vymysleli a jeho význam mu dali. Dluhem, a jak velikým! je každá kniha a nástroj, které vám podávají škola a dílna.

Čím více pak porostete, tak jim budeme volati dále, tím více se bude množiti tento dluh váš. Bude jím každá upravená cesta přes hory a močály, po níž budete kráčeti, neb i pro vás ji vystavěli vaši předkové s námahou nemalou a často i s obětováním života. Bude jím každý povoz, železniční vůz, loď, po níž pojedete, neb která vám vaše životní potřeby přiveze. Předkům jste povinni za to, že svou prací bažiny a pustiny proměnili v úrodná pole. Dluhem jsou pro vás všechny vynálezy předků, směřující k vašemu blahu a prospěchu: hromosvod, který vám chrání obydlí před bleskem, telegraf a telefon, které vám přinášejí zprávy z dálky, a pod. dál. Dluhem konečně jste vázáni oproti těm, již svou svědomitostí pomáhali lidstvo vésti ze stavu násilnosti a nenávisti do vzájemného pokoje a míru.

Při tom pak jim ukážeme: každý tento dluh vás zavazuje, abyste jej splatili, ba abyste toto dědictví po předcích rozmnožili. Tuto povinnost na sebe béře každý hned tehdy, kdy se rodí na tento svět: vzali jste ji na sebe také vy. A jak jí dostojíte? Jak splníte tyto dluhy? — Řádným a mravným životem.

Vizte, co dovedeme! A to jsou pouze malé ukázky našich morálek! Nuže, co tomu říkáte?

Jsou mravouky bez Boha lepší mravouky křesťanské?

Co těmto vašim mravoukám říkáme? Vítáme je. Jeť mravnost mezi lidmi věcí tak důležitou, že je třeba chopiti se každého prostředku, který směřuje k jejímu posílení!

Než rcete, pánové, lze výchovou na základě vašich morálek laických podati dítkám a lidu vůbec něco lepšího než výchovou náboženskou? Jsou tyto vaše morálky laické dokonalejší morálky křesťanské? Odpovídáme na to rozhodně: Zcela nikoliv! Co podávají ony, podává rovněž i mravouka křesťanská. Vizte to.

a) Vy, pánové, chcete lidem volati: Máš býti ctnostným, protože jsi nejdokonalejším tvorem a špatným skutkem bys se snížil. A to je všecko? Koho tím chcete přivésti k pravé mravnosti? Je to k ní velice chabý popud, když k tomu ihned dodáváte a hlásáte: Jsi však pouze poněkud dokonalejším zvířetem, vyvinutější opicí, snůškou atomů! Nemůžeme nikdy očekávati, že by se lidé takovouto »důstojností« nadchli tak, aby krotili své vášně, zapírali se pro druhé. Ostatně byli nejen jednotlivci, ale i celí národové, kteří si zakládali na svém původu, a bylo jim to pouze pohnutkou k ukrutnostem!

Oč vznešenější popudy k mravnosti podává mravouka křesťanská, která lidem volá: Jste tvorové Boží; Bůh vás stvořil na tento svět. On duši vaši učinil k obrazu a podobenství svému, a ona je neskonale cennější nad všecky poklady pozemské; duše vaše, je-li ve stavu posvěcující milosti Boží, je kopií obličeje Božího a září krásou v prav-

dě Božskou. — Jak mocně pudí ke ctnosti mravouka křesťanská poukazováním na vznešenost a cenu duše lidské vším tím, co velikého pro ni učinil Kristus Pán, aby ji vykoupil; poukazováním na budoucí slávu, k jejížto požívání je určena!

b) My neupíráme nikterak ceny vašemu zkoumání zisku a ztráty při lidském jednání. Dovoláváme se ho při výchově také. Přáli bychom si, aby se člověk obzvláště v tomto ohledu řídil příslovím »dvakrát měř, jednou řež«. Ale kdy tak činí? Jedná-li se o nějaký zisk peněžní, pak »počítá, co mu to vynese«, ale když se jedná o ukojení náruživosti, která jím počne zmítati, tu se málo ptá po pozdějších následcích svého špatného činu, tu se stává hluchým tetřevem a žene se do něho slepě. Jak mnohý opilec ví zcela dobře o všech těch neblahých ztrátách a škodách, které má za následek opilství, a které vypočítává mravouka utilitaristická! Ony mu tanou mnohdy živě na mysli právě v té chvíli, kdy se již již do opilství pouští; on se hněvá sám na sebe, ale opije se přece . . . A čeho je to důkazem? Že všechny vaše důvody proti opilství jsou slabé. Tu je třeba hlasu v pravdě mocného, který by člověka k ukojení té neb oné náruživosti sváděného a nakloněného přísně zakřikl a mu zvolal: to nesmíš! A něco takového dovede pouze hlas Boží.

c) Vy, pánové, ve své morálce utilitaristické žádáte, aby člověk podřídil zájem svůj zájmu všeobecnému. Tu však vidíte sami, že to není možno bez lásky k člověčenstvu, a proto kladete tak veliký důraz právě na tuto lásku. — Ale proč ji mám míti? — Máš milovati člověčenstvo, odpovídáte, protože jsi jeho spoluúdem. — Než oh, jak

slabý je to důvod pro tak velikou a obětí plnou lásku! K člověčenstvu patří lidé dobří i zlí. A zlých je tolik mnoho! Jeden utiskuje druhého, národ potlačuje národ druhý. V mém blahu a štěstí mne zúmyslně ruší a poškozuje jeden přes druhého. A k vůli těmto lidem že se mám zapírati a odříkati pouze proto, že jsem také člověkem? Tak velice se obětovati dovede ten neb onen jednou, dvakrát, ale stále nikdy; k tomu ho nedovede přiměti ani vnitřní uspokojení po dobrém skutku. Ostatně dostaví se toto vnitřní uspokojení vždycky? Což nenadejdou v životě lidském chvíle trpké, kdy pocit, že člověk vyplnil svou povinnost a odměněn byl za ni nevděkem a potupami, jej uvádí místo radosti do zoufalství?

Ne, patřiti ke společnosti lidské je právě tak slabým důvodem, aby ji již člověk miloval a pro ni se obětoval, jako málo postačí, když je někdo příbuzným nějakého člověka na duchu obmezeného neb nekalého, aby pro něho již láskou planul.

Jak zcela jinak tomu je při morálce křesťanské! Ona nám lásku ke spolubližním ukládá jako povinnost naprostou. Není to pouhý cit, ponechaný svému volnému rozpětí, ale přikázání nejvyšší po tom, které ukládá člověku milovati Boha. A může si kdo přáti většího stupně této lásky, když ona velí: »Milovati budeš bližního svého **jako sebe samého**«?

A dále! Morálka křesťanská převyšuje utilitaristickou i v tom ohledu, že ukládá lásku bratrskou ke všem, nevyjímaje žádného, ba ani ne naše nepřátele, poněvadž každý člověk je naším bližním. A jaký je důsledek tohoto přikázání? Je napsán rukou sv. Pavla v epištole k Římanům:

»Jsme mnozí jedno tělo v Kristu, a každý zvláště jeden druhého spoluúdem (XII, 5)«. A tak pojítko, neb lépe řečeno, solidarita naše má základ v Ježíši Kristu. Zruší-li ji náš nepřítel, nemáme následovati jeho špatného příkladu: byť i odmítnul naši lásku, my mu ji přece věnujeme, poněvadž tato povinnost není závislou na něm, ale na principu mnohem vyšším, na Bohu.

Ba Kristus Pán učinil ještě více: K přikázání lásky připojil svůj příklad a živý vzor. Jeho život na zemi byl nepřetržitou řadou dobrodiní, jak to potvrzuje historie jeho četných zázraků. Ba docela i na kříži chtěl nám dáti příklad své nevyčerpatelné lásky, odpouštěje i svým katanům.

A že toto přikázání Kristovo a živý jeho příklad lásky k bližnímu nevyšly na marnost, toho důkazem nám jsou tak četní svatí a přívrženci jeho morálky vůbec. Z toho však je patrno, kterak morálka evangelická utilitaristickou **při nejmenším** doplňuje.

Vady morálek bez Boha.

Vidíte to tedy, vy pokrokářští a volnomyšlenkářští pánové, kteří se stavíte proti náboženství ve škole, že svými mravoukami laickými nejste s to podati žákům zcela nic lepšího, než je morálka křesťanská. A kdyby tomu bylo pouze tak! Ale vaše mravouky mají mnohé nedostatky a vady. Chceme vám tu ukázati pouze na tři:

a) Mravouka, má-li míti vliv na lidské svědomí, musí býti **přístupná,** totiž **jednoduchá, snadně pochopitelná, všeobecná,** poněvadž má platiti pro lidi všechny.

b) Je třeba, aby byla dále s to **vázati lidskou vůli**, t. j., abychom byli povinni jejích příkazů uposlechnouti.

c) Je třeba, aby měla **sankci**, t. j. stanovené odměny pro plnitele svých příkazů a tresty na jejích přestupníky.

A toho všeho vaše morálky, pánové, nemají! Ejhle důvody:

a) Vy jste nám, jak jste sami řekli, uvedli pouze některé systemy morálek nezávislých. Než proč jste se také nedovolávali morálky Kantovy, Spencerovy, Berthelotovy, Gyanovy, Nietscheovy, Schopenhauerovy? Bezpochyby proto, že na základě těchto morálek dítek vychovávati vůbec nelze. Ale je to škoda! My bychom aspoň jasně viděli nezměrný chaos ve vašich mravoukách; měli bychom důkaz, že kolik je spisovatelů o mravouce laické, tolik je také mravouk. Viděli bychom, že v nich není nic pevného, stálého, ale samý odpor, jen sny a sny. Viděli bychom, jak mnohé z nich jsou prostému rozumu nepřístupné a těžce pochopitelné.

A i ty mravouky, které jste uvedli, co nám přesně přikazují a zakazují? Ony pouze říkají: máš býti hodný a počestný. Ale to je příkaz velice neurčitý. Co jeden národ jako dobré schvaluje, druhý jako špatné zavrhuje. Divoši schvalují a pokládají za dobrý skutek zabíjení lidí starých a nemocných, mohamedáni se svým svědomím zcela dobře srovnávají mnohoženství a otroctví, u Japonců se má člověk, když byl potupen, aby zachránil svou čest, zavražditi . . . A i u nás veřejné mínění nejedná důsledně: U muže se nad mnohými nepočestnostmi přimhouří oči, běda

však ženě, která »padla.« Zaplatiti »čestné« dluhy z hazardní hry, to je přísná povinnost, ale utiskovati nuzné dělníky o čest nepřipravuje . . . A což teprve, když si člověk slovo »počestný«, »hodný«, vykládá sám! Vidíme kolem sebe, kterak se mnozí pokládají za hodné, jen když nikoho neoloupili, nezabili . . . .

A na základě takovýchto neucelených morálek byste chtěli říditi lidské chování?

Jak jinak tomu je u mravouky křesťanské! Ona je určena pro všecky doby, pro všecky země, pro všecky lidi. Ona nám dává v Desateru a v přikázáních církevních, z něho vyplývajících, příkazy zcela přesné a určité; v ní je vše lehce pochopitelné. Oč tedy mnohem výše stojí již tu mravouka naše nad mravoukami vašimi!

b) A dále! Vašim systémům chybí síla, aby člověk **byl povinen** jimi se říditi. Rcete jen: v čí jménu chcete člověku ukládati závaznost a povinnost, aby se předpisy vašich morálek řídil? V čí jménu mu chcete přikazovati, aby byl milosrdný, pracovitý, šetrný, střídmý, cudný, poctivý, loyální, nezištný?

Ve jménu **státu?** Což ale když vám řekne: Stát se nemá co plésti do záležitostí mého svědomí? Ostatně on tvrdí dnes, že je něco bílé, zítra pak, že je to černé. — A neřekl by to vším právem?

Ve jménu **lidu a jeho poslanců?** Nemůže vám tu však opět říci: Jakže, lid? Ten při volbách jedná jako slepý, nechá se svésti s jedné strany na druhou násilím, dary, sliby . . . .

Ve jménu **veřejného mínění?** To je tak proměnlivé jako vlny mořské.

Ve jménu **společnosti lidské?** Že jí má spláceti dluhy, spláceti vše dobré, co ona pro něho učinila? Což ale, když vám opět řekne: Nebyl jsem tázán, zdali na svět přijíti chci, a nebudu tázán, kdy z něho chci odejíti. Nebylo mi volno voliti si místo, hodinu, okolnosti mého narození, a podobně tomu bude při mé smrti. A jak mi tu někdo může ukládati dluh, ke kterému jsem se nezavázal, kterého jsem nepřijal? A kdyby přece o nějakém dluhu měla býti řeč, byl by to dluh k jednotlivcům. Za knihu byl bych dlužen vynálezci tisku Gutenbergovi, za lokomotivu Stephensonovi neb jejich potomkům. Ale kde jsou ti?

Vy, pánové z pokrokového a volnomyšlenkářského táboru, odhazujete Boha a náboženství, a co vám zbývá? Jenom volání »buď hodný«, »buď čestný«, ale povinnost, aby člověk byl hodným, mu uložiti nejste s to. A v tom spočívá veliká chabost vašich mravouk laických. Víte, co v tomto ohledu řekl jeden z vašich průkopníků, M. Rabier? Slyšte: »Jsme jako pocestní, sedící na zemi za tmavé noci a čekající, až vyjde slunce.« Ano, ale kdy vám to slunce vyjde? Mohlo by vám vyjíti toliko v Bohu, svrchovaném zákonodárci, jenž dává zákony pro všecky lidi a pro všechny časy.

Jak neskonalou přednost má tu opět morálka evangelická před morálkami vašimi!

c) Pravá mravouka, má-li býti účinná, potřebuje míti **sankci.** Tou rozumíme souhrn odměn a trestů, stanovených autoritou, aby docílila poslouchání a plnění zákona. U zákonů lidských spočívá sankce ve trestech, stanovených na provinilce: jsou to peněžité pokuty, žalář a tak dále. Zkušenost

nás poučuje, že i nejlepší zákony by nebyly zachovávány bez účinné sankce.

Než kde máte, protináboženští pánové, tyto odměny a tresty pro své zákony morální? Chcete viděti sankci ve štěstí a blahu, které je odměnou za ctnost? Tu se vás však tážeme, jak to, že z pravidla děje se pravý opak? Ctnost je velice často pronásledována, nepravost triumfuje .... Co příkladů bychom vám tu mohli uvésti!

Průkopníku mravouky bez Boha ve Francii a dovolavateli se štěstí za ctnost, Juliovi Payotovi, se dostalo jednoho dne námitky velmi vhodné. Učitel, jménem Gobillot, zemřel sebevraždou. Byl k tomu dohnán krutou vnitřní trýzní. Dělali z něho obět klerikálů. Ale o to se nejedná. Jeden novinářský dopisovatel si vzal tuto smrt za záminku, aby položil Payotovi obtížnou otázku. Tázal se ho, jak může srovnati smrt tohoto člověka, pokládaného mezi svými za ctnostného, se svou sankcí: »Tento člověk, jenž si zasloužil štěstí, byl nešťasten; v tomto životě spravedlnosti nenalezl, je tedy třeba, aby se mu jí dostalo jinde! Ale kde? Od koho? Jak?«

Co mohl Julius Payot na to odpověděti? »Ať se postavíme na stanovisko kterékoliv«, tak děl, »zůstává otázka nerozluštěna.« (Le Volume 29. nov. 1902).

Ne, vy pánové, u svých morálek sankce opět nemáte — a co bez ní svedete?

Kdežto morálka evangelická? V ní je Bůh nejvyšším soudcem a odměňovatelem lidí za jejich skutky buď v nebi neb v pekle. A neměla by tu naděje na nebe neb bázeň před peklem nás mocnou silou puditi k dobrému?

Co tedy nedostatků mají vaše morálky! A jak chabé jsou následkem toho! Abyste si však nemysleli, že to tvrdíme toliko my, uvedeme vám dlouhou řadu svědků z té Francie, kde morálku laickou mají již po léta ve školách zavedenou, z té Francie, po které vy se chcete opičiti.

Svědectví stoupenců a nevěrců.

(Použito: Eyrand: Science et moralité. Paris 1909.)

Prosím čtěte:

Co stoupá, je výše vzdělání u provinilců. Takřka tři čtvrtiny obžalovaných, neb 74 ze sta znalo čísti a psáti; 18.4 ze sta jich mělo vzdělání vyšší.

Tato slova platí o Francii, vychovávající dítky na základě morálek laických. A kdo je napsal? Snad nějaký nepřítel francouzské vlády, nějaký sprostý pomlouvač? Ne, učinil tak její úřední list **Journal Officiel.**

Zvláštní věc: školní vzdělání nejen že provinilectví neumenšilo, ale zdá se, jakoby bylo pro mládež popudem ke zločinnosti. Polovina z těch, kteří byli před soudem odsouzeni, vychodila školu úplně.

A kdo tato slova vyřkl? Nějaký prokletý zpátečník? Oh, nikoliv, jsou to nejpokrokovější noviny **Radical.**

Mladé pokolení, vstupující do života, poznalo dobrodiní výchovy laické. A toto pokolení, upřímně řečeno, mne plní hrůzou. Zdá se, jakoby se vracelo uvolnění mravů z dob barbarských.

Kdo řekl tuhleto? Snad nějaký zuřivý biskup? Ne, učinilo tak **Echo de Paris** za nejkrásnějších dnů svého protiklerikalismu.

Sebevražda, tato choroba lidí přesycených, unavených, kteří nemají již chuti k životnímu boji, zachvacuje již i děti. Zde učedník pro pokárání od svého mistra se vrhá z okna na dlažbu; tam čtrnáctiletá dívka pro nějaké slovo matčino skočí do vody; dnes malý hodinářský učedník, obviněný z krádeže, se oběsí na policii, kam byl předveden. Jak bude zítra? Jsou to hrozné symptony! Všimněte si, že to nejsou děti nuzné; mají co jísti, když mají hlad; jejich rodiče je milují; jejich budoucnost je jasná, není v ní mráčku. A hle! pro nepatrný nezdar, pro malou výčitku, pro obvinění, jež lze snadno vyvrátiti, vrhají se ve smrt, jež je pro ně nicotou, a opouštějí tohoto zlatého motýla, jenž se vždy třpytí před zrakem dítěte: víru v budoucnost a radost ze života. Napadlo vás někdy, když jste se dívali na ty mladé sebevrahy, nebo na ty nedospělé zločince, zoufalce to jiného druhu, napadlo vás někdy, co je příčinou tohoto zla? Není těžko jí nalézti . . . Naše škola nepodává dětem žádné pomoci, žádné opory pro chvíli pokušení. A jak by něco takového mohla dáti škola bez Boha?

A kdo napsal opět tato slova? **National,** časopis málo podezřelý z přízně k náboženství.

Známý D' Alembert vzdor své bezbožnosti neváhal prohlásiti, že mladí lidé bez náboženství pošlou veškerou morálku brzy ke všem č....!

Diderot nechtěl svěřiti nikomu leč sobě péči o náboženské vychování své dcery. Jednoho dne ho překvapil jeden z jeho přátel, právě když dával

dítku denní lekci z katechismu. »Ah!« — zvolal tento přítel — »ty učíš svou dcerušku katechismu? Co to? Ty si z nás děláš blázny!« — Diderot svraštil obočí; chtěl býti bezbožným mezi svými přáteli, ale ne před svou dcerou. Vážně pak odpověděl: »Kdybych znal něco lepšího, abych z tohoto dítka učinil poctivou dceru, oddanou ženu, něžnou a hodnou matku, učil bych ji tomu; ale protože neznám na světě nic, co by to všecko obsahovalo a dovedlo, než katechismus, učím ji katechismu. Kéž by mohla pro své i naše štěstí, věřiti, milovati a konati vše, co obsahuje!«

Poslechněte pak dále toto vyznání:

Měl jsem po dlouhou dobu za to, že lze dítkám dáti dobré vychování bez náboženství a býti ctnostným i bez něho; ale vyléčil jsem se z tohoto velikého poblouzení úplně.

Tento obrácenec se nazývá J. J. Rousseau.

Žádná mravní výchova není možna, leč na základě náboženském.

Je to Jouffroy, nevěrecký filosof, jenž takto mluví.

Viktor Hugo se netají, že si přeje upřímně, že si přeje vroucně »vyučování nejen náboženské, ale náboženské vyučování církve katolické.« Ba on neváhal a se nebál vyříknouti:

Měli by se zavříti do vězení ti rodičové, kteří by se dopustili toho velikého provinění, že by posílali dítky do škol, na nichž by byla napsána tato slova: **Zde se nevyučuje náboženství.**

Konečně pak, abychom nebyli příliš rozvláčni, poukazujeme na zkušenost, které s mravoukami bez Boha nabyl Dr. Förster, universitní profesor v Curychu. Muž tento pochází z protestant-

ských rodičů. Ve studiích zřekl se víry a založil v Curychu mezinárodní ethickou společnost. Vypsal cenu o mravnosti bez Boha. On sám dostal od několika zámožných rodin chlapce a dívky, aby je v tomto směru vychovával. Čtyři léta se namáhal, dnes však skládá zbraně a prohlašuje veřejně, že dítky vychovávati mravně bez Boha je naprostou nemožnost. (Posl. Drexel; »Čech« ze dne 7. pros. 1907 č. 334.)

Svědectví právníků a znalců.

Nyní pak popřejme sluchu těm, kteří ve Francii zkoumali rány, z nichž jejich vlast krvácí, a měli příležitost z blízka pozorovati provinilce.

Na počátku r. 1902 zaznamenal Dr. Schamponiére v **Journalu de médecine et de chirurgie pratique** tato závažná pozorování:

Nelze upříti, že během posledních třiceti let se náš mravní stav neobyčejně změnil . . . V této době, rok od roku závažnost, přikládaná druhdy výchově náboženské, ve všech třídách společnosti lidské klesá . . . Mimo pak tuto výchovu náboženskou u nás mravní výchovy nestává . . . Máme vylidňování, máme alkoholismus, máme zločinnost mládeže . . . máme znemravnělost. Všecky tyto hrozebné rány se nedatují než od nedlouhé doby a zdá se, že jsou výsledkem našich přeměn sociálních. Výchova, zvaná zdokonalená, kterou nyní dáváme novým pokolením, je nedostatečná, ba horší staré. Jsme na bludné cestě.

O dvě léta později týž doktor napsal:

Nelze to upříti: idea náboženská je velikou silou a popudem k mravnosti, a žádná země a

žádná vláda se jí nechce zbaviti. Toliko my ve Francii následkem nepochopitelných poblouzení, místo abychom této síly hleděli využitkovati, se ji snažíme zničiti, ač jí nejsme s to nahraditi ničím.

Školní čítanky nejsou s to vštípiti ideu mravnosti do mladých hlav, pro které jsou určeny.

Narážeje na slova Viktora Huga: »Osvěťte hlavy a nebudete nuceni jich usekávati«, znamenitý policista M. Massé děl:

Od r. 1831 se u nás hlavám dostává osvěcování dost a dost, a náš znamenitý básník může býti upokojen: usekávají se zřídka kdy. Ale provinění se postupem času jenom rozmnožila a dosáhla výše závratné. Vychovávání, jak se nyní děje, není žádnou zárukou mravnosti.

Je to vyšetřující soudce seinský, člen Akademie francouzské, M. Guillot, který uveřejnil následující řádky, jimiž tak velice rozvířil veřejnost francouzskou:

Žádný rozvážný člověk nemůže nepozorovati, že úžasný vzrůst zločinnosti u mladých lidí spadl dohromady se změnami, zavedenými v zařízení školního vyučování.

Filosofie a mravouka laická nejsou s to nahraditi v duši dítka jednoduchost přikázání Božích: dítko, jemuž se nemluví o Bohu, nečeká, až doroste, aby nenávidělo vše, co mu je na překážku: povinnost, obětavost, čest.

Julius Jolly, člen Akademie, advokát u appellačního soudu v Paříži, praví:

Jak mohou učitelé učiti dítky mravouce, když nemají práva jim mluviti o náboženství? Mravouka rozkoše, nadčlověka, je nedostatečná. Velikým

pramenem zločinnosti u mládeže je poklesnutí ducha náboženského.

Podobně i jiní advokáti neváhají svalovati na školu bez Boha zločiny svých mladých klientů.

Kamil Baudriller, čtrnáctiletý uličník, stál r. 1900 před porotou mayennéskou, že zabil několika ranami nožem chudou ženu. Jeho otec, učitel v La Bigottiére, byl předsedou Volné Myšlenky v Mayenne.

A víte, jak jej advokát hájil? Slyšte:

Když v mladých mozcích není žádných překážek, těžce se zastaví na špatné cestě. Ze srdce tohoto chlapce vymítili příliš brzy všecky idee náboženské; příliš brzy odstranili víru z tohoto mladého srdce, jež se pak neobávalo ani spravedlnosti Božské ani spravedlnosti lidské.

A řekl tak vším právem.

Roku 1894 porota v Limages soudila jinocha sedmnáctiletého, Bouchareicha, obviněného, že zavraždil svého zaměstnavatele. Obhájce tohoto mladého provinilce mezi jiným volal takto:

Táži se společnosti lidské, zda vyplnila i ona veškerou svou povinnost k Bouchareichovi. Vyhnavši Boha ze škol, nevyhnala s ním zároveň veškerou mravnost? Pravá příčina nynější znemravnělosti, předčasného páchání zločinů, spočívá v tomto vyučování bez Boha a bez mravouky, které se lidu vštěpuje.

R. 1901 zasedal v soudním sedění v Calvados porotce, jenž vyjádřil své dojmy těmito slovy:

Druhdy mělo soudní právo v našem kraji dělati málo co; prázdná zasedání nebyla řídká. Dnes se věci úplně změnily. A co je při tom žalostného, je, že to nejsou lidé dospělí, častokráte bojem o ži-

vobytí otupělí, kteří se tísní na lavici obžalovaných: jsou to lidé mladí, nejvýš dvacetiletí, takřka děti . . . .

Dle všech rozvážných lidí je tímto sesurověním mravů mládeže z valné části vinno neblahé vyučování, kterým třetí Republika obdarovala naši mládež. Vyhnali Boha ze školy, domnívali se, že jsou s to jej nahraditi nejasným systémem morálky, nemajícím žádné jiné sankce, než bázeň před četníkem. Vratké povahy nemají tak žádné jiné uzdy, než strach před žalářem. Ale jak ubohá je to hráz proti hlasu Božímu, ozývajícímu se v nitru našem a volajícímu bez přestání: Nezabiješ! nepokradeš! . . . . Pokud se Francie nevrátí k bázni Boží, bude zločinnost jenom vzrůstati a, nenajde-li se nějaká spásonosná reakce, bude s morálkou a počestností v naší převrácené zemi konec.

Svědectví statistiky.

A že tyto a podobné stesky jsou úplně oprávněné, potvrzuje nám nad slunce jasněji statistika. Zločinnost u francouzské mládeže vzrůstá měrou v pravdě úžasnou.

Časopis **Matin** (není ani dost málo klerikální), podává porovnání dětského provinilectví ve Francii v r. 1841 a 1891 v následujících číslicích:

	r. 1841	r. 1891
Sebevraždy nezletilých	149	468
Zavraždění rodičů dítkami	1	3
Zavraždění dětí dětmi	24	31
Tuláctví	1094	3351
Úhrnem	1268	3853

Přeneseno	1268	3853
Žebrota	364	1753
Vraždy a těžká poranění	2761	5101
Krádeže	5650	15756
Chlípnost	260	783
Vzpoura a urážky	868	2562
Ničení cizího majetku	418	845
Různé	2004	5882
Celkem	13593	36535

Rozdíl mezi oběma sumami činí 22.942. Tedy, tak **Matin** končí, naši uličníci se r. 1891 dopustili o 22942 provinění více, než naši otcové r. 1841.

A od té doby tento počet opět značně stoupl. R. 1900 bylo mezi sebevrahy již 53 chlapců a 67 děvčat mladších šestnácti let a 372 jinochů a 409 dívek mladších 21 let. Tedy v jediném r. 1900 si již svévolně vzalo život 781 lidí mladších 21 let.

Journal Officiel pak píše: Není možno nepoukázati na veliký vzrůst provinilců mladších šestnácti let. Bylo provinilých

	chlapců	děvčat
r. 1886	4937	659
r. 1887	5781	951
r. 1888	6342	1000
r. 1889	6743	1097

Vzrostl tedy tento počet za čtyři léta u obou pohlaví o 2104 neb o dvě sedminy.

V jediné Paříži bylo zatčeno mladých lidí pro vraždu: r. 1888 20, r. 1890 40, r. 1895 85, r. 1898 120, r. 1900 140.

Jako počet obžalovaných, podobně stoupá i počet provinilců zpětilých. R. 1886 jich ve Francii bylo 92.825, r. 1888 95.871, r. 1889 98.159.

Víme, že příčiny vzrůstu tohoto provinilectví jsou mnohé. Ale Henri Joly, děkan filosofické fakulty v Dijonu r. 1898 napsal:

Soudní dvůr v Seině byl zvědav zjistiti, do jakých škol rodiče, kteří přišli žádat, aby jejich nezvedené děti byly dány do polepšovny, tyto děti posílali. A výsledek? Ze 100 jich 11 chodilo do škol náboženských, kdežto 89 do škol, kde se vyučovalo jen mravouce laické.

Neplyne však z toho při nejmenším zcela jasně aspoň tolik, že vychvalovaná mravouka laická stojí mnohem níže, než mravouka křesťanská?

Svědectví zločinců.

Poslyšme konečně, co o sobě vyznávají provinilci sami. Neníť svědectví jejich nikterak bez významu.

Když jsem kreslil některé části vnitřku vězení v Mont-Saint- Michel — tak vypravuje hrabě Wahls — mladý vězeň, vysoký a hezký muž, se posadil vedle mne. Prohlížel můj náčrtek, a vida, že se rozmýšlím ohledně jedné perspektivní čáry, mi děl: Dovolte, pane, myslel bych, že byste ji měl vésti takto. — Vy také kreslíte? tázal jsem se. — Ano, pane! Oh, dobrou hlavu mi dali, ale poněvadž mi nedali **nic víc,** vidíte mne zde.

Nebylo by bývalo pro tohoto nešťastníka mnohem lépe, kdyby se byl býval naučil znáti Boha, jej milovati a jemu sloužiti?

Kdybych byl věřil v Boha, nebyl bych se dopustil toho, co jsem spáchal.

Není to pověstný Ravachol, jenž takto mluvil?

Léjour, vrah popravený dne 21. listopadu 1901 v Montbrisonu, ubíraje se na popraviště, knězi děl: »Ach! Důstojnosti, kdybych byl býval nalezl na své cestě životem kněze, abych se naučil znáti své povinnosti, nestál bych zde!« A po několikráte opakoval: »Umírám rád, protože jsem připraven.« — Jeho obrácení dojímalo všechny přítomné.

R. 1900 byla nalezena ve svém pokoji oběšena dcera bohatého bankéře v Paříži, volnomyšlenkáře. Nemajíc ještě ani plných 18 let, vzala si život. Dopis, nalezený nedaleko ní, vysvětlil tajemství tohoto strašlivého dramatu takto:

Až budete čísti tento lístek, vaší dcery již nebude více. Život se mi znechutil; rozhodla jsem se opustiti tuto zemi, na níž se pokládám za nešťastnou. Nemyslete si, že jsem při tomto činu svém podlehla nějaké chvilkové přemrštěnosti. Zabývala jsem se již po několik let tímto záměrem který dnes uskutečňuji. Dlouho jsem s ním váhala, poněvadž jsem věřila v život budoucí a bála se pekla.

Než dnes, kdy jsem — díky vašemu ponaučení — vypudila z hlavy tyto pošetilosti a dětské báchorky, nechci déle váhati. Není nicota, do které se pohruzuji, pro mne výhodnější, než hořký život? Není to důkazem moudrosti, když se život člověku stane břemenem, se ho dobrovolnou smrtí zbaviti? S bohem tedy a navždy!

Jiná mladá dívka, jež poklesla do nepravosti až na dno, odpovídala na výtky svých rodičů těmito slovy:

Vy, otče můj, mi nemáte nic co vytýkati. Rcete, jak jste mne vychoval? Co jste mně vštípil do duše, do rozumu a do srdce? A vy, matko,

čemu jste mne učila z těch věcí, jež chrání naše pohlaví? V životě každé ženy nadejde osudná chvíle, kdy se dostaví pokušení, jež ji vleče ke zlému. Ostatní tu aspoň nalézají posilu uvnitř v duši; a já neměla ani větvičky, na níž bych se zachytila! Volala jsem o pomoc a nepřišel nikdo. Hleděla jsem k nebi: bylo prázdné, jak jste mne tomu vy naučili! Vše, co mi můžete říci, vím předem. Má mravní zkáza je veřejně známa. Svět mne vyvrhl ze svého středu a já vám vyjmenuji nazpamět celý rejstřík jeho nadávek na mou adressu. Není možno klesnouti hlouběji, než tomu je u mne. Ale je to vaše dílo, a můžete na ně býti hrdi! Bůh, duše, věčnost, kříž, zpověď, Maria Panna: to jsou **pověry!** jste říkali. Vizte, čím jste je nahradili . . .

A tu se divoce obrátila ke dveřím.

— Dcero, kam jdeš? tak ze srdce bolem pukajícího vzkřiknou nešťastný otec a ubohá matka.

— Kam jdu? Jdu tam, kde bydlí zoufalci, jichžto čest jest ztracena a jméno poskvrněno navždy, a kteří nevěří již v nic, ani ve ctnost, ani ve spravedlnost, ani v odpuštění. Jdu tam, kde bydlí dívky jako já, vychované otcem a matkou tak, jak jste mne vychovali vy: jdu **do bahna.**

Bylo to naučení kruté, ale spravedlivé.

Pověstný pak Rubins, který r. 1903 spáchal atentát na život krále belgického, měl tolik upřímnosti, že napsal:

Nesnažím-li se býti hodným, nedbám-li, abych byl spravedlivým, hledím-li pouze zbohatnouti, volně žíti a něčím býti; jestliže zájmy společnosti lidské se mne týkají méně než ukojení mých pudů, spočívá v tom: Když jsem byl katolíkem, když jsem věřil v Boha stvořitele a svrchovaného

Pána světa, podroboval jsem se ochotně jeho autoritě. Když jsem věřil, že Syn boží zemřel pro mou spásu na kříži, nestálo mne to z lásky k Ježíši Kristu a v naději na nebe příliš sebezapírání krotiti mé divoké náruživosti.

Než emancipoval jsem se, nevěřím již v Boha, nevěřím než ve svrchovanost rozumu; věřím, že každý člověk má právo činiti, co se mu líbí. A vy byste mi chtěli uložiti za povinnost, ve jménu společnosti lidské, tu mravouku, které jste se posmívali, když jsem se jí podroboval z lásky k Bohu? Co se mého osobního zájmu týče, o tom dovedu rozhodovati lépe, než kdokoli jiný. Jsem vzteklý pes, jsem dravá zvěř. Mám hlad, mám žízeň, chci se bavit, chci se mstíti za svou bídu; můj zájem, toť je má rozkoš, a mou rozkoší je nyní pomsta.

A víte, vy pokrokoví páni, kteří vyhazujete náboženství ze škol, co píše Renan ve svých **Souvenirs d'efence?** Je to zajímavé, slyšte:

Vážné, nezištné, počestné duchovenstvo bdělo nad uchováním mé víry. Tito hodní kněží byli mými prvními duchovními vychovateli, a jim mám co děkovati za vše dobré, co snad v sobě mám. Každé slovo jejich mi připadalo jako výrok Božský. Měl jsem takovou úctu před svými učiteli, že jsem neměl ani nejmenší pochybnosti o tom, co mi řekli. Když pak jsem na šestnácti letech přišel do Paříže, měl jsem učitele moudré a výtečné rovněž i tam. Nepoznal jsem úctyhodnějších, a toť je příčinou častých mých rozporů mezi mnou a některými z mých přátel. Měl jsem štěstí, že jsem poznal ryzí ctnost; vím, co je víra; uchoval jsem si z oněch starých dob drahocennou zkušenost.

Tito dobří kněží kladli na mravní naučení největší váhu, a měli k tomu svým bezúhonným životem plné právo. Jejich řeči o tomto předmětě působily na mne dojmem tak hlubokým, že postačil, abych si zachoval cudnost po celé své mládí. Tato kázání měla do sebe cosi slavnostního co mne ohromovalo. Úryvky z nich se mi vtiskly tak hluboce do hlavy, že si je nepřipomínám bez jakési úzkosti.

Tu to byl příklad Jonathův, jenž již již umíral proto, že okusil trochu medu. **Okoušeje, okusil jsem maličko medu, a hle mám umříti . . .** Tu opět vážným hlasem pronášel kazatel tato slova: **Tetigisse, periisse** — dotknouti se je zahynouti. To mně dávalo podnět k úvahám bez konce. Mládí mé plynulo v této veliké škole víry a úcty.

Ejhle, co učinila naše mravouka z Renana v jeho mládí! Některé pak jiné jeho knihy nám odhalují, čím se stal pod vlivem mravouky laické; nechceme se o tom šířiti, ale hezkého to není nic.

Doslov.

A takto osvědčenou mravouku bez Boha chcete vy, pokrokoví a volnomyšlenkářští pánové, zaváděti také u nás? Kam by to vedlo, když by se odstranil 1. § našeho školského zákonodárství? Můžeme se toho lehce domysleti. Ještě se u nás školní mládež vychovává na základě náboženském, totiž kněz ještě smí choditi do školy učit náboženství. Ale co je příčin, které tuto výchovu takřka v patách ničí! Je to špatné vychovávání v domácnosti, nedostatečný dohled rodičů na dítky mimo školu, obzvláště v krajinách průmyslových, špatný

příklad lidí zkažených, nekalá četba, vystavování nestoudných obrazů a pohlednic . . . A nejste to mnohdy i vy, pánové, kteří přes svou přísahu, že budete dítky vychovávati mravně **nábožensky,** před nimi svou nevěru ostentativně na jevo dáváte, když se dítky modlí, právě nejvíce práce máte, jen abyste se nemuseli modliti s nimi; nejste to vy, kteří ve svých výkladech si mnohdy z Písma sv. před žáky posměch děláte a, když kněz ze třídy odejde, jim říkáte: Nevěřte tomu, co vám »páter« povídal? Nejste to vy, kteří ještě v době, kdy jsou školou povinni, jako »dorost« do různých spolků vodíte, kde se za chvíli naučí vším, co s náboženstvím souvisí, opovrhovati? A není již i u nás jasně pozorovati zhoubné následky toho všeho? Oh, ano!

a) Roku 1909 byla říšské sněmovně naší podána předloha zákona na ochranu mládeže; čítala osmdesát stran, a každá svědčila o tom, že zločinnosti mládeže přibývá i u nás. Byly v ní rubriky následující:

Zločiny dítek a mladých lidí:

Roku	od 11—14 let	od 14—20 let
1881	460	5405
1890	578	6001
1895	766	6742
1900	1129	7988

b) A četli jste, pánové, úvodník »**Politiky**« ze dne 10. prosince 1911? Je velmi zajímavý a neškodí si ho zopakovati.

Hrozné zjevy. Dva výrostkové, obchodní příručí a písař, přepadnou v obsazeném jedoucím rychlíku, skoro u samé Prahy, cestujícího, ohrožují jej nabitými revolvery, sváží mu ruce a oloupí

jej. Titéž dva mladí zločinci ve spolku s třetím soudruhem, obchodním praktikantem, vlákají v Praze listonoše do najatého bytu, míří na něj dvěma revolvery a nožem, chtějíce mu uloupiti z brašny peníze. Děvče služebné, sotva škole odrostlé, zabíjí nedaleko Prahy ubohého chlapečka, jemu k dozoru svěřeného. Devatenáctiletý studující práv zpronevěří v Praze spolkové tisíce a účastní se stotisícových podvodů. Dva pekařští učedníci vplíží se v noci do osvětlené vily u Prahy, chtějíce ji vyloupiti. Osmnáctiletý obchodní příručí zabíjí v Karlíně kulí z revolveru mladou pokladní proto, že ona s ním nechce se bavit . . .

To je kriminální žeň v Praze a v okolí **jen z několika posledních týdnův,** asi z jediného měsíce, žeň odvážných, těžkých zločinů, při kterých buď přímo padají životy lidské, nebo jsou ohrožovány zamýšlenými vraždami, žeň hroznych zločinů **zvrhlé mládeže, sotva škole odrostlé** — a to, jak zmíněno, jen z policejního obvodu pražského! . . . Uvádíme také **jen zločiny největší,** ani se nepouštějíce do vypočítávání celé řady menších, mravně i tělesně sešlými **výrostky** stále páchaných, jako jsou zpronevěry, krádeže, podvody, vystupování na osamělé chodce, zvláště ženy, pod večer na obvodu města, neb různé jiné výkony různých těch »part«, dokonce pak ne zločiny páchané mládeží v náhlém silném pohnutí mysli.

Táhne tedy před námi jen osudná řada **mladých** těch zločinců, kteří zločiny páchali s **rozmyslem, úvahou, s určitým plánem** po delší dobu připravovaným — a jen těch, kteří byli **postiženi.** V myslil pak se vynořují bezděky domněnky, **jak veliké jest asi duševní příbuzenstvo těch zločinců**

v ostatní mládeži, jaké to názory v ní tak hustě se zahnizďují a jaké asi je celé to nynější společensky mravní ovzduší v dorostu všeho obyvatelstva bez rozdílu stavu, národnosti, vyznání . . .

Rozpomeňme se jen zároveň, že ani jediný ten zločin **nebyl spáchán ze skutečné bídy, nýbrž**, pokud šlo u nich o peníze, **jen z požívačnosti**, jen proto, aby ti mladí zločinci na čas, třeba i jen na chvíli, dobře se poměli. Byliť **všichni** v postavení jejich vzdělání, vlohám a dovednosti přiměřeném, v postavení, ve kterém mohli býti **slušně, byť arci jen skromně živi** tak, jako jsou živi — často i ve skutečné bídě — statisíce jiných lidí.

Ale **požívačnost, představami o zvrhlých činech podrážděná fantasie nebo naprostá bezcitnost** vedly je k tomu, že buď se chopily smrtících nástrojů, aby lupem, po případě vraždou se domohli peněz, nebo kuli promyšlené podvody, nebo konečně z hrozného jakéhosi pudu vraždili jen proto, aby vraždili . . . .

Nezdá se, jakoby těžká, zlými výpary plná mlha táhla **celým naším sociálním ústředím**, mlha otravující dorost společnosti způsobem přímo hrozným a do budoucna svrchovaně děsivým, nezdá se vám, jakoby zlá epidemie mravní valem zachvacovala mládež — jakoby uprostřed lomozu bojů třídních, politických a národních náhle vás udeřilo něco, čeho jste dosud neviděli, nebo čeho jste si aspoň náležitě nepovšimli? Nezdá se vám, jakoby před vašimi nohami část za částí se prolamovala půda — nemáte pocit, že nebude za takových poměrů vůbec možná ku předu kráčeti, není vám, jakoby takřka za každým rohem číhal nějaký lupič nebo dokonce vrah? Ne staří vrazi,

ne zločinci, kteří páší zločiny ze řemesla, ale vrazi a lupiči mladí, **vyrůstající před vámi ze samých tříd lidí zaměstnaných,** školní vzdělání majících, **vrazi a lupiči z téhož společenského těla, jehož údy jste vy, jsme my všichni?**

Zaznívají jednotlivé hlasy o příčinách toho hrozného zjevu. Na zlou, **krvavou četbu** právem se ukazuje, fantasii dráždící. Oni dva pekařští učedníci svedeni byli k zločinnému pokusu krvavým dějem kteréhosi kinematografu, při němž nevšímali si právě ničeho tak jako těch zobrazených **výjevů zločinných.** Nedostatek **výchovy ve škole** a zvláště **v rodinách** se uvádí. Nutno míti arci neméně na zřeteli tu zlou **sebevýchovu,** jaká zavládá v mládeži škole odrostlé **a sobě hned cele ponechávané,** sebevýchovu řečmi, úvahami a hlavně jednáním zvrhlých jedinců, otravujícím celé kruhy mládeže stejného věku. Ukazuje se i na **mírné tresty,** jimiž v jednotlivých případech zločiny se stihají, ovšem i na to, že poroty nejednou úplně osvobozují mladé vražedníky, zvláště jde-li o vraždy dětí. Zvláště pak nesmí se s očí spustiti **obecně se rozmohlá požívačnost** skoro všech tříd, která právě vede přečetné mladé lidi až k odhodlání domoci se peněz i zločinem, třeba že sociální postavení jejich jim dává prostředky k životu skromnému, ale při tom poctivému.

To **všechno** pospolu — nehledíc ani k jiným ještě příčinám — má v zápětí obecné **poklesnutí názorů mravních** — a nebude-li tomu osudnému zjevu čeleno důtklivě, soustavně a celou snahou společnosti, může z bahna nynějších poměrů v mládeži vzejíti **hrozný mor, hrozná pohroma pro celou společnost.**

Při zlu tak **všeobecném,** zakořeněném nejen snad v jedné části mládeže pražské, nýbrž, bohužel, v mládeži všech vrstev společnosti moderní, je nezbytně nutno, aby se proti němu vystoupilo **součinností všeobecnou: Společným působením všech instancí, které mají povinnost přispívati nejen k formálnímu vzdělání, ale i k duchové výchově mládeže,** zvláště k výchově mravní, tedy společným působením rodiny, školy, církve . . .

Slyšeli jste, pánové? I **Národní Politika** — v plných proudech liberalismu plující — proti hrozící mravní zkáze naší mládeže žádá **spolupůsobení školy a církve** a ne vyhození náboženství ze škol.

c) A jaký je v tomto ohledu úsudek našich učenců neklerikálů? Docent Dr. A. Heveroch píše v »Paedagogických Rozhledech«, roč. XIX., str. 172. »O zločinnosti mládeže« a mezi jiným praví:

Každá víra má v sobě cosi tajemného, vědeckému zkoumání nepřístupného. Má víra v duši lidské mohutné opory, t. j. zálibu pro záhadné a zálibu oddání se vznešenému. V náboženství má společnost mocnou páku ku povznesení a udržení mravnosti. Všechny otřesy na vlivu náboženství mají v zápětí škodné otřesy společenské. Prodělláváme právě krisi, kde otřásá se náboženstvím, starými hesly společenskými, bez náhrady nových. Tato myšlenková krise, kterou celý svět prodělává, má v zápětí rozladěnost společnosti, jejímž jedním projevem je vzrůst zločinnosti mládeže, jiným vzrůst sebevražd vůbec a také sebevražd u mládeže.

A vy, pokrokoví a volnomyšlenkářští pánové, náboženskou výchovu ještě chcete odstraňovati? Kam to povede? Vám na tom málo záleží, jen

když vyženete nenáviděné »flanďáky« ze školy a sami budete vůdci svedeného lidu v boji proti Bohu a jeho náboženství.

Než tu nezapomínejte na Marata, Dantona, Robespierra z revoluce francouzské, kteří rovněž štvali lid proti všemu, co je svatého, ale ty konce? Svedený lid konečně prohlédl, hněv jeho obrátil se proti nim tak, že skončili všichni bídně. Moudrému napověz!

Ročník VI.

1. Vyznání starého hříšníka. 2. Sociální demokracie ve světle pravdy.* 3. O sv. zpovědi. 4. Svépomoc dělnictva. 5. Víra jako víra. 6. Pryč s dogmaty. 7. Fara katolická a protestantská. 8. a 9. O úpadku náboženství mezi protestanty. 10., 11., 12. Zpráva o sjezdě československých katolíků v Hradci Králové.

Ročník VII.

1. Veliký biskup. 2. a 3. Důležitost pravého náboženství. 4. Pokora a náboženství. 5 .Zakládejte odborové spolky! 6., 7. a 8. Husité jindy a nyní. 9. Několik slov o papežství. 10. Katakomby. 11. a 12. České náboženství.

Ročník VIII.

1. Klíč ku bohatství.* 2. O ústavním životě v Rakousku. 3. Pius VII. a Napoleon. 4. Sebevraždy studentů. 5., 6. a 7. Česká konfesse. 8. a 9. Účelnost v přírodě. 10. Pohřbívati či spalovati mrtvoly? 11. Moderní náboženství Masarykovo. 12. Jubileum mariánské a Lurdy.

Ročník IX.

1. a 2. Otroctví zrušeno křesťanstvím. 3. Spojenci spiritistů. 4. a 5. Z domácnosti sociálních demokratů. 6. O manželství. 7. Braňme se tiskem. 8. a 9. O zázracích Kristových. 10. Jest úcta Panny Marie oprávněna? 11. Návštěvou u Slovanů. 12. Volné kapitoly o spořivosti.

Ročník X.

1. Víra a věda.* 2. Zjevení, zázraky a tajemství. 3. a 4. Sociální význam svěcení neděle. 5. Svobodná škola. 6. a 7. Vzdělání dorostu kněžského. 8. Jesuité a jejich protivníci. 9. a 10. Z domácnosti sociálních demokratů. Řada II. 11. Svobodné zednářství. 12. Manželství přirozené a svátostné.

Ročník XI.

1. Slovo včas o právu volebním a jiných občanských právech ve státu. 2. a 3. Převaha protestantů nad

---

*) Rozebráno.

Časové Ú...

...síčník

otázkám.

...eppl.

Ročník XVII. 1913. Číslo 7.

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K.
Jednotlivá čísla stojí 8 h.

Kulturní boj a český katolický lid.

Několik upřímných slov k r. 1915.

Píše Liberté.

Vážně-li doby přítomné posuzujeme, zdá se, jakoby již míjel a vymíral ten český lid, který jest opěvován národní písní. Ano mizí již ten poctivý, rázovitý český člověk v šatě národním, který dovedl v plném nadšení zapěti: »Hej Slovane!« a spolu pln zbožnosti volati starobylou, slzou předků posvěcenou hymnu: »Svatý Václave!« a »Hospodine, pomiluj ny.«

Kde hledati máme změny této příčinu? Zesnulý spisovatel, kněz František Pravda odpovídá: »Zdá se mi, že člověk **prázdný Boha pravým Slovanem uni býti nemůže,** a vezmete-li lidu víru, připravili ste jej i o národnost.« (Morava svým Maticím r. 897.)

Tedy **víra,** náboženství jsou českému člověku nutny, aby byl skutečně **dobrým Čechem a vlastencem pravým.** »Národ bez víry a národnosti jesti tělo bez krve a kosti«, praví český spisovatel Vocel. Evangelická láska k druhému, ke bližnímu, musí se jistě **nejprve vztahovati k těm, kdo jsou téže řeči a téže společné vlasti, ti jsou zajisté bližní naši v řadě prvé.**

Sám Učitel Pravdy Ježíš Kristus tak ukázal. Pláče nad hlavním městem své vlasti: Jerusalémem, předvídaje jeho zkázu, rmoutí se, že lid israelský nechtěl přijati Jeho učení, bolelo Jej, když viděl, že u mnohých marna jsou slova Jeho. Chtěl všechny zdokonaliti a mravně povznésti.

A co činí apoštolé dle vzoru Mistrova? »Jděte a učte všechny národy«, praví Ježíš ukazuje tak, že nauka Jeho jest obrozením **všech** lidí, celého světa, než v prvé řadě práci svoji počínají apoštolové **u svých, ve své vlasti.** Sv. Pavel volá: »Žádal jsem si býti zavržen pro své bratry, kteří jsou moji příbuzní dle těla, kteří jsou israelští.« (Řím. 9, 2.).

Tak i **kněží všech národů,** kněží Kristovi ukázali se vždy a všude rozhodnými a také činnými vlastenci. Tak krásně dotvrzuje sám Palacký (Několik slov o náboženství a víře str. 108. Palackého čítanka, Kobza), praví: »Jen hrubý nedouk mohl by nevěděti, že **veškeren pokrok vzdělanosti** a osvěty po mnohá století visel **jako jinde tak i u nás jedině na církevních ústavech, že cokoli zjevilo se dělníků na poli jak naučné literatury, tak i krasoumy, odchováno bylo původně ve školách duchovenstvem zřízených a vedených,** a že z lůna církve zrodila se sama universita Pražská, kterou

předce jen převrácenci z pouhého zpátečnictví viniti by mohli . . . Já pak jsem přesvědčení, že církev jak křesťanská vůbec všude, **tak zvláště katolická v Čechách** způsobila po celý čas bytu svého nepoměrně více dobrého než zlého.« — Největší silou a oporou národního bytí jest jistě vzdělanost; slovy Palackého krásně tedy ukázána pravá láska k vlasti, jež neomezuje se a neomezila se na pouhá slova, ale našla a podporovala **zdroj** pravého vlastenectví a tím i jistotu a účelnost celého národního života českého.

Překrásně napsal též slovutný národohospodářský pracovník Dr. Albín Bráf (Aletheia roč. I., str. 57.): »**U kolébky našeho obrození národního** stál **všude na předních místech kněz. Co mohlo se také lépe hoditi k nauce evangelia** o lásce k trpícím a pomoci ubohým, nad toto missionářství obrození, které v utěšující naději povznášelo utlačené a hynoucí. Až příliš málo jmen jejich bylo nám zachováno, ale kdekoliv ze starých zápisek a vypravování dávných pamětníků nové nějaké paprsky padnou na některý dosud nevyjasněný kout v dějinách našich novějších, všude potkáváme se s postavami vlasteneckých kněží, buditelů . . . . . **Po době základního díla ryze slovesného přišlo období politického probuzení a organisování lidu** — ani zde nescházel český kněz v prvních řadách, ač často potkával se s překážkami nemenšími než dříve; ti z nás, kteří z jinošství svého již sami dovedou se upamatovati na ruch let šedesátých, nezapomenou na postavy venkovských kněží, kteří v čele voličstva kráčeli k osudí volebnímu. (str. 63.) . . . . Před sto lety stál u kolébky probuzení našeho národního **vlastenecký kněz a vykonal**

dílo nehynoucí. Nezamlouvá se ve víru sporů a bojů přítomných sama sebou myšlenka, aby na novém rozhraní dvou věků kněz český v ryzím, spasném duchu evangelia ujal se poselství sociálního míru, a aby v duchu tom, ozbrojen potřebnou mírou vědění, platně pomáhal udržeti dílo nezbytného společenského přetvoření na drahách bezpečného, ušlechtilého pokroku?» — Tolik profesor Dr. Bráf.

Kněz na základě učení Kristova vždy miloval, hájil a pracoval pro svůj lid, pro svoji rodnou zemi. To jest také jediný a trvalý základ pravé lásky k vlasti: víra a život náboženský založený.

Sám Göthe, spisovatel německý píše: »Charaktery, jež možno v pravdě v uctivosti míti, stávají se řidšími. V pravdě v uctivosti můžeme však míti pouze to, co nehledá samo sebe, a já musím vyznati, že nezištné charaktery druhu toho v celém životě svém našel jsem jen tam, kde jsem shledal **pevně zakořeněný život náboženský.**« Síla a štěstí národa jest podmíněna pevnými charaktery, celými lidmi — pravé charaktery mají svůj zdroj, sílu a příklad jediný v evangeliu, v životě přísně náboženském. Vlastní dějiny našeho milého národa českého jsou jasným důkazem. Které náboženství učinilo Čecha pravým vlastencem a nezištným charakterem? Které náboženství bylo Čechům záchranou a vzpruhou?

Odpovídám slovy slov. p. ředitele na Kladně prof. Braniše, jak řekl na I. sjezdě katolíků v Táboře r. 1896. Pravil mezi jiným: »Každý opravdový vlastenec, jemuž **nejdražší statky lidstva, náboženství a láska k vlasti,** nejsou lhostejnými, zodpověděti si má otázku, snáší-li se přesvědčení do-

brého katolíka s českým vlastenectvím, má-li skutečně Čech příčinu stavěti se proti katolické církvi nepřátelsky nebo snad povinnost velebiti rozkolnictví a nekatolictví. **Otázku tu musí rozhodnouti historie** a poněvadž byly doby, kdy národ český hlásil se cele a vřele k víře katolické a opět doby, kdy velká většina národa našeho nebyla katolickou, rozpředeme kratičkou úvahu o tom, **zdali národ český byl šťastnějším v době náboženského rozkvětu nebo v době náboženského úpadku.**

Tážeme-li se, kdy se stal národ náš národem kulturním, vždy dostaneme za odpověď, že se tak stalo **přijetím křesťanství. Křesťanstvím začíná historie česká vůbec. Ať jsou to dějiny literatury, ať dějiny umění, vše křesťanstvím počínáme,** neboť **ono uvedlo nás v řadu vzdělaných národů evropských.** A další průběh dějin nás poučuje, že čím více vzrůstalo křesťanství, **čím** utěšeněji rozvíjel se duch náboženský a život církevní, tím šťastnější a slavnější byl národ český. Křesťanství dalo literatuře naší písmo, vtisklo umělcům našim do rukou dláto a podalo jim štětec, sblížilo nás s civilisovanými národy jihu, západu a východu, krátce a dobře, **církev byla u nás jako všude matkou středověké vzdělanosti.** Nazveme to třeba náhodou, že právě ruku v ruce s křesťanstvím splynuli slovanští kmenové vlast naši obývající v jeden národ a pozorujme hned potom první rozkvět říše za Boleslavů. Vizme, jak podporován byl náboženskými a kulturními proudy! Založení biskupství pražského, zakládání klášterů, jež byly tehdy **jedinými** středisky vzdělanosti, stavby chrámové, od nichž původ brala umělecká tvorba, zavedení mince, to vše dosvědčí, že za spolupůsobení

církve organisoval se český stát. Podobně v 11. století zříme po boku bujarého Břetislava, biskupa Šebíře, jak společně nad hrobem sv. Vojtěcha ve Hnězdně vydávají zákony čelící proti starým mravům a zlořádům. Proslulou byla zbožnost a spravedlnost Spytihněvova a v dobách Vratislavových vynikají jména opata Božetěcha, patriarchy našeho výtvarného umění a děkana Kosmy, Nestora našich dějin. — Ve století 12., této po stránce politické a kulturní slavné době měli ve vlasti naší první slovo věhlasní biskupové Daniel pražský a Zdík Olomoucký; tento byl duchovním původcem všeho, co tehdy od kohokoliv ku prospěchu a oslavě vlasti se podnikalo, onen zase vysoce vzdělaný a obratný politik. Než popatřme do století 13!. Jak úzce souvisí tu s rozvojem náboženského života oslavovaná doba Otakarova! Vlast naše slynula tehdy nejen politickou mocí, ale i vzdělaností . . . .

Města zdobila se chrámy a obkličovala se hradbami, o službách pak, jaké církev prokazovala vzdělanosti, svědčí nejlépe evropská pověst tehdejší školy svatovítské . . .

Ovšem namítne snad někdo, že dějiny české v době Přemyslovců mají nejen uvedené světlé, nýbrž i své stinné stránky. **Ale ku podivu, v každém tom stínu jest nejmarkantnější čarou úpadek náboženský.** Ať to byli rouhaví Vršovci, ať rozbroje mezi Přemyslovci samými, ať smutné doby braniborského hospodářství po pádu Otakarově, všude pozorujeme, kterak **lidé bezbožní a nesvědomití s útiskem církve utiskovali i národ.** Tak bylo i později, když zemi české vládl dobro-

družný Jan. Ožebračení lidu šlo ruku v ruce s oloupením hrobů sv. patronů . .

Obraťme již zřetel svůj k nejšťastnější době vlasti naší! Kterou myslím, kdož by nevěděl, vždyť každé dítě české dovede vypravovati o Karlu, Otci vlasti. Přes pět set let uplynulo od té doby, co přestalo tlouci šlechetné srdce Karlovo, a přece památka velikého panovníka toho nevyhasla v srdcích českých, neboť přes zlobu a nehody pozdějších věků, přes zuřivost nepřátel cizích a domácích zachovalo se nám jakoby zázrakem tolik památek jeho zbožného ducha a štědré ruky, že pohledem na ně přítel umění uchvácen bývá nadšením a oko vnímavého vlastence zarosí se slzou vděčnosti. Tu **nejlépe postihnouti můžeme, jaké ovoce přináší vroucí zbožnost sloučená s dobrou vůlí** a **pravým, ušlechtilým vzděláním.**

Že byl Karel sám vroucně zbožným, kdož by toho popíral? Jeho díla, jeho spisy svědčí o tom měrou svrchovanou . . . Že měl Karel nejlepší vůli, oblažiti zemi českou, o tom svědčí všecka nařízení jeho. A nařízení ta nebyla snad nahodilá. Každé z nich je určitým článkem promyšleného řetězu, jehož přesně a jasně vytknutým cílem bylo blaho poddaných.

Nemysleme však, že to byl Karel sám, jenž blahé ony doby v Čechách způsobil. Vedle Karla vystupuje první arcipastýř Arnošt z Pardubic, muž velikého nadání, vzácné učenosti, štědrý podporovatel umění, ostražitý strážce svého stáda — a v šlépějích jeho kráčel i nástupce, kardinál Jan Očko. Že rozvážní mužové ti dosahovali vědomě cíle vytknutého, o tom svědčí souhlasná svědec-

tví, dle nichž stav církve české docházel v celém křesťanském světě nejen uznání, ale i obdivu.

Co se dálo tehdy v Čechách pro školství, netřeba obšírně vytýkati. Kterak vzdělanost (zakládáním škol, kolejí, university) zobecněla, toho důkazem jest náš velký jihočeský myslitel Toma ze Štítného, toho důkazem jest i sám Hus.

Jak jsem podotknul, svědčí o vzdělanosti a stavu té které doby nejlépe umělecké památky, jež nám zůstavila.

A v té příčině jest doba Karlova nad jiné proslulou. Krátce řečeno, láska k umění byla obecnou a plynula z ušlechtilého nadšení náboženského. Ovšem málo by bylo provedlo obecné nadšení bez obecného blahobytu. O ten v době Karlově postaráno měrou svrchovanou; svědčil mu předně trvalý mír vně a dobrý řád a klid vnitř. Péče Karlova o povznesení řemesel, obchodu a zemědělství jest vůbec známou. Řeme krátce: vláda Karlova, doba největšího náboženského rozkvětu, byla pro Čechy i dobou největší slávy. S klidem, pořádkem a blahobytem uvnitř vzmáhal se i politický význam země na venek, správným, ušlechtilým náboženským nadšením vzkvétaly vědy i umění. Karel, jejž protestantští historikové němečtí posměšně zovou »Pfaffenkaiser«, jest nám otcem vlasti, jeho správa ozářila ji největším leskem a proto srdce každého Čecha bude památku jeho provázeti s chloubou, díkem a požehnáním.« — Professor dr. Kalousek (str. 161.) píše: »**Výtvarná umění** nepěstovala se v Čechách **v žádné době** ani dřívější ani pozdější tak rozháhlou měrou jako za Karla IV.« A učený Eneáš Sylvius, potomní papež

Pius II., napsal ve své historii (Aeneae Sylvii Historia Bohemica u Dubravia str. 145.): »Domnívám se, že za našeho věku **žádné** království v celé Evropě nehonosí se tak četnými, tak velebnými, tak vyzdobenými chrámy jako království České.« — Poměry politické krásně charakterisuje dr. Kalousek (České státní právo, str. 40. atd.): »Zlatou bullou císaře Karla IV., kteráž zůstala platným základním zákonem říše německé až do jejího konce, vymizely všechny pochybnosti, okolo kterých točíval se spor mezi Čechy a chtivými panovníky německými, a poměr státu Českého k říši ve vší formě práva vyměřen tak, za jaký ho Čechové v těch hádkách byli pokládali, a jaký krom několika pomíjejících pokusů také skutkem trval. **Dle toho byl stát český svrchovaný, správa jeho vykonávala se dle domácích zákonů a obyčejů samostatně,** s cizími pak mocnostmi zavírali panovníci čeští smlouvy a spolky i podnikali války neodvisle, neuznávajíce žádné moci, která by jim v tom bránila. Císaři římští nevykonávali **ve státě českém nižádné moci panovnické, ani soudní, ani správní. Stát národa českého byl svrchovaný a samostatný.** Co mu k tomu dříve scházelo aneb co bývalo na sporu, to doplnil a upevnil Karel IV.« — Tomek v Dějích král. Českého, str. 148., praví: »Karel povznesl Čechy z toho (za Jana) úpadku na stupeň hmotného blahobytu a duchovního života, jakého neměly před tím nikdy.«

Jděme dále historií českou. Vystupuje Mistr Jan Hus. Není prvý, který horlí o nápravu některých věcí, vždyť i sám arcibiskup i jiní učení a velicí mužové v tom směru vydatně a nadšeně pracují. Hus ve své horlivosti tak daleko zachází,

že popírá některé základní články víry katolické, mýlí se a bloudí, ale nechce se podříditi učení církve — proto zcela důsledně jest příslušnosti k této církvi zbaven a prohlášen bludařem. Dějepisec protestant Palacký jasně a nepředpojatě praví: »I nelze zapírati, že sbor i tentokráte ničeho neobmeškal, cokoliv naň slušelo, aby vrchu přísnosti vyhnouti se mohl . . . opětavé deputace od sboru (kostnického) způsobily konečně, že se zdálo, jakoby oni, a ne Hus, ku prosbám se utíkali.« (Palacký III. kn. XI., čl. 4., str. 196.)

K smrti upálením odsouzen Mistr Hus ne soudem církevním, ale soudem světským, který na kacířství stanovil smrt upálením. — »Historický význam Husův kromě nadšení spočívá i **v následcích**, jaké jeho vystoupení způsobilo, chceme-li ho správně oceniti, nesmíme hleděti pouze na květ, třeba jest povšimnouti si trochu i **ovoce.** Hus a duchovní jeho stoupenci hřímající s kazatelny proti poměrům své doby, hodili v obec lidu jiskru, která roznítila dvoustoletý požár, rozpoutali vášně, způsobili rozčilení myslí, které nedalo se na úzdě držeti žádnou autoritou, a přirozeně vedlo dále k novotám a výstřednostem. Jest otázka, zdali vlast naše požárem tím získala. Suďme klidně asi dle tohoto příkladu. V lese celkem krásném bylo by tak něco suchých, nahnilých, neb jinak poškozených stromů, které by jej hyzdily. Někomu by se nelíbily, a protože by pozvolné odstranění sekerou a pilou se mu zdálo zdlouhavým, podpálí je, tu však chytí od nich celý les a shoří tak, že teprve po mnohých letech ze zachovaných kořenů vypučí nové, svěží mlází. Tak to dopadlo i v Čechách.

Hned první stoupenci šli dále, než betlemský mistr. Náboženské nadšení zvrhlo se v blouznivé hnutí chiliastické a kommunistické, jemuž věda byla ďábelstvím, umění modlářstvím, majetek hříchem, a když neblahé politické a národnostní poměry vtiskly mu do ruky zbraň, stala se vlast naše jevištěm hrozné války. V dějinách českého válečnictví jest doba ta poznamenána skvěle, ale v dějinách **vzdělanosti**, v dějinách **umění** nikdo **nemůže** pronésti o ní soudu příznivého. Že by v dějinách lidské práce a blahobytu ji někdo vychvaloval, pochybuji. Či snad jest to štěstí, když rolník, utíkaje od pluhu, chápe se meče, když opouští spáleniště chýše své a pod stanem bydlí? Nemá snad ten cep, který mlátí pšenici, lepší úkol, než ten, který drtí hlavy nepřátel? Suďme klidně! Který pak **nepředpojatý** člověk může schvalovati surové pálení skvostných staveb a ničení uměleckých památek? — »V Čechách zničily bouře náboženské nejen statky vezdejší, jež možno opět získati, ale i statky umělecké, za které není náhrady. Že boj jedněch proti druhým na dlouho snesitelným nebyl, že anarchie nemohla potrvati ustavičně, uzná každý.« Tak dokládá professor Braniš. (Sjezd katol. v Táboře.)

Jako vždy, tak i tenkráte v Čechách odnesl pohromy ty **lid venkovský**, lid selský. Moc stavů vzmohla se příliš hlavně na troskách bývalých klášterů a duchovních statků, panstvo pak své poddané ujařmovalo. — Docent právnické fakulty dr. Gruber v přednáškách svých »O dějinách sociálních theorií«, které konal v letním semestru r. 1902, praví (dle stenograf. zápisků): »**Sociální výsledky** válek husitských, přeslavných na venek, byly na

konec celkem nepříznivy. Evangelické ideály a hesla nesplněny, hmotný, právní a posléz i duševní prospěch z celého hnutí připadl šlechtě a městu Praze. Lid sám **klesl** právně, hmotně i duševně v porobu tužší, nežli kdy před tím, a ta potrvala až do reformy josefinské, saecularisace církevního jmění, zabírání hojných opuštěných pozemků a vykupování zadlužených hospodářství selských **zvětšovalo šlechtická panství,** pro která hledány zvýšené výkony pracovní zvětšováním selských robot a pracovní síly zajišťovány obmezením (1453.) a nedlouho potom (1478.) úplným zrušením osobní svobody a volnosti sedláctva!«

Jaký byl život lidu ujařmovaného pány, kteří nyní po válkách husit. vládli, patrno ze stížností bratra Chelčického, který píše šlechticům: »Neslušší na vás lidi chudé své dráti a bezpráví jim činiti, **robotami,** lovy, pomůckami přimyšlenými a jinými břemeny jich **tisknouti.**« (Postila 9.)

Co ještě v Čechách dobrého zůstalo, to zničiti měla **německá reformace.** Češi, ba, co dím, Češi, jasně tvrdím: čeští páni zapomenuli brzo Mistra Husa a přidrželi se novoty: německého Lutera. A poněvadž k nám sem do Čech nikdy nic dobrého z Němec nepřišlo, tak i toto přilnutí české (!) šlechty k Němci Luterovi bylo nám dovršením národního našeho neštěstí. Professor Braniš jasně praví: »Protestantstvím z ciziny do Čech vneseným přibyl do náboženských zmatků českých nový, největší. Luteránství, neukládající velikých povinností mravních, bylo v rozpustilém věku XVI. ochotně přijímáno a krylo se lživě pod plášť kališný. — Stavové protestantští hlásali, že víra má býti svo-

bodná, volali po svobodě svědomí, sami však měli snášenlivosti nejméně, jinověrce napořád tiskli, vyháněli, statky jim brali . . . Nekázeň náboženská šla ruku v ruce s nekázní politickou, živenou **sobeckými** hádkami stavovskými.« Tak professor Braniš.

Češi, vlastně čeští stavové, tak daleko došli ve své zášti proti katolíkům, že **zvolili Němce Fridricha,** luterana, za krále v Čechách. Zvolili člověka, který 24. října 1619 byl na hranicích ve Waldsasích od hraběte Ondřeje Šlika **přivítán po německu, nač také německy odpověděl!**

Stavům nešlo o vlast, stavům nezáleželo na české řeči, nedbali náboženství přineseného sem do Čech svatými věrozvěsty, necenili náboženství, které, pronikajíc za doby Karla IV. celé jednání a život, zemi českou na vrchol moci, slávy i bohotství povzneslo, stavům šlo jen o vlastní moc, jen o nadvládu a panství, jehož užili k zotročení lidu. —

Dobře snahy šlechty vůbec charakterisuje francouzský spisovatel Arnošt Denis ve svém díle »Konec samostatnosti české« (přeložil Vančura 1893), píše na str. 644.: »Stavové přistoupili k protestantismu, **poněvadž v něm tušili prostředek rozšířiti privilegia svá.**« Luterán Fridrich, zimní král, dovedl tak daleko snížiti jméno české, že se spojil s úhlavním nepřítelem křesťanstva, tureckým sultánem Osmanem II. a slíbil mu za pomoc jeho poplatek 700.000 tolarův a spolu i »**že bude s královstvím Českým a provinciemi vždycky sultánu ve věrnosti a oddanosti státi.**« (Latinský list Fridrichův ze 12. července 1620 lze nalézti v díle: »Pa-

měti kancléře V. Slavaty II., str. 250., vydal Jireček.)

A následek? Ničemnost, zrádnost a sobecké úmysly a záměry šlechty sice české, ale tíhnoucí k protestantismu, který jest jen a jen německý, byla potrestána porážkou na Bílé Hoře — škoda a bolno, že za šlechtu trpěl lid a trpěla celá vlast naše.

Arnošt Denis (str. 737.) praví: »**Přes to přese všecko možná ještě tázati se, zda porážka na Bílé Hoře, Bílá Hora, kletá hora — nebyla k dobrému.** Šlechta dala příliš zjevné a četné důkazy své lehkomyslnosti, nevědomosti, úplného nedostatku politického ducha, aby se **mohlo doufati v možný obrat její.**« — Dodávám: Šlechta česká, přijavši protestantství, zapomněla na své národní, české povinnosti a jdouc svojí sobeckou snahou rozšířiti svoji moc, sotva by byla národ náš i naši zemi povznesla a šťastnou učinila, vždyť té země, spojujíc se s Fridrichem, kurfirstem německým, a pak i s Turky, ani v pravdě nemilovala. Náš historik Tomek (Děje král. Českého, 5. vydání 1885, str. 263.) vystižně praví: »**Na venkově utvrzovala se národnost německá zvláště příchylností Čechů k protestantskému učení, jehož kolébkou bylo Německo.**« Professor Braniš praví: »Den bělohorský byl ve svých následcích hroznym. Ty tisíce exulantů, kteří opustili otčinu, zasluhují se strany člověka, jenž má úctu k náboženství vůbec, zajisté soucitu, neboť pro víru, v níž byli odchováni, opustili rodný krb, ale jak **věrnými** byli **vlastenci,** o tom rozhodnouti ponechme těm, kdo dnes náboženství neváží za nic a jazyk s rodnou zemí za všecko. A kdo z

nás dnes může říci, že nebyla by přišla katastrofa ještě horší? Vždyť byla to jen poslední scéna dramatu, jež počalo vystoupením Husovým.«

A těm v Čechách, kdo vítězství Habsburků nad protestanty německými mají a hlásají za tak veliké neštěstí pro český národ a ve zlé vykládají jejich katolické přesvědčení, nemohu lépe odpověděti, leč slovy Arn. Denise (Konec samostatnosti české, str. 738. atd.), praví jasně: »Vítězství Habsburků . . . mělo aspoň za šťastný výsledek, že zemi dalo **poměrný pokoj,** že sjednotilo pod vládou jediného pána jednotlivé země korunní a **chránilo jich proti nájezdu cizímu** . . . Rakousko, ač z počátku zdá se to paradoxním, pro tuhou věrnost svou ke katolicismu a pro soukromé prospěchy ctižádosti své nebylo nikdy mocnářstvím opravdu německým. Vláda císařská netoliko **nepřipravovala splynutí** Čech s říší německou, nýbrž **chránila** jich proti Německu, a **to právě v době, kdy ochablý cit národní a únava byly by je bez obrany vydaly všem pokusům dědičného nepřítele.** — Byť Habsburkové neměli nároků na vděčnost země, ježto nestarali se nikdy o prospěch a budoucnost národa, který jim svěřil osudy své, nicméně **nelze upříti, že vláda jejich byla ochranným útulkem, jehož zásluhou Slované v koruně české přežili nešťastnou a nesnadnou existenci svou až do znovuzrození za doby naší.**« — Tolik Denis.

K tomu dodáváme: A **v době znovuzrození byl zde zase katolický kněz, který,** jak výše uvedeno, ničeho nešetřil, jen aby zemi svatováclavskou s řečí i věrou zachránil! Popříti toho **nikdo nepředpojatý nemůže.**

Nedaří se stromu ani květině, ba ani člověku, jestliže cizí příživníci (parasiti) usadili se na nich, nutně hynou.

I náš život český má takové škůdce, kteří, vnášejíce v zdravé jeho tělo zhoubné zásady a hlavně boříce základy života: **víru a na ní vybudovaného pravého vlastenectví,** ničí tak snad zvolna na oko, ale tím jistěji náš milý český národ.

I. Ostatně historie se opakuje. Ukáži obraz jiných národů a jeho změn v životě, a soudný čtenář pozná jasně podobnost s národem naším a spolu může snadno z uvedeného učiniti si jasný praktický úsudek. Vypisuji z knih již vydaných, které v textu označuji. Všimněme si **ku příkladu národa francouzského.** Jak zde snížen a ničen základ pravého života: víra? Spisovatel N. L. a G. Boutmy ve svém díle: »Židé v zednářstvu a v revoluci« (z ruského přeložil Jiří Hora, vyšlo 1907 v Praze), píše **doslovně** takto: »Národ pak (t. j. francouzský) jenž byl zničen a ochuzen **pro lživé heslo** »boj za svobodu«, musí buďto zmizeti s povrchu zemského, nebo **vzchopiti se** znovu a vlastní silou začíti boj za nezávislost a obrození říše. Čtenář uvidí níže, jak tento process se odehrál ve Francii: Židé domáhají se rovnoprávnosti ve státu, jejž nevytvořili. Liberální vláda zaprodá jim zájmy národa, dovoluje jim, aby olupovali obyvatelstvo, a aby s tím lupem stanuli mezi vládou a národem; národu odcizení členové královské dynastie vyvstanou proti moci králově. Král, doufaje, že si tím udrží moc, zradí věrné sluhy Francie, kteří za něho obětují život v nerovném boji s ničiteli země, přísahá na zednářskou konstituci (červen 1791), jíž je moc nad národem a nad

životem samého krále odevzdána zednářskému konventu. Soupeř králův, člen panujícího domu, v naději, že se sám stane králem, hlasuje pro smrt královu, a sám je nucen po něm jíti na popraviště. Francouzská aristokracie, **usilující o židovskou** »rovnoprávnost« a »práva člověka«, jsouc zbavena práv, je vystřídána židovskými barony, kteří pohrdají veškerými právy. Země, průmyslné a obchodní podmínky, literatura, věda, politická moc, to všechno je v rukou židovských.« (Strana 11. a 12.) —

Jak se pracovalo v zednářsko-židovských spolcích a sdruženích na snížení národa podkopáváním víry, jasně dokládá týž spisovatel, str. 43. a následující: »Jak mohou **oslabení** a rozdvojení křesťané opříti se mohutnosti talmudských organisátorů, všude pronikají a vše řídí! Znáte především nezmarnou **solidárnost** rasy, jež si uchovala čistotu krve. Znáte »Světový Israelský Svaz«, jenž jedná zcela otevřeně. Znáte moc Rotschildovské dynastie, jež pod jménem »Haute Banque« drží ve svých klepetech finance celého světa a tím řídí celý svět. Znáte židovskou konfederaci »Buai-Berith«, již řídí vlastně zednářstvo a jejíž cílem jediným je »vláda nad celým světem na zříceninách křesťanství!«

A na str. 44. pokračuje: »Uchvátivše do své moci **finance** Francie a řízení vnější **politiky,** jdou židé dále: **oni snaží se mravně (!?) obroditi Francii; vzíti jí ideály, jimiž až posud francouzský národ žil, oni snaží se učiniti z národa massu bez půdy a bez pořádku, zbavenou sil fysických i mravních, massu již bude lehko ovládnouti . . . .**

Zabezpečivše si pomocí peněz, ne-li sympatie vyšších tříd, tedy aspoň nevměšování se jich do záležitostí státních, podnikli židé **první útok proti svatosti rodiny.** 6. června 1876 žid a zednář Naquet přednesl sněmovně návrh, aby **rozvod** byl povolen. Tento návrh zamítnut. V únoru 1878 v časopise »La Chaine d' Union« bylo vytištěno: »Bratr Cremier vynakládá všecky své síly k užitku lidstva. Příštím rokem zamýšlí hájiti otázku rozvodu, jež dle jeho soudu je jednou z mravních úkolů, jež je nutno rozřešiti.« A vskutku žid Cremier byl hlavním zastancem rozvodu. Ustanovení **sňatku civilního** učinilo sňatek církevní nepotřebným. Málo na tom: Židé, věrni svým cílům, zmocnili se i tak velké věci, jakou je **výchova mládeže.**

Roku 1880 žid Camille Sée zakládá ženská lycea, z nichž je **veškero náboženské vychování přísně vyloučeno.** Lycea tato mají za účel vychovávati příští učitelky. . . .

Vedle toho v zednářských útulnách, kam chudí rodiče jsou nuceni dávati své děti, náboženská nesnášenlivost vede tak daleko, že rodiče musí se zavázati slovem, že jejich děti nebudou plniti žádné náboženské obřady ani v útulně ani doma. Tento způsob vnukl zednářům **žid Camille Dreyfus.** Pomalu **židovsko-zednářská** netolerance vyhnala ze škol veškerého ducha náboženského. Duchovenstvo odstraněno ze škol, školy přeměněny v tak zvané écoles laiques, světské, z nichž každá zmínka o náboženství zmizela. Str. 46. — Všechno, co má vztah k náboženství jest bez milosti pronásledováno.

Francie (str. 48.) místo, aby se očistila od parasitů, vybudovala r. 1791 triumfální bránu »žravému lichvářstvu«, když darovala židům, kteří nikdy nebyli Francouzi a jimi nikdy nebudou, právo občanské. Teď nic nelze provésti bez odvádění daně židům. Tito jsou státem ve státě, jsou parasity na zdravém těle Francie, **již uvádějí do záhuby.** (La Croix 17. července 1891). Ať se stane cokoliv s naším státem, židé nikdy ke škodě nepřijdou. Naopak **politický úpadek národů jest pro ně zdrojem blahobytu.** To nejsou fráze: na př. nejpopulárnějším z lichvářů těch, Rotschild. Roku 1815 byl »Němcem«. Své první miliony vydělal po porážce Francouzů u Waterloo. Roku 1871 neštěstí Francie vyneslo mu více než 400 milionů. . . Ze všeho, co uvedeno, je zřejmo, že Francie blíží se k úplnému rozkladu, že i politické její existenci hrozí nebezpečí. Národ, v němž cit náboženský, vlastenecký a mravní je rozmetán, bude jednou bezmocným, aby uhájil svou politickou **samostatnost.** Příznaky takové slabosti objevují se už teď: ztráta Elsaska-Lotrinska po válce r. 1870—71. Francie ztrácí jednu kolonii po druhé a ztrácí tím i svůj bývalý světový význam (str. 49.).« Tak G. Boutmy. O pravdivosti a hloubce slov jeho ani pochybovati nemůžeme a **dnešní doba** ukázala ve Francii pravdivost výše uvedených tvrzení zcela jasně.

Veškeré vlastenecké působení židovstva vyvrcholilo v rozdělení církve od státu. Slovutný spisovatel Štěpán Radič v Osvětě (Vlčkově) r. 1907 str. 196. nazývá rozlukový zákon barbarským. Konfiskace jmění církevního posloužila jen

a jen těm, kdo vždy z podobných věcí těžili; jen židovské chytrosti dostalo se »zabráním« statků mrtvé ruky tučného sousta.

»Odhalení milionových podvodů vykonavatele konfiskací církevního jmění stává se katastrofou pro republiknáskou stranu. Denně přinášejí časopisy nová odhalení, defraudovaná suma stále vzrůstá, sensační zatčení střídá se s novým odvážlivým švindlem. Oposiční časopisy ostře útočí na vládu, neboť s aférou Duezovou provalilo se celé bahno republikánské korupce. Veliká řada podvodů vojenských dodavatelů a námořních arsenálů, kde kapitalisté okrádali národ o miliony, svědčí o korupci vlády ve Francii. Kapitalistická morálka, která nad podvodnými bursovními spekulacemi přimhuřuje obě oči, nemůže za nečestné považovati, dá-li si dodavatel zaplatiti 1 loď i čtyřikráte! Na lavici obžalovaných nepatří jen Duez, nýbrž celý byrokratický aparát, který podvody umožnil a po celé měsíce ukrýval.

Když rozluka církve od státu stala se zákonem, svěřeny soupis a dražba církevního jmění třem osobám; těm dala se úplná důvěra a po tři léta od nich nikdo nežádal ověřených účtů. Lapený Duez doznal, že již před tím odcizil z privátních exekucí půl milionu. První pochybnosti o hodnověrnosti Duezově, který podával zprávy konfiskací s malým výtěžkem a účty příliš nedostatečnými, objevily se v senátě počátkem r. 1908! Ministr Briand prohlásil, že likvidátoři jsou důvěrníky, jichž poctivost jest povýšena nad každou kritiku! Pověsti o defraudacích však neustaly a ke konci roku 1908 viděl se nucen min. Briand vyzvati re-

visory ku prohlédnutí účtů. 27. ledna 1909 revisor Mornet zaznamenává první nesprávnosti v účtech. Byl to účet o vydáních spojených s likvidacemi od roku 1906 až 1908. Jak ty účty vypadaly, můžeme spatřiti na následujícím:

Mimořádná vydání likvidací, celkem fr. 2,345.112.71
Z tohoto v odstavci »Různé« . .fr. 2,024.773.86

Z toho relat. vyd., prokáz. účty . . fr. 320.338.85

A čím dále tím více byly účty povedenější! Roku 1909 prodal Duez kapli ve středu Paříže za 1 frank. Velikou kapli, položenou na jednom z nejživějších boulevardů, pronajal majiteli kinematografu za směšně nízký peníz — 10.000 franků. Když schodek činil již přes milion, byl Duez vyzván, aby se vyrovnal a demisionoval. Dostal lhůtu tříměsíční, nejpozději do 5. března 1910. Účty však nepodal, tím méně peníze a tak byl přinucen Briand k poslednímu kroku tím více, že se aféra dostala na veřejnost. Dal Dueza zatknout. Vyšetřováním se zjistil schodek 5 milionů, později však 10 milionů. Jedinou útěchou vlády jest, že prý se snad přece najde nějaký ten milion, který Duez as uschoval, ačkoliv on tvrdí, že vše prohrál na burse.

Ale tím není vyšetřování u konce. Církevních milionů mělo býti použito ku fondu starobního a invalidního pojišťování, zřízení škol, po tolik let zanedbaných a na podobné účele. Waldeck-Rousseau vypočítal, že církevní jmění obnáší na realitách a výzdobě kostelů přes 1 miliardu. Státu byla odvedena jen nepatrná sumá. A přece Waldeck-Rous-

seau nemluvil o miliardě ze sna? Naskytá se otázka: Kde je zbytek těch 990 milionů? A každý, kdo korupční poměry u francouzského úřednictva poslední dobou sledoval, tuší zajisté, že větší část závratné té sumy byla opět ukradena. Peníze, církvi ukradené, šly do bezedných kapes bursovních spekulantů a podvodných vysokých úředníků.« (Lidové Listy.)

Snadno poznáme pramen a příčinu boje proti náboženství ve Francii z výše uvedeného a spolu vidíme jasně doklad, že národ bez pevného základu **pravé víry** hyne, klesá, třeba by se hleděl udržovati lesklými frasemi pokroku, osvěty a svobody. —

Národ taký jest podoben člověku umírajícímu, jehož valem prchající život udržuje na chvilku injekce lékařova.

Že i jinde na seslabení a tím i ochuzení národa se »pracuje« starým, osvědčeným prostředkem, dokazuje následující:

Z Dorogomilovského okresu města Moskvy zaslán byl caru ruskému do Carského Sela (dle »Našich Zájmů« r. 1907, č. 177.) tento telegram: »Veliký Hosudare! My členové Dorogomilovského oddílu ruské monarchické skupiny na kolenou prosíme Tebe: Zastav vládnoucím svým slovem veškeré prodlužující a zveličující se kážení našich dětí, vnášené do **naší školy židy a sežidovštělými učiteli a povzbuzované Tvojím ministrem.** Nemůže ruský národ pokojně hledět na to, jak hyne budoucí pokolení se všemi nadějemi na povzbuzení moci a velikosti naší mateře Ruska a prosí, by

nikoliv morový duch židovský, nýbrž Duch Boží ozářil jeho školy.« — A jakou »národní«, »ruskou« svobodu a úctu přinášejí, svědčí »Deutsch. Volksblatt«, sdělujeť, že 31. října 1905 nesl v Oděse v Dalnickoj ulici jakýsi mladý žid černý prapor s velikými bílými písmenami: »Da zdrastvujet svoboda i carstvo judejskoje!« (ať žije svoboda a židovské království). —

Z těch několika dokladů působení judovského mezi národy jasně patrno, **jak se ničí síla národů.**

Známe i **zdroj** hesel podvratných, která i k nám do milé české, svatováclavské země se dostala. Hesla »rovnost, volnost, bratrství« za své vzala a šíří **sociální demokracie, bezbožectví** vedle sociální demokracie úsilovně tiskem i řečí propagují **liberálové všech odvětví** v Čechách. (Viz Časové Úvahy: »Češi, prohlédněte«, roč. 14. č. 9.). Téměř všecky strany politické v Čechách a na Moravě při volbách **jdou solidárně ne proti škůdcům českého života,** ale jdou ve jménu svobody v boj **proti náboženství a víře,** nazývajíce je směšně dle způsobu žida Gambetty klerikalismem.

Škoda pro národ, že pravý zloduch, který snížil Francii i Rusko ke vnitřním bojům, že týž zloduch, maje masku svobody, tiše, ale jistě připravuje lid náš o víru svatováclavskou a tak ničí základ života vůbec.

Smutno, že **i naši čeští lidé** jdou omámeni hesly lžisvobody za tímto naším českým nepřítelem a odhazují nebo tupí **svou rodnou víru svatováclavskou!** Rozluka církve a státu, volné manželství, volná, beznáboženská škola, krátce vše bez

Boha, to i u nás chtějí míti a nevidí, kam taková svoboda přivádí a přivedla národy jiné! **Kéž, dokud ještě čas, z dějin národů naučí se český člověk té pravdě, že národ bez víry jest národem bez národnosti, národem slabým, který dříve či později podlehnouti musí!**

II. Druhým nepřítelem a zhoubou naší národní jest **protestantismus,** bojující proti naší zděděné víře svatováclavské, víře katolické!

Již výše jsem ukázal, jak Němci se snažili zmocniti se naší vlasti tím, že chtěli z Čechů katolíků udělati protestanty.

Zvolení Fridricha Falcského mělo býti základem budoucího vpádu protestantů Němců sem do Čech. —

Úmysl ten, ač dobře vypočítaný,zklamal. Porážka protestantů, útěk Fridricha Falcského omezily choutky německé na český ráj; než zcela jich nezničily. Různými způsoby a v různých formách hleděli naši sůsedé připravovati si půdu v Čechách pro sebe. Pěkně píše F. A. Slavík (Šimáček 1901) ve svém díle »Pruské usilování o země české«, str. 5.: »Evangelické (t. j. německé, protestantské; pozn. spisov.) státy nerady viděly, že důstojnost císařskou stále měli panovníci **katolického** rodu Habsburského, a již v 17. století toužily, aby císař byl volen z jejich středu. Snažil se o to hlavně rod saský a pruský, a Francie, nepřejíc rodu Habsburskému, je v tom podporovala. **Prusové podporovali nespokojené evangelíky nejvíce v Čechách, ve Slezsku** a Uhersku, **pruští jednatelé podněcovali evangelický lid, nepokoje se vzmáhaly, stra-**

ny rostly, spory se ostřily, až byla půda připravena: za největších nesnází Rakouska užil všech těch okolností Bedřich II. pro své sobecké záměry.« — Hle, právě takové methody užili Němci — protestanté jako před válkou třicetiletou. A na str. 35. píše F. A. Slavík: »Proti všemu mezinárodnímu obyčeji a právu dne 16. prosince 1740 vtrhl Bedřich II. do Slezska s 27.000 muži a 86 děly. **S vojskem přišli také evangeličtí kněží, jako by se jednalo o válku náboženskou, aby spoluvěrcům posluhovali, vlastně aby je králi pruskému získali.** — Bedřich II. spoléhal se při tom (ve válce slezské 1740—1742) na protestanty slezské, věda **o velezrádné náchylnosti k Prusku, mezi nimi dlouhá léta zúmyslně šířené pod rouškou náboženskou** (týž str. 37.)«. — »Bedřich II. chtěl tehdy (r. 1742) již na Marii Teresii vymoci také kraj Hradecký a velké panství Pardubické, kde bylo **mnoho tajných evangelíků,** ale královna nechtěla nijak Čechy děliti.« (Týž str. 57.) — Dr. Fr. Kryštůfek v dílku: »Bitva na Bílé Hoře« píše (str. 106): »Pruský král Bedřich II. vydával se za skutečnou hlavu »Corpus evangelicorum« a ochránce protestantův ať žili, kde chtěli. **S pomocí protestantů** a rozkolníků podařilo se jemu a císařovně ruské Kateřině II. hanebným způsobem **zničiti polskou říši;** ale zabrati českou korunu se mu nepodařilo (ač se tolik snažil; pozn. spisov.), poněvadž se **o síle tajných protestantů v ní přepočítal. Když potom protestantské pruské pluky do Čech vtrhly, vstoupili s nimi tajní protestanté v živé styky, vítali je a obcovali s nimi horlivě.**« — **Než toto pruské úsilí o země české neustalo podnes.** Nevpadají sice s vojskem v náš český kraj, ale vpadli a vpadají sem

v zemi svatováclavskou **novým způsobem, šíří totiž heslo: »Los von Rom«, »Pryč od Říma«,** to jest: slovem, písmem i penězi chtějí odvrátiti lid český od zděděné víry svatováclavské a přivésti jej k protestanství.

Dobře vědí, že **protestantství jest i němectvím,** nebo aspoň přízní k Němcům, jak výše dokázáno, vždyť protestanté nejen v Čechách, ale i ve Slezsku a Polsku lnuli a přáli ne Slovanům, nýbrž Němcům! Universitní professor dr. Josef Pekař při přednášce o Husově slavnosti 5. července 1902 řekl ve velkém sále radnice Staroměstské v Praze: »Dnes všeněmecké »Los von Rom« je netoliko: »Pryč od Rakouska«, ale i »Hrr na Čechy«. Opakuji. Jaká tragika! Na místech, kde za nářku obyvatelstva před 280 lety zavírány byly královskými komisaři protestantské kostely, **rostou dnes nové;** nedávno vysvěcen slavnostně nový kostel v Hrobech, v týchž Hrobech, kde zavření protestantské modlitebny dalo r. 1618 podnět k českému povstání. A dnes je každý takový kostel, každá obec jeho zároveň hrozbou nám, neboť jen z boje proti nám ve dnech pádu Badenova zrodilo se toto hnutí, **politické cíle pokrytecky maskujíc náboženskou potřebou, politické cíle, jejichž přiznanou částí je germanisace českých zemí a nepřiznanou — ba vlastně také přiznanou — připojení k říši německé.**« — (Mistr Jan Hus, napsal dr. Pekař, vydal Bursík a Kohout, 1902, Praha.) — Pruský protestantský spolek »Gustav Adolf« statisíce marek do Čech zasílá, pastory vysílá a zdejší české (!!) pastory podporuje, aby šířili »čisté evangelium protestantské.« A daří se jim dob-

ře, ba tak daleko dospěli, že naši (!) lidé je fedrují slovem i skutkem a hlavně tiskem. Dosud se u nás pracuje pro »krále pruského«.

Nechci a nebudu vlastního úsudku vydávati, vypisuji z dílka: »Moderní stoupenci Husovi«, napsal Karel J. Rohan a vydal r. 1904 Pelcl v Praze. Týž píše na straně 212.: »Již za letošní zimy (1903) vědělo se v kruzích dobře zpravených, že se dějí mezi Evangelickým bundem (německým!) a některými evangelickými duchovníky českého jazyka **i realistickými** vůdci pokusy o sblížení za účelem propagandy hnutí »Pryč od Říma« také v národě českém. Jenom náhodou se stalo, že nedošlo ke dvěma přednáškám professora **Masaryka,** nabídnutým od něho Evangelickému bundu v Berlíně, kdež se o tuto přednášku velice živě zasazoval pastor Schindowski ve spolku Giordana Bruna. **Zmar přednášek těchto nepřekážel však, aby styky mezi berlínským Evangelickým bundem a realisty byly navázány . . .** Vzájemné sbratření propuklo však po přednášce faráře Duška z Kolína (pastora) ve valné schůzi Gustav-Adolf-Vereinu dne 22. srpna m. r. konané a jednající o »protestantismu mezi Čechy.« Tu počínají útky vzájemného dorozumívání, které vedly až ku pozvání **německých evangelických** spolků v Halle nad Sálou a ústředního německého evangelického Bundu v Berlíně k Husově (!) slavnosti do Prahy . . . Za Husových dnů v Praze konala se mezi zástupci **pruských a říšsko-německých spolků** evangelických a **jich pomahači z** realisticko-evangelického **tábora českého** konference a sice v úterý dne 8. t. m. Konference tato konala se **v německém kasině v**

Praze a této konference **v německém kasině zúčastnil** se také **redaktor** realistického časopisu **dr. Jan Herben.** Byl viděn a poznán, když společně s říško-německými pány do německého domu na Příkopě dne 8. července o polednách vstupoval. — V posledních týdnech konaly se mezi českými a německými duchovníky (pastory) **časté** schůzky a v nejbližších dnech bude se konati na podnět několika evang. duchovních důvěrná česko-německá schůze v Litoměřicích, v níž pokračováno bude o předmětech v kasině načatých. — Že útraty těchto piklů zaplatiti má národ český, to je jisto!! — Tolik z polemiky »Nár. Listů« s časopisem realistů »Časem«. **Patrno, kdo podporuje u nás hnutí »Los von Rom« ke škodě našeho vlastního národa.**

Výstižně, třeba smutně, náš život charakterisuje Tomáš Dofek, spolupracovník »Selských Listů«, uváděje rozmluvu s ruským politikem, který mu řekl: »Co naši parlamentární zástupci a vůdci stran za český program prohlašují, jest politicky nezralým, kusým, nedůsledným. Jste prosáknuti **nevěreckou** filosofií **německých filosofů,** nemáte již vlastně žádného náboženství vůbec. Nemluvím to o lidu, leč o vůdčích kruzích. V boji proti svému vlastnímu katolickému vyznání spojujete se podivuhodně se židovskou žurnalistikou vídeňskou. Vašemu cyrillo-methodějskému nadšení nikdo nevěří, ježto vystupujete proti svému duchovenstvu. **Sami pomáháte pruským náhončím bořiti mohutnou hrázi** mezi Rakouskem a Pruskem: **katolické náboženství!** Nejsem katolíkem, nýbrž pravoslavným Rusem, leč **se stanoviska českého musím** prohlásiti takové jednání za samovražedné a

nejvýš pošetilé. Náboženství patří k národnosti, kdo v lidu podrývá první, otřásá i druhým!« — Zlatá slova!

A kdo nejvíce zasazoval se o německého professora Wahrmunda, aby přišel na německou universitu v Praze? Wahrmund, všeněmecký liberál a neznaboh, našel podpory českého tisku a masarykovský »Čas« lámal pro něho své oštěpy, ba způsobil i mezi studenty náladu příznivou. I z toho patrno, odkud vál vítr a co chtěli pořídit »naši« vlastenci s professorem církevního práva, který vedle svých snah všeněmeckých byl atheistou, neznabohem!

Vzpomínám tu slov dra Fr. L. Riegra: »Strana lidová (Masarykova) svou nenávistí ke katolicismu **vnáší do národa rozklad,** což je vlastností židovskou. Dějiny nám dotvrzuji, že židovstvo **nikdy nepůsobilo zcelivě,** nýbrž vždy rozkladně. Proto také si nepřeju nikdy, aby živel židovský splýval s naším národním celkem. V nejhorších dobách pomohli jsme si bez nich, pomůžeme si i na dále. Co pak se týče professora Masaryka, pozoruji, že je přímo osobním nepřítelem Boha a **katolického** kněžstva. O těchto dvou předmětech nedovede mluviti objektivně. A jeho snahy jdou, pokud jsem informován, k odtržení národů od církve.«

Pěknou charakteristiku podobného jednání a odsouzení štvaní dal sám náš protestant Palacký, praví: »Nemohu nekárati a nelitovati bezměrného nepřátelství našich liberálů proti všemu, co se nazývá církví a s ní jest ve spojení, jakož i proti

kněžstvu ještě mnohem více, nežli nevčasných nároků římské kurie. Slyším-li a uvažuji denní deklamace liberálního **tisku a parlamentního řečniště** proti kněžstvu, jakož i proti všem těm, kterým pečovati jest o nauku Kristovu, připadá mi bezděčně myšlenka, jako by toto bylo hlavní zlo naší doby, a jako by nebylo škodnějšího povolání, nežli učitele náboženství vůbec, a evangelium Kristovo jako by bylo jedem, který se zvláště pečlivě musí vzdalovati ze škol, aby jím nebyli nakaženi mladiství duchové . . . Je-li vláda kněžská na celém světě o sobě sama zlo — čehož nikterak nepopírám — bojím se přece, že to, co u nás nyní nejhorliveji se dere na její místo, hrozí se státi zlem ještě o mnoho horším: míním úplnou nenábožnost, která prudkým postupem se šíří, a nyní sice ještě se kryje pohodlným štítem bezkonfessionalnosti, ale za nedlouho prozradí se jako naprostá nevěra, atheismus, pantheismus, nebo surový materialismus, a povýší radikálné sobectví Maxe Stirnera **z r. 1845, jenž, jak známo, »věc svou založil na ničem«**, za nynější a vůbec platné pravidlo životní. **Každý rozumný člověk** však musí uznati, že kde není Boha a kde také není mravnosti, ani ctnosti, ani hříchu, ani práva ani bezpráví, ani cti ani hanby, tam člověk **pozbýti musí** nejvyšší své přednosti, totiž svého povolání mravního a poklesnouti na pouhé zvíře. **A tomuto strašnému nihilismu slouží liberalism našich dnů vědomě i nevědomě. Může-liž však stát i tentokráte ještě** trvati a prospívati, kdy lidské společnosti odňat jest všeliký základ mravní? Kdy sobecké chtíče a choutky na dále budou hlavně ustanovovati meze toho, co je dovoleno? A není-liž duchovenstvo každého vy-

znání křesťanského, nedím jediný, ale přece hlavní a nejúčinnější strážce a zachovatel mravního povolání člověka? Není-li tudíž tam, kde své povolání koná, pravou podporou státu a dobrodějem člověčenstva? — Laciný vtip, který by to chtěl upírati z té příčiny, že jsou také nemravní kněží — ten, neuznávám za hodna povšimnutí.« Tak mluví **protestant** Palacký. (Viz »Palackého čítanka«, sestavil Zdeněk Kobza str. 121 atd.)

Nemohu spolu mlčením přejíti snad již jinak známý, ale nejvýše důležitý a zajímavý výrok Frt. Palackého učiněný po vydání brožury: »Processí zpátečnictva v Praze na den sv. Václava 1873.« Ve spisku tom byl Palacký napaden některými českými svobodomyslníky proto, že se súčastnil průvodu na pamět založení biskupství pražského. Těmto svobodomyslníkům a protestantům praví: »Pozoruji ne bez bolesti, že otázkám náboženským a církevním, jichž sporné přetřásání působívalo ve vlasti naší od jakživa tolik neřesti a žalostí, a ježto za naší doby zdály se už nadobro uklizeny býti, od nějakého času dává se opět podnět čím dál tím mocnější — ač již se strany jiné, nežli dříve. Od té doby, co židé v každém ohledu emancipovaní opanovali veřejné mínění v Němcích a zvláště ve Vídni, rodí se a roste také u nás reakce proti názorům a ideám křesťanským, ježto zdědilo naše pokolení od věků minulých. Chceť mezi vzdělanci našimi uvésti se do mody onen duch liberalismu netoliko politického a sociálního ale i filosofického, jehožto nauka vrcholí ve »Der Einzige und sein Eigenthum« Maxe Stirnera 1845 v Lipsku vydané. Tam se učí, že všecky naše

myšlenky o Bohu, o ctnosti a právu jsou jen pouhá pověra; že člověk jsa zvířetem jako každé jiné zvíře nemá do sebe ani mravního povolání, ani jakých povinností; jeho nejvyšším úkolem jest prý naprosté sobectví; čehokoliv tedy kdo se zmocní, to že jest jeho; a protož »kdo s koho, ten toho!« — o příbuzných zásadách zlopověstné »internacionály« nepotřebí tuším vedle toho se šířiti. — Nevím já sice, jak daleko pokročili na dráze nauky takové noví naši liberální mudrci, jichžto všech ani spisové, ani jména mi dosti známa nejsou; nemámť zajisté ani chvíle a chuti dosti, ani potřebné síly očí, abych obíral se čtením všech plodův jejich; ale vím dostatečně, a bohdá lépe než oni, kam vede nauka ta konečně, třebas snad i mimo jejich vůli.« (Viz »Palackého čítanka« Kobza str. 108—109.).

Protože »**osvětová**« práce osvícenců jest všude stejná a téhož programu i cíle, uvedu program, jenž se dostal veřejnosti za řeči posl. slovinského dra Tavčara v říšské radě, kde mluvil proti církvi, klášterům atd. (Program ten uveřejnily »Katol. Listy« 5. prosince 1901, roč. V., číslo 333.) Zní:

»1. Tavčarovy řeči se musí co nejvíce rozšiřovati.

2. O kněžích se musí psáti a šířiti osobní svinstva.

3. Na všeliký způsob se musí napadati katolická církev a její služebníci.

4. Všude se musí rozšiřovati »Slov. Narod.« a jiné liberální listy.

5. Každý případ, staň se kdekoli, který je kněžstvu k hanbě, se musí generalisovati a zaň odpovědno učiniti celé kněžstvo.

6. Vina všeho sociálního zla se připisuj katolickému kněžstvu.

7. Stoupence katolické národní strany třeba plašiti s terrorismem.

8. Způsob psaní o odpůrcích buď ostrý, řízný, ironický a ať je činí směšnými.

9. Ať se rozšiřují nauky, které budí lidskou náruživost proti klerikálům a protikatolickým stranníkům získávají nové.

10. Útočiti třeba na všechna díla, na která má kněz vliv.

11. Vše, co činí odpůrce dobrého, se musí umlčeti, zmenšiti, zostuditi.

12. Chyby jiných i cizích kněží se musí připisovati domácím.

13. Mládež se vychovávej tak, by se jí zdál ten boj potřebným, aby se ze začátku utlačila výmluva: K čemu domácí rozpor?

14. Katolíkům se musí upírati každá zásluha o člověčenství a též možnost, že by příště mohli něco záslužného vykonati.

15. Nesmí se nechati, by nějaký klerikál hospodářsky prospíval. Vše, co jim množí jmění a sílí produkční moc, se musí zničiti.

16. Líčiti se musí jako lidé, kterých se třeba báti a vyhýbati, by neškodili.

17. Národní práce musí do pozadí a všechna síla spojiti v boji proti kněžstvu.

18. Spojiti se třeba se stoupenci jiných národností, jež jsou téhož přesvědčení.

19. Spolupůsobiti třeba při všem, co škodí církvi a kněžstvu.

20. Chyby stoupenců se musí vždy přikrývati, je-li možno, musí se připisovati odpůrci, jinak zcela umlčeti.

21. Zásluhy vlastní strany se musí při každé příležitosti pozdvihovati a lidu ukazovati v nejživějších barvách.

22. Zvláště dlužno dávati důraz, že jsou v našich řadách samí čistí karakterové, mezitím co jsou odpůrci bezkarakterní a špinaví.

23. Lidu se musí namluviti, že bráníme pravou víru proti kněžím; to je zvláště potřebno, když mluvíme s věřícím lidem.

24. Nikdy nesmíme se lidu přiznati, že je náš poslední cíl podkopati katol. náboženství, protože by nám to vzalo důvěru voličů.«

Srovnej, laskavý čtenáři, poměry u nás, viz, že i u nás děje se podobně jak v tisku, tak i na tribunách řečnických!

Podobný boj má vyvrcholiti pod štítem oslavy Husovy r. 1915 v Čechách. Již nyní liberálové všech odstínů a hlavně »Volná Myšlenka« připravuje půdu své »vlastenecké činnosti«, jež má spočívati v hromadném odpadu od církve katolické. Ubohý M. Jan Hus má i v tomto roce jako sloužil i dříve všem neznabohům a nevěrcům za volavku pro jejich cíle protináboženské a tím i protinárodní.

Jasně dokázáno výše i dějinami i výroky rozvážných a národně zasloužilých mužů, že člověk bez víry jest špatným vlastencem, a že národ český stál a kvetl ve stínu a ochraně zděděného náboženství svatováclavského!

O této »Volnou Myšlenkou« a ostatními osvětáři zamýšlené akci v r. 1915 platí plně slova, která napsal časopis »Týden« r. 1907, 27. září č. 39. pod názvem: »Ještě ke sjezdu »Volné Myšlenky«, píše: »(Jak český vlastenecký národní tisk opustil stanovisko vlastenectví a národnosti.) Pražským sjezdem Volné Myšlenky ukázalo se opět nepokrytě, že naše svobodomyslné strany kladou zájmy tak zvaného liberalismu dokonce nad zájmy národní! Jak mladočeské, tak národně-sociálně listy — tedy orgány stran národních — nadšeně vítaly tento sjezd a těšily se z jeho projevů. A přece po Čechách zavanul od tohoto sjezdu v otázce vlastenectví — jak se ostatně dalo očekávati — ledový chlad. Tento chlad, kdyby vnikl do srdcí našeho lidu, znamenal by chlad hrobu pro naši národnost, neboť národní a politické postavení naše jest docela jiné, nežli na př. u Francouzů neb Němců. Ač — bohudíky — při zdravém smyslu našeho lidu není toto nebezpečí ještě zde, oslabuje přece propaganda názorů volných myslitelů české národní sebevědomí. Žijeme bez toho v době, kdy právem na úpadek vlasteneckého nadšení — zvláště u mladé generace (libující si v sportovním internacionalismu) — naříkáme. A proto bylo by vlasteneckým jednáním, kdyby se byl —. aspoň se strany mladočeské — ozval varovný hlas před doktrinami volných myslitelů. Jsme uprostřed boje

o naši národní a hospodářskou existenci a boj ten neustává. . . . Všimněme si poměrů u nás. V Čechách se již po řadu let systematicky veřejně tupí náboženství a církev. Vážnost duchovenstva se všemožným způsobem podkopává; každý prostředek jest k tomu účelu dobrým. Výkladní skříně c. k. trafik vystavují illustrované listy, neslýchaným způsobem kněžský stav tupící a různé publikace, nejhanebnější smyšlenky proti němu rozšiřující. Tedy v literatuře, žurnalistice, na schůzích, ba i na ulici jest katolický kněz beztrestně hanoben. Kdo chce, nedává se církevně ani oddati ani pohřbíti, a vystupuje, když se mu líbí, se svou rodinou z církve. Sociálně demokratické listy uveřejňují častěji k tomu pokyny. Podobně jest tomu i v německé části Čech — svědectvím: hnutí »Los von Rom«, k němuž vláda nečinně přihlíží.

Čím jest tedy za těchto poměrů oprávněno toto zuřivé vystupování proti katolictví? Jaká zaslepenost — zvláště u nás v Čechách — prohlašovati tento boj za hlavní úkol náš! Není tímto úkolem v první řadě uhájení naší národnosti v boji proti našemu jazykovému odpůrci? Není naším úkolem dále vyprostiti se z hospodářské odvislosti, v níž sténá — k hanbě (musíme již doznati) našeho národa — velká část našich lidí? Nedobýváme práv svých s velkou tíží na vládě vůči nám zaujaté? Nečíhá na nás dosti nepřátel lidu našemu cizích jazykem a vírou? Vždyť provedení těchto úkolů vyžaduje celého napjetí všech našich sil. Což není ten katolický kněz — po většině syn českého člověka z naší krve? Není snad naším spolutrpitelem a spolubojovníkem? Z řad jejich vyšli v do-

bách nejtěžších naši buditelé a z řad jejich vychází stále hojně národních pracovníků a podporovatelů vlasteneckých snah.

Místo seskupení našich sil troubí se na poplach proti víře, která jest ve skutečnosti naším mocným spojencem při úsilí zachrániti lid náš před odnárodněním! To, co se u nás nyní děje, jest zúmyslným odváděním našeho lidu od vážných úkolů — ku prospěchu někoho jiného. A kdo jsou tito nezvaní apoštolové Volné Myšlenky? Divná směsice lidí! Dr. Soukup, anarchista Vohryzek, prof. dr. Krejčí, dr. Iška, Ida Zetmannová, predikant Tschirn, atheisté a přívrženci různých vyznání, národovci a hervéisté! Co tu různých sobě odporujících zásad! Všecky tyto různorodé živly slučuje jen jediná věc: nenávist proti katolicismu. Jak mocnou musí býti tato církev katolická, proti níž jest namířeno všecko toto úsilí!

Rozhodně musíme však proti tomu protestovati, aby o vlastenectví, kteréž jest nám svatým odkazem minulosti a našich slavných předků, rozhodovala komise, v níž zasedá vůdce — anarchistů! Od takové komise má záležeti, máme-li vůbec nadále chovati nějakou lásku k vlasti nebo ne. Anarchista rozhoduje spolu o tom, má-li míti pro nás cenu nějakou naše národnost, pro niž bylo od předků našich — pokud dějiny naše sahají — tolik obětí přineseno, tolik bojů podstoupeno. Takovému rokování asistují stoupenci našich velkých národních stran a ideí! Takový sjezd brala vážně naše česká národní žurnalistika!

A o tomto kongresu, který zanechal u nás jen ještě větší chaos pojmů, prohlásil v závěreční řeči

p. Karel Pelant, že jest počátkem nové epochy v Evropě.

Bylo by snad záhodno svolati v Čechách konečně také — kongres zdravého rozumu!«

Tito výše uvedení »Volní« chtějí r. 1915 obroditi a povznésti národ český odtrhnutím od víry katolické a vzbuzením náboženských třenic a sporů. Komu ženou zase vodu na mlýn? Těm dvěma výše uvedeným nepřátelům země české: židům a Němcům (protestantům).

Dějiny tak učí! A naši lidé? Čtěte a vizte, jak se **národně** u nás pracuje. — (»N. Věk«, 2. dubna 1909, č. 27.) Píše: »Volná Myšlenka, číslo říjnové r. 1907 na str. 83. tvrdí: »Ani slovo bůh, ani náboženství myšlenkou nesmí míti místa ve škole.« — V témž čís. str. 84. prof. Drtina píše: »Škola jako zařízení světské musí býti zbaveno vší povahy konfessijní« — tedy úplně beznáboženská — a na str. 85. žádá Myslík: »Žádáme tedy nejen odstranění náboženství ze školy, ale i vyvarování se ve škole všeho, což souvisí s náboženským názorem na svět i mimo nynější hodiny vyučování náboženství.«

»Rovnost« ze dne 27. dubna 1906 píše: »Musíme bojovati energicky za volnou školu, zbavenou vší náboženské výchovy«. A v témže listě ze dne 26. června 1906 čteme: »Černá flanda i se svým náboženstvím musí ze školy ven«. Soc. dem. Tuppy veřejně prohlásil: »Hlavním úkolem spolku »V. Š.« jest zameziti kněžourům přístup do škol a náboženské vyučování nadobro ze škol vyhostit.«

A takovéto zásady nacházejí ohlasu i u strany agrární, o čemž svědčí samy »Selské Listy« v č. 127., 28. září 1905 sdělujíce, že sjezdu, kde takové nauky hlásány a usnášeny, okázale súčastnili se agr. posl. Sáblík, Udržal, Zázvorka a Rataj. A agr. posl. Staněk veřejně prohlásil vůči posl. dru. Horskému, jak tento ve »Štítu« čís. 16. 1908 sděluje, že agrárníci jsou pro vyloučení náboženství z odborných škol.

Postupme dále! Čemu mají rodiče dítky učiti. Komenský odpovídá v »Informatoriu školy mateřské«, kap. II.: »Summa tedy toho, k čemu nevyhnutelně mládež vedena býti má, jest troje, toto: víra a pobožnost, mravové a ctnosti, jazyků a všelijakých lidských umění povědomost, a to pořádkem tím, jakž tu připomenuto, ne naopak: napřed jmenovitě pobožnost, potom mravy, naposled umění literní«. Jinou odpověď viz svrchu: Vel. Did. kap. XXIV. odst. 10—11.

A co odpovídá »Volná Škola«? V letošním ročníku věrné kolegyně »Volné Školy« ve »Volné Myšlence« na str. 96. čteme: »Učitelům na uváženou! Netrpte, aby vaše dítky doma se modlily, netrpte ve svých domácnostech náboženských tretek, odlučte svou domácnost úplně od náboženství, ať do ní nepřijde ani toho nejmenšího, co s náboženstvím třeba sebe méně souvisí. Začněte každý od osoby k osobě.«

Takovým způsobem dovoluje si »Volná Škola« sáhati na právo rodičů na vychování dítek. Není divu! Komenský přisuzuje rodičům první právo na výchovu dítek a ve »Volné Škole«, roč. 1908., IV.,

1. str. 3 a 4 čteme: »Také shora zmíněné »právo rodičů« nehodlám respektovat. Je absurdní (nesmyslné) a barbarské.«

»Poněvadž však«, píše dále Komenský ve V. D. kap. VIII., »ježto již rozmnožili se tak lidé, jako práce lidské, málo je těch, kdo by buď uměli nebo mohli nebo měli při svém zaměstnání dosti času ke vzdělání svých: blahodárnou radou již dávno jest zavedeno, že osobám k tomu vybraným, vynikajícím znalostí věcí a přísností mravů, svěřovány bývají pospolu k vychování dítky mnohých rodičů.«

A jací mají býti učitelé? Ve Vorovkově »Stylistice« jest následující citát z Komenského spisu: »Zákony školy dobře spořádané: Učitelé buďtež muži učení, počestní, činní a bedliví ctností, k nímž jiné vésti mají, živí příkladové, nikoliv pod barvou než opravdově. Barva brzo se setře. Především sebe, své práce i zdar žáků Bohu v nejhlubší pokoře poroučejte. Nejbližší potom péče (učitelů) bude, aby příkladem dobrým ke všemu dobrému mocně táhli, protože není nic přirozenějšího, než aby se spravovali příkladem učitelovým . . . Naši (učitelé) tedy střezte se podobnými býti oněm při cestách sloupům, kteří, kudy se jíti má, ukazují ramenem rozraženým, sami pak nejdou. Všemu všichni učitelé žáky své živobytím nebes důstojným, andělskému podobným učiti nikdy nepomíjejte, příkladem pak nějakého světáctví některého z maličkých svých pohoršiti (nad těmi, kteří tak činí, vyřknul Kristus běda) střezte se. Když konají se k Bohu modlitby veřejné neb soukromé, učitelové hleďte, aby se konaly ne jinak,

než s náboženským vzezřením a s myslí povznesenou k Bohu; každou neděli veřejné pobožnosti všichni obcujte, každý se svým stádem na svém místě.«

Štěstí, že Komenský již nežije! Byl by jistě vykřičen za nejčernějšího klerikála. Myslím, že nemusím ani uvádět obrázky našich »volných učitelů« a srovnávat je s učiteli Komenského. Laskavý čtenář zná sám asi několik exemplářů.

Ještě něco. Komenský píše: »Ať se však (dítky) učí od počátku života obírati se co nejvíce tím, co vede bezprostředně k Bohu, totiž četbou svatých Písem, konáním bohoslužebných úkonů a vnějšími skutky dobrými.« »Proto Písmo svaté budiž všem školám křesťanským začátkem i koncem všeho . . . . Neboť jako celá řeč se skládá ze zvukův a písmen, tak celá stavba náboženství a zbožností povstává ze začátků svatých písem.« »Také všemu tomu, čemu se učí křesťanská mládež po svatém písmě (vědám, uměním, řečem atd.), budiž vyučováno v závislosti na písmech, totiž, aby mohli všude znamenati a jasně viděti, že všecko, čeho cílem není Bůh a budoucí život, je čirou marností.« (Vel. did., kap. XXIV., odst. 19., 20., 24.).

A Češi, národ svatováclavský již podléhá, již klesá, zapomíná na své světce, na jejich lásku k české zemi zbudované na základě sv. víry katolické.

O pravém vlastenectví platí, co v únorovém čísle »Stimmen aus Maria-Laach« píše Jesuita M.

Meschler o Panně Orleánské a ukazuje zároveň, jak **zbožnost s horoucí láskou k vlasti jsou spojeny a láska k vlasti že k ctnostem křesťanským náleží.** Praví tam mimo jiné: »Vlastenectví, láska k vlasti, národnost, toť hesla, jimiž dnešní doba štědře kol sebe hází, jimiž sebe i jiné často klame a zdobí vášně, jež nelze schvalovati. Svět domnívá se samojediný míti lásku k vlasti a obviňuje svaté z netečnosti k rodině a vlasti. Tomu není tak. Křesťan a světec velmi dobře zná přikázání milovati bližního jako sebe sama pro Boha. Láska k vlasti není mu pouze krásným citem a přirozeným pudem, nýbrž **příkazem Božím a vznešenou ctností,** jejíž konání sám mezi dary Ducha sv. počítá, t. zv. nábožností, která vlastně není ničím jiným, než láska k Bohu a bližnímu; ano jemu jest známo, **že po Bohu nic tak milovat nesmí jakou svou rodinu a svou vlast.** To však neopravňuje jej, aby byl nelaskavým a nespravedlivým vůči jiným národnostem. Mimo svůj národ zahrnuti jsme do velké rodiny a státu Božího, k němuž všichni lidé náležejí a my je musíme spravedlivou měrou milovati přes vší nepříjemnost a nepříznivost vůči nám. S národy má se to jako s jednotlivci, mají své ctnosti a nectnosti. Prvé činí je lásky naší hodnými, druhé nesmějí je lásce naší odciziti. Svatí, praví křesťané, milují své rodiny a svou vlast, jenže nejsou rodinní a národní ztřeštěnci.

Vše musí dnes býti národním. Je v tom něco oprávněného. Zvláštnost národa ve výchově, mravu a smýšlení musí býti poznána a zachována. **Nesmíme se zahazovati cizáctví.** Opovrhovati ale vším ostatním, pouze svému platnost zjednávati,

a pro vše vlastní bezpodmínečně uznání žádati, to sahá příliš daleko, za hranice spravedlnosti. Jindy se říkalo, že Němec nemá sebevědomí; nyní se praví, že ho má přespříliš. Správné leží uprostřed. Abychom uznávali, co nám Bůh svěřil, a z toho se těšili, je dovoleno a spravedlivo. Všecky ostatní národy ale podceňovati, toť národní pýcha. Jí se vlasti pranic neposlouží. Činíme se jen nenáviděnými a směšnými a hřešíme tím, co jiným předhazujeme. Velký národ nemá se udusiti v samolibosti a sebezbožňování, jinak by byl příliš maličkým. Co máme společného se všemi národy a všemi lidmi, jest mnohem větší, než co děkujeme vlastní svéráznosti. — — — Katolické náboženství zajisté tedy má porozumění pro vznešenou ctnost lásky k vlasti jako pro všecky jiné ctnosti. Jako tyto, tak i nadpřirozenou lásku k vlasti ctí a vstaví jí korunu blahoslavením Jeany d' Arc. — — — Buďme katolíky a budeme národními a vlasteneckými v nejlepším slova smyslu; ano, čím katoličtějšími, tím národnějšími a vlasti své s vřelejší láskou oddanými. Křesťan a katolík má dvě pohnutky k milování vlasti: **předně přirozenou povinnost a krásu lásky k vlasti, za druhé Boha,** který lásku k vlasti přikázal, poněvadž i on naši vlast miluje a jehož, vlast milujíce, jsme poslušni. Jest tudíž křesťanská láska vlastenecká mocnější a pevnější, silnější v sobě, nekonečně pak větší a bohatší ve své odměně. Přirozená láska k vlasti připravuje nám čestné místo a vděčnou památku v pozemské vlasti, nadpřirozená ale v krásném nebi a dle okolností, jak se u Panny Orleanské vyskytují, i čest křesťanských oltářů . . . Pro Deo et patria (Pro Boha a vlast) — toť stará, křesťanská,

staletími a vítězstvími osvědčená výzva k boji a heslo válečné. Bůh jest nejen pomocníkem, nýbrž i předmětem, původem i cílem křesťanské lásky k vlasti.«

Krásná a časová to zajisté slova. U nás je Jesuita Balbín napsal již skoro před třemi stoletími! Napsal a životem dosvědčil.

A k čemu jinému vybízel své Čechy Mistr Jan Hus, když 10. června napsal jim z Kostnice následovně:

»Věrní a Bohu milí pánové, páni bohatí a chudí!

Prosím Vás a napomínám, abyste Pána Boha poslouchali, jeho slovo poslouchali a rádi slyšeli a plnili!

Prosím, abyste kněží dobrých obyčejů milovali a velebili a je ctili zvláště, jenž pracují v slovu Božím.

Prosím, abyste se varovali lstivých lidí a zvláště kněží nehodných, o nichž dí Spasitel, že jsou v rouše ovčím a uvnitř vlci hltaví.

Prosím pánův, aby své chudině milostivě činili a spravedlivě ji spravovali.

Prosím měšťanův, aby své obchody poctivě vedli.

Prosím řemeslníkův, aby věrně své dílo vedli a jeho požívali.

Prosím sluh, aby svým pánům a paním věrně sloužili.

Prosím **mistrův,** aby jsouce dobře živi, své žáky věrně učili: **Nejprve, aby Boha milovali, pro jeho chválu se učili a pro prospěch obce a pro své spasení;** ale ne pro lakomství ani pro světské zvelebení.

Prosím **studentův i žákův** jiných, aby mistrů svých v dobrém poslouchali a následovali a aby se **pilně pro Boží chválu a pro spasení své i jiných lidí učili . . .«**

Láska k Bohu, pevná víra a plnění povinností, toť odkaz Mistra Jana, kterého naši »Volní Myšlenkáři« chtějí oslaviti **odpadem** od této víry! Jednají tito »Volní« a liberálové všech směrů ať již národní či mezinárodní dle závěti a vůle Husovy, když mistry t. j. učitele svedli a lákají do »Volné školy«? Následují Mistra Jana, když studenty i žáky kazí svými spisy podrývajíce a berouce jim víru a tím též pravý, vlastenecký vznět??

Opět jest to — a řeknu to zřejmě — opět jest to tah proti nám Čechům! Ať již zákulisí těchto směrů podvratných jest jakékoliv, jest přece jen jasno, že **jsou to chytří nepřátelé našeho svatováclavského, českého národu!** Jest to chytře strojený pokus a snaha, národ český již z kořene zbavovati dávné a jediné jednotné síly: víry, zde šířené a pěstěné již světcem-rekem sv. Václavem! A tyto snahy podvratné rostou.

I zde chce jíti a jde „náš pokrok“ vyšlapanou cestou dle Francie, zřejmě volá: „Voláme tedy na všechny lidi dobré vůle, bez rozdílu stran a stavů, na všechny, kdož pochopili, že odstranění klerikalismu (rozuměj církve!) jest pochodem k vítězství

všech dobrých myšlenek: Utvořme tento svaz, sražme se dohromady!« (Volná Myšlenka, r. 1907, str. 24.)

Rok 1915. má v Čechách býti prvým pokusem rozbíti český svatováclavský lid, rozděliti národ.

Jak ve Francii takový »**osvětový**« čin volných myslitelů a s nimi spojených židovských štváčů a liberálů byl šťastný pro Francii, jest známo! To čeká i nás, a to v míře větší, jelikož jsme proti Francii národem početně slabším a národohospodářsky chudším. Tam hyne vlastenectví a ideal zvolna, u nás bylo by hůře.

Němec (protestant), žid a nevěrec: ti číhají na své kořisti, vyhlédli si rok 1915.

A jak se vzpružíme? **Jen prací!!** Vysvětlujme, ukazujme na tento jed uměle již ve zdravou krev našeho českého národa vpuštěný, organisujme, časopisy své obranné rozšiřujme a všestranně se vzdělávejme, braňme důsledně a čestně nejdražší své statky: víru a z ní plynoucí a v ní spočívající národnost! **Vzdělávejme a uplatňujme se i politicky!**

Čechové se mnoho mění a změnili. Své štěstí národní a tím všeobecné hledali a hledají vedení lidmi spekulanty, nevěreckými kšeftaři na scestí a uchylují se od jediné cesty pravé, od své víry svatováclavské. Volají sice ke sv. Václavu, aby zahynouti nedal jim ani budoucím, ale zároveň téměř současně dopouštějí podvratným živlům vnikati do života českého spisy, novinami, řečmi, dovolují to i v parlamentech, a jako slepotou raněni, nechají rozežírati si tento **cizácký jed** ve zdravém těle českém!

Ke všem Čechům dobré vůle volám slovy p. ředitele kladenského Braniše: »Národ český s vírou Kristovou (svatováclavskou) vzdělanost přijal, se vzrůstem náboženského života a nadšení rostla jeho síla, za dnů nejkrásnějšího náboženského rozvoje dosáhla vlast naše **největší slávy, moci a blahobytu.** Naopak rozkol náboženský odchoval u nás jen nesvornost a nekázeň a přivedl nás na pokraj záhuby. Pak přirozeně uznati musíme, že **dobrý vlastenec nemůže a nesmí pohrdati tím náboženstvím,** které vlasti naší prospělo. Či snad může mu náboženství býti lhostejným? Náboženství jest právě tak jako láska k vlasti ideálním statkem člověka; **kdo ničí jedno, ničí i druhé,** poněvadž bojuje proti idealismu vůbec. Zde jest voliti buď nadšení nebo všednost, ne snad v jednom, nýbrž ve všem!

A tak malý národ, jako jest náš, potřebuje k zachování existence své ideálního nadšení nezbytně. Lhostejnost, ochablost, všednost, materialismus byl by nám hrobem. Nuže, tedy prosme každodenně: »Jen sevšednět mi nedej, Bože!« Zapuďme onoho moderního duchamora, který dnes — jako prý přemožené stanovisko — bráti chce víru, jest to týž, jemuž co nevidět bude přemoženým stanoviskem i vlastenectví, a mějme vždy na paměti slova, jimiž napomíná nás veliký znatel české minulosti a básník J. E. Vocel ve svém »Labyrintu slávy« řka: »Víru, lásku k vlasti, statečnost spojte v národnost, tu svatou ctnost, velebíce Tvůrce všehomíra, Jenž tím slávu národům otevírá!«

Přátelé pravdy!

Protivníci katolické církve šíří mezi náš lid celé spousty prolhaných brožur na potupu naši. Proto upozorňujeme Vás všecky na obranné brožury katolické, které důkladnými, promyšlenými úvahami maří otravné účinky nám nepřátelského tisku. Jsou to

ČASOVÉ ÚVAHY.

Na celý rok se předplácí pouze 1 K.

Jednotlivá čísla (nejméně 32 str.) po 8 h.

Na 4 výtisky dáváme pátý zdarma.

Při hromadných objednávkách poskytujeme až 50 procent slevy.

Za nepatrný obnos tudíž může si každý koupiti hojnost vzdělávacího čtení. Nečekej nikdo, až nepřátelé protikatolickými letáky zbožnou osadu zaplaví! Jest potřebí vždy již předem katolické věřící uvědomovati, aby pro případný útok byli ozbrojeni. Pracuje-li se nepřátelským tiskem na zkáze církve tak houževnatě, jest rozhodně potřebí vytrvale státi na stráži. Laskavé čtenáře prosíme, aby si prohlédli seznam dosud vyšlých brožur, jak jest uveden na obálce tohoto čísla. Objednávky obratem vyřídí

administrace „Časových Úvah“
v Hradci Králové.

katolíky. 4. Katolíci, organisujme! 5., 6., 7. a 8. Útok prof. Masaryka na církev katolickou. 9. a 10. Katolickým jinochům — spolky katolické. 11. Řím a university. 12. Proti Volné Myšlence.

Ročník XII.

1. a 2. Proti volné škole. 3. Volby do českého sněmu. 4., 5., 6. Inkvisice církevní. 7. Vlastenectví v duchu křesťanském. 8. a 9. Z porýnských missií. Slovo k rekrutům. 10., 11., 12. Z domácnosti sociálních demokratů. Řada III.

Ročník XIII.

1. O duši lidské. 2., 3. a 4. Domácí výchova.* 5. a 6. Nemlčte! Alkohol nepřítel. 7. Machar a křesťanství. 8. až 11. Karel IV., otec vlasti. 12. Klášter v Podlažicích a město Chrast.*

Ročník XIV.

1. Starý a nový názor světový. 2. Jesuité a česká literatura. 3. Blahoslavený Jan Sarkander.* 4. a 5. Boj o Lourdy. 6. Obrana úcty Svatojanské. 7. a 8. Příčiny sociální nespokojenosti. 9. Čechové, prohlédněte! 10. a 11. »Justiční vražda« Ferrerova ve světle rozumu a pravdy. 12. Dělnické zahrady.

Ročník XV.

1. a 2. Mravní velikost Kristova — důkazem Jeho božství. 3. Pohřbívati či spalovati mrtvoly? 4. Autorita a svoboda. — Pastýřský list arcibiskupů a biskupů rakouských. — 5. a 6. Obrana školy katolické. — 7. a 8. Volná Myšlenka se stanoviska náboženského, filosofického a sociálního. — 9. Život lidský s náboženstvím a bez něho. — 10.—12. Jest náboženství věcí soukromou?

Ročník XVI.

1. a 2. Charakter. — 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10. 11., 12. Jazyková otázka v Čechách.

Ročník XVII.

1. Péče o mládež ve světle katolického životního názoru. 2. Sv. missie. 3. Papež římský. 4. Co má věděti český katolík o Mistru Janu Husovi 5. Péče o dívčí katolický svět. 6. Mravouky bez Boha. 7. Kulturní boj a český katolický lid.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
✳ věnovaný časovým otázkám. ✳

Redaktor **Karel Keppl.**

Ročník XVII. 1913. Čís. 8., 9.

Arnošt z Pardubic.

Píše Jiří Sahula.

V Hradci Králové.
1913.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

Vyšlá čísla Časových Úvah:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII.* O otázce dělnické.* O ultramontanismu. — Atheista.* — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního.* 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dítek svých?* 9. Sv. Jan Nepomycký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ke škole.* 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ke škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových.* 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové.* 8. Otázka rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Králové.*

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.* 2. Jan Hus (3 vydání o 15000 výtiscích).* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list. Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vyd. v 8000 výtiscích).* 7. Ovoce husitismu.* 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní.* 10. Raiffeisenovy záložny.* 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.* 2. O významu katolických spolků.* 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku).* 5. Husitství a protestantství.* 6. Štěstí katolíka.* 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu. 9. Primát a neomylnost Říma.* 10. Oslava Husova. 11. Lourdy.* 12. Zruší-li církev celibát.*

Ročník V.

1. Hradecká kolej Tov. Ježíšova r. 1636.* 2. Žaloba vyděděnce XX. věku. 3. O trestu smrti. 4. Zrušení řádu jesuitského.* 5. Husitství a svoboda.* 6. Vláda židovstva. 7. Pryč od Říma.* 8. Blíže k Římu. 9. a 10. Zrušíme pouta mravnosti?* 11. Žena křesťanská a pohanská.* 12. Moderní choroba a její protilék.

---

*) Rozebráno.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

věnovaný časovým otázkám.

Redaktor **Karel Keppl.**

Ročník XVII. **1913.** **Číslo 8. a 9.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K.
Jednotlivá čísla stojí 8 h.

Arnošt z Pardubic.

Píše Jiří Sahula.

Arnošt biskupem.

Chceme krátce načrtnouti obraz života prvního arcibiskupa Pražského, který náleží mezi přední velikány a dobrodince národa českého. Uvážíme-li, že Arnošt těšil se za svého života pro svoji osvícenost a šlechetnou povahu v křesťanské Evropě veliké cti vůbec, zajisté tím spíše národ náš má tohoto vznešeného knížete vzpomínati se zvláštní vděčností.

Arnošt narodil se 25. března r. 1297 na hradě Hostinném (Hostyni) u Ouval. Otcem jeho byl rytíř Arnošt, který pocházel ze starého rodu Malovců, jejichž sídlem byla tvrz Malovice na Prachensku. Když byl povýšen od Jana Lucemburského do stavu panského a přesídlil do Pardubic, přijal příjmení z Pardubic.

Náš Arnošt měl bratry: Smila, Viléma a Bohuše, který se stal r. 1349 proboštem Litoměřickým. (Tomek: Dějepis Prahy II., 32, III., 166.) Znakem tohoto šlechtického rodu byla polovice bílého koně v červeném poli. Tohoto znaku užíval i Arnošt vedle znaku arcibiskupství Pražského.

Mladistvému Arnoštovi dostalo se prvního vzdělání v Kladsku, kdež byl jeho otec královským purkrabím čili županem. Navštěvoval tam farní školu, řízenou od Johannitů, jež se nacházela při farním kostele Nanebevzetí Panny Marie. Později nacházíme jej na znovuzřízené vyšší škole benediktinské v Broumově. Odtud se odebral k dalšímu vzdělání na biskupské školy do Prahy. Leč velice nadaný a pilný jinoch se nespokojil vzděláním, jakého nabyl ve své vlasti. Tehdy v Čechách ještě nebylo university, ačkoli k založení vysokého učení v Praze již král Václav II. činil některé kroky. Svědčí to o veliké touze našeho národa po vyšším vzdělání, že toho času mnoho bohatších Čechů spěchalo do dálné ciziny osvojit si universitní vzdělání. Tím chvalitebnější byla snaha tato, že k vynikajícímu postavení v národě tehdy se nevyžadovalo vyšší literní vzdělání. Vždyť v tom století i někteří mocní vládcové sotva uměli čísti a psáti. Tudíž Arnošt podnikl cestu (tehdy velice nákladnou) daleko za hranice výhradně z ideální lásky k vědám. S jakou chutí přilnul k universitním předmětům, patrno z toho, že po čtrnáct let se vzdělával zvláště v právnictví a bohosloví na italských universitách v Bologni a Padui. (Tehdy totiž i tací vzdělanci, kteří na jedné universitě mnoho prostudovali, rádi spěchávali ještě na vysoká učení jiná, aby se jejich vědomosti co nejvíce rozšířily.) Ar-

nošt v Italii dosáhl licenciátu v církevním právě. Na těchto školách měl kolem sebe vždy chudé kleriky, které hmotně podporoval.

Upřímnou zbožnost zachoval si i ve velkoměstském víru ciziny. Nepřekvapovalo tudíž, že se věnoval stavu duchovnímu. Když byl vysvěcen na kněze, stal se kanovníkem a r. 1338 děkanem u sv. Víta v Praze, kdež vzácnými vlastnostmi svými získal si lásku jak u spolukanovníků tak u lidu obecného. Tehdy sotva druhý kněz v Čechách vynikal tak obsáhlou učeností a znalostí ciziny jako Arnošt. Nový děkan byl milován pro velice uhlazený společenský takt, jeho neobyčejná elegance, skromnost, vlídné jednání s okolím a výmluvnost uchvacovala. Sám proslulý básník italský František Petrarka, který Arnošta znal osobně, s nadšením doznal, že byl Arnošt mužem tak jemných mravů, jako by se byl narodil a vzdělal v starobylých Athénách. Arnošt vábil k sobě každého i svojí vysokou, imposantní postavou a sličnou tváří.

Roku 1342 Arnošt ještě jako děkan vykonal poselství královské s kanovníkem Mikulášem z Lucemburka u dvoru papežského v Avignoně. (Tadra: Kulturní styky Čech s cizinou, 101.)

Mladý vladař Karel IV. spřátelil se s Arnoštem velice intimně. Sám panovník nabyl na onu dobu vzdělání velikého. Mluvil plynně pěti jazyky, byl dle slov Palackého nejučenějším panovníkem ve středověku. Což divu, že muž tak vzdělaný věnoval přízeň znamenitému učenci jinému, že učinil kapitulního děkana svým rádcem v důležitých státních záležitostech! Dne 5. ledna r. 1343 zemřel vlastenecký a umění milovný Pražský biskup Jan z Dražic. Bylo zcela přirozeno, že Karel horlivě

pracoval k tomu, aby v hlavním městě státu Českého dosedl na prestol biskupský děkan tak vynikající. Věděl též, že v Arnoštovi získán naprosto spolehlivý přítel rodu Lucemburského. Nedávno před tím podařilo se Karlovu obratnému vyjednávání, že biskupem ve Vratislavi byl jmenován přes všecku oposici dvora Polského přítel domu Lucemburského, rozvážný kanovník Břetislav z Pohořelce. Karlovi se zdařily i plány s Arnoštem. Již dne 14. ledna 1343 kanovníci Svatovítští velikou většinou hlasů zvolili svého děkana biskupem. (Beneš z Veitmile: Chronicon, 281.)

Dle starého zvyku měl světiti Arnošta vlastně Mohučský arcibiskup, který byl nad Čechami metropolitou. Poněvadž však tehdejší arcibiskup Jindřich hrabě z Virneburku jako stoupenec nešlechetného panovníka Ludvíka Bavora byl stižen od Benedikta XII. suspensí (odnětím duchovních práv), k radosti Karlově nebylo zapotřebí, aby český církevní hodnostář se musil kořiti německému arcibiskupovi. Proto zvolený biskup odebral se hned do tehdejšího papežského sídla Avignonu, aby dosáhl konsekrace (posvěcení) a konfirmace (potvrzení) bezprostředně u papežského dvora. Papež Klement VI., který býval dříve vychovatelem Karlovým u pařížského dvora, přijal chráněnce svého milého žáka ovšem s velikou laskavostí. Arnoštovi udělena ochotně konfirmace a posvěcení se mu dostalo od kardinála-biskupa de Porto. (Werunsky: Geschichte Kaiser Karls IV. und seiner Zeit I., 314. Pelzel Kaiser Karl der Vierte I., 113.)

V prostřed května r. 1343 vrátil se Arnošt do Prahy v slavnostním průvodu. Karel vyšel mu

vstříc v průvodu duchovenstva a dvořanů. Přijal ho s velikými poctami, aby tak dal příklad obecnému lidu, jak si má vážiti církevních hodnostářů.

Poněvadž papežský dvůr zaměstnával velikou řadu úředníků a potřeboval velikých obnosů k administrativnímu řízení církve, vybíral na katolických státech poplatky. I v Polsku a ve Slezsku zaveden »haléř Svato-Petrský.« (Za každého obyvatele odváděl se ročně haléř. Biskupové obyčejně tuto daň sebrali a pak najednou papeži odevzdávali.) Když na počátku XIV. století církevní daň se scházela liknavě, když šlechtici slezští demonstrativně odpírali daň, byl vyřknut nad Slezskem interdikt (zákaz bohoslužeb). Zásluhou Jana Lucemburského a Karla IV. slezská území přes mocnou opposici vlády polské byla připojena k zemím koruny České. Jan slíbil papeži, že se postará, aby daň byla ze Slezska placena řádně. Tu byl interdikt zrušen, ale mocní měšťané ve Vratislavi zdráhali se znovu haléř Svato-Petrský platiti.

Konečně na domluvy přece jenom slíbili, že budou daň odváděti. Žádali však, aby jim byla prominuta daň za léta předešlá. Tu rozkázal Klement VI. Arnoštovi listem daným dne 17. srpna 1343, aby se odebral do Vratislavě a jménem papežovým interdikt zrušil, jestliže se město uvolí dáti za předešlá léta aspoň jistou náhradu a zaváže-li se, že budoucně bude haléř pravidelně odváděti. Arnošt urovnal spor k plné spokojenosti papežského dvora. Vratislavští od té doby odváděli haléř řádně až do r. 1374.

Aby se utvrdila církevní kázeň, biskup Arnošt konal ve své diecési 18. října 1343 synodu. Při té příležitosti vydána nařízení proti bludařům, lichvá-

řům a těm, kteří modlitbu Páně a Vyznání apoštolské kazí libovolnými nevhodnými přídavky. Duchovenstvu zapovězena účast při očistách (při pověrečných ordáliích čili »Božích soudech«) a zároveň kněžím přikázána zdrželivost, nezištnost a mírnost při vykonávání úřadu duchovního. (Borový: Dějiny diecése Pražské, 176.)

Arnošt arcibiskupem. Korunovace Karlova.

Karel využitkoval odporu papeže Klementa VI. proti arcibiskupovi Mohučskému velice obratně k vymanění koruny České z poručnictví arcibiskupství Mohučského. Byl to plán velice významný. V tehdejší době arcibiskupové měli i politickou moc mnohem obsáhlejší než nyní. I ve světských některých záležitostech byli více podřízeni stolici papežské než panovníkům. Mnohé věci, jež nyní vyřizuje soud světský, spadaly do pravomoci hierarchie. Vážnost stavu duchovenského byla veliká i proto, že středověká učenost a vzdělanost vůbec vyvíjela se výhradně přičiněním kněží. Duchovenstvo tehdy mělo v rukou školství nižší i střední. Proto tím více platila autorita duchovního knížete, jakým byl arcibiskup. V hierarchii a v arcibiskupech zvláště měli panovníci silnou záštitu proti nespokojené šlechtě, která jen velice nerada se podřizovala centrální vládě.

Panovníci opírali se o duchovenstvo a města, kdykoli šlechta chtěla jejich moc příliš zkracovati na úkor nižších vrstev. Dr. Jar. Čelakovský píše: »Kdekoliv rozvoj společenský neubíral se tímto směrem, kdekoliv nepodařilo se založením stavu městského i duchovního zlomiti nadvládu šlechty,

tam i státní život ostal zakrnělým, sám v sobě rozpadlým a k velkým dějinným úkolům neschopným. Politika posledních přemyslovců, sledujíc pevně cíl učiniti moc královskou nezávislou na vůli českého panstva, musila spatřovati v utvoření svobodného stavu městského a v rozmnožení jmění církevního prostředky, jichž k tomu nejvydatněji užiti bylo možno . . . Teprve rozhojněním zboží městského a církevního, z něhož plynuly značné příjmy do komory královské . . . . mohl nastati příznivý obrat ve veřejném postavení domu panovnického.« (Musejník 1877, 3, 4.) Tolik aspoň pro důkaz, že Karel svou snahou chtěl zároveň utvrditi i zdárný vývoj politických a sociálních poměrů. V domácím arcibiskupovi mohl míti v té příčině oporu neocenitelnou.

Význam arcibiskupství poznali dobře již jeho předchůdcové na trůně českém. Aby byla pro stát Český zřízena samostatná metropole, o to pracovali zvláště kníže Břetislav I. a králové Přemysl Otakar I. i II. Příslušné vyjednávání však kazila Čechům žárlivá politika německých sousedů, kteří svým odporem dokumentovali výrazně, co znamená pro politickou podporu panovníků domácí metropolita.

Závislost suffragánů (pomocných, světících biskupů) na metropolitovi byla tehdy daleko tužší než nyní, kdy biskup jest ve své diecési správcem samostatným. Pokud v Čechách nevládl arcibiskup domácí, pokud biskupové zemí koruny České byli zvány suffragány (pomocníky) Mohučského metropolity, potud se nedostávalo tehdy našemu státu příslušného lesku.

Vždyť na př. biskup Nanker se za svého sporu s Janem Lucemburským vyjádřil, že Jan jest jenom »králíčkem«, poněvadž ve svých zemích žádného arcibiskupa nemá, tak že si musí korunovaci vyprošovati od arcibiskupa zahraničního. (Werunsky I, 350.)

Jestliže Karel dbal horlivě o to, aby náš stát si zachoval svéprávnost a svrchovanost politickou, s nemenší horlivostí dbal o vymanění své koruny z církevní odvislosti na státu, Německém.

V únoru r. 1344 zajel Karel k svému otci do Lucemburska, odkudž oba společně odcestovali do Avignona počátkem března. Uvítání bylo velkolepé, všichni kardinálové vyjeli jim vstříc na rozkaz papežův na míli cesty. Karel byl přijat od svého bývalého vychovatele s velikou radostí a s nejvzácnějšími poctami. (Beneš, 333. Werunsky I, 348.) Papežský dvůr při svém zápase s úskočným Ludvíkem také tehdy velice potřeboval přátelství obou vladařů.

Nemohlo býti příznivějšího okamžiku k předložení žádosti za povolení arcibiskupství Pražského. Právě tehdy Mohučský arcibiskup byl u papežského dvoru v největší nemilosti pro tvrdošíjné podporování Ludvíka. Klementovi VI. naskytla se vítaná příležitost k oslabení neposlušného církevního hodnostáře, který byl v Německu tehdy nejmocnějším kurfiřtem.

Papež sestavil komisi tří kadinálů, která měla žádost Karlovu projednati. Karel poukázal komisi na to, že jest Praha vzdálena od Mohuče deset dní cesty, Olomouc docela dvanáct. Cesta do Mohuče vede vysokými horami a hustými lesy, čeští a moravští kněží jsou nuceni bráti se do Mohuče ci-

zími zeměmi několika pánů, při čemž jim hrozí nebezpečenství života. Od založení biskupství Pražského a Olomouckého Mohučský metropolita všeho všudy pouze jedenkrát prohlížel kostely svých suffragánů v Čechách a na Moravě. K tomu přistupuje ta vážná okolnost, že obyvatelé Čech a Moravy mluví slovanským jazykem, který jest Mohučskému metropolitovi a jeho kněžím cizí. Karel přidal ještě více důvodů, že pro celý národ i pro náboženství samo bude velice prospěšno, budou-li míti Čechové domácího metropolitu, který by jejich řeči rozuměl, stále u nich byl a který by při neodkladných záležitostech jako domácí velepastýř hned mohl radou přispěti. (Srv. Pelzel I, 122, Frind: Kirchengeschichte II, 416.)

Předložené důvody ovšem byly velice pádné. Po prozkoumání všeho papež tedy povýšil Pražské biskupství na arcibiskupství, jehož moc měla se vztahovati na Čechy a Moravu. Tak se tedy stal Olomoucký biskup suffragánem arcibiskupa Pražského. Nadto papež rozhodl, aby byl přidán Pražskému metropolitovi ještě jeden biskup-suffragán zemí Českých, za jehož sídlo určena Litomyšl.

Bulla (manifestační listina) papežská byla dohotovena 30. dubna r. 1344. Slavnostní rozhodnutí papežovo sděleno ještě čtyřmi jinými bullami, téhož dne vydanými, Arnoštu z Pardubic, kapitole Svatovítské, všemu ostatnímu duchovenstvu a konečně všem věřícím v celé pražské diecési. — Jinou bullou, která byla vydána hned 5. května, přenesl papež právo korunovati krále a udíleti mu korunovační pomazání s arcibiskupa Mohučského na metropolitu Pražského. Na základě toho práva

zván pražský arcibiskup primasem Českého státu. Karel tedy první z českých panovníků měl přijímati korunovaci z rukou arcibiskupa domácího. Dne 24. srpna dodáno Arnoštovi arcibiskupské pallium (úzká páska vlněná se šesti hedvábnými kříži) prostřednictvím slavného poselství papežského.

Karel docela vyjednával za pobytu v Avignoně, aby i Vratislavský biskup byl ustanoven za suffragána Pražského arcibiskupa. Chtěl tak Slezsko více připoutati k Čechám. Ale po úradě s papežem, sám od své žádosti zatím ustoupil, aby nebyla těžce dotčena pravomoc arcibiskupa polského ve Hnězdně a aby se král Polský příliš nerozmrzel nad vzrůstem moci české.

Arnošta slavně nastoliti měli dle rozkazu papežského biskup Břetislav z Vratislavě a biskup Naratský. Slavnost ustanovena na poslední neděli po sv. Duchu (21. listopadu 1344). Tehdy shromáždili se v starobylém kostele sv. Víta všichni nejvyšší zemští úředníci, někteří knížata slezští, lenníci krále Jana, biskup Míšeňský, množství zemských šlechticů a lidu obecného. Král Jan dostavil se do chrámu se synem Karlem a Janem Jindřichem. Přečteny papežské bully, biskup složil předepsanou přísahu do rukou biskupů Vratislavského a Naratského, kteří ozdobili Arnošta palliem a prohlásili ho veřejně za arcibiskupa a metropolitu. Pak tento první arcibiskup Pražský posvětil Jana, opata Luckého řádu premonstrátského, na biskupa Litomyšlského. Kněžstvo zapělo »Te Deum« a nato zahlaholila z úst lidu starobylá píseň »Hospodine pomiluj ny« s nadšeným jásotem. Na to hned konána významná slavnost jiná: položení

základního kamene k novému kathedrálnímu a metropolitnímu chrámu sv. Víta, k jehož stavbě konány přípravné práce třicet kroků od sešlého kostela dosavadního. Arcibiskup a král Jan s oběma syny sestoupili do jámy připravené pro základy a vykonali za mohutného hlaholu ambrosiánského zpěvu památný obřad.

Karel byl r. 1346 zvolen za krále Německého, ačkoli se nepokojný Ludvík posud své hodnosti nevzdal.

Karel vrátil se z Francie přes Německo do Prahy ku konci srpna r. 1347 a připravoval se k české korunovaci. Již dávno předtím udělil podrobné rozkazy, jakým řádem se bude slavnost konati. Zbožný panovník si přál, aby duch náboženský se uplatnil při korunovaci co nejvýznamněji. Proto zařídil vše tak, aby slavnost byla konána takovým způsobem, jakého byl svědkem za svých jinošských let při korunovaci Francouzského krále Filipa IV. v Remeši. Nový korunovační řád byl rozdáván v opisech.

K slavnostním aktům došlo 2. září. Do Prahy proudily obrovské zástupy duchovenstva, šlechty, prostého lidu ze zemí koruny České i z ciziny. Korunovaci měl vykonati Arnošt, k němuž se řadilo pět biskupů. Z dlouhých a pestrých obřadů uvádíme aspoň toto. Dne 1. září Karel v průvodu arcibiskupa a jiných vysokých hodnostářů odebral se do kapitolního chrámu na Vyšehrad, kde vykonal případnou pobožnost. Odtud veden na hrad Pražský a v chrámu sv. Víta byl přítomen nešporám. Za nádherných ceremonií druhý den ráno doveden panovník do kostela sv. Víta. Korunovační klenoty (mezi nimi nová koruna Svatováclavská) položeny

na oltář. Po některých obřadech tázal se Arnošt Karla: »Chceš-li svatou víru, kterou jsme od křesťanských mužů přijali, držeti a skutky křesťanskými osvědčovati?«

Karel odpověděl: »Chci.«

»Chceš-li království toto od Boha tobě propůjčené podle spravedlivosti otců svých spravovati a chrániti?«

»Slibuji, že toto vše věrně učiním, jako že mne Bůh silou svojí posilňovati a moji věrní pomocí svou přispívati budou.«

Nato se obrátil Arnošt k přítomnému množství všeho lidu: »Chcete-li knížete Karla za svoji hlavu a za krále svého uznati a jeho poslušni býti?«

Hned zaburácela chrámem jednomyslná odpověď duchovenstva, šlechty a všeho lidu: »Rádi, rádi, rádi.«

Při slavné mši svaté po epištole arcibiskup pomazával Karla posvěceným olejem na hlavě, na prsou a na ramenou, říkaje při tom: »Maži tě svatým olejem za krále ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.« — Král odpověděl: »I s duchem tvým.«

Následovalo odevzdání odznaků královské moci. Lid zpíval zase ten den jásavě: »Hospodine, pomiluj ny.« Po zpěvu učinil Karel hlasité vyznání, že bude hájiti práva národa a církve, jak bude s radou svých věrných nejlépe moci. Pak vykonána korunovace choti královy Blanky. Když byla mše sv. dosloužena, podal Arnošt klečícím královským manželům tělo Páně. (Pelzel I., 177—180. Zap 50—52.) Po korunovaci položena koruna na hlavu sv. Václava. Následovaly velkolepé slavnosti.

Arnoštova povaha.

Jak si počínal Arnošt při veliké své slávě a moci? Veliká skromnost ani na okamžik ho neopustila, třebaže imponoval jak šlechtě tak lidu svým rytířským vystupováním. Byl si dobře vědom, jak těžký, zodpovědný úřad na sebe přijal. Proto v jeho chování pozorujeme spíše strach z vysoké hodnosti než jakoukoli pýchu. Vznešený hodnostář zjednával si nadšenou úctu u každého, s kým promluvil. Lidé, kteří s ním bydlili pod jednou střechou, dosvědčovali, že nikdy z jeho úst neslyšeli urážlivého slova a že také na něm nikdy nezpozorovali známky podrážděnosti. Vyšehradský probošt Vilém z Hasenburku nazývá Arnošta »hvězdou mezi mlhami« a podává velice vystižnou charakteristiku tohoto církevního knížete. Prý domníval-li se arcibiskup, že někoho ze svých domácích třebas nepatrně slovem urazil, hned toho litoval a pokorně prosil za odpuštění. Naopak, jestliže mu řekl někdo do očí něco nespravedlivého nebo nelibého, položil prst na svá ústa a jako žák pravé pokory získával srdce člověka prudkého, maje zření k slovům žalmu: »Polož, Hospodine, stráž ústům mým.«

Neučinila ho sobělibým ani jeho veliká učenost, kterou současníky tolik převyšoval. Byl-li přítomen v chrámu, kdy jiný kněz sloužil mši svatou, četl z missálu všecka slova mešní zároveň a pak se modlil hodinky k Panně Marii. Pokud taková mše sv. nebyla dosloužena, neodvážil se k němu nikdo přistoupiti, aby jej vyrušoval z pobožnosti záležitostmi světskými, i když měl s ním rokovati o věcech naléhavých.

Po skončení pobožnosti udílel audience chudým i bohatým a rychle úřední práce vyřizoval. Nebylo-li mu někdy možno (k vůli odcestování nebo pro jinou zvláštní překážku) konati úřední práce osobně, musili dle jeho rozkazu hodnostáři podřízení co nejrychleji církevní záležitosti vyřizovati.

V práci pro čest a slávu Boží byl tolik bdělý, že si ani řádného spánku nepopřál, usnul totiž obyčejně teprv tehdy, když ho přirozená únava mocně přemohla. Každého prázdného okamžiku využil k modlitbě a nábožené četbě. Nosil u sebe pod svrchním šatem různé knížky a poznámky. Ať někam jel anebo u krále pobýval, jakmile slyšel hovor o věcech všedních, malicherných, hned k vůli duchovnímu prospěchu svých přátel buď sám z oněch spisů předčítal anebo je podával k předčítání jinému.

Když se uložil k nejnutnějšímu spánku, dal si předčítati nábožné knihy, dokud neusnul. Často ani jeho sluha nepostřehl, že jeho pán ke krátkému zdřímnutí si ulehl místo do měkkého lože na zem. A kdykoli se Arnošt v půlnoci probudil, bez meškání vstal, povolal k sobě vlastní kaplany a vážně se s nimi modlil hodinky k Panně Marii. Když kaplani po takové noční modlitbě ulehli, bděl na modlitbách dále. Měl-li druhý den sloužiti mši sv., plakával v nábožném roznícení. (Tehdy každodenní sloužení mše sv. nebylo u kněží tak ustáleným zvykem jako v době nynější.)

V čase tak velikého svého povýšení, kdy bylo jeho jméno v evropském křesťanstvu vyslovováno s větší úctou, než jméno kardinálů, až do smrti zapisoval si i malé své duševní poklesky, aby si

tím lépe připomínal, že se má varovati i všedních hříchů. Docela si zaznamenával, jaké pokání mu bylo po zpovědi ukládáno od zpovědníka a zapisoval si zároveň, jaké rady mu zpovědník udílel.

Na sklonku svého života odhodlal se k nejupřímnějšímu vyznání svých hříchů před celou veřejností. V odpustkovém svém listě píše: »Já Arnošt, svatého Pražského kostela arcibiskup první, mezi hříšnými nejhříšnější.« Nato líčil své vidění v letech chlapeckých při patření na obraz Panny Marie v Kladsku. Vidění to považoval chlapec za výstrahu před hříšným životem. Arnošt pokračuje ve svém listě: »Když bylo na kůru dokonáno pění, odcházel jsem s jinými žáčky do školy, nižádnému nic o tom divu neříkaje, pro veliký stud boje se, abych tak od nich nebyl seznán hříšný; neboť jsem se zevnitř dobrý ukazoval, ale uvnitř a soukromě jsem vždycky byl velice hříšný, jak myšlením tak skutkem tehdy až posud. (Jak veliké asi mohl spáchati chlapec hříchy? I dítě dobře vychované někdy provede něco z mladické bujnosti, zač se před představenými stydí a tváří se na venek lepší, aby nebylo potrestáno. Patrno, že i chlapecká lehkomyslnost později Arnošta dojímala bolestně.) . . . A tak dříve, než jsem kterého došel svěcení, i později, maje již úřad a obročí kostelní, byl jsem velmi rozpustilý a lehkomyslný až dosud, málo dbaje na ten div hrozný do mnoha let. Naposled rozjímal jsem často sám u sebe, že jest nebezpečno zatajiti takový div, jehož oznámením bych mohl pravověřící k pobožnosti rozohniti, hrubou hříšnost svou všem vyjeviti, tak aby mne jako smrdutého psa hodně v ohavnosti měli. I prosím a zavazuji vás skrze útroby milosrdenství Bo-

žího a skrze pokropení krví Pána Ježíše Krista, přimluvtež se za mne u Rodičky Boží Marie, skrze niž jsem v katolické víře utvrzen, aby ráčila hněv svůj a svého Syna hněv odvrátiti z jeho daru, jenž jest požehnán na věky věkův. Amen.« A poněvadž podle svědectví Písma svatého Boží skutky zjevovati a velebiti jest slušno, napomíná a prosí Arnošt, aby se tento list se správou o onom vidění četl všude po všech chrámech věřícímu lidu na dukaz, že »ta svatá Maria jest ochranou a milosrdnou orodovnicí hříšníků viklajících se u víře a mdlých v lásce, kteří se do její milostivé přímluvy snažně poroučejí. Nadto udělujeme těm, kdož by tento list četli, slyšeli, jiným vypravovali, čtyřicet dní odpustků. Psáno skrze mne Arnošta, svatého kostela Pražského arcibiskupa nehodného, mýma rukama, naplněnýma krví hříšných.« Patrno, že list oplývá vřelou, překypující lítostí, že Arnošt sebeobžalobou rozhodně se snažil od sebe odvraceti jakoukoli pochvalu. Úzkostlivé srdce jeho činilo pokání veřejně. Leč — ani tento list nedovedl oslabiti všestrannou úctu ke knížeti života svatého. Současníci, kteří Arnošta znali, jakož i život Arnoštův velmi dobře, věděli, že ta hořká lítost vlastně vytryskla nad hříchy všedními. Svou skroušenost a touhu po asketickém životě řeholním dával Arnošt na jevo také tím, že se dával malovati, jak klečí před Bohem nebo Pannou Marií, maje před sebou na zemi složené znamení arcibiskupského úřadu, jako Bohu zpět odevzdávané. (Drahokamy z koruny svatováclavské II., 522—525, I., 333.)

Den ode dne rostla jeho sláva v křesťanstvu, ale pokorného sluhu Božího neučinila sobělibým

žádná ovace. Čím více se věnoval hlubokému sebezpytu, čím větší pozornost věnoval svým malým lidským křehkostem, tím viděl v silnějších obrysech vznešenost svého úřadu, tím více si přál, aby dalekosáhlé odpovědnosti byl prost. Proto také prosil jednak přímo, jednak skrze své prostředníky papežskou stolici, aby bylo s něho sňato břímě obtížného úřadu. Toužil skončiti svůj život v klášterním zátiší. K tomu účelu také založil v Kladsku klášter řeholních kanovníků. Ovšem papežská stolice, znajíc jeho vzácnou osvícenost a duchovní horlivost, jeho prosbě nevyhověla. Ba dokonce po smrti papeže Innocence VI. (1362) byly konány vážné přípravy, aby tento proslulý krajan náš byl zvolen za papeže. Někteří kardinálové byli zcela ochotni odevzdati své hlasy ve prospěch tak velikého povýšení Arnoštova. Leč intriky vlády francouzské, která dovedla držeti avignonské papeže a kardinály v elegantních, ale dosti tuhých poutech závislosti, překazily chvalitebný plán. Do posledních let stařeckých zachoval si vznešený velekněz při těžké chorobě neotřesenou bystrost a čilost. (Srv. Balbín: Miscellanea historica, LIV & LVIII, 80—89.)

Dle této charakteristiky by se zdálo, že se přece jenom Arnošt hodil spíše za klášterníka nebo učitele na universitě než za primasa státu Českého. Není tomu tak. Právě duše ty, které dobře porozuměly pravidlům evangelické pokory, dovedou vyvíjeti energii překvapující, vyžadují-li okolnosti rázného vystoupení.

Kristus netoliko uměl i na kříži odpouštěti jízlivým posměvačům, ale dovedl také rázně potrestati prodavače v chrámu. Sv. Pavel ochotně sná-

šel hrozná pronásledování k vůli lidu, jejž Kristu získal, ale s odhodlaností zrovna takovou přísně káral i trestal křesťany, kteří se vážně provinili.

Jedna legenda, sepsaná od cizince, líčí sv. Václava tak, jako by byl nejraději žil životem mnišským, jako by ho byly státní záležitosti příliš nezajímaly. Zatím pravdivá historie potvrzuje sice vroucí Václavovu zbožnost, ale představuje tohoto svatého knížete světu jako bystrého, čilého diplomata, vynikajícího i válečnou udatností neobyčejnou.

Podobně zbožný Arnošt dovedl pozvednouti mocně svůj hlas, kdykoli chvíle vyžadovala přísného zakročení. Zlí chvěli se před Arnoštem bázní velikou. Zvrácení kněží zakoušeli často případného potrestání apoštolského arcipastýře. Kde viděl Arnošt těžké hříchy, tam se neuchyloval k žádnému bázlivému kompromissu. Arnoštovi náleží jedno z nejčestnějších míst v řadě nejosvícenějších církevních reformátorů. Spolu s Karlem IV. přičiňoval se neunavně, aby vyhostil z hranic zemí koruny České korrupci, jaká tehdy v duchovenstvu zvláště vinou nepřirozených poměrů papežského dvora počala v církvi bujeti. Palacký nazývá Arnošta první a nejvyšší ozdobou Pražské stolice arcibiskupské, původcem a zakladatelem pořádku ve své diecési. (Dějiny II. ve 4. vydání, str. 282, 337.) Tomek dí v příčině odklízení tehdejších zlořádů církevních: »Náleží pak čest a chvála tehdejším nejvyšším hlavám světské i církevní společnosti v Čechách, císaři Karlovi samému i arcibiskupu Arnoštovi z Pardubic, že oni na předním místě prohlíželi k potřebě napravení a přičiňovali se k tomu

každý dle moci svého úřadu«. (Dějepis města Prahy III., 285.)

Církevní poměry za Arnošta.

Veliká krise katolické církve byla zaviněna tím, že papežové v té době (od r. 1309 do r. 1376) nesídleli v Římě, ve vlastním městě papežském, kdež nástupcové sv. Petra byli skutečně svobodnými velepastýři celého křesťanstva. Papežové, sídlící v Avignoně v příčině politické byli zváni »hrabaty venaissinskými a avignonskými«, čili many koruny Francouzské. Papežové ti byli rodem Francouzi, tvořili si dle vůle francouzské vlády sbor kardinálů z rodilých Francouzů, aby tak celá vrchní církevní správa měla ráz francouzský. Řím po odchodu papežově pustl, chrámy se v něm rozpadávaly, příjmy, jichž papežská stolice nutně potřebovala, přestávaly nyní z italských krajů docházeti. I z jiných států však docházela církevní daň velice nedbale, protože duchovní správa, která podléhala velice francouzskému vlivu, přestávala se těšiti všestranné důvěře. V mimofrancouzských zemích zavládal názor, že se vlastně platí na Francii, nikoli na potřeby křesťanstva veškerého.

Proto také papežští finančníci vymýšleli ke krytí peněžního schodku nové zdroje příjmů způsobem, který zbožné katolíky roztrpčoval. Na př. požadovány »annaty«„ t. j. příjmy prvního roku ze všech katolických zemí. Udělovány za peníze »expektance«, t. j. zajišťovalo se za peníze žadatelům úředními listy, že se jim darují určitá obročí, jakmile budou uprázdněna. Klement V. vyhradil si

obsazování všech obročí v Anglii na tři léta. (Ovšem každý hodnostář, dosazený přímo od papeže, musil zaplatiti pokladně papežské značnou taxu.) Podobným způsobem vybíraly se i jinde poplatky, jichž dříve nebylo. Kdo měl peníze, obdržel bohaté beneficium snadno, kdo jmění neměl, tomu byl často spravedlivý postup stěžován, třeba že i tehdy dosáhli vysokých církevních důstojenství mužové z rodu chudého. Některý kněz dostal se v držení i několika obročí, ačkoli rozhodně nemohl zastávati najednou úřady s nimi spojené. Tací mnohoobročníci platiti skrovné obnosy kněžím jiným, kteří za ně funkce konali.

Mnozí beneficiáti ovšem nezachovávali residence, nepobývali totiž v místě, kde měli vykonávati svůj úřad, spojený s beneficiem, oddávajíce se buď zaměstnání jinému nebo světským kratochvílím. —

Jestliže sama papežská stolice vymáhala za ustanovení vyšších hodnostářů značné taxy, není divu, že tito (zvláště neměli-li sami většího jmění) požadovali zase poplatky dříve nebývalé od těch, kterým sami menší beneficia udíleli. Nižší kněžstvo pak, aby nestrádalo bídou, hledělo se odškodniti na věřících, vyžadujíc zvláštní poplatky za funkce, jež dříve konány byly zdarma; tito kněží se vymlouvali, že nemohou zdarma konati takový úřad, jehož zdarma neobdrželi. Jiné zjevy vzrůstajícího svatokupectví budou doloženy v dalších řádcích. Finanční politika papežského dvora avignonského prolnula téměř celý církevní stroj, nastaly nové poměry, které musily býti odstraněny, jestliže se měla státi náprava v hlavě i údech. Úloha ta byla velice obtížná, rázem nedala se re-

forma provésti v době, kdy se staly nezvyklé dávky zvykem. Soustavu, která se vžila, bylo potřebí léčiti opatrně a zvolna, aby nedošlo k otřesům, které by víc uškodily než prospěly. Opatrný a moudrý rozvoj vždy více obecnému blahu prospěl než rozbroj. Ovšem bylo žádoucno, aby v přední řadě papežská stolice zmužile reformovala, čistá krev měla se rozprouditi do všech žil církevního těla přímo ze srdce.

I mezi avignonskými papeži nacházíme muže, kteří si vřele přáli nápravy, ale strach před bezohlednou spekulací vlády francouzské ochromoval jejich energii. Jan XXII., který žil životem mnišským, právě proto, aby se vymanil z poručí francouzského, vymýšlel nové zdroje příjmů, ale tím situaci jenom zhoršil. Benedikt XII. pocházel z prostinkého rodu jako jeho předchůdce, vystupoval proti hromadění církevních obročí, zrušil některé nespravedlivé poplatky, nařizoval liknavým zachování residence, usiloval i o jiné reformy. Nebyl však valným politikem, tak že se mu nepodařilo zdolati silný proud, který se již široce rozléval.

Několik papežů velice vážně se zabývalo myšlenkou na přesídlení do Říma, aby mohli reformovati svobodněji. Ale pouta vlády francouzské byla příliš pevná, světské intriky navalily na cestu zamýšlenou veliké balvany. Již tehdy byla důvodná bázeň, že v případě přesídlení papežského dvora lační a žárliví diplomaté francouzští raději způsobí církevní rozkol, než by papeži popřáli odstěhování do Říma.

Z křesťanských panovníků mohl jediný Karel IV. křížiti úspěšně diplomatické plány pyšné

Francie, která měla před církevní politikou našeho Otce vlasti důvodný strach. Byl' Karel jako král Německý a Český, jako císař Římský nejmocnějším světským vládcem v Evropě. Karel také horlivě na papežském dvoře působil, aby přesídlení se stalo skutkem. Podařilo se to konečně, ale chytří diplomati francouzští odpověděli na ten veliký čin tím, že skutečně způsobili neblahý rozkol. Proti papeži Urbanovi VI., který horlivě reformoval, postavili se na popud Francie francouzští kardinálové a zvolili r. 1378 vzdoropapeže Klementa VII. Pak nastala nejtrudnější doba církve.

Patrno tedy, jak veliké překážky kladly se v cestu i reformátorům velice vlivným. Arnošt z Pardubic neměl jako reformátor postavení závidění hodného. Co nebylo napraveno ani papežským dvorem, to bylo pro českého metropolitu úkolem tím obtížnějším.

Tolik však dlužno doznati, že vznešenému velekněz i našemu podařilo se za pomoci Karlovy udržeti v české provincii církevní daleko lepší mravní stav křesťanstva, než jaký byl v zemích jiných.

Za Karla IV. bylo obecně v Čechách pokládáno pravé náboženství za nejvyšší, nejdůležitější národní ideál. Církevní příkazy byly přísnější než nyní a a zachovávaly se s daleko větší přesností než nyní. V neděle a svátky nesměla se konati žádná těžší práce, farářům uloženo přihlížeti k zachování nedělního a svátečního klidu a stihati provinilce církevními tresty. V čas čtyřicetidenního postu bylo zakázáno požívati jak pokrmů z masa, tak také z vajec a mléka. Duchovním ukládán někdy zvláštní půst i v adventě a ve dvou posledních dnech v masopustu. V čase moru nebo jiných

neštěstí ukládány ještě zvláštní posty, pobožnosti a jiné skutky kající.

Zasvěcených svátků bylo tehdy daleko více než za věku nynějšího. (K tomu každá kollátura slavila jako svátek zasvěcený den patrona farního kostela a den posvěcení téhož.) Celkem mimo neděle (i velikonoční a svatodušní) bylo ještě 43 dní zasvěcených, v nichž zakázáno konati všední, těžkou práci. Kromě toho bylo ještě šest dní polozasvěcených, ve kterých obcoval lid z povinnosti slavným službám Božím, ale pak mohl pracovati. Ovšem tak častá prázdeň za tehdejšího času pranic neškodila hospodářskému, obchodnímu a průmyslovému pokroku našeho lidu, jehož bohatství za vlády Karlovy vzrůstalo velice utěšeně. A vidíme-li, jak veliký počet dní byl vyhrazen službě Boží, nepodivíme se nikterak veliké zbožnosti českých vrstev lidových, jež byla těmito svátky živena a povzbuzována. A poněvadž svátků, zasvěcených památce českých patronů bylo více než nyní, povzbuzoval se tak i duch vlastenecký.

Kněží byli povinni dbáti obecné kázně křesťanské mezi laiky, v čemž byli podporováni mocí světskou. Zakazovány noční potulky po krčmách, vystupovalo se proti zažehnávání nemocí, proti »topení smrti« o středopostí a jiným zbytkům starých pohanských tradic. Církevně zakázáno každé lichvářství; křesťanům dovoleno půjčovati bez nároku na úrok. Právo manželské řídilo se přesně ve všem zákony církevními. Dopustil-li se něčeho kněz, byl souzen jenom soudem církevním. Sáhlo-li se na kněze jakýmkoli způsobem násilným, bylo to stiháno přísně jako prohřešení proti církvi. Jen některé výjimky dovo-

leny. Vůbec obecná mravnost, náboženská vroucnost a úcta k osobám církevním tehdy byla v národním celku daleko větší než za všech století následujících.

Utěšený stav počal se za Karla IV. horšiti klesáním mravnostní úrovně duchovenstva z příčin z předu naznačených.

Arnoštova reformace.

Arcibiskup snažil se zreformovati kněžstvo proslulými **statuty provinciálnými** (kázeňským řádem pro kněze). Důmyslný velekněz vedl si tak obezřele v akci vrchnopastýřské, jako Karel IV. v politice světské. Když počal Karel v Čechách vladařiti, panoval zde tak veliký právní zmatek, takové zlořády, že by byl lehce jiný panovník sestavil ze základů nová sociální a politická práva česká. Karel však nepohrdal tím, co před ním postavila mnoholetá zkušenost a co se v dobách pokojnějších velmi dobře osvědčovalo. Proto dle pravidla, že na starých základech nejlépe se staví, prozkoumal pečlivě stará právní pravidla království Českého a na těchto budoval ustanovení další, aby přirozený právní vývoj nebyl násilně rušen. A tato cesta osvědčila se pro další rozvoj národního celku výtečně. Podobně Arnošt. Věděl, že ztřeštěným nátlakem, nepromyšlenými (třebas i dobře míněnými) dekrety najednou se život církevní nevrátí hladce v nejlepší koleje. Proto také zkoumal, jaké reformační snahy byly jinde vydány a jak jest potřebí prováděti opravné příkazy, aby nabyly autoritativní vážnosti a nesly kýžené úspěchy. Hned za prvých let po povýšení biskup-

ství Pražského na arcibiskupství zvláště dobře prostudoval nálezy a zvyklosti arcibiskupství Mohučského, pod jehož pravomocí země Česká tak dlouho trvala. Tyto dekrety a obyčeje obezřele rozmnožil a opravil, aby vyhovovaly současné době a zvláště českým kněžím tehdejším. Navázal tedy moudrý velekněz také na staré tradice jako Karel IV.

Tuto sbírku pravidel účelně uspořádal a rozdělil ji na 86 rubrik. Pak ji předložil ke schválení valné synodě kněží, svolané ke dni 12. listopadu 1349 do Prahy. Statuta Arnoštova schválena a vydána jako zákonník církevní provincie České. Nařízeno, aby každý duchovní správce pořídil si opis těch ustanovení a jimi se spravoval.

Přes to, že Arnošt ctil staré tradice, přepracoval statuta Mohučská tak bystře, že vzbudila ta pravidla veliký obdiv daleko za českými hranicemi. Přepis všech statut dostal se i do Krakova. Pozdějšího času (1381) nařídil arcibiskup Pražský z moci své jako delegát Papežský, aby se biskupství Míšeňské, Bamberské a Řezenské spravovala dle statut Arnoštových. (Tadra: Kulturní styky Čech s cizinou, 144, 152.)

Statuta přikazovala, aby se kněží střežili i stínu hříchu.

Jestliže by se vzdálil duchovní od kostela bez dovolení vrchnosti a tak porušil residenci, má býti zbaven beneficia.

Protože kněží tehdy měli dosti důchodů řádných, bylo zakazováno vybírání štóly. Ale poněvadž i jinde kněží nahražovali si veliká vydání na taxy vymáháním štólárních poplatků, začali i čeští kněží požadovati jisté platy za pohřby, křty,

oddavky, docela i za slyšení zpovědi, podávání Nejsvětější Svátosti a poslední pomazání. Statuta zapovídala farářům požadování takových platů pod ztrátou beneficia a střídníkům nebo pomocníkům farářův pod trestem žaláře. Duchovní již tehdy se vymlouvali na zvyk, tak že zákazy i potom bylo nutno opětovati. Dovoleno pouze přijímati mírný poplatek za zvonění při pohřbech.

Při křtech zavládl ten nechvalný zvyk, že k vůli zisku bylo přibíráno mnoho kmotrů. Poněvadž kmotrovství bylo pro duchovní příbuzenství překážkou manželského stavu, nemělo býti kmotrů mnoho, aby se překážky manželství příliš nešířily. Proto statuta dovolovala při každém dítěti jen jednoho kmotra a jednu kmotru.

Statuta zakazovala vymáhati plat za svěcení kostelů, oltářů a jiné poplatky nenáležité.

Obecné přikázání, aby každý věřící dospělejšího věku aspoň jednou za rok vykonal zpověď a v čas velikonoční přijal Nejsv. Svátost, bylo ve statutech vymezeno tak, že každý má se zpovídati u svého vlastního kněze, tedy faráře nebo jeho náměstka; u jiného smí se zpovídati pouze se zvláštním povolením farářovým, jinak by se mu odepřelo rozhřešení. Kdo ke zpovědi nešel, tomu se bránil vstup do kostela a zemřel-li v takovém provinění, měl se mu odepříti křesťanský pohřeb. Každý byl zavazován navštěvovati v neděli a ve svátek kostel vlastní.

Statuta zakazovala spojení dvou důstojenství, kanovnictví anebo jiných beneficií v tomtéž anebo ve více kostelech kollegiátních. Toliko spojení dvou beneficií, z nichž jedno nevyžadovalo stálé

residence, smělo býti dopuštěno se zvláštním svolením biskupovým.

Kapituly přijímaly do svých sborů také kanovníky bez prebend s právem na obdržení jich, až by byly uprázdněny. To však bylo kapitulám zakázáno z důvodu, že by nebylo slušné čekati na smrt bližního. Nejvýš se dovolovalo uděliti jedno takové místo s povolením biskupovým pro ten případ, že by to bylo k patrnému prospěchu kostela.

Nechť jsou kněží živi počestně a střídmě, ať nestrojí častých hostin! Není jim dovoleno nádherně se strojiti, hráti v kostky a tančiti Kteří žijí v konkubinátu, buďtež zbaveni svých beneficií. Jestliže by ještě pak v hříchu svém setrvali, nechť jsou vyhnáni z diecése. Pražská diecése byla rozdělena na 10 arcijáhenství. Arcijáhnové měli velice rozsáhlou moc nad kněžstvem podřízeným. Rozsuzovali spory manželské, trestali kněžské provinilce (někdy i žalářem), udávali pachatele zločinů a dopravovali k soudu arcibiskupovu, konali visitace. Dle Arnoštových statut měl býti potrestán každý arcijáhen nebo plebán tímže způsobem jako podřízený kněz, jestliže by strpěl konkubinát podřízeného klerika.

Přebytek církevních důchodů má býti věnován církvi. Jen chudým lidem, posvátným místům a svému služebnictvu smí kněz něco z toho jmění dáti. —

I jiná nařízení arcibiskupova svědčí o tom, jak horlivě přičiňoval se Arnošt o všestrannou nápravu. Právě duchovenstvo vyšší jevilo malou horlivost v konání svých povinností. Byli to zhusta mladí šlechtici, kteří se vkoupili do beneficií

nikoli k vůli veliké práci, ale aby pohodlně užíval i dobrých důchodů. Proto také Arnošt z Pardubic při vydání nových pravidel kostela Pražského r. 1350 žaloval, že bohoslužbám v tomto chrámě nevěnuje se příslušná péče, káral zištnost mnoha kanovníků, kteří přicházejí k sídlu svému při kostele jen tehdy, mají-li bráti užitek. Proto vydal nařízení, že kromě tak zvaných těles prebend podíly z důchodů mají se dávati jen kanovníkům sídlícím a v chrámě své povinnosti plnícím. Bylo smutné, že prebendáři konání funkcí povinných svěřovali svým střídníkům, kteří, berouce si příklad z chlebodárců, vykonávali modlitby v kostele nedbaje. Statuta z r. 1350 kárají střídníky, že opouštějí lavice pod záminkou čekání na své pány, pobíhají po kostele déle, než jest potřebí, vybíhají přede dvéře s komžemi a mitrami, aby jimi oděli pány při vstoupení jich do kostela. (Tomek III., 205.—206.)

Jelikož prebendy kanovnické nebyly stejně výnosné, bylo dovoleno postupování z menších na větší. Jestliže se uprázdnila prebenda lepší, mohli o ni žádati kanovníci po pořádku dle toho, jak byl který dlouho v kapitule. Arnošt však pozoroval, že držitelé skrovnějších prebend nedbali o dobrý stav hospodářství na nich, čekajíce na brzké dosažení prebend lepších. Proto bylo právo žádosti za lepší prebendy od Arnošta obmezeno. Bylo dovoleno žádat pouze těm kanovníkům, kteří zachovávali residenci, a to každému jen jednou za života.

Theatrální, nápadné chování nalezlo cestu i do chrámů. Někteří kněží zpívali evangelia a jiné části mše sv. způsobem divadelním jako na jevišti. Na varhany a jiné hudební nástroje hrány melodie

příliš veselé, jež se nehodily do domů Božích, působíce spíše zábavu než pozdvižení mysli k Bohu. Proto Arnošt v pravidlech kostela Pražského zakazoval všeliké zaváděnί novot ve zpěvech a čteních bez zvláštního svého povolení. (Tomek III., 205.—206., 150.—151., 207.—208.)

Arnošt trestal přestupníky, pokud mohl. Na př. sám panenský klášter sv. Jiří pokárán pro rozličné vady. Když se však jeptišky vzpouzely uposlechnouti příslušných rozkazů, Arnošt je stihl interdiktem. Abatyše a konvent odvolaly se k papeži, utrhajíce arcibiskupovi na cti. Musily však činiti pokání, odprosily Arnošta za přítomnosti Karla IV., upustily od svých žalob u papeže. Poddaly se arcibiskupově kázni. Arnošt pak interdikt zrušil (r. 1355.) (Tomek III., 251.)

Leč přece mnohé okolnosti přerůstaly i Arnoštovi přes hlavu. Jistě by se byla zvláště v hierarchii veliká náprava stala, kdyby se bývala udílela větší beneficia výhradně kněžím řádným, zasloužilým. Ale tomu překážely vysoké kruhy laické. Arnošt žádal několikrát marně, aby obsazení vynikajících úřadů (na př. arcijáhenství) bylo zůstaveno výhradně jemu. (Tadra: Kult. styky, 77.) Nebylo divu, že bez důkladné reformy papežské korrupce se šířila dále. Arnošt však mohl míti klidné vědomí, že zadržoval neblahý proud, pokud bylo v jeho moci.

Hned v prvých letech své vlády zřídil Arnošt zvláštní úřad korrektora (oprávce) kněžstva (corrector cleri), jemuž uloženo souditi a kárati duchovní pro přestupky proti kázni. Prvním korrektorem nám známým byl řeholní kanovník Albert

od r. 1357, po něm byl arcijáhen Horšovský Přibislav (1363).

Arnošt snažil se zjednávati nápravu také pomocí synod provinciálních, t. j. duchovních sborů, ke kterým byli voláni biskupové-suffragáni preláti a jiné duchovenstvo pravidelně dvakrát za rok. Synoda začínávala kázáním některého výmluvného kněze, jehož si arcibiskup sám vybral. V promluvách těch káraly se vady duchovenstva. Pak dal arcibiskup předložiti nařízení potřebná k reformaci. Ustanovení ta byla po schválení od synody vyhlášena jako statuta synodální.

Veliké obtíže nastávaly těm lidem, kteří v právních rozepřích s duchovenstvem v případě odvolání se od soudu arcibiskupova byli voláni k papežskému soudu do Avignona, kamž se musili obraceti i lidé v záležitostech manželských a k vůli jiným nutnostem. Bývalo to spojeno s velikými útratami. Takové nesnáze se stupňovaly, když papežský dvůr někdy povolil pominutí obyčejného domácího soudce duchovního a ustanovil soudce náměstného čili delegovaného, kterému dáno právo souditi s plnou mocí na místě papežově bez dalšího odvolání. To se přiházelo zvláště k žádosti žalujícího kněze nebo duchovního sboru tvrdícího, že žalovaný (obyčejně laik) jest tolik mocný, že obyčejný duchovní soudce přetěžko proti němu zjedná právu svobodný průchod.

V takovém případě jmenoval papež jednoho nebo více soudců duchovních, kteří se vyznali v právech. Ti měli souditi ve jménu papežské stolice. Ale jejich sídla byla buď v jiné zemi anebo byla od bydliště žalovaného příliš vzdálena, tak že příchod k soudci byl spojen s obtížemi a býval

nákladný. Často vymohly si některé duchovní sbory takového náměstného soudce na delší nebo neurčitou dobu pro jakékoli své právní rozepře s osobami světskými i duchovními; takového soudce nazýval příslušný duchovní sbor (klášter a pod.) svým konservátorem. Již před vladařením Arnoštovým takový zvyk se rozmohl nad míru, žalobníci často neprávem připisovali žalovaným velikou moc, jen aby jim připravili veliké útraty a obtíže a tak aby je přiměli k mimosoudnímu srovnání pře na jejich ujmu.

Arnošt z Pardubic, který dobře promyslil závady spojené se soudnictvím náměstným, hleděl chrániti své diecesány před zbytečným zasahováním soudců náměstných ve svých statutech různými nařízeními. Dbal o to, aby tito soudcové si neosobovali více moci, než jaká jim přesně náležela. Vyžadoval, aby soudce náměstný dříve se vykázal řádnou bullou papežskou, než požádá, aby se dostavila před jeho tribunál strana obžalovaná. Jestliže soudce náměstný nařídí farářům anebo jiným duchovním vyhlášení kletby nebo interdiktu, nechť ho neposlouchají kvapně, ale dříve ať se přesvědčí, zda má k tomu soudce příslušnou duchovní moc. Arnošt těmito ohradami prospěl ovšem některým jednotlivcům, ale podstatu takového zřízení zreformovati nemohl, protože papežská stolice k vůli rozmnožení svých důchodů udělovala za plat vždy ochotněji delegace a konservatoria. (Tomek III, 255—256.) Arnošt ve svých statutech zdůraznil též církevní zákon, že kněží nemají se oddávati zaměstnání advokátskému anebo veřejnému písařství. Dovoleno jest zastávati

úřad písaře pouze těm, kteří slouží v kanceláři arcibiskupově.

Desátek, jejž bylo odváděti do pokladny papežské, byl značný. Arcibiskup platil ovšem nejvíce, totiž 150 kop, probošt Vyšehradský a opat Břevnovský po 40 kopách, probošt Pražský 24 kop atd. (Tomek III, 143.) K vybírání desátku papežských byli ustanoveni zvláštní výběrčí (collectores fructuuum camerae apostolicae) obyčejně z domácího duchovenstva. Peníze sebrané od výběrčích přijímali ustanovení poslové papežští, kteří je buď sami do komory papežské odváděli, anebo je zasílali po obchodnících. Důchody jednotlivých beneficií byly udávány hodně nízko, aby desátek byl skrovný. Z té příčiny již za života Arnošta z Pardubic žádal papežský dvůr na něm i na biskupech Janovi Olomouckém a Litomyšlském, aby dali zhotoviti popis všech beneficií a ročních důchodů z nich plynoucích dle nového předepsaného řádu. Vědělo se hned, že papežská stolice tímto způsobem chce zkontrolovati zdroje k zvýšení svých příjmů. Proto arcibiskup i biskupové obrátili se v té záležitosti ke králi.

Karel IV. proslul jako velice moudrý hospodář. Cizí výrobky podrobil velikému clu, domácím pak pomáhal k zpeněžení za hranicemi velikými výsadami. Staral se pečlivě o to, aby z Čech do ciziny šlo peněz co nejméně a naopak aby se shromažďovaly v království co největší sumy. Karlovi tedy nebylo nikterak ani za zmíněného nařízení papežova lhostejno, jaké obnosy se nyní začnou zasílati za hranice. Proto zakročil u papeže bezprostředně. Předložil papeži, že by bylo velice obtížno sestaviti soupis tak, jak si stolice papežská

přeje. Žádal, aby papež od svého rozkazu upustil, aby se spokojil s řádem dosavadním jakožto prý spravedlivým a bezvadným. Papež dle všeho Karlovi vyhověl bez dalšího nátlaku. Tolik jest jisto, že rejstříky papežského desátku v následující době skoro nic se nelišily od nejstaršího nám známého záznamu z r. 1352; výška desátku zůstávala pořád stejná skoro při všech, ačkoli se důchody mnohých beneficií časem rozmnožily. (Tomek III, 142—143. Tadra: Kulturní styky Čech s cizinou, 78.)

Arnošt přítelem reformujících kazatelů.

Jako byl Arnošt nadšeným reformátorem sám, tak také vítal s otevřenou náručí každého upřímného pomocníka v díle opravném. Praha stala se za Karla IV. velice bohatým velkoměstem, jež bylo zváno nejveselejším městem v Evropě. Právě zbujnělá Praha dávala svým životem mocné svědectví, jak jest potřebí v Čechách reformovati.

Karel povolal r. 1358 do Prahy výmluvného a učeného kazatele z Rakous Konráda Waldhausera, kněze řádu sv. Augustina řeholních kanovníků. Ustanovil jej za kazatele u sv. Havla. Karel dobře volil, že povolal napřed muže, který měl promluviti do svědomí bohatým kupcům německým, kteří byli v službě Boží daleko pohodlnější než pražští Čechové. A slova Waldhauserova proti pýše, rozmařilosti a jiným nectnostem nesla ovoce velice utěšené. Tak obrovské davy scházely se do prostranného chrámu, že četnému zástupu byl nucen Konrád kázati před kostelem. Přímo úžas

budilo, jak veliký počet hříšníků se napravoval zcela.

Leč Konrád brzy počal reformovati i osoby duchovní. Prohlašoval veřejně, že jest svatokupectvím přijímání jinochů a dívek do klášterů za peníze. Ostře tepal lakomství a požívačnost těch mnichů, kteří bez potřeby sbírají almužny a berouce dary, stále mají v ústech: »Dejte nám a pomodlíme se za vás.« Tu platí dle slov Kristových: »Darmo jste vzali, darmo dejte!« Protestoval proti prodávání míst k pohřbům v kostelích a klášterech, proti nádhernému pohřbívání zjevných hříšníků za tučný odkaz klášteru atd.

Mniši žebraví se na Waldhausera velice horšili, když se jejich příjmy ztenčily. Spojili se proti kazateli s jinými řády a žalovali na něho u arcibiskupského úřadu. Dne 6. prosince r. 1358 byl Waldhauser obeslán od arcibiskupského officiála. Stání bylo asi odročeno, neboť Konrád volán k zodpovídání ještě na den 28. prosince. Waldhauser zatím kázal rázně jako dříve, lid se proti mnichům sobeckým jitřil. Došlo pak dle všeho zase k odkladu. Snad si to přál sám arcibiskup (meškající ve Vratislavi), aby mohl žaloby osobně poslechnouti a Konráda chrániti.

Konečně mnichové složili proti kazateli žaloby ve 24 artikulích. Tyto žalobné články byly předloženy přímo arcibiskupovi. Konrád odpověděl na artikule písemně, odmítal věci překroucené a smyšlené, dokazoval, že jeho působení jest nezávadné. Protivníci nevěděli, jak na obranu odpověděti. Proto Arnošt vydal listy pod svými pečetmi a dal je přibíti na dveřích všech klášterů řádů žebravých v Praze; vyzýval v nich každé-

ho, kdo by měl jakou žalobu proti Konrádovi anebo jeho učení, aby se dostavil v jistý den o třetí hodině ve dvoře arcibiskupově. Leč — k tomuto vyzvání nikdo se nedostavil. (Tomek II. 292—293.) Již tehdy tedy se jevil Arnošt jako vřelý přítel Konrádův.

Když v Praze Konrád již pět let reformoval v duchu evangelia, přibyl mu nenadále zdatný pomocník v osobě kněze Jana Milíče z Kroměříže. Milíč pocházel z chudých moravských rodičů. Již r. 1350 byl kanovníkem v Kroměříži, později stal se kanovníkem pražským a sakristánem kostela Pražského. Konečně dostoupil i vysoké důstojnosti arcijáhenské. Poznalť v něm Arnošt duši nadšenou pro reformy církevní.

Leč Milíč jako muž velice pokorný rozhodl se opustiti všecka důstojenství svá, žíti v přísném sebezáporu a oddati se zcela kázání slova Božího. Marně snažili se druzí kanovníci Milíče od jeho úmyslu odvrátiti. Sám arcibiskup Arnošt domlouval šlechetnému hodnostáři: »Pane Milíči, co lepšího můžete učiniti, než budete-li svému ubohému arcibiskupovi pomáhati v pasení stáda jemu svěřeného?« Vše marno. Milíč napřed se odebral do Horšova Týna a připraviv se tam na kazatelský úřad, někdy na podzim r. 1364 vrátil se do Prahy a počal kázati nejprve u sv. Mikuláše a pak u sv. Jiljí. Brzy začaly naslouchati jeho ohnivým reformačním řečem zástupy větší, než jaké se dostavovaly na kázání Waldhauserova. Milíč se svými častými a bystrými promluvami, svým přísně asketickým životem, zvláštní lidumilností působil pronikavý obrat netoliko ve smýšlení a jednání obyvatelstva pražského, ale daleko široko v králov-

ství Českém. Nabyl slavné pověsti v křesťanské Evropě vůbec. Ačkoli na něho kněží života pohoršlivého žalovali, byl ctěn i u dvoru papežského jako světec.

Veliká čest náleží jak Karlovi tak Arnoštovi, že muže tak vzácného charakteru a apoštolského nadšení podporovali.

Ochrana neporušené víry a duchovenstva.

Aby se zachovala katolická víra neporušená, byl zřízen úřad inkvisitora kacířství, který byl rozdílný od obyčejného soudu duchovního, ačkoli jej obsazoval arcibiskup. Inkvisitor měl povinnost stihati kacíře a přiměti je k odvolání bludu; bludaře, kteří by se nedali obrátiti, měl odevzdati rameni světskému. Snad při slově »inkvisice« modernímu čtenáři jest úzko. Leč vzpomeňme si, jaké zhoubné převraty netoliko v náboženství, nýbrž i v poměrech politických zavinili ve středověku kacíři. Proto i moc světská prohlašovala bludařství za zločin nejhorší. Kdo převracel násilně nauku Kristovu, kdo vkládal do slov Kristových falešný smysl, přirozeně za věku zbožného budil veliký odpor pravověrců. Co znamená věroučný rozkol ve státě, to ostatně pochopovali také sektáři, kteří sice napřed mluvili o svobodě, ale pak si zřídili v různé formě bezohledné úřady inkvisiční. Nechceme vybočovati z rámce této úvahy líčením krutostí, jakých se dopouštěly na př. sekty protestantské nebo husitské. Ale na něco přece poukážeme. Není nám známo, že by býval úřad inkvisitorský v Praze za doby Arnoštovy někoho přísně stihal. Tomek praví: »Jak rozsáhlá byla tato čin-

nost inquisitorů v Praze, není nám známo, protože se paměti toho úřadu nezachovaly. Toliko vysvítá, že v Čechách toho času pro kacířství bývali stiháni větším dílem jen cizí příchozí, kteří však předce nezůstávali veskrze bez domácích následovníků.« (Tomek III., 224.) Dr. Kalousek praví, že Karel IV. byl vždy nakloněn praktickému reformování, jaké se dálo za jeho věku uvnitř církve v Čechách. Leč dodává: »Jiného však rázu byla německá mystika, učení pošmurné, kteréž jak vymykalo se všem positivným řádům, tak unikalo také prostorozumným pravidlům logiky. Střízlivá mysl císaře Karla nikdy nenacházela záliby v takovéto blouznivé filosofii . . . Sektářství se mu ovšem protivilo, ale ani v tom nevynikl horlivostí. Teprva na své druhé výpravě Římské v červnu 1369, nejspíš k žádosti papeže, poskytl některou podporu inquisici v Němcích, kterou stolice papežská byla přede dvěma roky nařídila; zejména mohly laikům býti odnímány spisy, které by německým jazykem jednaly o věcech náboženských. Nebyl však v Němcích počet těch lidí veliký, kteří tomu stíhání padli za oběť; v Čechách pak za panování Karlova jest o inquisici dosti ticho. Karel sám, jako byl smířlivý k nepřátelům politickým, tak ani neštítil se osob naříkaných z kacířství, s nimiž dle příležitosti obcoval bez rozpaků.« (Karel IV., 184.—185.)

Z těchto dvou zpráv můžeme poznati, zda král a arcibiskup byli nějakými fanatiky. Zachovávalo se zevně zřízení, jehož by bylo potřebí k ochraně duší pravověrných v čas pilné potřeby. Ve skutečnosti však o nějakých bezohledných trestech vykonaných proti kacířům — zachovávají tehdejší

kronikáři mlčení, protože se nedostávalo látky k psaní o takových trestech. A jestliže byl Karel tak velikomyslně snášelivý, totéž musíme souditi o arcibiskupu Arnoštovi, protože v příčině církevních poměrů byli oba jedna mysl, jeden duch. Vše důležité podnikali na základě společné úrady. Není možno se domnívati, že Arnošt, který odprošoval i ty, kteří jeho důtky zasloužili, snad byl přísným soudcem lidí zbloudilých, jichž ostatně v Čechách byla nepatrná, roztroušená hrstka.

Že oba vznešení vladaři spíše cítili při spatření bludaře upřímný soucit než hněv, dokazuje tato episoda. V březnu 1350 přibyl do Prahy pověstný podivín Cola di Rienzo, který na krátký čas obnovil v Římě republiku. Když byl zbaven vlády, utekl do hor Abruzzských mezi blouznivé poustevníky, kteří trousili různá proroctví. Když pak v Praze udělil blahovolně Karel potrhlému Vlachovi audienci, promluvil Cola: »Poustevník z Monte Majella, jménem Angelo, posílá mne k vám, abych oznámil, že sice Bůh Otec dosud tento svět spravoval, ale že budoucně má býti spravován a řízen pouze od Ducha svatého.« Začal pak vykládati své poslání. Karel dal přivolati Arnošta z Pardubic a některé dvořany a pak vyzval Colu, aby svou řeč opakoval. Podivín vykládal, že se má odejmouti v Italii všecka moc papeži a knížatům, že má tam Karel dosednouti na trůn jako neobmezený panovník. Cola Karlovi pomůže, nechť ho jen Karel pošle do Říma napřed jako svého náměstka. Když Vlach vypravoval, jaké měl Angelo vidění, zasmušoval se panovník tím více, čím houževnatěji mluvka projevoval svou důvěru k bludům a proroctvím Angelovým. Karel požádal, aby svá přání

a sdělení Cola sepsal, po třikrát připustil Colu k rozmluvě, vymlouval mu jeho politické a náboženské názory, ale marně. Hleděl blouznivce napraviti způsobem pokud možno mírným, ačkoli byl od něho těžce uražen před třemi lety, kdy jej Cola volal hrdě v době své slávy před svůj soudní tribunál. Karel odevzdal Vlacha arcibiskupu Arnoštovi k opatrování na hradě Roudnickém. Arcibiskup nepronásledoval Vlacha s inkvisitorskou přísností, ale choval se k němu s apoštolskou vlídností. Psal mu docela, že ačkoliv on sám není spokojen s jeho názory a zámysly, písemně podanými, přece s jistotou soudí, že nedají se zmařiti mocí lidskou, pocházejí-li od Boha.

Karel sám zabýval se Colou dále. Na chlubný dopis Colův odpověděl obšírným listem kazatelsky káravým, ale přátelským. Protože Cola předstíral, že v Italii vznikne pohoršení nad jeho zajetím a docela i škoda pro Karla, napsal panovník ve své odpovědi: »Jestliže tomu tak jest, ovšem cítíme nad tím bolest; ale raději bychom chtěli pocítiti na sobě škodu časnou a snášeti břímě pozemského soucitu s bližním, než uvaliti na sebe trest věčný. Po tom všem, co shora napsáno, prosíme a vybízíme, abys zanechal blouznivých nápadů i abys pustil z mysli světské hodnosti, jestliže jsi jaké snad měl, jakož i abys proti Bohu nevlastnil si tak tvrdou šíj se srdcem kamenným. Obrněn jsa přilbou spásy a štítem víry, stále zachovávej srdce skroušené a ponížené, kterým Bůh nepohrdá. (Pelzel I., Urkundenbuch, 213.—215.) I Arnošt mu dopisoval s podobnou mírností. Takto se tedy mazlili s bludařem dva katoličtí vladaři! Zacházeli s ním jako s chorým děckem,

věnovali mu tolik přátelské péče, ačkoli měli tolik důležitých prací jiných na starosti!

Cola však odpověděl Karlovi směle a hrdě. Ani tenkráte však panovník se na něho nerozhněval; Karlovi imponovala aspoň Colova učenost. Když žádal biskup Spoletský Jan, papežský legát, za vydání toho kacíře soudu papežskému, panovník vyhověl, ale přimluvil se, aby nebylo ubližováno člověku, který se na něho obrátil s důvěrou. (Beneš, 353.—4., Dr. Kalousek, 69., Palacký II., 311.—312.)

A nyní obraťme list! Husité prohlásili ve čtyřech artikulích Pražských svobodné hlásání slova Božího. Když však pražští kališníci viděli, k jakým zmatkům, ano i hrozným zločinům vede bezuzdná svoboda ve výkladu bible, zřídili velice přísnou inkvisici proti radikálním fanatikům táborským a sektám spřízněným. Dne 21. července roku 1421 byl vydán velice ostrý výnos, v němž mimo jiné ustanoveno: »Z každého města aby vybráno bylo mužóv padesát hodných, do nichž by žádného domněnie bludóv nebylo, a ti aby se pilně ptali na pikardy (Tábory a jiné radikální sektáře) a na ty, kteříž by těm nebo jiným bludóm anebo kterým všetečnostem nakládali (pomáhali) a zvláště kněžím, kteříž by poslušenstvie mistróv našich za starší vydaných (za představené zvolených) vytrhali, nakládali, a ti (totiž inkvisitoři) aby plnú moc měli takové do vazby dávati, bez nichž ižádný (nižádný) jiný do vazby daný propuštěn býti nikoli nemá.« Ustanoveno dále, že kněz přicházející do Prahy, který by se nesrovnával ve všech článcích víry a obyčejích bohoslužebných s mistry pražskými, nesmí v Praze bohoslužby

konati ani kázati; »a ktož by z obce takového zastával, choval, krmil aneb kterakkolivěk jinak slovem nebo skutkem nakládal, **k takovému aby hledíno bylo k hrdlu a k statku, jako k zevnému Božímu a té obce nepříteli.**« V zápise z 5. února 1422 ještě jsou husitské zásady zostřeny. Který kněz nebo laik by se nechtěl říditi věroučnými příkazy ustanovených mistrův a konšelů, má býti potrestán a vyhnán. »Pakli by od těch mistróv a k tomu usazených v bludích shledán byl neústupně, **tehdy buď nad jeho životem popraveno, jakožto nad bludným a neústupným slušie.**« (Erben: Výbor I., 367.—369., 373.—374.) Nebudeme se šířiti o tom, jak následovaly četné popravy, jak zase na odvetu Táboři pronásledovali bezohledně kněze kališné inkvisicí vlastní. Stačí zde uvedení aspoň několika výnosů k poznání, zda husité byli svobodomyslnější než katolíci. Celé potoky krve tekly právě v době husitské z náboženské nesnášelivosti. Inkvisice do opravdy, systematicky a hromadně začala pracovati teprve za bouří husitských. Srovnejme chování Arnoštovo s jednáním Husitů a poznáme ihned, kde bylo více šlechetné umírněnosti.

Roku 1348 začal řáditi v Evropě strašný mor, jakého středověk nikdy nezažil. V různých krajích umíraly statisíce lidi. V takovém smutném čase nařizováno procesí, zpívání litanií, konání jiných pobožností. Ukládány též zvláštní posty. V tom roce zvláště mezi prostým křesťanským lidem začalo se zmáhati mínění, že »černá smrt« jest Boží metlou za nekřesťanské živobytí lidstva, a že se dá odvrátiti Boží trest pouze přísným pokáráním. Zmatek nastavší z takového rozechvění byl úrod-

nou půdou pro šíření blouznivých nápadů, sekty, které se skrývaly, vystupovaly se svými pověrami okázale. V zemích německých vyrojila se ze starých zárodků opět sekta tak zv. »Flagellantů« čili Mrskačů, která zachvacovala proudy lidí, oddávajících se tuhému pokání. Houfy Flagellantů vzrůstaly, braly se od místa k místu a mrskaly se vzájemně až do krve. Tito blouznivci dávali svému mrskání přednost před jinými projevy křesťanského ducha, druh druhu se zpovídali, vzájemně si udělovali pokání, smutně bědovali, veřejně jiným lidem kázali. Mrskači zamítali kněžství a popírali, že by měl kněz větší duchovní moc než laik, zavrhovali Nejsvětější Svátost Oltářní, tvrdili, že jsou osvíceni Duchem svatým bezprostředně atd. Tito zmatenci objevili se též 1. března 1349 v Čechách a přišli také do Prahy. Rozmnožili zde své řady o značný počet prostých, důvěřivých lidí, ačkoli morová rána dotekla se naší země jenom nepatrně. Flagellanti byli nějaký čas trpěni u nás úřady světskými i církevními. Když však jejich smělost stoupala, tak že svým protikatolickým zásadám dávali průchod zcela bezohledně, zakročil proti nim Arnošt z Pardubic s velikou energií. Vydal proti nim přísné výnosy a vypudil potřeštěné zástupy z Čech, vystavuje se osobnímu nebezpečenství, protože se Mrskači násilně protivili vypovědění. Podařilo se mu též uklidniti a k zvyklému pořádku přivésti české duše, jež se daly od Mrskačů zmásti. (Beneš 347, Werunsky II, 292—293. Palacký II, 307—308.) Papež Klement VI. vystoupil pak proti fanatikům bullou z 20. října 1349, v níž řádění té hrozné sekty odsoudil a nařídil katolické hierarchii, aby proti Mrskačům rázně vystupo-

vala. A tak brzy fanatické davy slábly, až mizely. (Werunsky II, 300—301.)

Za tehdejšího soudnictví panoval veliký zlořád, který byl pokoušením Boha. Sporné strany se totiž dovolávaly svědectví Božího podivným způsobem. Při »Božích soudech« čili »ordáliích« podstupovali žalobce i obžalovaný nebezpečné úkony. Kdo přestál úkon ten bez pohromy, považován za spravedlivce. Na př. žalobce šel hlubokou vodou, obžalovaný tři kroky za ním; který neutonul, tomu dáno za právo. Jindy vzal obviněný do rukou rozpálené železo, jindy zase kráčel po rozpálených radlicích. I soubojem a metáním losů rozhodováno, která strana jest v právu. K těmto »očistám« saháno příliš často. Zbytky pohanského barbarství navěsily se tu na křesťanské náboženství, bujely dále novou formou. Leč Karel IV. a Arnošt zapověděli takové »očisty«. Snad již roku 1355 sněmovního zákazu zvyku silně zakořeněného bylo vymoženo sice dosti těžce, ale horlivou snahou Arnoštovou a Karlovou brzy odstraněny ordálie ze soudnictví navždy.

Ačkoli Arnošt i Karel IV. přísně vystupovali proti kněžským zlořádům, dbali zároveň, aby český lid měl příslušnou úctu k úřadu duchovnímu. Přes to, že korrupce zachvacovala kněze mnohé, věděli oba vladaři, že štvavá hesla proti kněžstvu, hlučné volání živlů neoprávněných a nezodpovědných po trestání duchovenstva by vedlo ve skutečnosti k hrozným zmatkům a k neslýchané církevní zbědovanosti. Proto Arnoštova statuta nařizovala zvláštní přísnost proti jakémukoli násilnému sáhnutí na osobu duchovní nebo na statky kněžské. Kdyby někde došlo k zatčení duchovního

proti církevním právům, nebo byl-li by statek duchovní zloupen, měly býti ihned zastaveny služby Boží v místě, kde byl duchovní uvězněn anebo kde se lup přechovával. Takový interdikt měl se zavésti od místního faráře nebo od zámeckého kaplana, jimž při žádných jiných příležitostech nebyla k tomu moc propůjčena; ano byli zavázáni vyhlásiti interdikt v takých místech pod trestem klatby. Statuta také nařizovala klatbu na každé přestoupení mezí soudní moci světské na ujmu soudu církevního. Arnoštova ustanovení hleděla přesně vymeziti pravomoc obojího soudu a zjednati příslušnou autoritu i soudu světskému tím, že stanovila klatbu i na soudce duchovního, který by se odvážil zasáhnouti do kompetence soudců světských. (Tomek III, 252.) Arcibiskup v této své snaze ovšem byl horlivě podporován od Karla IV. Osvícený císař pozoroval, že církev má v Čechách bohatství dosti, až jest to leckde na ujmu církevní kázni i bohoslužbě samé. Zjednal tedy r. 1352 zákonitou platnost svému předpisu, dle něhož měly se považovati pro budoucnost všecky odkazy a darování osobám a sborům duchovním za neplatné, scházelo-li povolení královského stolce. Takové darování zakazovalo se pod pokutou zabavení statku, jehož se týkalo, ku komoře královské. (Dr. Kalousek, 159—160.) Ačkoli tedy král sám zakládal veliká duchovenská nadání, patrno, že si počínal velice obezřele, že pozoroval všecko střízlivým okem a dovedl vystoupiti proti závadám. Také když papež Innocenec VI. žádal r. 1359 na německém duchovenstvu zvýšenou daň, Karel v Mohuči před říšskými knížaty a hierarchii projevil nelibost nad vymáháním ve-

liké církevní daně a hlasem rázným před přítomnými preláty prohlásil, že jest spíše potřebí napraviti duchovenstvo. (Pelzel II, 597—599.)

Arnoštovi tedy nepomáhal v ochraně kněžských práv nějaký snílek, ale muž širokého rozhledu, který dobře předvídal, k jakým hroznýmdůsledkům by směřovalo paušální znásilňování duchovenstva. Pozoroval, jak šlechta namnoze touží po zničení moci duchovenstva, aby pak tím spíše ujařmila města a rolnictvo. Viděl, jak duchovenská práva udržují v Čechách poměrnou sociální rovnováhu. Proto se vší přísností dovedl zakročiti proti těm, kteří kněžstvu ubližovali, jak za života Arnoštova, tak po jeho smrti.

Na příklad v únoru r. 1366 (již po smrti Arnoštově) dva občané jaroměřští zabili kněze, že je pohnal před soud arcibiskupského officiála pro jakýsi přečin. Karel IV., ačkoli byl vládcem otcovským, ač rád odpouštěl i svým osobním škůdcům, nedal se tentokráte pohnouti k mírnému potrestání ani velikými peněžitými obnosy, jimiž vrahové chtěli životy své vykoupiti; ani přímluvy dvořanstva nic nezmohly. Oba zločinci byli dle rozkazu Karlova sťati. (Balbín: Epitome, 374. Beneš, 388.)

Téhož roku pyšný vladyka Záhora z okolí Jindřichova Hradce dal svému faráři na svém panství vyloupiti oči proto, že farář vyhlásil proti němu odsouzení vyřčené arcibiskupským officiálem. Nad tímto krutým činem rozhněval se Karel IV. ještě více. Rozhodl se, že dá šlechtě odstrašující příklad, aby nikdy mocní laikové takového násilí neopakovali. Císař dal vladyku zatknouti a nehledě nic k urozenosti jeho, odplatil mu rovné rovným. Vladyka ovšem se příliš spoléhal na svůj

vliv mezi českou šlechtou, dal průchod bezohledné troufalosti, domnívaje se, že nalezne mocné ochránce. A skutečně také dály se za něho veliké přímluvy od samých knížat a jiných velmožů. Panstvo chtělo složiti za onoho provinilce velikou peněžitou pokutu, slibovalo, že dá oslepenému knězi zadostučinění. Zkrátka aféra tato, která mocně rozvlnila veřejné mínění, stala se zkušebním kamenem zásadního stanoviska Karlova. Neprospěly přímluvy ani sliby. Na rozkaz Karlův byly v Praze přede vším lidem vyloupeny násilníkovi obě oči, z čehož vladyka zemřel ve třech dnech za strašných bolestí. (Beneš, 388. Tomek II, 56.) Karel věděl, že mnoho šlechticů bude tím velice roztrpčeno a že jest se obávati i odvety tohoto tolik mocného stavu. Přes to však chtěl dáti odstrašující příklad všemu národu. Od té doby také za panování Karlova neodvážil se nikdo následovati příkladu Záhorova.

Husité, ačkoli Karlovu památku velice ctili, ač nazývali Otce vlasti »světlem knížat«, ovšem proti katolickému kněžstvu a jeho autoritě nastoupili cestu opáčnou. Dle toho však také dopadly výsledky. Kněžstvo kališné, které po válce husitské v Čechách tvořilo velikou většinu, bylo napřed zbaveno i velice potřebného jmění, stalo se hmotně závislým na šlechtě a městech. Ze závislosti hmotné vyvinulo se brzy ujařmení mravní; s ujařmením kněžstva pak ruku v ruce šlo ujařmení rolníků, poněvadž jim již kněžstvo nemohlo poskytovati podpory proti zpupnostem šlechty, která zabráním kněžských statků velice zmohutněla.

Arnoštova lidumilnost.

Statky arcibiskupství Pražského byly za Arnošta rozsáhlé a rozkládaly se v 17 větších nebo menších skupenstvích, nazývaných dle hradů, měst nebo jiných sídel, odkud byly spravovány. Mimo to sdědil Arnošt po svém otci společně se třemi bratry statky ležící hlavně v krajině u Kopidlna a u Libáně. (Tomek III., 34., 166.) Tedy arcibiskupovi poskytnuta příležitost jak k zdárnému vedení velikého hospodářství, tak také k štědré podpoře kulturních a lidumilných podniků.

K svému pohodlí, k světským kratochvílím Arnošt vůbec bohatých svých důchodů neužíval. Ponechával si z hojných příjmů pro soukromý užitek méně, než obyčejný pražský měšťan. Nestačilo však pouze rozdávati všechen přebytek. Aby mohl Arnošt věnovati na dobré účely dary veliké, bylo zapotřebí vésti nad hospodářstvím pilnou kontrolu, přemýšleti o jeho zvelebení. I velkostatkář může upadnouti do velikých hmotných nesnází, nechává-li všecko obstarávati od lidí jiných, zvláště zištných. Sám biskup Strossmayer blahé paměti dříve, než zasáhl mocně do kulturního rozvoje svého lidu, pilně si hleděl hospodaření; pak teprve mohl národu věnovati veliké dary.

Podobně Arnošt. Jak Otec vlasti podporoval v Čechách sadařství, vinařství, chov ryb a pod., jest odjinud známo. Dlužno však dodati, že horlivým jeho společníkem ve zvelebení zemědělství byl Arnošt z Pardubic. Hospodářství na statcích královských a arcibiskupských platilo tehdy v Čechách za vzor. Oba velicí mužové skvělým příkladem učili krajany racionelnímu, vyspělému zu-

žitkování půdy. Zvláště dlužno připomenouti, že Karel IV. byl v Čechách první, který do Čech uvedl umělé rybnikářství, čímž opatřil českým statkům nový, znamenitý pramen výnosu. Dle příkladu Karlova Arnošt sám založil na svých statcích mnoho rybníků, zvláště u Kyj blíže Prahy, u Rokycan, Horšova Týna, Příbramě, Červené Řečice, Žerčic a Chýnova. Rybníky založeny velikým nákladem. (Kalousek, 114., Tomek III., 41.) Právě od té doby těší se české rybnikářství až do nynějšího času slavné pověsti. Náleží Arnoštovi chvála nynějších Čechů, že k tak značnému rozvoji domácího chovu ryb přispěl.

Již platební povinnosti, spojené s arcibiskupskou hodností, byly veliké. Arcibiskup musil vydržovati veliký počet úřednictva a služebnictva jak v kancelářích pražských, tak na svých panstvích. Stavby a opravy hradů pohltily také sumy veliké zvláště proto, že Arnošt chtěl míti tato pevná místa v úplném pořádku. Bylo toho potřebí k obraně národa pro případ vpádu nepřátelského vojska. Roudnice náležela k nejoblíbenějšímu letnímu sídlu arcibiskupovu. Arnošt dal toto město ohraditi zdí. Rovněž tak obezdil Český Brod a Horšův Týn. Sešlé hrady obnovil. (Drahé kameny z koruny Svatovácslavské, 325. Tomek III., 34., 35.) Přikoupil polovici hradu a města Rožmitálu.

Ze svého přebytku Arnošt rozdal mnoho na účely lidumilné. Založil a štědře nadal špitály v Českém Brodě, v Příbrami a Libáni pro chudinu sklíčenou neduhem a nemocí. Na cestách měl vždy svého almužníka, který rozdával místo svého pána žebrákům, prosícím na cestách po městech a

vesnicích. Každý den poskytoval stravu dvanácti chudým, jimž uděloval po každé po dvou penězích. Na velký pátek staral se o podarování chudiny šatstvem, totiž plášti, sukněmi a kápěmi, které byly našity obyčejně ze 70 i více postavů sukna.

Byl dobrodincem pokročilým. Věděl, že často bývá horší taková bída, která se stydlivě skrývá, než ta, která se vystavuje na odiv. Proto vyhledával ostýchavé chudáky, kteří dříve měli jmění, ale upadnuvše do nezaviněné bídy, styděli se žebrati; takovým poskytoval Arnošt přiměřené podpory. Také dával věno dívkám velice chudým, aby se mohly vdáti počestně a neupadly pro chudobu do života hříšného. Důvěrníci arcibiskupovi soukromně pátrali, kde bylo potřebí skutečné podpory a svá pozorování Arnoštovi sdělovali, načež dary, udělené od arcibiskupa, na patřičná místa donášeli. Arnošt posílal kněze s dary do špitálů. (Drahé kameny, 327.—328., Tomek III., 258.)

Když nastala po neúrodě r. 1362 v Čechách veliká bída, uděloval Arnošt veliké almužny, rozdávaje chleba i obilí po městech, městečkách a vesnických obcích. R. 1361 byl utopen kněz Martin na rozkaz rychtáře a konšelů Starého města. Vinníci byli sesazeni a vypovědění. Musili hledati rozhřešení u stolice apoštolské. Bylo jim odpuštěno, ale Arnoštovi adressován list, jímž mu bylo přiznáno právo, aby provinilcům uložil sám pokání. Moudrý velekněz nařídil bohatým zločincům, aby rozdělili mezi chuďasy 7000 korců žita a aby založili nadaci na dvě věčná světla v kostele Pražském. Tím si zjednali kajícníci i milost císařovu. (Tomek II., 49.) V čas bídy dával Arnošt vypou-

štěti všecky své rybníky, aby z ulovených ryb se chudině pomohlo.

Arnošt jako intelligent a vlastenec.

Za Karla IV. stavěly se a přestavovaly kostely s takovou horlivostí, jako nikdy před tím ani potom. Náklad nesli z největší části patroni kostelů a zbožní dobrodinci. Kromě toho však bylo povinností beneficiátů samých, aby přispívali ze svých důchodů na potřebné opravy krovů a zachování kostela v dobrém stavu. Z té příčiny Arnošt k urychlení stavby kostela Pražského ustanovil, aby každý nově nastupující arcibiskup během prvního roku po svém dosazení složil k tomu účelu 50 kop grošů. Probošt, děkan, arcijáhen, scholastikus a kustos mají dáti polovici čistého důchodu prvního roku, jestliže by nezachovávali residence. Jestliže by residenci zachovávali, tedy má dáti probošt deset kop, děkan, arcijáhen a kustos po pěti kopách, scholastikus dvě kopy. Každý kanovník, jakmile dosáhne prebendy, má dáti čistý důchod jejího prvního roku. Důchody, sbírané na stavbu spravovali zvláštní ředitelé (directores fabricae) z duchovenstva kostela Pražského. Ovšem sám Arnošt v podpoře monumentální stavby kráčel napřed skvělým příkladem. Dal postaviti v chrámě vlastním nákladem kapli sv. Antonína Poustevníka, jejíž oltář posvětil r. 1352. V blízké kapli sv. Anny pomocí bratrů svých a nejvyššího hofmistra Burkarta postavil r. 1357 skvostný oltář. Daroval chrámu množství drahých posvátných rouch. Všecky knihy chované v sakristii dal opraviti a převázati, knihy pro kůr kázal znova úhled-

ně přepsati. Kněžím, kteří u oltářů zvlášť vytčených mše sv. sloužili, koupil na jistých vesnicích stálé důchody za sto hřiven. Zjednal dvanáct kop platu, z něhož měl arcibiskupský střídník (vikář) na zimu i léto opatřovati třiceti žákům po jednom rouchu, aby v kůru ve dne v noci s větší horlivostí posvátné hodinky odbývali. Z dědictví svého odkázal na stavbu chrámu toho tisíc hřiven stříbra. (Drahé kameny, 324.—325.)

Arnošt nákladem vlastním zbudoval a hojně nadal kláštery řádu kanovníků sv. Augustina v Jaroměři, v Sadské, v Rokycanech a Kladsku. Těmto klášterům daroval knihy a roucha krumplovaná zlatem a stříbrem. (P. Gel. Dobner: Monumenta regni Boemiae III., 39.) Svůj oblíbený klášter v Kladsku opatřil malbami vynikajících tehdejších umělcu. V klášteře měl malý pokojík, do něhož z Prahy spěchával jako na zapřenou. Zde nábožně rozjímal podobně jako Karel IV. v kapli sv. Kateřiny. (Drahé kameny, 329.)

Jest přirozeno, že jako muž vysoce vzdělaný věnoval zvláštní pozornost pokroku, vzdělanosti v národě českém. Vrchní správa školství náležela tehdy duchovenstvu, které mělo výhradně zásluhy o šíření vzdělanosti v nejširších vrstvách lidových. Byl-li někde založen klášter nebo větší kostel, obyčejně při něm zřízena škola, kdež se dostávalo dětem vzdělání v jazyku národním. V druhé polovici století XIV. bylo při větších kostelích pražských na Starém městě 11, na Novém městě 7, v Menším městě a na Hradčanech po jedné škole. Školy kollegiátné (vyšší) byly v Praze tři a na Menším městě vyšší škola klášterní. Nade všecky vynikala škola při metropolitním kostele Praž-

ském, tak zvané učení částečné. Tedy bylo v Praze celkem 25 škol veřejných, a k tomu řada škol soukromých. Velice slušný to počet na tehdejší dobu!

Když povýšeno Pražské biskupství na arcibiskupství, bylo rozšířeno učení při kostele Pražském potud, že (dle nařízení papeže Innocence III.) každému arcibiskupovi nastala povinnost při kostele vlastním zříditi stolici doktora theologie. Arnošt tedy r. 1349 učinil této povinnosti zadost. (Tomek III., 265.)

Samo založení Pražské university znamenalo pro slávu a hmotný prospěch země České veliký čin. Universita založena v roce, kdy nebylo vysokého učení ani ve Vídni, ani v Polsku, nynějším Německu a Uhrách. Praha se stala ohniskem vyšší vzdělanosti pro střední Evropu. Papež v bulle, kterou dovoloval zříditi universitu, hned zároveň ustanovil, aby byl vždy nad ní nejvyšším představeným čili kancléřem arcibiskup Pražský (26. ledna 1347). Tak se stal věhlasný Arnošt prvním kancléřem vysokého učení Pražského. Jako na jiné školy musilo nésti duchovenstvo značné náklady, tak bylo i při universitě. S počátku mistrům do Prahy povolaným dávány roční platy přímo z komory královské. Leč již r. 1352 arcibiskup Arnošt spolu s Karlem přikročili k účinnější podpoře. Uložena totiž vyššímu duchovenstvu mimořádná sbírka, čili kontribuce. A tak z kollegiátních kostelův a klášterů různých řádů v království Českém sebrána znamenitá suma, za kterou Arnošt jako kancléř zakoupil r. 1357 první zemské statky pro obecné učení od zemana Epika z Hrádku za Litoměřicemi. O dvě léta později (1359) připojil

arcibiskup k těmto universitním statkům koupí za 90 kop grošů dům se zahradou řečený u Věže. Ustanovil, aby zde bylo místo pro fakultu filosofickou. (Tomek, III, 271—2.) O jiné statky universitní postaral se Karel IV.

S jakou horlivostí se staral Arnošt o hmotnou podporu vysokého učení, svědčí výmluvná okolnost. Válečné tažení Karla IV. bylo příčinou, že v roce založení vysokého učení byly statky arcibiskupské velice zadluženy. Okamžitá peněžní tíseň bránila Arnoštovi uděliti universitě podporu. Šlechetný velekněz tudíž obrátil se s žádostí o pomoc na své bratry Bohuše a Smila. S dovolením bratří užil jejich a svého nedílného majetku ve Hřminíně a Važicích ve prospěch vysokého učení. Důchody z těchto statků činily ročně přes 25 kop. Tento výnos Arnošt věnoval jako prebendu učitelům (lektorům) a připsal jej k Pražské kapitule. Náhradou za to s povolením kapituly ustanovil, aby bratří užívali zboží arcibiskupského v Žerčicích a Kobylníkách a to tak, aby po jejich smrti statky ty zase připadly arcibiskupskému stolci s právem veškerým. Arnošt tudíž v okamžité tísni vypomohl moudrým činem, aniž koho poškodil. (Drahé kameny, 304.)

Ti, kteří universitu vystudovali, těšili se veliké vážnosti a snadno docházeli důstojností nejvyšších. Tadra píše: »Mistři a doktoři, na kterékoli universitě promovaní, těšili se obzvláštní přízni papežově při udělování milostí na uprázdněné prebendy. University zasílaly, jak známo, papeži seznamy promovaných členů svých s prosbou, aby jim udělena byla beneficia, která samy uvedly, což se od papeže skoro vždy připsáním

slova »fiat« (staň se!) stávalo. Ano i při jiných příležitostech doktorům a mistrům před jinými žadateli přednost dávána. Tak na př. když arcibiskup Arnošt r. 1363 žádal papeže, aby sám mohl dosaditi způsobilé kněze na místa kanovnická a k jiným hodnostem církevním, přivolil k tomu papež, dodávaje však, aby to byli mistři, doktoři neb bakaláři theologie neb práv.« (Kult. styky, 238.)

Již samy školy klášterní pěstovaly rozvoj umění a věd velice účinně. K chvále tehdejších klášterů napsal sám Palacký: »Ústavové tito zajisté sloužili středověkosti za semeniště netoliko nábožnosti, ale nauky a umy, osvěty a průmyslu. Tatáž ušlechtilá snaha, která za našeho věku si libuje v zakládání a podporování spolků, akademií učených a uměleckých atd., vedla také v život středověké ony ústavy, jenže účely těchto bývaly ještě vyšší a rozsáhlejší, prostředky ještě účinnější, a tudíž i postavení a působení jejich ještě blahodárnější.« Což teprve, když začala vychovávati veliký počet českých učenců domácí universita! Česká země stala se domovem velikých vzdělanců, jichž služby byly vyhledávány od daleké ciziny. Národ český vůbec v té době předčil vzdělaností svou všecky národy sousední. Obecná vzdělanost všech vrstev dosáhla takového rozkvětu, že za následujících dvou století (po bouřích husitských), kdy četná ohniska vzdělanosti byla v sutinách a kdy universita pod husitskou správou pouze živořila, vzdělanost lidová nedosáhla té výše jako za Karla IV.

University tvořily sbory samosprávné, nadané velikými výsadami, jež byly na př. vyňaty i z obvyklých soudů světských a duchovních. Tyto

sbory volily samostatně na rok společného rektora. Když začaly v universitě spory fakult o volbě rektora, Arnošt r. 1360 obratným jednáním spory urovnal, aby nenastal mezi fakultami rozkol. Ustanoveno, že se bude voliti vždy ode všech rektor jediný. Bude-li zvolen někdo z jiné fakulty než z právnické, nechť mají právníci ze svého středu k řízení svých záležitostí místorektora. Naopak stal-li by se rektorem jurista, nechť mají druhé fakulty své místorektory. Jednota obce učení Pražského na základě tohoto ustanovení trvala 12 let. (Tomek III, 273—4.)

Osvícený arcibiskup, v jehož kancelářích byla práce velice komplikovaná, velice bystře upravil řádné a přehledné úřadování. Od r. 1354 počaly se vésti zvláštní knihy konfirmační (libri confirmationum), kam se zapisovala všecka písemná potvrzení, komu které beneficium právem náleží. Dále zavedeny vzorné knihy (libri erectionum), v nichž byla uvedena obdarování chrámům, kaplím a oltářům, jakož i důležité smlouvy uzavřené mezi duchovním a světským úřadem. Tak posloužil Arnošt znamenitě pozdějším badatelům v místopise, rodopise a historii. Později dle příkladu Arnoštovy kanceláře zaváděno takové knihovní zřízení na místech jiných. Tudíž nikde z doby Arnoštovy samé nenachází se tolik přesných údajů místopisných a rodopisných jako v Čechách. (Srv. Drahé kameny I, 324. Tomek III, 159.)

Konečně i acta consistorii jsou vzácným zřídlem pro poznání českých poměrů ve XIV. století.

Na spisovatelskou činnost Arnoštovi nezbývalo času pro četné starosti arcipastýřské a politické. Přes to některé věci Arnošt sám spisoval a

jiné k spisování pobádal. K podnětu Arnoštovu a Karlovu pořízena pro potřebu církve v Čechách sbírka životopisů svatých a světic (Passionál) dle latinského svodu Jakuba de Voragine. Upravovatel zařadil do sbírky místo světců u nás neznámých životopisy světců českých (sv. Cyrilla a Methoda, sv. Prokopa, sv. Václava dle úpravy Karlovy.) Patrně i postup díla byl pečlivě kontrolován od arcibiskupa Arnošta.

O důležitosti Passionálu praví Flajšhans: »Zpracování staročeské provedeno jest jazykem velmi obratným a přesným pravopisem jednotným a určitým; Passionál bývá pokládán za klassický vzor staročeské prósy z doby kolem r. 1550 a jazyk jeho bývá nazýván starou češtinou vzornou čili normální; mluvnice a slovníky staročeské zabývají se proto s oblibou jazykem Passionálu a Passionál má pro jazykozpytce českého asi takový význam, jako spisy Ciceronovy pro jazykozpytce latinského.« (Písemnictví české, 111.)

Pokud nebyla založena v Praze universita, podporoval Arnošt štědře krajany, kteří se vzdělávali na universitách cizích. Když pak tito po absolvování svých studií se do Čech vraceli, pečoval o jejich zaopatření a povýšení více, než o duchovní z vlastního přátelstva. Vydržoval vlastním nákladem písaře, kteří měli za úkol (v době, kdy nebyl ještě vynalezen tisk) přepisovati knihy obsahu náboženského nebo vzdělávacího; tyto svazky pak rozdával chudým kostelům a klášterům.

Velikou slávu získávalo tehdy království naše, že sem byly zanášeny od Karla IV. ostatky velikých světců z různých končin Evropy. Ostatky tyto byly svěřovány Arnoštu z Pardubic k bdě-

lému opatrování. Zbožní cizinci z daleka putovali, aby uctili ostatky světců Božích.

Zvláště u veliké slavozáři zastkvěl se před očima ciziny Karlštejn — netoliko monumentální stavbou a nádhernou výzdobou, nýbrž i vzácnými památkami, jež v něm byly uloženy. Karel sem dal přenésti korunovační klenoty a privileje České země a nad to odznaky důstojenství císařského, jakož i mnohé ostatky svatých. Když 21. března r. 1351 přivezeny »říšské svátosti« (korunovační klenoty a svaté ostatky) do Prahy, zažívalo město jeden z nejslavnějších dní. Král vyšel vstříc velmožům přinášejícím ony památky v průvodu veškerého duchovenstva s Arnoštem v čele, šlechty a jiných hodnostářů. Zástupy lidu plesaly nad tím, že zlatá koruna Karla Velikého, zlaté jablko říšské, stříbrné žezlo — zkrátka starobylé odznaky císařské důstojnosti budou uloženy v Čechách. Říšské svátosti uloženy v kostele Pražském. Když Karlštejn dostavěn, vzácné klenoty přeneseny do něho. Karel po 4 letech vyžádal si na papeži Innocenci VI., aby se směl slaviti každoročně zasvěcený svátek na památku těch ostatků. Když došlo povolení, tu na »den Svátostí« (v pátek po neděli provodní) byly brány »říšské svátosti« z Karlštejna do Prahy, kde ukazovány všemu lidu. V době, kdy svaté ostatky a korunovační klenoty se těšily tak veliké úctě, »den Svátostí« byl okázalým svátkem národním. Nesčetné zástupy valily se do Prahy, tak že Praha v ty chvíle hostila až 100.000 vlastenecký poutníků, kteří čerpali ze slavnostních chvil ušlechtilou hrdost národní. (Srv. Beneš, 386.)

Podobně mocně byla podporována ušlechtilá hrdost národní zavedením svátku všech svatých

ostatkův, které byly za Karla IV. v míře značně rozmnožené chovány v dómě Pražském. Ustanoven k slavnosti té den 2. ledna. (Tomek III., 199.)

Reforma Arnoštova vykazovala daleko lepší úspěchy, než jak se jevily ve státech jiných. Proto za rok po smrti Arnoštově na žádost Karlovu jmenoval papež Urban V. arcibiskupa Jana Očka a jeho budoucí nástupce stálými legáty papežskými nad diecésí Bamberskou, Míšeňskou a Řezenskou. Legát měl napravovati v těchti diecésích zlořády. Tím stoupl i národní vliv státu našeho.

Karel IV. zřídil při chrámu Svatovítském kollegium (sbor) 24 duchovních, aby zpívali denně modlitby k Panně Marii. Nazval je mansionáři (stále pobývajícími). Založení znělo ke cti Panny Marie, sv. Víta, Václava a Vojtěcha. Arnošt upravil pro mansionáře statuta. Založení to mělo vliv na rozšíření vlivu českého za hranicemi. Karel založil r. 1359 kapli Panny Marie v italské Terenzii, k níž ustanovil dva mansionáře a jim představeného vikáře. Také založil v Norimberku kapli, k níž ustanoveni rovněž dva mansionáři s vikářem. Obě ty kaple byly podřízeny praecentorovi mansionářů pražských. Podobným způsobem vliv českých kněží šířil se v cizině i jinde. Na př. Karel založil v Ingelheimě klášter řeholních kanovníků s proboštem, podřízeným opatu téhož řádu na Karlově.

Chrám sv. Jiljí na Starém městě, jejž založil r. 1339 Pražský biskup Jan z Dražic, Arnošt dostavěl vlastním nákladem a založil při něm kollegiátní kapitulu.

Arnošt dle příkladu svého předchůdce Jana z Dražic byl pilným sběratelem knih. Velice rád

obcoval s muži učenými. Velikou hvězdou středověku, svítící jasně i věkům nynějším, byl italský básník František Petrarka, který projevoval velikou úctu netoliko Otci vlasti, nýbrž i Arnoštovi. R. 1357 docela Petrarka zajel do Prahy ve slavném poselství vladaře Milánského. Zdržel se při dvoře císařském déle a bavil se mnoho netoliko s Karlem IV., ale i s Arnoštem a Janem Očkem, biskupem Olomouckým. Od té doby dopisoval si s těmito českými hodnostáři až do r. 1363. Byl celý nadšen osvíceností vynikajících Čechů. Napsal Arnoštovi slova velice lichotivá. Vyjádřil se, že viděl muže znamenité, hodné veliké paměti, velice vlídné, jako by se byli zrodili v attických Athénách. (Tadra: Styky, *222,*) Když Petrarkovi oznámeno, že císařovna Anna povila dcerušku, poslal učený Vlach blahopřání, které oplývalo chválou a úctou k ženskému pohlaví.

Při dvoře Karlově zdržoval se po delší dobu též jiný učený Vlach, přítel Petrarkův Sagremour de Pomeriis, k němuž se přátelstvím naklonil ovšem i Arnošt.

Tento Sagremour nejspíše zprostředkoval dopisování mezi Petrarkou a českými jeho přáteli.

Karel vzkřísil v Čechách slovanské bohoslužby založením kláštera Slovanského čili Emauzského (r. 1347.) K tomuto založení došlo po úradě s Arnoštem.

Karel osobně vykládal papeži, jak na slovanském jihu jest pobořeno mnoho klášterů mnichů slovanských. Připomněl, že jest potřebí pro řeholníky sem tam bloudící přístřeší. Nechť jest tudíž dovoleno, aby mniši ti v Čechách a v sousedních místech si vyvolili štace, kde by mohli přebývati,

slovanským jazykem slovo Boží vykládati, kázati a mši sv. sloužiti. Leč Karel zamlčel hlavní příčinu své žádosti: snažil se totiž s Arnoštem obnoviti staroslovanskou liturgii v Čechách na širokém základě. Klement po sdělení Karlově napsal arcibiskupovi, že sám nezná okolností, uváděných od Karla IV. Proto s plnou důvěrou obrací se na Arnošta, aby vybral pro vypuzené mnichy jihoslovanské jedno místo buď v království nebo v jeho sousedství. Tam nechť zachovávají mnichové své vlastní obřady zcela svobodně, leč pod tou podmínkou, že právo příslušného faráře nebude porušeno. (Pelzel I, Urkundenbuch, 91.)

Tu již Karel vydal zakládací listinu, která lépe svědčila o skutečném účelu kláštera Slovanského, než jeho opatrná slova u stolice papežské. Karel napsal, že chce obětovati Bohu dary drahocenné zvláště v království Českém, kterého si nad všecky země váží. Proto také po povolení papežském žádá arcibiskupa, aby zřídil klášter ke cti Boha, Panny Marie a na počest i titul slavných patronů království Českého, totiž těchto mučedníkův a vyznavačův: Jeronyma (jehož pokládal Otec vlasti za Slovana), Cyrilla, Methoda, Vojtěcha a Prokopa. Mniši budou sloužiti Bohu pro budoucnost i na všecky časy jazykem slovanským. — Nikde se v bulle nepraví, že má býti zřízen klášter pro rozptýlené jihoslovanské mnichy. Za to však bulla klade důraz na patrony našeho království, na bohoslužebnou řeč slovanskou. (Pelzel I, Urkundenbuch, 91—93.)

Arnošt zastal se rázně práv českých, když se cizinci ucházeli v Čechách o veliká beneficia, která pronajímali třebas kněžím jiným. Proto arci-

biskup Arnošt r. 1358 ohražoval se u papeže proti tomu, aby k úřadům důležitým v duchovenstvu nebyli povoláváni cizozemci, poměru a řeči české neznalí. Zdá se, že jeho vystoupení mělo zdárný výsledek jako podobná ohražení Karla IV. (Tadra: Styky, 112.)

Arnošt byl velice důmyslným politikem a proto Karel IV. častěji mu svěřoval řízení záležitostí politických státu Českého po dobu své nepřítomnosti. Když došlo v letech 1354—1355 k slavné jízdě korunovační Karlově do Italie, byl v průvodu Otce vlasti mimo jiné vysoké hodnostáře církevní i Arnošt z Pardubic. Při svém zpátečním pochodu ustanovil Arnošta v Toskánsku svým náměstkem, generálním vikářem. (Tadra, 228.)

R. 1346 v březnu provázel Arnošt do Německa Jana Lucemburského a Karla. Když byl Karel IV. zvolen za krále Římského, vedl r. 1346 Arnošt slavné poselství říšských volitelů k papežskému dvoru do Avignona, kdež v listopadu před Klementem VI. promluvil řeč velice jadrnou a zdařilou. Korunovace Karla na trůn Německé říše konána 26. listopadu 1346 v Bonně od arcibiskupa Kolínského za přítomnosti Arnošta z Pardubic.

Když po smrti soka Karlova Ludvíka (11. října 1347) odbojná města německá se Karlovi poddávala, zplnomocnil Klement VI. Arnošta a několik biskupů, aby zbavovali polepšené odbojníky církevních pokut.

Základní kámen k nádherné stavbě Karlštejnu položil dle přání Karlova 10. června 1348 Arnošt. R. 1358 dal Otec vlasti Arnoštovi a jeho nástupcům výsadu na jmenování a uvádění v úřad veřejných písařů (notářů). Tito notáři měli za úkol

sestavovati smlouvy, závěti a jiné veřejné listiny, leč nesměli za to od kostelů, špitálů, vdov a sirotků bráti nijakých poplatků.

Když bylo Karlovi r. 1358 oznámeno, že kníže Litevský Olgerd chce se obrátiti i se svou zemí na víru křesťanskou, vypravil tam Otec vlasti poselstvo vedené arcibiskupem Arnoštem a mistrem řádu Německého s pozváním, aby velký kníže o vánocích zavítal k vůli přijmutí křtu do Vratislavě. Vůbec byl Arnošt v diplomacii Karlovi IV. pravou rukou. Velikým štěstím bylo pro Čechy, že tak slovutní mužové současně nad zdarem národa bděli.

Karel se staral horlivě o utvrzení moci vlastního rodu. Snažil se, aby jak koruna Česká tak Německá setrvala stále v moci Lucemburků, kteří by sídlili v Praze. Tato snaha byla tak mocná, že chtěl utvrditi úředně moc svého syna co nejdříve. Korunovačním princem bylo nemluvně — Václav teprve dvouletý. Karel však žádal na valném sněmě českém, aby stavové povolili korunovaci dítěte toho. Tu povstal Arnošt z Pardubic a řekl přímo: »Císařská Milosti, koruna není důstojenstvím bezvýznamným, ona naopak jest břemenem a blaho celého národa od ní závisí. A jako všeobecná nouze, tak i bída každého jednotlivého občana klade se králům za vinu. Za všecky činy bude králům někdy odpovídati, a proto nesází se koruna na hlavu dětem, nýbrž mužům, kteří své povinnosti dokonale znají.«

Karlova mysl však byla již tolik ve vleku utkvělého přání, že panovník tentokráte proti svému přednímu rádci pronesl námitky. Podporoval svou žádost slovy: »Arnošte, víme to všecko,

vždyť jsi nás tomu sám tak učil. Chceme však starati se o to, aby se náš syn Václav tomu také naučil. Již jsme si zvolili muže učené, nábožné a věhlasné, jakož i v umění panovnickém zkušené, v jichžto čelo tebe postavíme, kteří syna mého budou vyučovati a jemu ve všem tom, kterak by budoucně dobře panovati mohl, budou raditi. Nevyhledáváme tímto korunováním ničeho jiného, než abychom říši své zabezpečili pokoj a bezpečnost, kdežto našemu domu královskému chceme pojistiti nástupnictví na trůně. Víš dobře, Arnošte, že nic není říši více nebezpečno, než pochybné nástupnictví, že nic není otci příjemnějšího, nežli syna na trůnu viděti, a že nic národu není prospěšnějšího, než nemusí-li se obávati zmatků a záhubných válek o trůn.«

Stavové posledními slovy císařovými byli tak pohnuti, že svolili k jeho žádosti. Otec vlasti však měl uvážiti, že pacholík již korunovaný nepodřídí se vychovatelům svým snadno, protože vědomí jisté moci právě v chlapeckých letech působí velikou hrdost. Přípravy ke korunovaci konaly se v květnu r. 1363. V den sv. Víta (15. června) korunoval Arnošt v hlavním chrámu na hradě Pražském Václava. Za tři dni na to (18. června) korunoval arcibiskup v témž chrámu čtvrtou choť královu Alžbětu Pomořanskou (Elišku), která vynikala netoliko obrovskou silou, ale i pokorou a zbožností. (Zap: Dějiny panování Karla IV., 206—208. Drahé kameny I, 321.)

*

Konečně po mnoha svých zásluhách sklonila se hlava vznešeného kmeta v hrob. R. 1364 k vůli

pilným záležitostem církevním zajel r. 1364 Arnošt ku Karlovi IV. do Budišína v Lužici. Císař přijal ho velice uctivě.

Na hod Boží svatodušní 12. května ještě vykonal Arnošt slavné kázání k lidu, sloužil slavnou mši svatou za přítomnosti císaře, knížat i jiného komonstva. Potom však byl sklíčen zimnicí. Tělo rychle sláblo. Když tedy obstaral u Karla své církevní záležitosti, rozloučil se s ním a dal se zavézti na svůj hrad Roudnický. Když pak byl zaopatřen sv. svátostmi, skonal v den památky sv. Pavla 30. června v hodinu nešporní. Vrstevník jeho Beneš z Veitmile praví: »Zesnul muž, jehož památka v požehnání zůstane na věky věkův!«

Když se rozšířila zpráva o smrti vznešeného velekněze, tu dle slov Viléma z Hasenburku rozléhal se pláč všeho lidu, zvláště duchovenstva. Když zaslechl smutnou zvěst Karel IV., pospíšil do Prahy, aby byl přítomen slavnému pohřbu. Pokud známo, byl tam již 4. července. Tělo oplakávaného arcibiskupa bylo (dle vlastní jeho žádosti) odvezeno do Kladska, kdež pohřbeno v osadním kostele. (Dobner: Monumenta III., 39. Tomek II., 53.—54.)

Odešel veliký genius v době, kdy stát Český byl velice rozsáhlý, svrchovaný a samostatný, kdy česká řeč se těšila i za hranicemi tak veliké vážnosti, jako nikdy před tím ni potom. Odešel, kdy sláva českého umění šířila se vítězně v krajích cizích, kdy čeští učenci nabývali vysokých hodností v jiných státech. Skonal, kdy sláva česká i jeho přičiněním stoupala k nejvyššímu vrcholu.

Ročník VI.

1. Vyznání starého hříšníka.* 2. Sociální demokracie ve světle pravdy.* 3. O sv. zpovědi. 4. Svépomoc dělnictva. 5. Víra jako víra. 6. Pryč s dogmaty.* 7. Fara katolická a protestantská. 8. a 9. O úpadku náboženství mezi protestanty.* 10., 11. a 12. Zpráva o sjezdě československých katolíků v Hradci Králové.

Ročník VII.

1. Veliký biskup. 2. a 3. Důležitost pravého náboženství.* 4. Pokora a náboženství. 5. Zakládejte odborové spolky.* 6., 7. a 8. Husité jindy a nyní.* 9. Několik slov o papežství. 10. Katakomby. 11. a 12. České náboženství.*

Ročník VIII.

1. Klíč ku bohatství.* 2. O ústavním životě v Rakousku.* 3. Pius VII. a Napoleon. 4. Sebevraždy studentů.* 5., 6. a 7. Česká konfesse. 8. a 9. Účelnost v přírodě. 10. Pohřbívati či spalovati mrtvoly? 11. Moderní náboženství Masarykovo. 12. Jubileum mariánské a Lurdy.

Ročník IX.

1. a 2. Otroctví zrušeno křesťanstvím.* 3. Spojenci spiritistů. 4. a 5. Z domácnosti sociálních demokratů. 6. O manželství* 7. Braňme se tiskem. 8. a 9. O zázracích Kristových. 10. Jest úcta Panny Marie oprávněna?* 11 Návštěvou u Slovanů. 12. Volné kapitoly o spořivosti.

Ročník X.

1. Víra a věda.* 2. Zjevení, zázraky a tajemství.* 3. a 4. Sociální význam svěcení neděle. 5. Svobodná škola. 6. a 7. Vzdělání dorostu kněžského.* 8. Jesuité a jejich protivníci. 9. a 10. Z domácnosti sociálních demokratů. Řada II. 11. Svobodné zednářství. 12. Manželství přirozené a svátostné.

Ročník XI.

1. Slovo včas o právu volebním a jiných občanských právech ve státu. 2. a 3. Převaha protestantů nad

---

*) Rozebráno.

katolíky. 4. Katolíci, organisujme! 5., 6., 7. a 8. Útok prof. Masaryka na církev katolickou. 9. a 10. Katolickým jinochům — spolky katolické. 11. Řím a university. 12. Proti Volné Myšlence.

Ročník XII.

1. a 2. Proti volné škole. 3. Volby do českého sněmu. 4., 5., 6. Inkvisice církevní. 7. Vlastenectví v duchu křesťanském. 8. a 9. Z porýnských missií. Slovo k rekrutům. 10., 11., 12. Z domácnosti sociálních demokratů. Řada III.

Ročník XIII.

1. O duši lidské. 2., 3. a 4. Domácí výchova.* 5. a 6. Nemlčte! Alkohol nepřítel. 7. Machar a křesťanství. 8. až 11. Karel IV., otec vlasti. 12. Klášter v Podlažicích a město Chrast.*

Ročník XIV.

1. Starý a nový názor světový. 2. Jesuité a česká literatura. 3. Blahoslavený Jan Sarkander.* 4. a 5. Boj o Lourdy. 6. Obrana úcty Svatojanské. 7. a 8. Příčiny sociální nespokojenosti. 9. Čechové, prohlédněte! 10. a 11. »Justiční vražda« Ferrerova ve světle rozumu a pravdy. 12. Dělnické zahrady.

Ročník XV.

1. a 2. Mravní velikost Kristova — důkazem Jeho božství. 3. Pohřbívati či spalovati mrtvoly? 4. Autorita a svoboda. — Pastýřský list arcibiskupů a biskupů rakouských. — 5. a 6. Obrana školy katolické. — 7. a 8. Volná Myšlenka se stanoviska náboženského, filosofického a sociálního. — 9. Život lidský s náboženstvím a bez něho. — 10.—12. Jest náboženství věcí soukromou?

Ročník XVI.

1. a 2. Charakter. — 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10. 11., 12. Jazyková otázka v Čechách.

Ročník XVII.

1. Péče o mládež ve světle katolického životního názoru. 2. Sv. missie. 3. Papež římský. 4. Co má věděti český katolík o Mistru Janu Husovi. 5. Péče o dívčí katolický svět. 6. Mravouky bez Boha. 7. Kulturní boj a český katolický lid. 8. a 9. Arnošt z Pardubic.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
✳ věnovaný časovým otázkám. ✳

Redaktor **Karel Keppl.**

Ročník XVII. 1913. Čís. 10., 11., 12.

Husitská víra.

Píše Jiří Sahula.

V Hradci Králové.
1913.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

Vyšlá čísla Časových Úvah:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII.* O otázce dělnické.* O ultramontanismu. — Atheista.* — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního.* 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dítek svých?* 9. Sv. Jan Nepomycký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ke škole.* 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ke škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových.* 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové.* 8. Otázka rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Králové.*

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.* 2. Jan Hus (3 vydání o 15000 výtiscích).* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list. Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vyd. v 8000 výtiscích).* 7. Ovoce husitismu.* 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní.* 10. Raiffeisenovy záložny.* 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.* 2. O významu katolických spolků.* 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku).* 5. Husitství a protestantství.* 6. Štěstí katolíka.* 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu. 9. Primát a neomylnost Říma.* 10. Oslava Husova. 11. Lourdy.* 12. Zruší-li církev celibát.*

Ročník V.

1. Hradecká kolej Tov. Ježíšova r. 1636.* 2. Žaloba vyděděnce XX. věku. 3. O trestu smrti. 4. Zrušení řádu jesuitského.* 5. Husitství a svoboda.* 6. Vláda židovstva. 7. Pryč od Říma.* 8. Blíže k Římu. 9. a 10. Zrušíme pouta mravnosti?* 11. Žena křesťanská a pohanská.* 12. Moderní choroba a její protilék.

---

*) Rozebráno.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

věnovaný časovým otázkám.

Redaktor **Karel Keppl.**

Ročník XVII. 1913. Číslo 10, 11 a 12.

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K.
Jednotlivá čísla stojí 8 h.

Husitská víra.

Píše Jiří Sahula.

Rozpačitý husitský rozkol.

Chtějíce objasniti zásady husitského náboženství, pravíme předem, že rozkol nejčetnější i nejdůležitější sekty husitské, totiž kališníků, byl velice rozpačitý. Táboři a jiní sektáři s nimi spřízněni ovšem postupovali proti Římu radikálně, ale tyto výstřední živly po značném vzepětí slábly rychle jak chorobou vnitřní, tak mohutným odporem kališníků samých. Kališníci nemínili založiti nějakou církev národní, ujišťovali katolíky, že nechtějí zaváděti víru zvláštní, která by odporovala církvi obecné. Snažili se houževnatě, aby je katolická církev přijala za věrné syny, vymiňujíce si schválení některých zvláštností, které narážely

na důvodný odpor representantů církve katolické. Pro povahu hnutí husitského jest zajímavo, jak se zachovali kališníci hned po vítězném odražení Sigmundových čet od Vítkova. Dne 14. července roku 1420 Žižka velice udatně sehnal Míšňany a Uhry s hory — a již následující dni vyjednávali husité o to, aby jejich čtyři artikule Pražské byly od katolické církve schváleny. Žádali Sigmunda, aby jim zjednal veřejné slyšení, aby mohli dokázati svoji nevinu a očistiti království od těžkého obvinění. A skutečně katoličtí plnomocníci začali jednati s přednějšími mistry a duchovními pražskými, v jichž čele byl mírný mistr Jan Příbram, který později proti Táborům energicky hájil autoritu papežské stolice. Po krátké rozpravě srovnaly se obě strany v příčině jistého výkladu tří článků. Také se dohodli o čtvrtý článek, týkající se přijímání pod obojí způsobou, aspoň potud, že takový způsob sám sebou může býti. Nedohodli se však, zda přijímání z kalicha jest nutné z příkazu. Když tento výsledek ohlásil Jan Příbram jazykem českým přítomným pánům, hejtmanům i starším pražským, zaznělo ze všech úst velice radostně: »Chvála Bohu!« O změně katolického dogmatu theologové katoličtí jednati nemohli, poukazujíce, že příslušný spor jest vyřízen vyšší autoritou, samým církevním sněmem. Úplná dohoda tedy odložena. Zajímavo však, jak se chovali vítězní husité ke katolickým theologům ve chvíli, kdy bylo na obojí straně ještě plno vojenského nakvašení. Pokusy své o smír s církví od té doby husité i po nových vítězných bojích často opakovali, o čemž promluveno šíře v jiném sešitě této sbírky.

Zkrátka kališníci usilovali o to, aby byli přijati

za řádné údy církve obecné, církev však od nich vždy požadovala, aby se předem srovnali zcela s věroukou katolickou.

Na základě kompaktat sice byli přijati kališníci r. 1436 od zástupců sněmu Basilejského do lůna církve obecné. Leč scházelo potvrzení papežské stolice. Když tato pozorovala, jak sami kališníci jednají proti duchu kompaktat, odepírala nazývati syny katolické církve Čechy, jichž věroučné názory o přijímání pod obojí odporovaly zásadám katolickým. Přes to však husité protestovali proti názoru bludařů, rozkolníků. V Manuálníku M. Václava Korandy na př. čteme osvědčení mistrů kališných: »Bývali-li jsú aneb bývají-li kde bludové kázáni, básně rozpraveny, aneb lidské vyrážky nad Božské ustanovení a přikázání staveny, s pilností proti takovým, pokudž můžem, se zastavujem vědúce, že psáno: Běda mně, že jsem mlčel, a jinde: Běda mně, nebudu-li kázati.« Oni se prý drží Písma a sv. otců. »Jest vědomo, že Pikharti (Čeští bratří) mnohem více, nébrž bez míry dále jsú od Říma než my, nebo my, ačkoli od Říma v některých bězích se dělíme, však ne zpurně ani všetečně; neb předkové naši, davše se ohledati v sněmu Basilejském, což před se vzeli, to provedli . . . Čechové i Moravané podlé smluv přijímajíce svátosť oltářní pod dvojím způsobem, ne neposlušní, ale praví a věrní křesťané církve svaté mají slúti i držáni býti. Tak v kompaktátích položeno.« Čechové prý se přiznávají k církvi svaté, obecné, po všem světě roztroušené. »K této církvi tak svaté a tak obecné se přiznáváme, žádajíce účastni býti v obcování svatosti a povolni býti ve všelikých skutcích dobrých« (str. 15—21).

Správně napsal Tomek: »Když se Hus a jeho soudruzi protivili představeným církevním i samému papeži pro některé věci, které se jim zdály býti proti pravému řádu křesťanskému, nemínili při tom nikterak navždy vypovědíti poslušnost církvi aneb zříditi nějakou zvláštní společnost náboženskou. Nepřišlo jim to na mysl, protože nemínili nikterak dělit se od církve v učení o sedmeru svátostí a uznávali tudy svěcení na kněžství za svátost, kterou uděluje toliko biskup řádně dle posloupnosti apoštolské dosazený. Mínili tedy od prvního počátku k poslušenství církve se navrátiti, když by toliko splněny byly žádosti jejich, které později zavřeli ve čtyřech artikulích Pražských. V tom zření hodilo se straně pod obojí velice, že brzy po vypuknutí války po smrti krále Václava přiznal se ke čtyřem artikulům také arcibiskup tehdejší Konrád a ujal se tudy zase vedení úřadu svého. Následek toho byl, že duchovenstvo a stavové přijímající pod jednou od něho odpadli, tak že byl arcibiskupem toliko nad stranou pod obojí.« (Dějepis Prahy IX., 33.)

Kamil Krofta praví v příčině zřízení zvláštní správy církve kališné: »Toto zařízení bylo dlouho pokládáno za dočasné, protože se husité nechtěli odtrhnouti od církve obecné, a bylo by mělo zaniknouti, když došlo na základě kompaktát ke smíru husitů s církví.« (Český Časopis Historický XVII., 28.)

Věru, málokde byl rozkol tolik rozpačitý jako v táboře českých kališníků. Ačkoli kališníci po častých vítězstvích nad voji katolickými zcela pohodlně mohli zříditi církev národní, samosprávnou, přece se lekali porušení starobylých tradic. Již

z toho lehce lze uhodnouti, že věrouka husitská daleko nebyla tak radikální jako na př. lutherská. Naopak uvidíme, že lišili se kališníci v podstatě od katolické církve jen několika bludy.

Čtyři artikule Pražské a kompaktata.

Před bitvou na Vítkově bujely mezi husity v Praze veliké náboženské zmatky. Když r. 1419 přibyli do Prahy venkovští husité se svými duchovními, vybíjeli kostely a kláštery, ničili obrazy. Snad nesnáze, které vznikaly radikalismem živlů venkovských, zavdaly podnět ke smlouvání mezi kněžími a mistry obou stran o jistou dohodu v církevních zásadách. Na úplnou svornost ovšem tehdy ani nebylo pomyšlení. Leč přece jenom docíleno společné dohody o zásadách, které byly uznávány za hlavní společný účel náboženského snažení. —

Do společného programu tedy pojaty tyto body:

1. Aby slovo Boží po celém království Českém svobodně a bez překážky bylo hlásáno řádně od kněží Páně. (Mínilo se tím, že nemá býti zapovídáno kázání kněžím libovolně od vyšších představených duchovních.)

2. Aby svátost Nejsvětější Eucharistie byla podávána svobodně pod obojí způsobou (chleba i vína) všechněm věrným křesťanům, kteří by nebyli obtíženi smrtelným hříchem.

3. Aby duchovní, zanechajíce světského panování nad zbožím a statky časnými, jež drží na škodu svého úřadu a na újmu ramene světského, byli přivedeni k životu apoštolskému dle evangelia, jakým žil Kristus se svými apoštoly.

4. Aby všecky hříchy smrtelné a zvláště veřejné i jiné zlořády odporné zákonu Božímu, v každém stavu řádně, rozumně byly zakazovány a trestány od těch, kterým to náleží. (Článek ten čelil proti demoralisaci všeho druhu ve stavu světském i duchovním a proti zlozvykům svatokupeckým v duchovní správě.)

Ovšem články tyto manifestovaly jednotu husitských horlivců pouze na venek, protože každá sekta hned z počátku článkům těm dávala jiný výklad a Táboři brzy svým jednáním křiklavě porušovali jasný smysl těchto artikulů. —

Takový jest tedy obsah památných čtyř artikulů (článků, kusů) Pražských.

Již do těchto článků chtěli kněží přespolní vložiti některé velice radikální kusy, na př. proti obřadům, protože prý tyto nejsou založeny na Písmu. Leč po domluvě konservativnějších Pražanů článek ten nebyl do artikulů vřaděn.

Kališníci ulpěli houževnatě na čtyřech artikulech, opakovali před autoritativními kruhy katolickými do umdlení žádost, aby tyto články církev potvrdila. Po dlouholetém smlouvání v Čechách i v daleké cizině konečně sepsána kompaktata (smlouvy) mezi Basilejskou delegací a Čechy 30. listopadu r. 1433.

Jejich obsah jest tento:

1. Aby se ze slova »svobodně« nebrala záminka při kázání k nevázané svobodě, jest potřebí podržeti pravidlo: nechť se slovo Boží káže svobodně od kněží Páně k tomu schopných, od představených, na něž to sluší, schválených a poslaných. Má se kázati řádně a věrně bez porušování auto-

rity biskupovy, který jest předním správcem dle svatých otců ve všem.

2. Čechové a Moravané, kteří přijímají jednotu s církví, nedělíce se od ní ve víře a dogmatech, leda přijímáním pod obojí, přijímati budou takto z moci vůle Kristovy a církve svaté. Ovšem bylo doloženo, že každý z přijímajících má býti poučen a věřiti, že pod kteroukoli z obou způsob jest přítomen celý Kristus.

3. Kněží, kteří se k chudobě slibem nezavázali, mohou míti a požívati kterýchkoli statků pozemských. Církev právem může míti jmění movité i nemovité. Duchovní osoby, jsouce správci zboží církevního, mají jím vládnouti podle nařízení sv. otcův, statky takové nemohou držeti ani si osobiti jiní bez viny svatokrádežné.

4. V příčině trestání smrtelných hříchů řečeno, že slova »na kteréž to sluší« jsou příliš neurčita. Dodáno tedy, že se to má díti vedle zákona Božího a ustanovení svatých otců tak, aby moc trestní příslušela nikoliv osobám soukromým, ale toliko úřadům a to: duchovním nad duchovními a světským nad světskými. Při tom se má šetřiti práva a spravedlivosti.

Ke konci se v kompaktatech stanoví, že se ponechává českému sněmu přítomnému volnost doléhati na odstranění zlořádů při 1., 3. a 4. článku dotčených zvláštními posly u sboru Basilejského. Katoličtí legáti slibovali podporu v tom i ve všem, co slouží k opravě církve. Naopak však řečeno, že o přijímání pod obojí »z příkazu« bude ještě rokováno.

Patrno, že tato kompaktata neznamenala nijak shodu úplnou. Jednáno o některých bodech

dohody dále. Husité na př. žádali, aby vrchním správcům duchovním v Čechách bylo poddáno kněžstvo katolické i kališné, aby se přijímalo ve městech pouze pod obojí, aby tak přijímal sám král atd.

Konečně 5. července r. 1436 skončeno v Jihlavě jednání s legáty basilejskými hlučnými slavnostmi. Na základě kompaktat Čechové se tam zavázali státi v poslušnosti církevní, legáti pak prohlásili, že církevní klatba jest s Čechů sňata a že je církev přijímá do svého lůna za věrné syny.

Ovšem rozdíly v obojím proudu náboženském byly spíše na krátko ututlány než odstraněny. Přece však z řečeného vysvítá, jak již tehdy věrouka husitská byla blízká dogmatice katolické. Vidíme, že čtyři články Pražské byly sestaveny tak, že se dotýkaly věrouky více nepřímo než přímo. A v nich byly obsaženy hlavní příčiny sporů mezi katolíky a kališníky. Patrno tedy, že ostatní rozdíly, pokud již se vžily, sami katolíci považovali za méně podvratné anebo za lehce napravitelné.

Na kompaktata se husité od té doby odvolávali velice často. Na př. 18. července r. 1526 v artikulech kněžstva pražského strany kališné zapsáno: »Všecky řády křesťanské, v církvi svaté, jakž jsú při které faře od starodávna zastížené, podle compactat na jistých místech, abychom je všickni též v poctivosti drželi a zachovávali, tak jakž přileží a jakž předkové naši věrní v tomto městě jsú drželi a zachovávali až do časův drahně zběhlých, nic nepřidávajíce a nic neujímajíce, a zvlášť, co se služby mše svaté a rozdávání těla a krve Páně je-

ho svaté starým i mladým pod obojí způsobou dotýče, i řádův jiných křesťanských, tak jakž jest nám to Bohem všemohoucím i apoštoly ustanoveno, našimi předky osvobozeno i dovedeno i krví svatých mučedníkův utvrzeno.« (Borový: Jednání a dopisy konsistoře katolické i utrakvistické I., 19.)

Husité po dokonané smlouvě s koncilem ochotně se podříli členu vyslanectva Basilejského biskupu Filibertovi, který se usadil v Praze, aby bděl nad zachováváním kompaktat. Choval se otcovsky k oběma náboženským stranám a prováděje svoji biskupskou moc, světil kandidáty kněžství katolické i kališné až do své smrti r. 1439. Poněvadž však smlouva Čechů s Basilejí nebyla potvrzena od papeže, kališníci upadli do velikých nesnází. Neměli v Čechách řádného biskupa. Zřídili si tedy zatím zvláštní církevní správu, oddělenou od konsistoře katolické. Po dobách velice vzrušených ustálily a utvrdily se zásady mírných kališníků skoro u všech husitů, kteří tvořili valnou většinu národa. Nyní tedy předvedeme obraz husitské víry, jaká vládla u nás ve větší části století XV. a ve století XVI.

Dotkneme se jenom krátce těch základních článků víry, které byly katolíkům a kališníkům společné vždycky, takže při samém smlouvání husitských Čechů s naší církví o nich buď pronášeny stručné poznámky anebo vůbec z rokování vypuštěny. Zato však šíře rozvedeme ty body kališného katechismu a liturgiky, jež jsou nynějšímu věku méně známy, anebo které byly příčinou tuhých různic mezi církví římsko-katolickou a ctiteli Husovými.

Články víry husitské i prakse církevní správy kališníků svědčí o dvojím: 1. Že kališníci ve skutečnosti velice málo dbali smyslu kompaktat, ačkoli tak často projevovali, že si jich vzíti nedají; 2 .že ustálená věrouka husitská neobsahovala těch bludů, kterých původcem byl Hus, ale naopak upadala do nepřístojností jiných, jichž Hus za pobytu svého v Čechách nešířil.

Nejsv. Trojice. Stvoření. Vykoupení.

Základem každé věrouky jest víra v existenci Boží. Hus učil, že jest Bůh pouhý duch, věčný bez počátku a konce, všudy jest svou podstatou přítomen, jemu musí chtěj nechtěj všecko sloužiti. Jeden jest v podstatě Bůh, ale jsou tři Božské osoby. Otec jest sám od sebe, Syn pouze od Otce, Duch Svatý z Otce i Syna. Jako jsou tři Božské osoby vniterně jedno, tak jsou také skutky jejich vnější nedílny. »Skrze něhož, totiž Syna, všecky věci učiněny sú. Tiem ukazuje víra, že Syn jest tak mocný Stvořitel, jako Otec, neb což jest stvořil Otec, to i Syn i Duch sv., aniž móž co učiniti Otec bez Syna, ani Syn bez Otce a Ducha svatého.« (Výklad víry u Erbena, 48.)

Kališníci věřili v Boha ve třech osobách úplně souhlasně s katolickou církví. Své manifestační listiny začínávali slovy: »Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice.« V artikulech kněžstva kališného z 24. srpna r. 1593 čteme: »Ustanovili jsme tedy nejprve, aby kterýkoli kněz víru pravou a katolickou o Trojici požehnané ostříhal.« V šesti zvláštních článcích přikazuje se husitskému knězi: »Nejprve víru v Trojici nerozdílnou podle nařízení Písma

nechť drží a upřímně učí.« (Borový: Jednání a dopisy konsistoře katolické a utrakvistické I., 10., 131.)

Tato Trojice svatá stvořila anděly a celý hmotný svět. Andělé, kteří neobstáli v dobru, v němž byli stvořeni, slují ďáblové. Tito mohou člověku škoditi na těle i na duši, docela jest jim možno i zázraky napodobiti. Andělové, kteří ve zkoušce obstáli, jsou v dobru utvrzeni; ti jsou naši strážní duchové.

Prvého člověka stvořil Bůh k svému obrazu, dav mu nesmrtelnou duši, vůli, paměť a rozum, přidal mu i obraz nadpřirozený, podobenství své, které záleželo ve svatosti a spravedlivosti. K těmto darům řadily se jiné milosti: přebývání v ráji, nesmrtelnost těla podle naděje, vnitřní soulad všech mohutností.

V moci prvého člověka bylo nehřešiti. Poněvadž však zhřešil, následoval trest; prarodičové zbavili se posvěcující milosti Boží, rozum jejich stal se přístupný bludům, vůle se sklonila ke zlému. Bůh mohl zatratiti jak první rodiče, kteří se zabili podle duše, tak i nás, kteří jsme hřích po nich zdědili. Leč slíbil Vykupitele, jímž jest Kristus, Bůh i člověk v jedné osobě, pravý Bůh a pravý člověk, rovný Otci a Duchu svatému podle Božství, ale menší člověčenstvím.

Kristus proto se stal člověkem, aby vykoupil padlé lidstvo smrtí svou na kříži. Umřel za všecky, neboť všichni mohou býti účastni milosti jím dobyté. Když Vykupitel na kříži skonal, sestoupil do předpeklí, kdež duše svatých bez bolesti odpočívaly. Sestoupil nikoli tělem, ale duchem, aby své vyvolené do nebe pojal. (Lenz: Učení mistra Jana Husi, 185—189.)

Tak také věřili kališníci, pro články tyto neměli s církví obecnou sporu.

Panna Maria. Obcování svatých.

Kristus dle učení Husova narodil se z Panny. Píšeť mistr: »Urodil sě z života Panny Marie, aby panenstvie nad manželstvie vzvelebil, jakož jest vzvelebeno. A tiem jest všechny panny Maria přěsáhla, že jsúci pannú Boha porodila.« Josef byl »otec domnělý a pěstún pravý Kristův, a Maria matka jeho pravá . . . Panna uvěřila, věrú počala, panna jsúc porodila, pannú ostala . . . Pravá viera jest, že Panna Maria, protože hodna jest byla z daru Božieho, aby pannú ostanúc matkou Boží byla, netoliko všichnu kněží nynější chlubnú, ale i apoštoly svaté i patriarchy i všechny kóry angelské dóstojenstvím přesáhla, a tak po svém Synu naše pomocnice jsúc prvá, nám jest, ač (jestliže) máme žádosť čistú k Bohu a k ní, řečnice ustavena.« (Výklad víry u Erbena, 16, 352. Postilla, 24.)

Svatí vůbec za nás v nebi orodují, jsouce tak našimi prostředníky skrze Krista. Orodování svatých jest nám prospěšné, nade všecko však přímluva Matky Páně. Maria jest panovnicí andělů, branou nebeskou. Bez její přímluvy nelze člověku dojíti spasení. Jest netoliko užitečno, ale i potřebno, utíkati se pod ochranu Matky Páně a žádati, aby nám nebešťané přispěli ku pomoci.

Také svaté máme ctíti pro jejich svatost, ale nade všecky Bohorodičku.

Orodování svatých a světic Božích i naše přímluvy prospívají také věrným duším v očistci.

Hus však činil rozdíl mezi uctěním svrchované svatosti Boží a úctou k světcům: »Klaněnie,

modlenie a ctěnie Boha příslušného nelze nikomu jinému prokazovati, leč toliko Bohu. Klaněnie, modlenie a poctěnie, ale ne jako Bohu, přísluší také tvorům. Toto klaněnie sluší proto tvorům (angelóm a svatým), poněvadž v nich jest podobenstvie Božie.« Poněvadž pak svatostí povznáší se celá lidská bytost, ostatky svatých jako blahoslavené zasluhují také úcty. (Výklad víry, 71, 152. Lenz: Vzájemný poměr, 161.)

Přesně dle Husa v té příčině věřili kališníci. Na př. r. 1444 sněm praví, že Kristus se narodil z Panny Marie. (Bílejovský: Kronika církevní, 89.) Pannu Marii nazývali předůstojnou (Borový: Jednání a dopisy I., 54), blahoslavenou. Kněz Jan Ondřej ze Strašecího, aby se očistil z podezření kacířství, dne 14. března r. 1534 vyznal před kališnou konsistoří: »O blahoslavené Panně Marii, matce Pána našeho Ježíše Krista, věřím a vyznávám, že jest pravou, čistou a neposkvrněnou pannou, byla jak před porodem, tak při porodu a podobně i po porodu zůstala ustavičnou pannou a Bohorodičkou se nazývá.« (Borový, Jednání a dopisy I., 89.)

Správce kališné církve Rokycana o Bohorodičce prohlásil: »Ty bídný a hanebný člověče, ježto smíš říci: žena jako žena. Ba divněť jest požehnaná a povýšená nade všecky ženy, ana duostojenstvím svým i anjely přesáhla. Maria jest po Kristu nejmilostivější, že žádá spasení náramně velmi a oroduje za nás. Avšak varujme se, abychom na ni nevzkládali, co na Boha sluší. Nejlépe ji ctíme, činíce vůli její, jakož řekla: Cokoli rozkáže, to učiňte!« (Musejník 1879, 69.)

Kališníci slavili tytéž zasvěcené svátky Panny Marie jako katolíci. Nesrovnalost mezi katolíky a utrakvisty jevila se někdy v příčině svátku Zvěstování Panny Marie, připadl-li den 25. března do týdne pašijového anebo do svátků velikonočních. Když r. 1456 připadl ten den na Zelený čtvrtek, duchovenstvo strany kališné slavilo svátek v pondělí po neděli květné, duchovní katoličtí v úterý. Roku 1516 připadl 25. den března v úterý velikonoční. Kněží katoličtí oslavili tehdy svátek hned v sobotu před květnou nedělí, kališníci v pondělí po květné neděli. Protože v ten pondělek soused Havel (kollaturník Matky Boží na Louži) vozil a oral, byl vsazen do šatlavy. (Tomek: Dějepis Prahy IX., 170—171.)

Mariánské klekání zvonilo se u kališníků jen ráno a večer, ale pokaždé trojím tržením zvonu. Kališným věřícím nařizováno, aby v čas zvonění opravdu k moditbě klekali. Stýská správce církve kališné v kázání: »I milý Bože drahý! Avšakť jest již tento lid zatvrzelý a neohbitý, že my vás na to nemuožeme navésti, ježto jest to malá věc, když ve klekání zvoní, abyste vy klekli a poděkovali milému Bohu z dobrodinství jeho. I zda se stydíte či jest toho? Věrně já to pomním, v Rokycanech když bylo, nějacíť sau dříve byli lidé ohbitější k dobrému, když ve klekání zazvonili, klekli sami starší a nám ihned: Nu děti, kde ste, klekněte a děkujte Bohu! Též v pátek, když v poledne zvonili na památku umučení Božího, hned klekli.« (Musejník 1879, 64.)

Dle Husa mezi církví bojující, trpící a vítěznou jest vzájemnost a obcování, jež sluje obcování svatých. Z té příčiny mohou si věřící na zemi

společně pomáhati modlitbou, postem, almužnou a jinými dobrými skutky. A jako vzájemně mohou pomáhati sobě, tak i duším v očistci. Svatí v nebi, duše v očistci a údové církve nemohou býti z tohoto obcování vyloučeni. »V tomto obcování mají údové jeho do spolku (společně) zaslúženie svatých a světic Božích, tak že, což jest Kristus Ježíš zaslúžil a všechen sbor svatý, toho každý požievá.« (Lenz: Vzájemný poměr, 160.)

Rokycana soudil o svatých takto: »Nemáš ty žádného jména nikdyž, aby mohlo v něm spasení býti, jediné v jménu Ježíšovu a jeho zasloužení... Neboť všecka zasloužení všech svatých nikoli by jim nestačila k spasení, byť nepřispělo zasloužení Ježíše drahého. Panna Maria, onať jest byla zasloužení velikého nad jiné svaté, avšak nikoli by ona nepřišla do nebe pro to její samo zasloužení, byť (kdyby) jí nepřispělo zasloužení P. Ježíše ... Ani Margareta, Barbora a jiné svaté, čožť sau koli trpěly, jestližeť sau k tomu poznání nepřišly a na to, že jich všecka zasloužení, všecka utrpení sama nejsou jim dostatečna k spasení bez zasloužení Ježíše Krista, žeť sau ony nikoli spasení nedošly . . . Avšak ti zle činí a hřešie, kdo říkají: »Co nám mohou svatí vyprositi? Nevyprosím-liť sám, oni nevyprosí.« Velmi jest to zlé, nebo oni světí, kteříž jsou v nebi, milejší jsou Bohu než my, a raději je uslyší Bůh. A protož nám jsou velmi pomocní.« (Musejník 1879, 69.)

Kališní mistři r. 1496 píší proti mnichu Bosákovi: »Že bychme nejměli viery o Duchu svatém ani o svaté cierkvi obecné ani o svatých obcování, křivdu nám činíš přieliš hmotnú podlé svých duovoduov falešných . . .« Svatých obcování v tom

záleží: anjelé Boží, světí v nebi a všichni věrní a volení Boží mají obcovánie v účastnosti zaslúženie a umučenie Kristova a mezi sebú společně v dobrých žádostech, modlitbách i skutciech jeden každý podlé povahy svého zaslúženie. A protož sv. David Duchem svatým pověděl o sobě: Účasten jsem já, Pane, všech, ktož sě tebe bojie a ostřiehají tvých přikázanie. A Pán Kristus potvrzuje toho, učiv lidi modliti se, ne aby jeden každý sám toliko za se, ale i za jiné modlil se řka: Otče náš, odpusť nám etc., a to aby účastnosť v obcování měli mezi sebú v dobrém.« (Manualník M. Vácslava Korandy, 51, 83—84.)

Náboženský sněm r. 1444 prohlásil: »Také chválíc pravíme: že svatých pomoci, kteří jsou v nebeském království, svatých přimlouvání mají hodně od zde přebývajících křesťanův žádány býti. Zakládá tuto pravdu sv. Tomáš v řeči sv. Joba, kdež se dí: Volej, jestli kdo by tobě odpověděl a k některému se svatému obrať. Protož naše volání jest, jakož dí sv. Řehoř, pokornou prosbou prositi. Opět na oné řeči proroka Ozer zakládá se, že Jákub statečně se měl k angelovi a posilněn jsa, plakal a prosil jest jeho. Tu dí výklad pořádný na toto slovo, statečně se měl; totiž prosbami, žádav požehnání od angela, nebo plakal jest prose požehnání on Jákob a prosil jeho řka: Nepustím tebe, jediné leč požehnáš mi. A sv. Ambrož v knihách třetích o vdovách píše: že mají prošeni býti angelé, jenž jsou ku pomoci nám dáni, i sv. mučedlníci. A dí sv. Ambrož: Oni mohou za naše hříchy prositi, kteříž své vlastní hříchy, ač jsou které měli, obmyli svou krví« (Bílejovský: Kronika círk., 100.).

Pražští kněží kališní 20. října r. 1549 vyzná-

vají, že »chtějí všichni jednomyslně dokazovati nauku o vzývání, orodování a zásluhách světců, jak byla podána v prvotní církvi a zachovávati staré litanie a prosby, přijaté od svaté matky církve.« (Borový: Jednání a dopisy I., 263.)

Jak se chovali kališníci k ostatkům svatých, o tom praví Winter: »Že by u pravých podobojích ostatky byly v neuctivosti, toho říci nelze; známoť, že měli k nim prodlením doby úctu jako katolíci.« Uvádí výmluvný doklad, že úcta k ostatkům se udržela až do doby, kdy se již podobojí stali valnou většinou protestanty. R. 1614, kdy již mezi mistry university Pražské silně převládal duch protestantismu nad duchem kališnictva, žádala císařovna na mistrech, aby jí poslali prapodivný ostatek vražd Herodových, totiž »Betlémské děťátko«, oděné zeleným hedvábím a chované v Betlémské kapli. Professoři odpovídali, že »mnoho se jich nachází, kteří žalostí nad tím, mělo-li by to nemluvňátko z České země dokonce vzato býti«. A sám pověstný protestant Mates Thurn psal téhož roku, aby tu nemluvňátko zůstalo, že si té reliquie (ostatku) velmi váží kde kdo. Ještě před svým vypuzením r. 1621 sháněli v prosinci professoři Pražské university faráře, jenž by konal pobožnost v den Mladátek v kapli. (Winter: Život církevní, 875—7.) Zkrátka kališníci sami již za války husitské raději napomínali radikální živly k rozvaze, k šetření ostatků svatých, než by byli sami ostatky tyto zneuctili, za kalvínského vandalství v dómě Svatovítském zlutheranisovaní podobojí jevili lítost nad nešetrností k ostatkům svatých.

Kališníci měli v úctě i posvátné obrazy. Hus vysvětluje: »Die někto: Čemuž tehdy jsú obrazy?

Odpoviem, že proto, aby na nich sě sprostní učili a tak vzpomínali na Boha a na svaté, k nábožen-ství popuzeni, hotovi a zapáleni byli a tak Bohu a svatým horlivěji slúžili. A když tak obrazi lidi vedú, tehdy úžitečni jsú jako knihy.« Dříve obra-zy zakázány jen pro zvláštní okolnosti. Pán i skrze obrazy divy činí. (Výklad, 70—73.)

Když za prvního kvasu husitství někteří méně učení kněží začali brojiti proti ctění ostatků sva-tých a obrazů, tu husitští mistři učení Pražského 25. ledna r. 1417 vydali prohlášení, aby se věřící novot vystříhali a zůstali při starém řádu. Ačkoli sám Jakoubek prohlásil, že jest lépe obrazů nemíti, kališníci setrvali při rozhodnutí university. (To-mek: Dějepis Prahy III, 615.)

R. 1418 kněží kališní chopili se vhodné přílе-žitosti k tomu, aby ukázali svou úctu k svatým o-statkům. V den před svátkem »Svátostí říšských« 7. dubna uspořádal kališný mistr Křištan velice slavné processí, jehož se súčastnilo i mnoho jiných utrakvistických kněží. (Tomek III, 629.)

Ctění mistra Jana Husa.

Husité, vzývajíce zbožně světce, které uctíva-la církev katolická, prohlašovali za svatého mistra Husa. V tom ohledu lišili se od katolíků radikálně, protože katolíci vždycky na základě věcných do-kumentů dovozovali, že Hus byl odsouzen pro myl-né názory, jichž církev obecná nikdy neschvalo-vala.

Husité slavili zvláštní svátek mistra Husa a jeho přítele Jeronyma 6. července, ve výroční den upálení Husova. V lidu husitském ujalo se uctívání

mistra Husa jako mučedníka pro pravdu, ano jako dědice českého hned první čas po jeho smrti. Již před koncem roku 1416 stěžoval si koncil Kostnický, že obrazy Husovy a Jeronymovy se malovaly v kostelích, že oba mistři byli na kázáních oslavováni jako svatí, že při mších konány k nim modlitby za přímluvu před Bohem. (Tomek: Dějepis Prahy IX., 171.)

Poněvadž ctění mistra Husa jako světce u husitů nikdy zcela nepřestalo, jest podivno, že o této okolnosti nebylo debatováno při jednání o kompaktata. Snad veřejná pozornost právě v tom čase pro válečné události a jiné důležité převraty byla od manifestačního uctívání Husova odvrácena.

Leč okázalé velebení obou mistrů brzy po válce znovu vzrůstalo. Političtí protivníci Jiřího z Poděbrad roztrpčeně to vytýkali. Na př. Vratislavští r. 1459 v dopise k papeži si stěžují, že český lid slaví k potupě církve dni odsouzených arcikacířů Husa a Jeronyma. Den 6. července pokládán za svátek zasvěcený, slavil se mší, kázáním, processím a jiným okázalým způsobem. Den tohoto svátku býval demonstrativním, katolíci dráždění různým způsobem. V Praze běhaly davy a zle se vedlo mnichovi, který se jim dostal do rukou. Bez urážky neodešel, aspoň ho potahali za kapuci a zazpívali mu výsměšnou píseň o papeži. Dr. Žídek domlouval králi, aby zapověděl štvavé zpívání o papeži a biskupech, aby kněží nechali zpívání o Janu Husovi, neboť to není k rozmnožení lásky, ale k rozličným svárům. (Winter: Život, 26.) Starý letopisec k roku 1517 vypravuje, jak »v neděli u vigilii (v den před svátkem) mistra Jana Husi a mistra Jeronyma Pražského, když bylo po jitřní,

i v pondělí na týž svátek konšelé Pražští pálili oheň na malém ostrůvku blíž krucifixa, a na věži mostské trubači slavně troubili, na bubny bubnovali, z hakovnic s mostu stříleli a z tarasnic také stříleli od mlýnků ku Petřínu.« Purkmistr a někteří konšelé »byli na věži, dívajíce se na ten oheň dolů, kdež lidu bylo veliké množství na mostě i po březích.« (Staří letopisové, 408.)

V kalendáři Jana Žateckého téhož roku, vydaném jest den 6. července jako Husův a Jeronymův označen červenými písmeny. Ovšem nebylo tak poznamenáno v kalendáři poprvé. Listiny jsou datovány dnem mistra Husa často předtím, na př. r. 1483 v městské knize malostranské. (Tomek: Dějepis Prahy IX., 172.)

Proti mnichu Bosákovi r. 1496 napsal Koranda: »Mistr Jan Hus byl kněz poctivý, křesťanský kazatel a Čech věrný, jakož předepsáno, pro pravdu falešně odsúzen na smrť. Za mučedlníka jej držíce, jím se nestydíme, doufajíce, že před Bohem se přimlúvá za ty, kteříž milují vieru z zákona Božieho.« (Manualník, 93.) Tak vyslovil Koranda mínění kališných davů vůbec. Spisy Husovy se sice studovaly tehdy málo v samém táboře kališném, takže velká většina utrakvistů ani nevěděla, že náhledy, pro které Hus byl odsouzen, v samé kališné církvi jsou většinou věcí překonanou. Leč ačkoli dle Husových zvláštních názorů utrakvisté nevěřili, přece opakovali vytrvale, že Hus byl »odsouzen pro pravdu falešně.«

Písně k oslavě Husově měly ráz zřejmě provokativní, tupeno v nich katolické vyšší duchovenstvo. Vyčítá jim mnich Bosák: »Svým učením, kázáním a zpěváním zhyzdili jste nám a i podnes

hyzdíte a dopúštiete hyzditi té cierkve Božie, totiž: Nedajte se svoditi těm falešným prorokuom, kardinaluom, biskupuom etc. A my máme za to, že proto i vy chcete býti údové jejich (»falešných proroků«), poněvadž od nich svěcenie (na kněžství) a duostojenstvie žádáte a přijímáte. I pročež je pak haniete? Je hanějíce, sami se viece haniete a potupujete.« (Manualník, 3, 4.) Jiná píseň začínala: »V naději Boží mistr Jan Hus«. Jiná: »Věrní křesťané, silně doufejme o Kristově večeři a nepochybujme.« (Tomek: Dějepis Prahy IX., 172—173.) Takových popěvků bylo ovšem více. A právě když již začínala bujeti víra lutherská, Husově nauce tolik odporná, běhali o svátku Husově výtržníci houfně po klášteřích, povykovali, hrubé popěvky zpívali, mnichy honili a vlekli blátem. (Winter: Život, 72.) I když se šířila lutherská víra mezi utrakvisty valem, den Husův slaven dále. Dne 11. června r. 1531 mluví se o pátku »po svátku svatého Jana Husa.« R. 1548 poučuje konsistoř novotáře kadaňské: »Sv. mistra Jana Husy i jiných svatých, jestli obyčej v městě vašem památku činiti, pro dobrý pokoj zachování v obci jste povinni se srovnati.« V odpovědi králi Ferdinandovi 20. října r. 1549 praví kněží podobojí: »Svátky slaviti chceme. Kromě toho žádáme, aby se slavily od nás pokojně i dni mistra Jana Husi, našeho Čecha.« (Borový: Jednání a dopisy II. 61, 230, 264.) Když se jednalo r. 1563 o sjednocení katolíků se starokališníky, žádal arcibiskup Brus (Prus) z Mohelnice, aby kališníci upustili od slavnosti Jana Husa. (Borový: Antonín Brus, 45.)

Protože právě památný den Husův dával příčinu k velikým svárům mezi katolíky a utrakvisty,

na popud Jesuitů byl vydán r. 1584 královský rozkaz, aby se vyloučily svátky Husa a Jeronyma z obecného kalendáře, jejž sestavovala universita. Mistr Petr Kodicill z Tulechova r. 1585 se k tomu propůjčil. Vynechal ten svátek i r. 1586 a 1587. Leč proti mistrovi vzplanul proto prudký hněv od novotářů, kteří již dávno naukou Husovou i kališnou pohrdli. Zlutheranisovaní podobojí potřebovali jména Husova výhradně k demonstracím. Kodicill byl zasypán posměšky, zpíváno o něm potupně i po jeho smrti. Podobojí zpívali písničku: »Stal se Čechům protivný kus, vyletěla jim z Prahy hus, prodal ji mistr Kodicillus.« Na rok 1588 zase k žádosti utrakvistů mistr Kodicill oba svátky do kalendáře vložil. (Borový: Martin Medek, 78.) Slánský Václav Kněževský r. 1589 zapsal ve své kronice, že zemřel učený mistr Petr Kodicillus, který vymazal z pranostiky »našeho věrného Čecha, dobré a svaté paměti, svatého mistra Jana z Husince; Pán Bůh rač jemu milostivě odpustiti a lehké odpočinutí dáti.« (Winter: Život, 187—188.)

Téhož roku arcibiskup Pražský Martin Medek napsal papeži Sixtovi V., že kacíři jsou všude. Husův svátek měl by se zakázati, měly by se kárati zpěvy žebravých žáků proti Kostnickému koncilu, papeži a kardinálům. Místo svátku Husova měl by se nařídití svátek sv. Prokopa.

Tehdy vznikaly hádky o Husa i po kostelích. Utrakvistický farář Tomáš Soběslavský u sv. Mikuláše na Starém městě, (o němž dí Stránský, že byl spíš papeženec, než podobojí) hněval se na husitské výtržnosti. R. 1589 nazval na kázání »zvyjebenými lotry tuplovanými« zpěvné literáty proto,

že »píseň o památce mistra Jana Husi, před dávnými lety složenou a od církve přijatou, zpívali, stálost jeho i počestné života obcování ku posilnění věrným Čechům sobě připomínali.« Z toho veliké bouření. Literáti v žalobě ke konsistoři napsali: »Ta píseň dříve, než pan farář na světě byl, zpívána jest byla, a ještě, an pan farář tu pobuda nebude, z užívání věrným Čechům nevyjde. Umíť Pán Bůh takovým v cestu, než se naději, vyjeti a je rychle zkrotiti.« Vložili se do sporu sousedé uvážliví a počali protivníky klidniti. Farář se vymlouval. Prý na Velikou noc jich »pěkně napomenul, aby dopustili žákům nešpor zpívati a sami po žalmích pro prostý lid známé staré písně aby zpívali a ne pikartské, které s sebou mistr Matěj nosil a kterým lidé nerozumějí, však se nesešli k vůli jedné ovci prašivé.« Husa prý neodsuzoval. »Já o něm jako o jednom knězi poctivém smejšlím, ale oni v zpívání naříkali (obviňovali) a tupili všecky kněze věrné, a ten verš »A ty milá Husi« není Čechům ku vzdělání, než (ale) potupa všeho kněžstva; jinde ten verš zpívají jináč, »A ty milá Husi, ještě k tobě musí Čechové lásku míti a jiní národové, jsouce u víře pravé.«

Tak se hájil Soběslavský proti protestantům, kteří pod titulem strany podobojí nauku Husovu podvraceli, ale jména Husova potřebovali k demonstracím proti konservativcům. Koláturníci tím prohlášením poněkud se spokojili, ale faráře právě pro odchylnou svou víru dlouho nesnesli. Sám Soběslavský žaloval r. 1590, že jsou ti osadní samí zborníci a Pikarti, že by i z něho chtěli zborníka udělati, aby bez komže křtil, oddával, na funus chodil. Administrátor konsistoře podobojí zjednal

aspoň jistý kompromis, aby ještě půl léta osadní strpěli svého faráře, zda by se polepšil »co řemen v ohni.«

I jiné výmluvné okolnosti svědčí, že slavnosti Husovy v druhé polovici XVI. století konány daleko spíše za účelem bouřlivě demonstračním než k vůli skutečné oslavě upáleného mistra. Hus musil sloužiti lutheránům a jiným jinověrcům, posmívajícím se jeho nauce, k účelům agitačním. Winter píše: »Protestanté sic slavili svátek Husi mistra, ale byl jim dle agendy z r. 1581 podle 12 »předních« svátků jedním z patnácti »menších.« (Život, 874.) Tedy v příčině positivního církevního usilování Hus u protestantů mnoho neplatil. A přece lutherští, kteří se kryli titulem »podobojí«, slavili památku Husovu pilněji a s větším hlukem než dříve starověrci kališní. Není divu, že katolíci v té době (zvláště když zbytky kališných starověrců hledaly u arcibiskupa proti protestantismu ochranu) bránili se energicky proti jízlivým provokacím, jimž Husův den sloužil za pouhou záminku k útokům.

R. 1541 zvolen za administrátora kališné konsistoře Jan Mystopol, člověk bezcharakterní, bez přesvědčení, který dle okolností hned si hrál na protestanta a hned na kališného starověrce. Byl to sobecký ramenář, který se dovedl krutě mstíti charakterním odpůrcům. R. 1543 Mystopol shromáždil kněžstvo podobojí za tím účelem, aby utvrdil novotářské zásady. Narazil na silný odpor menšiny. Rozhněván, povolal si na pomoc laiky, kteří odhlasovali, aby se potlačily některé starodávné obřady, připomínající velikou propast mezi učením kališným a lutherským. Král Ferdinand I.

však odepřel nálezům synodu schválení. Tu Mystopol hleděl uplatniti část svých snah chytrým manévrem. Rozhodl se, že nebude konati o svátku Husově obvyklého processí. Tím chtěl se pomstíti husitským starověrcům. Čekal, že katolický panovník ho nebude nutiti, aby konal průvod zavržený církví katolickou. Nerozkáže-li Ferdinand, aby se processí konalo, budou husité poníženi, posice novotářů se upevní. Ferdinand však prohlédl léčku, poznal, že mu vnucováno, aby byl bezděčným nástrojem lutherských proti konservativcům. Rozkázal tudíž král, aby Mystopol průvod vedl. Ferdinand podporou skutečných kališníků hleděl překážeti proudu radikálnějšímu, častěji prohlašoval, že dle svých slibů, učiněných před korunovací, jest povinen hájiti kompaktata, stranu katolickou i kališnou. Když se tedy úskok protestantský nezdařil, odemstil se Mystopol jinak hned o Husově slavnosti. Kázal příkře proti kněžím protivným, přirovnávaje jejich zlý život k ctnostem Husovým. Král se rozhněval a povolav Mystopola k sobě, vyčetl mu, že jeho kněží nejsou lepší. (Denis-Vančura, Konec samostatnosti české, 385. Winter, Život, 100.)

Tedy tenkrát protestanté chtěli znevážiti oslavu Husovu ze vzdoru ke kališnictvu. Když zmohutněli, tu pod štítem strany podobojí naopak Husovy oslavy zdůraznili ze vzdoru proti katolíkům.

Děkan poděbradský r. 1564 žaloval na veliké svízele, jež snáší od novotářů a zvláště vinil kostelníka. Prý jindy nedbalý tento člověk, který dopouštěl se proti katolickým obřadům zpustlých činů, na Husa si pospíšil, zvonil a slavil ho přes děkanův zákaz. (Winter: Život, 519.)

Katolický farář Piešín v Rokycanech r. 1570 oznamoval arcibiskupovi, že mu hrozí stálé nebezpečenství života. Popudil proti sobě protestantské obyvatelstvo tím, že se odvážil v kostele obnoviti některé obřady katolické. Nekatolíci mu hrozili, že ho zabijí. Dne 5. července byl od měšťanů vyzván, aby dal u večer sezváněti všemi zvony; na věž uvedl zvoníky jeden bakalář. V den 6. července opět se zvonilo, načež se měšťané sešli ve chrámě a celou hodinu nějaké písně prozpěvovali v průvodu hudby (i varhan) — to vše bez kněze. Proto chtěl farář z Rokycan odejíti. (Borový: Antonín Brus, 218—219.)

Boj proti svátku Husovu veden dále. Arcibiskup Zbyněk Berka r. 1592 zakázal Husa klásti do kalendářů, snažil se, aby kalendáře tiskly se jen s jeho svolením; tak prý umožní pohodlně zrušiti svátek Husův. (Winter: Život církevní, 188—189.)

Svátost křtu.

Husité uznávali jako katolíci všech sedm svátostí. Sám Hus napsal: »Sedm jest posvátných věcí: prvá jest křest, druhá biřmování, třetí manželství, čtvrtá kněžství, pátá pokání, šestá svátost těla Božího, sedmá, poslední olejování. (Jádro učení křesťanského u Erbena, 257.) Také kališníci setrvali pevně při sedmeru svátostí, pokud se jejich církev nerozpadla. Pokládali je jako katolíci za velepotřebné prameny milosti Boží.

Sněm obecní r. 1444 proti bludařům prohlásil: »Sedmerá svátost, totiž křest, biřmování, pokání, tělo a krev Boží, kněžstvo, manželstvo, olej svatý mají držány a zachovány býti od křesťanův, tak

jakož přileží na křesťanské stavy a osoby. Olej svatý na nemocného buď kladen od kněží a křižmo svaté na děti na křtu obyčejem navyklým a řádem. A buďte lidé učeni od kněží, aby těch věcí žádali. Stojí o tom psáno v 6. kapitole sv. Marka, že Kristovi učedlníci kladli jsou olej na nemocné a sv. Jakub tak nemocné učí, aby žádali od kněží oleje svatého kladení.« (Bílejovský: Kronika církevní ve vydání Skalického, 98.)

Rokycana ve své Postille srovnává se s učením církevním, že jest sedm svátostí a mluví o lidech, kteří nedrží o té svátosti oleje sv. jako o lidech bludných. Leč svátosti mají býti přijímány podle zákona Božího. »Člověk muože vésti všecky svátosti počna od křtu . . . toho všeho nepovedou-li lidé podlé slova Božího a zákona jeho, všecko to obrátí se lidem k věčné muce na věky . . . . Kdokoli přijímá kterú svátost, nemaje Ducha sv., takovému každému každá svátost obrátí se v jed.« (Musejník 1879, 68.)

Hus praví o křtu: »Křest vody jest, jímž u vody se kdo křtí. Křest krve jest křest, když kdo nejsa vodou křtěn, prolitím krve bývá od hříchů vyčištěn. Křest ducha (žádosti) jest křest, když kdo věře právě (správně) v Boha i v Ježíše Krista, žádá křtěn býti a bývá Duchem sv. od hříchův očištěn.« (Postilla u Erbena, 233.) Taková jest též nauka církve katolické. Kališníci Husa v tom následovali věrně.

Křest udělovali kališníci nemluvňatům stejnou formou jako katoličtí kněží, ale nestejným jazykem. Užívali při něm vody svěcené, soli, oleje křtěnců a křižma. Jeden z kmotrů dítě držel, druhý

vínky vázal. Kališníci věřili jako katolíci, že posvátné oleje smí světiti pouze řádný biskup. Protože od roku 1439 biskupa v zemi nebylo, nastaly ovšem v příčině posvěcených olejů u kališníků trapné nesnáze. Než by však upustili od starobylých tradic, raději kališníci hleděli dosíci posvěcených olejů ke křtu a poslednímu pomazání od vzdálených katolických biskupů uctivou prosbou a slibováním odměny.

Na př. 2. května r. 1542 psala kališná konsistoř biskupu Vídeňskému: »Konečně Tvou Důstojnost prosíme, aby nám ráčila darovati a poslati milostivě olej k svatému křižmu křtu a posledního pomazání, neboť ho máme nemalý nedostatek. Nepochybujeme pak o Tvé otcovské dobrotě a lásce, že ráčí odpověděti na tyto naše prosby uspokojivě.«

30. března 1549 obrátili se poslové konsistoře na biskupa v Benátkách s tímto listem: »Slovutný pane! Jednak jsouce nuceni nezbytností nemalou a věru ne tak svou jako celé církve, jednak pak důvěřujíce přátelství a laskavosti Tvé Důstojnosti, která nás dobrotivě podporuje, rozhodli jsme se k ní se utéci se žádostí. Žádáme pak Tvou Slovutnost jak jménem svým tak i všeho duchovenstva v království Českém (přijímajících pod obojí způsobou), abys nám ráčil po těchto poslech poslati k pomazání svaté křižmo, jež se nazývá posvátným olejem. Nepochybujeme, že Tvá Důstojnost velice ráda to učiní jak pro dobro a prospěch matky sírkve tak z otcovské lásky a vroucí příchylnosti, jakou nás laskavě provází.« V dopise jest obsažena prosba, aby přijal biskup dárek (dvanáct nožů zhotovených českým uměním) »sice skrovný a Tvé Slovutnosti nejméně hodný, ale na znamení

vděčnosti za dobrodiní nám prokázaná od Tvé Důstojnosti, jakož i na utvrzení vzájemného našeho přátelství.« Poněvadž však tentokráte čekali kališníci marně na vyplnění prosby skoro tři měsíce, připomenuli biskupovi svou žádost znovu 26. června: »Psali jsme Tvé Důstojnosti 30. března, v kterémž listě jsme ji požádali, aby nám ráčila poslati svaté křižmo čili posvátné oleje ve prospěch církve svaté katolické, jak i jiní důstojní páni biskupové, předchůdcové Tvé Důstojnosti, činívali, když jsme je na nich byli žádali. Protož Tvou Slovutnost opět snažně žádáme, abys nám a celému kléru naší strany v této naší potřebě dobrotivě a laskavě vypomohl a abys ráčil poslati pro svaté mazání posvátné oleje, jichž velikým nedostatkem v naší vlasti trpíme. Slibujeme navzájem, že budeme dobrodiní pamětlivi.« Témuž biskupovi konsistoř ještě 10. března 1551 píše novou prosbu, připomínajíc: »My totiž trpíme nemalým nedostatkem svatého oleje k pomazání pacholat při křtu a nemocných víc než celý rok; brzy pak budeme ho nuceni postrádati zcela, jestliže neráčí Tvá Důstojnost z lásky a otcovské příchylnosti, kterou k nám vždy projevila a osvědčila, nám jej uštědřiti a přiděliti.« Proto prosí konsistoř snažně o vyhovění prosbě. Zároveň posílá dárek šesti dukátů, omlouvajíc se chudobou. »Až se někdy lepší osud dostaví, slibujeme, že Tvé Důstojnosti větší dary pošleme.« (Winter: Život církevní v Čechách, 877., Borový: Akta sistoře I., 225, 244, 248, 298.)

Z těchto snažných proseb, slibů a darů vysvítá jasně, jak husité lpěli na tom, aby podstata obřadů křestních se pohybovala v kolejích starobylé katolické tradice.

Jak se přísně dbalo na to, aby potřebné svátostní oleje byly posvěceny od řádného biskupa, patrno z této episody. Roku 1461 mistr pražský Jan Kravín z Tábora rozšiřoval pomluvu, že správce církve husitské Rokycana světil křižmo a olej přikládáním hostie k těmto olejům. Takové oleje prý Rokycana na Zelený čtvrtek rozesílal kněžím po městech, městečkách i po vsech. Poněvadž takové nařčení bylo pokládáno za veliký zločin, musil je Kravín odvolati ve veřejném shromáždění mistrů a jiných vzácných osob 17. srpna téhož roku. (Tomek, Dějepis Prahy IX., 169.)

Za nějaký čas po křtu odebrala se matka s děckem k úvodu. Protože nebylo jí dovoleno ihned vstoupiti do chrámu, stavěny u kostela sínce, aby neutrpělo zdraví dítěte ani matky. Do sínce přišel kněz k ženě, »potěšil ji a k modlitbám nabízel«, pak dítě Bohu obětoval. (Winter: Život, 878.)

Hus ovšem rozvinuje své pochmurné náhledy o předřízených (ustanovených ke spáse) a předzvěděných (odsouzených předem k zatracení) i při otázce křtu. Praví totiž, že předzvěděný nestává se křtem údem církve Páně a mystického (tajemného, nadsmyslného) těla Kristova, ale zůstává i po křtu údem ďáblovým, ač jest v církvi podle přítomné spravedlivosti. Předřízený však jest již před křtem údem církve a stává se jím skrze křest podle přítomné spravedlivosti. (Postilla u Erbena, 233.) Tohoto názoru však kališníci naprosto nesdíleli.

Svátost biřmování.

Hus o svátosti biřmování jasně se nevyjádřil. Z učení jeho o soustavě církevní však by šlo na

jevo, že nepovažoval udílení této svátosti za výhradní právo řádného biskupa. (Lenz: Učení Jana Husi, 134.)

V artikulech strany pod obojí čteme: »To biřmování uznáváme, jež se uděluje toliko od biskupů příslušné provincie přítomných. Aby lid ve víře byl utvrzen, posílen a zvláště proti falešným prorokům.« Biřmováním »se označuje stálost křesťanů a vytrvalost víry.« Dodáno, že utrakvisté nepřipouštějí, aby svátost biřmování uděloval někdo bez řádného biskupa, aby se někdo vmísil do jeho úřadu, osobuje si jeho autoritu. (Borový: Jednání a dopisy konsistoře katolické a utrakvistické I., 10.)

Ovšem v době husitské bylo přijímání této svátosti velice stíženo jak kališníkům tak katolíkům, protože sídelního, řádně ustanoveného biskupa v zemi nebylo od smrti Filibertovy (r. 1439.) Když na krátký čas v Čechách pobývali římskokatoličtí biskupové Augustin Sankturienský a Filip Sidonský, aby sloužili duchovním potřebám kališníků, tenkráte jistě i husitskému lidu svátost biřmování udíleli. Že neprosili kališníci katolické biskupy za udělení této svátosti tak snažně jako za posvátné oleje, lze snadno vysvětliti věroukou; jako katolíci, tak i kališníci věřili, že svátost tato není ku spasení nevyhnutelně potřebná, že však by se dopustil hříchu pouze křesťan takový, který by zanedbal lehkomyslně z pouhé nedbalosti.

Nejsvětější svátost oltářní (Eucharistie.)

Hus učil, že Eucharistie jest oběť i svátost. Dlužno věřiti, že jest v ní přítomen Kristus, jak jeho tělo tak jeho krev, což se stává proměnou

(čili předpodstatněním) podstaty chleba a vína v tělo a krev Páně, třebaže zůstává na oltáři i po proměně způsoba chleba a vína. Ve způsobě chleba jest netoliko tělo Páně, ale i jeho krev. Zrovna tak ve způsobě vína jest krev i tělo Ježíše Krista. **Tedy celý Kristus jest přítomen jak ve způsobě chleba tak vína;** jest celý i v každé nejmenší částce z těch způsob, pokud tyto trvají.

Oběť eucharistickou konati může toliko kněz. Z ustanovení Božího jediný kněz má posvátnou moc k proměně příslušné a k podávání této svátosti. Kdo jí požívá, spojuje se co nejúžeji s Kristem, má naději, že nezhyne na věky, ale že dosáhne života věčného. K tomu přistupuje očistění od hříchův, rozhojnění ve ctnostech, sproštění se očistce, síla proti nepřátelům blaženosti věčné, zmenšení vnitřního pokušení. Přijmutím této svátosti můžeme obveseliti anděly i svaté, prospěti živým i mrtvým a dosíci té milosti, abychom byli hotovi umříti pro Krista. Blahodárných účinků této svátosti dosahuje však jen ten, kdo před přijímáním sama sebe zkusil. Nechť tedy každý před požitím svátostného Krista sebe zkouší, má-li tři Božské i ctnosti mravné, zdaž hříchů litoval, ze všech se zpovídal, zda má opravdové předsevzetí nikdy již nehřešiti a za své hříchy dostiučiniti.

Kdo nepřijímá Krista svátostného, nemá naděje k životu, ale zemře smrtí věčnou. Hus dokládá: »Zlé jest velmi přijímati nedůstojně a také velmi zlé nepřijímati pro hřích dlouho aneb pro nedbání, a dobré jest přijímati často důstojně. Ale abych k tomu radil neb chválil přijímati každý den, toho neumím; než tvrdím, že velmi jest dobré, kdož přijímá, čím může častěji, buďto ob den

neb každý den.« (Lenz: Učení mistra Jana Husi, 134—137. Erben I, 331.)

Přijímání pod obojí pro laiky Hus sám nezavedl. Původcem této novoty byl Husův přítel mistr Jakoubek ze Stříbra. Jeho návodem počalo se podávati pod obojí nedlouho po odjezdu Husovu do Kostnice. Jakoubek prohlásil, že posavadní podávání pod jednou jest proti příkazu Kristovu a proto obyčej ten musí býti opraven. Ohlásil veřejnou disputaci o té záležitosti v kolleji Karlově. Když své názory ve prospěch kalicha vyložil před mistry, bakaláři a jinými učenci, hned mu mnozí přisvědčili. První počal podávati pod obojí mistr Jan z Hradce, farář u sv. Martina ve zdi. Následovali ho farářové jiní. Tak dalece dospěla věc již aspoň v listopadu r. 1414. Tomek na odpor Palackému a Lenzovi dovozuje, že tato novota nenastala za Husova přebývání v Čechách. (Dějepis Prahy III, 562.)

Novota však způsobila prudké sváry v samé straně Husově. Mnozí duchovní z řad stoupenců Husových nechtěli zaváděti nový obyčej. Sám kněz Havlík, jeden z náměstků Husových v kapli Betlemské, postavil se Jakoubkovi na odpor. Jeho oposice oslabila v něm lásku k přátelům mistra Husa a k jeho osobě vůbec. Podráždění Havlíkovo bylo tak veliké, že když četl na kázání Husův list ze žaláře k lidu, všimnuv si, že byl psán na roztrženém papíře, ukázal jej s pichlavou poznámkou: »Ha, ha! Husi již se papíru nedostává.«

Rozpačitost se stupňovala, že mnozí naléhali, aby k zamezení nesvornosti bylo vyžádáno mínění Husa samého. Tedy pan Jan z Chlumu požádal Husa, aby vyslovil vlastní názor o té novotě. Hus

ovšem ve všem bral na poradu literu Písma, které činil ve všem prvním rozhodčím. Sepsal tedy ve vězení traktát »De sanguine Christi sub specie vini a laicis sumendo« (O přijímání krve Kristovy pod způsobou vína od laiků). Dovolává se výroku Páně: »Pijte z toho všichni.« (Mat. 26.) a sv. Pavla, jenž sděluje, jakým způsobem požívali svátosti Korinťané (a sice nejen kněží, ale i laikové). Hus ze zprávy sv. Pavla činí závěr: »Hle, v celé své řeči spojuje sv apoštol obojí svátost těla i krve Páně, aby ukázal, že věřící mají pod způsobou chleba jísti a pod způsobou vína píti a že se tak musili zachovati i kněží korintští i laikové.« Leč apoštol nenapsal: »Kdokoli jísti bude chléb tento **a** píti kalich . . .«, nýbrž takto: »Kdokoli jísti bude chléb tento **aneb** píti kalich Páně nehodně, vinen bude tělem a krví Páně.« Slůvko »aneb« znamená zde mnoho. Tudíž již v církvi korintské bylo volno přijímati pod kteroukoli jedinou způsobou.

Kristus vybídl při poslední večeři všecky přítomné píti z kalicha proto, že tehdy ustanovena nejen svátost, ale i oběť. Nedával však tím rozkazu, aby v budoucnosti i všichni laikové nutně z kalicha přijímali. Že o takovém příkazu starobylá církev nevěděla, jest patrno z velice rozšířené prakse, proti níž nebylo autoritativních námitek. První křesťané totiž tělo Páně s sebou brávali domů, aby je přijali před požitím jiného pokrmu. Poustevníci tělo Kristovo u sebe chovali na pouštích jen pod způsobou chleba. Pravidelně i nemocným přisluhováno toliko pod způsobou chleba. Malým dítkám zase naopak podáváno pod způsobou vína. (Lenz: Učení Mistra Jana Husi, 140—141.) Na lodi brána Eucharistie toliko pod způsobou chleba, po-

něvadž způsoba vína mohla býti snadno na moři vylita nebo jinak zneuctěna.

Kdyby bývalo nevyhnutelno z příkazu Kristova přijímati, kdyby tak byla hlásala ustálená a jednotná tradice, pak bychom se jistě dovídali o velikých různicích, jež vzešly zvláště v prvých dobách křesťanských z radikální změny takového obyčeje. Lidé, kteří byli hotovi každou chvíli život obětovati pro Krista, jistě by si nebyli dali vzíti to, co by byli sami považovali za nutné k životu věčnému dle příkazu Kristova. Lpěli na Eucharistii celou duší; zdaž by nebyli odporovali všemu, co znamenalo podstatné zkomolení?

Proto Kostnický sněm plným právem rozhodl takto: »Ačkoli v prvotní církvi tato svátost přijímána byla pod obojí způsobou, přece k uvarování některých nebezpečenství a pohoršení bylo rozumně zavedeno, aby se přijímalo od proměňujících **(kněží) pod oboji způsobou a od laiků toliko** pod způsobou chleba, poněvadž má se věřiti co nej**pevněji a nemá se** nijak pochybovati, že celé tělo Kristovo i krev vpravdě se obsahují toliko pod způsobou chleba, tak i pod způsobou vína. Pročež tvrzení, že tento zvyk aneb zákon zachovávati jest svatokrádežné a nedovolené, má se odsouditi jako bludné, a ti, kteří tvrdošíjně tvrdí opak věcí výše zmíněných, mají býti **jako bludaři stíháni a těžce** trestáni.«

A jestliže Hus sám věřil, že pod obojí způsobou jest celý Kristus, zajisté povolil stoupencům Jakoubkovým spíše k vůli uspokojení většiny svých stoupenců a odklízení různic ve vlastním táboře, než ze svého přesvědčení.

Když se Hus dověděl o Havlíkově odporu, psal mu lichotivou formou: »Havle, nejmilejší bratře a kazateli slova Božího! Neprotivuj se přijímání kalicha, které Kristus sám ustanovil a apoštolem svým rozhlásil. Proti tomu není žádné svědectví Písma, nýbrž pouze zvyk, kterýž, jak se mi zdá, z nedbalosti povstal. Nyní jest nám nikoli obyčeje, ale příklad Kristův a pravdu následovati. Hle sněm, předstíraje obyčej, zapověděl laikům kalich a proklel co blud, a kdož by jinak se zachoval, má býti jako kacíř potrestán. Jaká to zloba, zatratiti co blud ustanovení Kristovo! Prosím tě pro Boha, nebudiž odpůrcem mistra Jakoubka, aby se nestala roztržka mezi věřícími k radosti ďáblově.«

Jestliže se Husovi zdálo, že kalich přestal se podávati jen z nedbalosti, měl se trochu více zamysliti nad příčinou obratu tak důležitého. Teprve po důkladném prostudování jádra, příčiny a účelu té změny měl Hus rozhodnouti o změně váhy nemalé, dosahu velikého. Vždyť přece právě kalich stal se příčinou nejtužších sporů, hroznych nesnází a bojů. Bylo tedy neprozřetelnou lehkomyslností zaváděti novotu proti ustálenému zvyku církevnímu pro pouhé domnění nedbalosti církevní.

V jiném dopise praví Hus svým přátelům o rozhodnutí sněmu Kostnického: »Ó, jaká hloupost, evangelium Kristovo, epištolu Pavlovu, o které dí, že ji ne od člověka, ale od Krista obdržel, a skutek Kristův, apoštolů jeho a jiných svatých zatratiti! Hle bludem to býti praví, že volno laikům píti z kalicha Páně, a kněz ten, jenž by laikům jej podával, že má býti bludařem jmín, a jestliže by neustal, jako kacíř odsouzen!« — Tu však Hus překrucoval smysl rozhodčího výroku koncilu. Kost-

nický sněm ani slovem neoznačoval za blud podávání kalicha, ani slovem neprohlašoval za kacíře kněze, který by se tak přisluhovati odvážil. Vždyť přece koncil výslovně sám přiznává, že první, zcela pravověrní křesťané přijímali pod obojí. Kdyby hořejší obvinění Husovo bývalo pravdivé, pak by bývali důsledně sněmem odsouzeni i první křesťané! Sněm však vystoupil přísně proti lidem, kteří začali pokládati za bludaře křesťany přijímající pod jednou. Po přečtení příslušného rozhodnutí sezná se snadno, jak Hus koncilu zúmyslně ubližoval.

Když Hus přijímání pod obojí schválil několika traktátci, tu rozšířil se tento způsob již v první polovici r. 1415 netoliko v Praze a četných jiných městech, ale i po vesnicích, takže se k němu znala již většina našeho království. Poněvadž hierarchie pražská pozorovala zřejmě, jak s novým zvykem vzniká zároveň blud odchylný od dosavadní tradice katolické, vydal 5. září arcibiskupský úřad zákaz přijímání pod obojí a sice pod pohrůžkou klatby dle nálezu koncilu. Novotářský proud, který stále mohutněl, nebylo však již možno ani přísným dekretem zadržeti. Shromáždění lidu českého v Praze dne 16. září se usneslo na protestu a prohlásilo, že obec neníní déle trpěti nespravedlivosti »proti Pánu Bohu a proti řádu církve svaté ke škodě a k hanbě všeho našeho jazyka českého.« (Dějepis Prahy III., 594.) Kněz Havlík musil brzy kapli Betlemskou opustiti. Tomek soudí: »Přijímání pod obojí způsobou, jakkoli zavedení jeho bezevší pochybnosti pocházelo z pohnůtek zbožných, **bylo však nicméně chybným krokem,** kterým se strana Husova ze snah o opravu církve uchýlila k novotám nepotřebným v řádech kostelních; po

kterémž kroku prvním bylo nesnadno uchrániti se dalších na témž poli, bez všelikého praktického zisku, ale s nebezpečenstvím upadnutí ve zmatky a sváry.« (Tamtéž, 614.)

K žádosti pánů, zemanů a jiných mistři učení Pražského porokovali společně o přijímání pod obojí a dne 10. března r. 1417 vydali nález, že jest takové přijímání nařízeno Kristem samým. Dokládali, že sám koncil Kostnický svědčí o přijímání pod obojí v prvotní církvi. Tudíž tentýž církevní nález, proti němuž Hus protestoval, byl velice vítaný husitským mistrům. Mistři dále prohlásili, že proti tomu Kristovu nařízení nemůže míti platnost žádný lidský rozkaz ani minulý ani budoucí. Napomínali, aby se Kristovi věřící co nejčastěji připravovali a přistupovali k přijímání Eucharistie naznačeným způsobem. Připouštěli však, že se Bůh může smilovati nad těmi, kteří tak nečiní z prostomyslnosti anebo činiti nemohou buď pro nemoc anebo jinou překážku.« (Tomek III., 616.) Tato slova svědčí zřejmě, že mistři vinili katolíky z bludného názoru dogmatického. A poněvadž rychle se rozšířilo mezi husity mínění, že jest přijímání pod obojí nutno z příkazu Kristova, navalen největší balvan mezi katolíky a kališníky při následujícím smlouvání o jednotu. Kalich stal se husitům Palladiem, odznakem reformace a odboje proti katolické tradici.

Leč právě proto, že kališníci sváděli o kalich hádky tolik urputné, možno seznati, za jak důležitý střed bohoslužby považovali Eucharistii. Jejich vroucí zanícení pro tuto svátost bralo se tak daleko, až upadali — jak uvidíme — do pověrečných předsudků.

Mezi kališníky v XV. století patrně pozorujeme v debatách o kalichu dvě křídla. Mírnější křídlo lpělo sice houževnatě na přijímání pod obojí, ale nejevilo důsledného vzdoru dogmatického, tak že možnost úplného srovnání s vírou katolickou v té příčině nijak nebyla vyloučena. Křídlo radikálnější však veřejně prohlašovalo »jednušky« (katolíky) za bludaře, učilo, že přijímání pod obojí jest ku spáse nevyhnutelno. Správce kališné církve náležel ke křídlu radikálnějšímu a dovedl svou autoritou rozšířiti názor bojovný ve většině kališnictva.

Rokycana při každé příležitosti zdůrazňoval rozdíl mezi katolickou a kališnou vírou o kalichu. Prý má se přijímati pod obojí z příkazu Kristova, kterého nikomu měniti nesluší. Ohražoval se proti podezření, že by snad býval někdy názoru kompromisního. Napsal: »A také jedna znamenitá osoba na mne sobě smyslila, že bych já řekl, že muož též spasen býti člověk, přijímaje pod jednú způsobú jako pod oběma. Neníť toho, bychť (že bych) já to kdy mluvil, křivduť mi v tom činí před milým Bohem. Než to bych každému radil a radím, což bych já učinil. **Bychť já dnes měl umříti a nechtěli mi dáti krve Boží z kalicha, raději bych tak nechal**, než-li bych pod jednú způsobú přijímal. Důvěřilť bych já proto milému Bohu, zmeškali-li by mne kněží, nechtíce mi dáti, žeť by mne milý Buoh nezmeškal, ale naplnil by ten nedostatek.« (Musejník 1879, 65.) Tak se vyjádřil tedy muž, který dlouhá léta usiloval u stolice papežské, aby ho povýšila na prestol arcibiskupství Pražského! Ovšem téže církvi katolické, z jejíž rukou by byl vzal vysokou hodnost a posvěcení, byl by přijí-

mání pod jednou odpouštěl! Rokycana přece sám uctíval horlivě světce, o nichž věděl, že přijímali pod jednou. A přece tak směle vystupoval proti těm, kteří se spokojovali způsobou chleba za jeho života. Patrna tu nedůslednost.

Protože však asi velice často bylo vzpomínáno, že Hus sám ani podobojí nepodával, ani za svého pobytu v Čechách k tomu obyčeji nepovzbuzoval, hleděl uklidniti utrakvisty Rokycana zvláštním způsobem. Napsal, že někteří říkávají: »Kýž jest pak mistr Jan Hus dával (totiž pod obojí)! K tomu on odpovídá: »Zajisté byť se byl vrátil, žeť by byl dával. Neb to vím zajisté, že byl řekl mistru Jakoubkovi dobré paměti: Milý Kubo, nekvap tím! Kdyžť se, dá-li Bůh, vrátím, chciť věrně pomoci toho.« (Tamtéž, 65.) Katolíci však, jsouce pamětlivi toho, že Hus podával toliko pod jednou způsobou, zpívali proti laickému kalichu: »Ti kuklíkové sprostným lidem velé Boží krev z kalicha píti, ano jim to nedáno: toť jest ten kus, kteréhož nedržal Hus; byť světští krev přijímali, ot něho neslýcháno. (Erben: Výbor I, 246.)

Rokycana praví, že tělo Kristovo jest spojeno s Božstvím a proto spojení »jest na mnohých místech celé a pojednú.« Proto kdekoli jest velebná svátost, tu jest celý Kristus. Protestuje proti bludařům, ježto žádné víry nemají o tom drahém těle, by to bylo pravé tělo Boží z Marie Panny narozené. Poukazuje v té příčině na autoritu Dionysiovu a Jeronymovu: »Ale ti bludní nechtí, by jim co doktory dovodil (dokázal). A potom poznáš, kdožť již nechtí doktorův slyšeti svatých, jižť jest zlé znamení, jižť ten má do sebe něco bludného.« (Tamtéž, 65, 66.)

O přítomnosti Kristově ve svátosti doporučuje Rokycana mnoho nemysliti, aby rozumem dosáhl, kterak jest tu tělo Boží, neb to jest nade všecken rozum lidský, ale toliko věřiti, tak řka: poněvadž to jest můj Pán Ježíš řekl.« Jinde dí podobně: »Nejlépeť jest člověku nemnoho tu smysliti a nemnoho chtíti hádati. Ale jedno z toho, že jest to tvuoj Pán řekl, i poněvadž jest on to řekl, věřímť já jemu silně.« Káral též prudce: »Mnoho by našel, aniť sejdouce se do krčmy a zžerouce se, tuť budou tlamati o krvi Boží.« Roztrpčeně polemisuje proti Pikartům (Českým bratřím), kteří mluví proti klanění této svátosti.

Rokycana napomíná též k častému přijímání. Každý by měl pamatovati na to, aby každou neděli jedl tělo Kristovo a pil jeho krev. To by bylo nejlepší svěcení neděle. Leč přijímání má býti hodné. Rokycana obrací se proti těm, kteří přijímají v hříchu, říkajíce, že netřeba nechati dobrého pro zlé. »A bojím se, že jest to od nějakého kněze vyšlo: nenechávej dobrého pro zlé! . . . Oh milý Bože, co pro to nehodné přijímání lidí do pekla puojde. Ježto lidé zpolehnouce na tu ušnú zpověď, i jdou tak lehce k tělu Božímu a opět se v též hříchy navrátí.« Trestáni nebudou kněží, kteří podávají nehodným, ale lid, který nehodně přijímá. (Musejník 1879, 65. Winter: Život, 27.)

R. 1496 mistři kališní vyslovují náhled velice smělý, že pod způsobou chleba jest jen tělo Kristovo. »Všichni, ktož hodně přijímají viece pod dvojím zpuosobem než pod jedniem přijímají.« Prý jest ustanovení Kristovo světlé. (Manualník, 91—92.) Při stálém poukazování na příkaz Kristův měli kališníci dobře uvážiti, že podstatu a rozsah pří-

kazů Kristových musí vykládati autorita živá. Vždyť se přece sami tolik odvolávali na tradici, na výklady svatých otců. Kristus přece také mluvil o nastavení tváře levé, o utnutí ruky, vyloupení oka. Sami husité uznávali, že nelze bráti tyto příkazy doslovně dle mrtvé litery. Řekl-li tudíž Kristus: »Pijte z toho všichni« — i tu jest potřebí výkladu a vymezení. Kristus tehdy netoliko podával tělo a krev svou, nýbrž zároveň ustanovil oběť. A svou výzvu pronesl k apoštolům (jichž nástupci jsou biskupové) bez přítomnosti věřících jiných.

R. 1444 kališníci na sněmu rozhodli v »druhém pochválení«: »Praví více kněží, a mistři, držíce, že v svátosti oltářní jest tělo Kristovo živé, spojené s Božstvím jako na pravici Boží. A že tu též jest Kristus živý, v jehož těle tu jest krev i duše na kříži vypuštěná. Pochválení toto má místo ve čtení, kdež Kristus dí: Vezměte a jezte, toť jest tělo mé. A přidává, řka: které za vás zrazeno bude. Ale že jest živé zrazeno s Božstvím spojené a živý Kristus, protož také i živé dal jest Kristus na večeři a dává s Božstvím spojené živé i podnes v svátosti. K témuž na ono slovo sv. Jana mluví doktorové, jenž dí: Chléb, který já dám, jest tělo mé za život světa. Tu doktor Líra dí na to slovo: Tělo mé jest, jenž jest jiné od duše a od krve; nebo ač pod způsobou chleba jest duše a krev, to však není mocí svátosti, ale spojení skutečného, jakož i Božství jest. To ten doktor. Také výklad pořádný na sv. Jana 6., kdež Pán Ježíš mluvě o chlebu živém, takto dí: vykládají někteří svatí o jedení oltářním a dobře řkou etc. totiž řeč tu o živém chlebě. Tudíž takto dí se. Až dosavad neučinil jest

zmínky o jedení svátosti oltářní. A poněvadž posvátné jedení vykládají o živém chlebě, tehda v svátosti jest živý chléb. Také tak kněz Mikuláš proti Kanišovi (fanatickému radikálovi) píše, dí: že řeč sv. Jana v 6. kap. má rozumína býti o posvátném jedení: neb takto píše: Tato řeč, kterouž jest Kristus napřed pověděl: Nebudete-li jísti těla Syna člověka etc. kterému rozumu má vzata býti a úmyslu Kristovu, potom jest sám vskutku vyložil; když před smrtí svou velikou večeři ustavil, dal jest nám obci křesťanské tělo své k jedení pod způsobou chleba a krev svou ku pití pod způsobou vína, jakož svědčí evangelistové tři. A také sv. Pavel tudíž v té kap. 3. klade rozum v té řeči Kristově: »Chléb, kterýž já dám, tělo mé jest za život světa.« A dí, že Kristus tu řeč potom vskutku vyložil, když řekl: »Vezměte a jezte, toť jest tělo mé, kteréž za vás zrazeno bude«; že to pravil jest o svém osobném těle etc. To z traktátu kněze Mikuláše. (Naráží se zde na táborského biskupa Mikuláše.) A každý rozumí, že tehdy tělo Kristovo osobné bylo jest živo, s duší, s Božstvím spojeno. Protož tu bylo jest v světosti tělo živo a Kristus živ. Tak sv. Bernard v kázání o večeři Boží dí: »Aniž má rozumíno býti, **by v přijímání krve samou duši a ne tělo, aneb v přijímání těla samo tělo a ne duši brali. Ale v tom přijímání krve celého pravého Krista Boha a člověka a v přijímání těla též celého.**« To sv. Bernard. Též dovodí veliký Albert, kterak rozličné milosti dávají se křesťanům skrze přijímání těla Božího. A dovodí, že od těla, které jest tu podstatou svou, dávají se zvláštní milosti, od duše jiné, od krve jiné, od ducha jeho jiné a od Božství jiné. A tak vede, že tu

jest celý Kristus a živý. A tak mluvě týž doktor dí: že Kristus, jelikožto pokrm duchovní jest vedle pravého bytu těla, krve, duše, ducha i Božství a všech svých oudův pod způsobem chleba a vína. O spojení také těla Kristova s Božstvím v svátosti tak svědčí kněz Mikuláš proti Kanišovi v traktátu svém a píše: A já člověčenství jeho od Božství děliti nechci, nebo svatý Jan dí v Kanonice: Všeliký duch, kterýž dělí Ježíše, z Boha není a tenť jest Antikrist. A sv. Pavel k Korintům: Žádný v duchu Božím mluvě, nedí rozdělení Ježíšovi, to jest by se jedno dělilo od druhého, Božství od člověčenství, nebo člověčenství od Božství.« (Bílejovský: Kronika církevní, 91—93.)

Zde tedy jsou přednešeny některé nauky, které jsou potvrzením detailních článků katolických. Odvolání na sv. Bernarda jest nepřímým důkazem, že není zapotřebí přijímati pod obojí způsobou.

K mírnějšímu křídlu kališníků rozhodně náležel sám král Jiří z Poděbrad. Když byl zemdlen bojem s králem Matyášem, když Albrecht saský mu sliboval přímluvu u papežského dvora, učinil toto vyznání víry: »Donesli na mne a obžalovali mne u Jeho Svatosti, jako bych věřil, že kdo přijímá Nejsvětější svátost pod jednou způsobou, nepřijímá celého těla Páně a nedostatečně pro spásu duše své přijímá svátost samu; a ten, kdo pod obojí způsobou přijímá, že by přijímal více dostatečněji, než kdo přijímá pod jednou způsobou. Já nikdy po všechny dny života svého jsem tak nevěřil, aniž věřiti chci.« Kromě toho prohlásil, že by sice rád dle dosavadního zvyku přijímal, ale usoudí-li jinak stolec papežský, že se podřídí. (Hameršmíd: Jošt z Rosenberka, 118. Balbín: Epitome

rerum Boh., 599.) Jestliže tak se vyjádřil panovník, který brannou rukou hájil kališný národ, jistě že měl veliký počet stejně smýšlejících.

V artikulech strany pod obojí z r. 1525 čteme: »Nejsvětější svátost Eucharistie Kristus ustanovil pod obojí způsobou, totiž chleba a vína; co sám konal, nařídil činiti jiným přisluhovatelům. Odevzdal moc proměny a podávání jiným pod obojí způsobou a co sám řekl, skutkem vyplnil.« V artikulech kněžstva utrakvistického (kališného) z 24. srpna r. 1539 čteme mezi příkazy, udělené každému kališnému duchovnímu: »Nechť věří a učí podle písma svatého, že v nejsvětější svátosti Eucharistie netoliko skutečně jest pravé tělo Kristovo za nás vydané a krev za nás vylitá, ale že se také věří, že v téže svátosti jest přítomen a prospívá všem věřícím a hodně přijímajícím Kristus, pravý Bůh a člověk, jemuž se má také prokazovati v téže svátosti klanění a pocta povinná.« (Borový: Jednání a dopisy, 132.)

Dne 20. října r. 1549 osvědčují pražští kněží kališní, že »chtějí věřiti a učiti dle Písma svatého, že v nejsvětější svátosti Eucharistie jest netoliko skutečně pravé tělo Ježíše Krista za nás vydané a krev vylitá na odpuštění hříchů, nýbrž že také v téže svátosti **pod kteroukoli** způsobou jest celý Kristus, Bůh a člověk a prospívá všem věřícím hodně přijímajícím k životu věčnému; a že mocí posvěcení se přepodstatňuje chléb a víno v tělo a krev Ježíše Krista, též že po skončení posvěcení zůstávají na oltáři pouhé způsoby. A tak chtějí vždycky lid před přijímáním (je-li jen mnoho přijímajících) učiti a říditi. Podobně chtějí učiti, aby Nejsvětější této svátosti vzdávala se úcta kleká-

ním. Jestliže tedy takto pevně věří, nebude jim obtížno při podávání té svátosti užiti takové formy slov, z níž může lid seznati, že pod kteroukoli způsobou přijímá celého Ježíše Krista.« (Brus: Jednání 260—261.)

V Manualníku Korandově zapsána tato obrana mistrů kališných: »Čechové i Moravané podlé smluv přijímajíce svátost oltářní pod dvojím způsobem, ne neposlušní, ale praví a věrní křesťané cierkve svaté mají slúti i držáni býti. Tak v kompaktátiech položeno.« (Ve vydání Jos. Truhláře, 19.)

Správce kališné církve Rokycana r. 1468 ve svém listě proti Českým bratřím vybízí své stoupence: »Vy takto věřte, držte a vyznávejte: věříme, že v svátosti velebné oltářní jest pravé Tělo Pána Ježíše Krista, z Panny Marie vzaté a na kříži pověšené.« Proti mnichu Bosákovi r. 1496 v Manualníku zaznamenáno: »My věříme, že v svátosti velebné oltářní jest pravé tělo Kristovo, kteréž za lidské pokolenie pro vykúpenie smrť podstúpilo a totéž sedí na pravici Boha Otce.« Ale jinde v témž Manualníku čtou se náhledy radikálnější. Sbírají se důvody pro přijímání pod obojí z počínání svatých mužů Starého zákona! — »Pan Burian Trčka za krále Jiřieho, jsa nemocen, u vytržení viděl v pekle pana Zbyňka Zajiece (snad arcibiskupa Pražského, který Husovi odporoval), an sedí drže dčbán mezi nohami; a když se tázal o tom, pověděno jemu: Nechtěl z potupy z kalichu přijímati, protož ako nynie tak v den súdný přede všemi s tiem dčbánem bude postaven k svému pohanění věčnému.« (Manualník, 43, 49, 91, 94.)

Víra o nutnosti přijímání pod obojí byla u kališníků tak obecná, že mnozí velice liknaví členové

této církve sice velmi málo o svaté přijímání dbali, ale řekl-li někdo, že stačí přijímání pod jednou, hned byli vzhůru a zvyk kališný houževnatě hájili. Katolíci vytýkali husitům nesnášelivost takto: »Proč nemáte a nedáte mieti k spolukřesťanuom lásky k těm, kteříž z viery a poslušenstvie přijímají tu velebnú svátosť pod jednú zpuosobú? Ano mezi vámi mnozí jsú, toliko řečí ale skutečně nepřijímavše od svého dětinstvie a někteří od několikanádsti lét a jste proto na ně laskavi: »nu bludně«, mluvíce, »ale bez pohoršenie víry«. By pak bylo méně milostí pod jednú než pod uobojí, i zda by nebylo lépe něco než nic? Ktož přijede neb přijde mezi vás zmatečný u víře, Řek, Rác nebo Raus, jak je ctíte a lásku k nim okazujete s hřiechem, potvrzujíce je skrze to laskavé obcovánie v jich nedóvěře. A pak když mezi vás přijde spolukřesťan viery pravé, jediné že přijímá pod jednú zpuosobú, aneb kněz neb mníšek, jakú k nim nekřesťanskú ne lásku ukážete, ale hned hledíte jeho pohanbenie a s hněvem a útržkami i s haněním vyhnati! Mnichu (přestoupivšímu ke kalichu), by (kdyby) pak byl najhorší, pro kteréžkoli neřády z zákona vyběhlý, přezdějí hned, že poznal zákon Boží.« (Manualník, 8.)

Eucharistická bohoslužba.

Kališníci nepřestávali prohlašovati, že Eucharistii má se vzdávati příslušná pocta. Již za války husitské velice těžce nesli táborskou nešetrnost k Nejsvětější svátosti. Vytýká na př. Bílejovský Táborům: »Nedopouštěli kostelům přijímacích pod obojí způsobou (kališníků), ale vybíjeli kalichy,

monstrancí tloukli a nemajíce víry, neměli i uctivosti, neb nalezli-li kde tělo Boží v monstrancí, na zemi vyvrhli, též krev drahou vylili a potom šlapali; ježto kdo má víru pravou, může litovati a to vážiti, ano člověk pocestný, tu suchou kůrku chleba na zemi uhledaje, netoliko nešlepí na ni, ale i sehna se zdvihne, ba i políbí a položí příhodně jako dar od Pána Boha, ač tělesné živnosti. Tito pak s chlebem života věčného potupně nakládali, též jiné svátosti a nádobí hanobíce . . . Oltáře bořili a nejméně rohy uráželi . . . Při službě tento způsob měli. Kněz jich bradatý v vlčaté sukni neb šeré bez vornátu i všelikého roucha mešného leckdes na lecjakéms stolu jakýmžkoli plátnem neb šatem přikryli, bez korporalu, bez modliteb, v lecjakés nádobě hrnečné neb dřevěné, leckdy cínové, Oplatek lecjakýs vykrojený, toliko klekna na zemi hlavou dolů . . . Otčenáš říkaje. A vstav nad oplatky a vínem hlasitě bez vážnosti slova Páně česky vypovídal. A tak sám přijma, nejprve kněžím přístojícím, potom všem napořád rozdával; a vstavě částku do monstrancí dřevěné, nesl před vojskem a leckdes postavil vtekna hůl k tomu připravenou, v zemi neb v hnoji a běžel na drancování jako jiní, a to činili, jako by Pán Kristus tak činil a tak jim ustanovil a jako by oni od něho přijali a tu byli viděli aneb od apoštolův a co by (jako by) i oni (apoštolé) víry žádné, uctivosti k Božským darům neměli. A protož z vornátův a jiného roucha obecný lid kabáty sobě dělali podlé artikulův, a tak sedlák pod kytlí chodil v rouše královském. Potom kdož by po napomenutí nechtěl ihned pojednou povoliti a podlé jejich obyčeje býti, jako mše sloužení i jiného, a ty položili (prohlásili)

nepřátely zákona Kristova všecky i pod obojí způsobou přijímající . . . I táhli na všecky, napřed kněží nesouce monstrancí dřevěnou na holi, popouzejíce jich . . . Vodňanští na věrné správce své (kněze), kteříž jim tělem Božím a krví drahou z kalichu posluhovali, patřili, an jim je v vápenici pálili, že jejich bludům a vzteklostem nepovolili.« (Kroka církevní, 55—57.) Již z této rozhorlené kritiky nepřímo vysvítá, jakou eucharistickou bohoslužbu přáli si kališníci.

Přímo však rozhodli kališníci o úctě k Eucharistii r. 1444 takto: »Křesťané Pánu Ježíšovi, jenž jest v svátosti velebné, mají se klaněti jako Bohu a jej ctíti a jeho tudíž svaté tělo. To pochválení v zákoně Božím zakládají doktorové na rozličných místech zákona Božího. Jedni onde: Klanějte podnoží noh jeho. Druzí, kdež sv. Pavel dí: Klanějte se jemu všichni andělé Boží. A k tomu Origenes v jednom svém kázání obecném k lidu zakládá v zákoně a mluvě dí: Tělo Boží poctivost Božství má. A přivodí Písmo Davida, jenž dí: Klanějte se podnoží noh jeho; neb jest svaté. Jiní pak zakládají klanění tělu Božímu onde, kdež se dí ve čtení: Sedí na pravici Boží. Kteréžto sedění zavírá spolek ve cti, neb tou poctivostí ctěno má býti tělo Boží jako Bůh, jelikožto jest spojeno s Božstvím. A k tomu mluví sv. Augustýn a výklad též pořádný na epištolu k Galatům, řka: Odpírají kacíři a řkou: I proč jest, že tělo, kteréž jest stvořeno s Božstvím spolkem se jemu klaníš a jemu neméně než Božství sloužíš? Odpovídaje dí: Já Božímu tělu proto se klaním ,nebo od Božství jest přijato a s Božstvím jest spojeno. A tudíž dole dí: Protož klaněti se bude-li kdo tupiti, věčné muky trpěti

bude. Tak sv. Jeronym nábožně klaněl se jest převelmi a modlil se, když kněz k němu na smrtedlné posteli s tělem Božím jest přišel.« Však prý sám táborský Mikuláš dokazoval: »Sv. Pavel, chtě naučiti věrné, aby poctivost měli k tělu Božímu a krvi Boží před přijímáním té velebné svátosti, velí samému sebe zkusiti, kdo jest, že červ kteraký, že se všech stran bídný etc. A dí níže: a má-li to býti zkušení, nemůž býti bez ponížení sebe velikého a Boha povýšení; a tak bez nábožného před Božím tělem a před Boží krví klanění. A málo dále potom tudíž dí: že není tu modloslužebnost, kdo by jeda těla Kristova pod způsobem chleba a pije krev jeho pod způsobem vína, jeho tu ctil a řádně se jemu klaněl. Též mistr Petr Engliš (táborský mluvčí při hádání o víru, který byl rodem Angličan) v své víry vyznání klada, že jest v svátosti tělo Kristovo vedle své podstaty a vedle svého bytu pravého, kterémužto křesťané věrní se klanějí . . . **A tak již chválíme a tak pravíme,** aby kněží s tělem Božím a krví svatou chodili z kostelův nad nemocné, tolikrát, jakož toho bude potřebí, **a lidé aby učeni byli od kněží klekati a modliti se.**« Připojeno: »Také chválíme a pravíme, že jest slušné a hodné, aby kněží při službě Boží roucha zvláštního požívali, jakožto ornátův a jiného.« (Bílejovský: Kronika církevní, 93—95, 102.)

Rovněž Rokycana mluví zhurta: »Ba mnedle velikou-li pak vážnost (křesťané) mají k tomu drahému tělu Božímu? Nic. A běda bude! Ach ti páni, panoše po hradech, po tvrzích, ježto po jistbách jim mše slouží. Oni budou v kostky na těch stolech hráti, budú tu tancovati a pak budou tu mše svaté sloužiti . . .! Židé zbúřili se na Krista a jej

zmordovali. Rovně tak dočeká se Pán Kristus na mnohých křesťanech, jako se již dočekal, že Pikharté z víry vypadlí prvé byli věrní křesťané, ale již sú mordéři Pána Krista, mordují ho haněním (pravíce), že jest (Eucharistie) modla, motýl, (pravíce) že není v sv. svátosti oltářní.« (Musejník 1879, 209, 211.)

Z úcty k tělu Božímu Rokycana horlí: »A vy, bídní Čechové, ješto, kdež jedete tam do jiných zemí, do Míšně a jinam, ješto jste brali kostelní věci, kalichy, ornáty, ubrusy, zvony, shledáte, nebudete-li se káti, což vás proto potká. Potom přijevše dělali z kalichův pasy, z ornátův kabáty, z ubrusův košile, čechle. A kterak toho bude Buoh těžce mstíti, nastojte! A vy, ješto kostelních věcí chováte nepoctivě, kalichův a jiných věcí, tu kdež s svými manželkami i svú vůli pášete, běda bude, nastojte! Kterak vy všady při všech věcech své duše zavodíte!« (Tamtéž, 93—96, 207.)

Roku 1469 jsou káráni od kališnictva Čeští bratří, že pohrdají skutečnou přítomností těla Kristova ve svátosti. To jest pak kořenem a počátkem všech bludů. Proto se mají věrní křesťané proti tomu postaviti, aby se z tohoto pramene bludného nevyvinulo mnoho bludů jiných. (Manualník 99.)

Když kněz přijal u oltáře Nejsv. svátost, přistupovali k přijímání na znamení dané od kostelníka zvonkem do kůru laikové, kdež klekali. Kněz obrátiv se, dával naučení. Tázal se všech, proč chtějí přijímati. Odpovídali: »Pro naplnění kšaftu nařízení a poručení Ježíše Krista za jeho poslední večeře.« Pak se kněz tázal, věří-li všem řečem Kristovým a slibům a evangelium. Když odpověděli kladně, ptal se, litují-li svých hříchů. Věřící řekli,

že litují, stydí se za ně a do smrti nechtějí hřešiti. Kněz pochválil a oznámil, že na místě apoštolském podle poručení Pána Krista jim dává rozhřešení dle slov, co »svížete« na zemi, bude svázáno atd. Lid řekl Amen, pomodlil se Otčenáš, kněz ještě odříkal modlitbu o hodném přijímání a pak podával. Při tom žáci anebo obec zpívala některé písně, složené od Husa.

Komunikanté přijímali nejprve pod způsobou chleba a pak zase všichni pod způsobou vína. Hostie bývaly zrovna jako u katolíků oplatky tenké, na železné pánvi pečené z pšeničné běli a nekysané, kružidlem vykrojené, ale tak, že jinou formu měla hostie kněžská, jinou hostie určená pro laiky. Tělo Páně bylo připraveno k podávání v nádobách kovových i v škatulích ozdobených hedvábím a vyšíváním. Druhá způsoba byla pohotově v kalichu velikém. Největší husitské kalichy pojímaly v sebe 6 až 8 žejdlíků. Veliký kalich byl kryt do polovice pokrývkou pevnou, druhá půle se otvírala. Okraj kalicha byl zašpičatěn v hubičku, v řepík, anebo byl svinut v trubičku. Touto řepicí lilo se z velikého kalicha do menších, z nichž buď lžičkami podáváno anebo se upíjelo. Po přijímání kněz nalil do kalicha víno neposvěcené, kteréž vypil sám. Nalil po druhé vína nežehnaného, jež vypíjeli ministranti.

Ke mši a k přijímání brali kališníci víno rozmanité, i červené, často velice drahé.

Kommunikanté klečívali odděleni dle pohlaví, tvoříce celkem kolem oltáře věnec; často klečívali před oltářem u mříže a nikoli na schodě oltářním. Před knězem a za ním chodili k oslavě Eucharistie chlapci s rozžatými svícemi.

Praví podobojí podrželi processí o Božím těle jako katolíci. Monstrance s Eucharistií nesla se ke čtyřem oltářům. Všecko bylo samý květ a věnec. Netoliko oltáře, ale i domy, kolem nichž se šlo, byly ozdobeny stromky. Na zem sypány růže a tráva. V čele processí neseny kostelní praporce, před svátostí, kolem ní a za ní kráčely družičky. Přední občané nesli nad knězem nesoucím Eucharistii »nebe« ozdobené, na bidlech visuté. Větší ostatek průvodu byly cechy řemeslné se svými praporci; mistři měli v rukou svíce. K průvodu přidáni trubači, pištci a bubeníci.

Ve starých letopisech českých líčí se processí pražské strany kališné z r. 1447. Dělo se z far po rynku a po ulicích, byly při něm jeptišky (kališné) s pannami u věncích a trubači.

Když lutherství podnikalo do Prahy silný vpád, shodli se katolíci s utrakvisty o processí Božího těla na vzdory lutheránům. Lutherán Bartoš písař popisuje ten průvod s pichlavou tendencí. Prý konservativci vyšli »po ceších a obchodnících a tak po všech obyvatelích na jich velikou škodu s bubny, píšťalkami, a tak s jinou světskou a posvícenskou přípravou, a k tomu mnoho děl i pušek větších, menších před radnici vytočili; to všecko ke cti a chvále Boží podle jich smyslu činili. Někteří z předu, někteří z zadu za tou processí chodili s praporci, korouhvemi řemeslnickými. A zdá mi se, že žádný z Čechů takového triumfu ani tak pěkné, teverné (vkusné) a přípravné cti a chvály Boží nikda neviděl, leč za časů Jana Žižky, když s Tábory na poli vojensky býval a když kněží vycházeli mezi ně s svátostí do vojska v processí, jako by jich k bitvě pobízeli.«

Kalvín Žalanský, jemuž se ovšem ta processí nezamlouvala, píše o »velikém processním hluku«; prý »se všudy ve všech koutích hlasitě zvoní, ano i zvonci malými a cimbálky hlučí a zvučí, zpěvem zvučným všady vítr rozrážejí, trávou, růží, kvítím zemi posejpají, kříže, praporce, korouhve, postávníky vystavují, s rozsvícenými svěcmi v nejjasnější polední světlo stojí, zlato, stříbro, perly, obrazy, zlaté nádoby, tabule, roucha šarlatová . . . ukazují a nosí, ano i z ručnic střílejí.«

Při oltářích o Božím těle recitoval kněz modlitby a ku konci dal lidu požehnání. Dle husitské agendy kněz četl u prvního oltáře evangelium česky, zazpíval »Pane Bože, králi náš!« a pomodlil se za úrodu, za déšť, dobré povětří. Při druhém zastavení kněz se modlil, »aby to, což proti nám ďábelské a lidské lsti ukládají, v nic obráceno bylo, abychom nejsouce žádným protivenstvím urážení, v církvi Tvé pokojně Tobě díky vzdávali.« Při čtvrté štaci říkal kněz modlitbu za hříchy. (Winter: Život, 867—870.)

R. 1589, když již záplava protestantská usilovala zničiti církev starokališnou nadobro, předložila konsistoř utrakvistická císaři Rudolfovi II. v příčině průvodu Božího těla prosbu, v níž čteme: »Ač od věrných křesťanův osob ouřadních a některých z obce řády starobylé křesťanské usilujících z celé uvozené pobožnosti se ty chvály Božské, slavné processí vykonávaly, ale že vždy více sektáři a rúhači Pána Boha našeho se v městech Pražských i po všem království rozmáhají opovážlivě rozkazy Božské i milostivé Vaší Císařské Milosti potupujíce a zlehčujíce, . . . z čehož buď Pánu Bohu požalováno, že takoví rúhači . . . mají

svůj průchod míti.« Protože se přibližuje slavnost Božího těla, »Vaši Císařskou Milost poníženě a poddaně pro odplatu Pána Boha prosíme, že nad řády starobylými církve sv. ochrannou a milostivou ruku držeti a pánům purgkmistrům a radám všech tří měst Pražských, aby starobylých řádův měniti nedopouštěli, nýbrž sami osobně předně osoby radní (neužívajíce jakých vejmluv, jakož tak činívají obzvláštně, kteří náboženství pikhartského a luteránského jsou, skrze nepotřebné odjezdy), aby na processí šli, Pána Boha chválili, i jiným měšťanům svým v jakýchkoli povinnostech postaveným i cechmistrům, časně jich před sebe povolajíce, jim milostivé V. C. M. poručení vůbec přečísti dali, a aby přísně každý na processí šel, ničímž se nevymlouval, též řemesla cechové s korouhvemi, práporci, perkytlemi na touž processí šli, pod skutečným tretstáním poručili; a kteří by cechové podle starobylých obdarování slavných císařů a králův českých korouhví, perkytlí k každému řemeslu přináležejících neměli, aby sobě časně to opatřili a pod zbavením těch milostí objednali, nebo někteří cechové naschvále korouhve své pokazili — a k tomu hodu slavnému těla Božího se přihotovili.«

Protože členové university mají »své poživení a vychování« od pražských měšťanů, nechť jsou svoláni představení university na staroměstskou radnici, kdež budou vybídnuti, »aby se ničímž nevymlouvajíce, osobně na processí šli a k tomu i jiné žákovstvo všecko skutečně přidrželi a v starobylém křesťanském řádu, jakž na to fundací kollegií i statuta starobylá od slavného fundátora císaře Karla IV. slavné a svaté paměti, kterýž o

Pykhartech, Kalvinich a Luteráních neráčil věděti.« (Borový: Martin Medek, 191—193.)

Tato prosba přímo úpěnlivá svědčí, jak již stará víra kališná propadala smrtelným mdlobám, protože praví utrakvisté, věřící v reální přítomnost Kristova těla ve svátosti, rádi se Božítělového průvodu účastnili, dokud církev kališná nevyhynula.

Šel-li kněz se svátostí k nemocnému, zpívali při tom nábožně ministranti kněze provázející. Ke knězi se připojovaly hloučky jiných lidí, kteří šli s duchovním až do domu nemocného. R. 1564 podána Ferdinandovi I. všeobecná zpráva, že podobojí chodívají k nemocným s hochy »v bílých štólách« a že je lid provází. (Winter: Život, 873.)

Podávání Eucharistie nemluvňatům.

Již r. 1417 mistr Jakoubek v učené hádce své s Ondřejem z Brodu o přijímání pod obojí jal se tvrditi, že Eucharistie má se podávati také dítkám po křtu. Leč Jakoubkovi v tom odporovali jeho vlastní přátelé. Kališný pan Čeněk z Vartenberka téhož roku prohlásil, že podávání svátosti dítkám hned po křtu na svém panství nijak strpěti nemíní. Však prý král má týž úmysl.

Když se r. 1418 v davech neuvědomělých rychle ujímaly nebezpečné novoty, tu mistři Pražští hleděli bujný proud zmírniti. Kolem sv. Václava svoláno k vůli zachování jednoty víry shromáždění strany, v němž »mistři i jiní starší bratří a kněží četní« učinili některá usnešení na záchranu zásad konservativních. Leč toto shromáždění povolilo přece jedné novotě. Dovoleno,

aby Eucharistie byla podávána dítkám po křtu, ale po náležitém uvážení o jejich způsobilosti a s předepsáním jistých prostředků opatrnosti. (Tomek: Dějepis Prahy III, 615, 616, 628.) Winter praví o názorech kališných: »Svátostí těla a krve Páně měla býti kterákoli jiná svátost naplněna, dokonána; protož ani při křtu nemluvňatům u prsů máteřích neměla býti krev Páně upírána.« (Život, 7.) Sami Táboři podávali dítku svátost hned po křtu. (Tamtéž, 11.) Katolíci v polemickém popěvku (asi z r. 1417) husity kárali: »Když již pokřtie děťátko, ihned rozžijíc vložie v ústka jemu tělo Božie: patřteż té zufalosti! Kdež jest tu rozeznánie (u dítěte), pravé viery poznánie, smysl, rozum i skrúšenie? Toho všeho nic nenie při dětinej mladosti.« (Erben: Výbor I, 243.)

Když se po smíru kališníků s koncilem Basilejským r. 1437 překáželo podávati dítkám, zdvihaly z pověrčivosti matky veliké nářky. Za války Jiřího z Poděbrad se světem katolickým ze vzdoru kladli kališníci na přijímání dítek veliký důraz, psali na obranu toho traktáty. Nemluvňatům násilně vnucována svátost v drobtech smíšených se způsobou vína. Káral to souvěký doktor Žídek, že dítě leckdy vytratilo a matka zametla, že starým na pláště krev Boží rozlévali a ženám na šlojíře. Kališníci způsoby svátosti všelijak upravovali, aby dítě přijalo. (Winter: Život, 25.) Novotářský kněz Jan Štelcar Želetavský vypravuje neomaleně: »Mám v paměti poněkud, že jsú nám kněží dětem vyrostlým z nádobky po svátosti zdrobený chléb s vínem a s medem smíšený po lžičce dávali — do nemluvňátek, také to viděl jsem, že jsou cpali a tím je krmili.« Jinde dí hrubě: »Protož nám po

nich nic není, jako i po předcích našich z kněžstva — ani aby měli v víně prsty své mejti a z drobtův co nějakou kaši cpáti do tlamy dítěte, aneb lžíci do nich líti, jakž to v Čechách ještě mnozí modlářští kněží činí . . . . Každý, kdož jest po křtu nezhřešil, hříchuov odpuštění nepotřebuje, nadto i večeře Páně. Ale děti jsou ještě po křtu nezhřešily. A tak hříchuov odpuštění nepotřebují a nadto i večeře Páně . . . . Kněží svátosti oltářní do nich bezděk cpáti a strkati nemají, neb oni to zase vydavují a někdy i s pokrmem z prsu mateřiného z oust vyvrácejí přehrozně, nemohouc té svátosti zažíti, jako staří. L. 1589 v Vrbčanech to jsem viděl od kněze Adama Pincerny, že svátost do dětí cpal mocí: kdež jsem z kostela utekl!« (Musejník 1864, 346—347.)

Kališníci však přijímání dítek pokládali za velevýznamnou svou vymoženost. Oslavovali ji písněmi, z nichž zvláště něžná, nejstarší (v jistebnickém kancionále) plesá: »Ej, milý tatíčku s nebe, my hříšní (dítky hned po křtu přece hříchů neměly!), prosíme tebe, smiluj se nad námi; my malitká tvá čeládka, jimžs ty otec od počátka, pokrmu žádáme, daj chléb těla pokrm svého, daj krev z kalicha svatého, ať tě tak poznáme.« (Winter: Život, 909.)

Rokycana byl horlivým zastancem přijímání dítek. Když po dokonání kompaktat biskup Filibert počal zakazovati podávání svátosti dětem, volal Rokycana: »Ubohé dítky! co pak jste zavinily, že již lidé vás hájiti a o spasení vaše pečovati nedbají!« V tomto protestu skryt mylný názor, jako by snad ani nemluvně nebylo spaseno, kdyby se mu tělo a krev Páně nepodala. Patrno, s jak veli-

kou lehkomyslností se přiostřoval dogmatický zápas kališníků s katolíky. I po smrti Rokycanově hájeno podávání dítkám houževnatě. Katolický humanista Celtes užil r. 1491 pohostinství v Praze u kališníka. Napsal na svého hostitele nešetrné verše tohoto obsahu: »Jenž mi pohostinství poskytnul v tomto městě Pražském, útlým byl dítětem obdarován. Dvakrát pět luninych oběhův se nedočkalo ještě, však po desáté již svého Boha přijalo. Jak silný, prál jsem, je to lid, nezmůže ho nikdo, když v nejútlejším již věku Boha hltá.« Pro tento posměšek a jiné úštěpky vzniklo proti němu v Čechách tak veliké rozhořčení, že musil rychle prchnouti z Prahy do Norimberka. (Musejník 1880, 480—482.)

Přes to však proti zvyku obecně mezi kališníky rozšířenému ozývaly se některé námitky již ve století XV. Sám nástupce Rokycanův Václav Koranda z poručení mistrů pražských r. 1493 psal proti podávání večeře Páně nedospělým. Zato však v písních Václava Mířinského jedna vyjadřuje nářek a žalobu dítek, že mají býti připraveny o svátost těla a krve Boží. Prý jest o to nesnáz, kněží nechtějí posluhovati. R. 1513 administrátor církve kališné Pavel ze Žatce přijímání dítek obhajoval. Po jeho brzké smrti Luther zcela zřetelně ten obyčej zavrhl, tak že kališníci, kteří se rychle začali kloniti k lutherským novotám, podávání dítkám opouštěli. (Winter: Život, 909—910.)

14. září r. 1549 sdělují pražští kněží kališní Ferdinandovi I., že spis proti přijímání dítek, jejž jim poslal, dali opsati a pilně přečetli. Zároveň prosí, aby se jim prominulo, že pro vážné překážky na traktátec neodpověděli. Prý nikdy nemyslili, že by

někdy sami v příčině toho článku měli vyjednávati, »protože ten artikul netýká se jenom nás, nýbrž také celé církve české podobojí.« Oni prý v té víře jsou zrozeni, tomu článku se naučili a jiné o něm poučovali. Nechť tedy jsou zatím v té věci zanecháni v pokoji. Nechť se rozhodne o článku na obecném sněmu. »Kdybychom proti tomuto spisu odpověděli, bojíme se, aby větší a vážnější hněv nepovstal mezi stranou pod jednou a podobojí«, z čehož by mezi prostým lidem vzniklo pohoršení, pláč a nářek, jako by byli nuceni od víry odpadnouti. Jestliže však kněží kališní mají odpověděti přece, nechť se jim povolí vhodný čas, aby se předem uradili kněži s laiky kališnými. »Stavové sami ne jednou, ale častěji v shromážděních veřejných drsně řekli, že nám samým kněžím víru a náboženství své nepřenechávají a nesvěřují a tamtéž rozkázali, abychom bez nich v náboženství ničeho neměnili ani se nepokoušeli, poněvadž víra a náboženství dotýká se jich tolik, jako nás.« (Borový: Jednání I, 251—252.)

20. října téhož roku pražští kněží podobojí slibují oddanost k zásadám církve obecné způsobem až překvapujícím. Na př. praví, že »Nejsvětějšímu pánu našemu papeži« jako svému představenému chtějí osvědčovati poslušnost synovskou, leč zároveň odkládají rozhodnutí o přijímání dítek. (Tamtéž, 260—263.)

R. 1590 vyšel traktát, v němž se probírá otázka, zda jest nařízena večeře Páně i dítkám. »Jedni tvrdí, že se má etc., druzí, že nemá, třetí že jednou po křtu a potom až do zrostu 6 a 7 i 8 let odkládají.« (Musejník 1864, 287.) Patrno, že tu byl dáván návrh kompromisní. Arcibiskup Martin

Medek v době, kdy kališná konsistoř byla mu úplně oddána, usiloval o to, aby přijímání dítek bylo úplně zrušeno. Za tou příčinou každý farář utrakvistický, který obdržel místo na panství císařském, musil se zavázati arcibiskupovi slavným slibem písemně, že malých dítek nepřipustí k sv. přijímání. (Borový: Martin Medek, 29.) Leč tento obyčej nezanikl zcela, pokud kališná církev nepřestala živořiti. Ještě Slavata píše, že dítky z řápku kalicha vína cuclají. (Winter: Život, 910.)

Husitská mše.

V artikulech strany podobojí z r. 1525 čteme: »Pořádek a obřad při mši svaté tento zachováváme, který zachovávaly prvotní církev a zřízení svatých otcův; nejprve po vykonání moditeb a žalmů nechť se kněz oblékne do bílých rouch, potom přistoupě k oltáři, nechť říká po pořádku vyznání a rozhřešení: nato po introitu Kyrie eleison a gloria; po oracích (modlitbách) nechť pěje epištolu a graduale, nebo jiný zpěv na ten čas příslušný. Po evangeliu zpívejž i symbol (kredo), kůr offertorium. Menší Kánon ať kněz recituje, aniž by co vynechal, potom nechť zpívá prefaci obecnou anebo času přizpůsobenou, Sanctus. Kánon větší, jehož se od církve užívá, nechť recituje bez přidávání a zkracování čehokoliv a slova posvěcení. Všecko jiné až k »Ite Missa est« budiž recitováno po pořádku, jak jest ve zvyku.« (Borový: Jednání I., 12.)

Artikule kněžstva kališného z 24. srpna r. 1539 praví, že jest mše obětí. Má se sloužiti podle nařízení prvotní církve řádem starobylým, totiž: Introit, Kyrie eleison, Gloria, kollekty (modlitby) ob-

vyklé, kánon, pozdvihování atd. a sice s použitím čistých rouch a nádob, jež jsou k tomu určeny.« (Borový: Jednání I., 133.)

Dne 20. října r. 1549 vyznávají kněží kališní, že mše jest čistá a spasitelná oběť jako památka na onu jedinou oběť, kterou připravena jest spása všechněm. Jest to oběť těla a krve, která byla na kříži obětována. Nechť se slouží způsobem starobylým. Tedy má se recitovati Introit, Kyrie eleison, Gloria in excelsis, kollekty křesťanské obvyklé a od svaté církve přijaté, epištola, graduale, hallelujah, prosa, tractus dle potřeby času, evangelium, Věřím v Boha, obojí kánon, preface, sanctus, pozdvihování, agnus, přijímání, požehnání, atd. Ke sloužení mše jest zapotřebí rouch a nádob k tomu účelu posvěcených a chovaných na místech posvátných. (Borový: Jednání I., 261—262.)

Již z hořejšího patrno, že o mši svaté věřili kališníci stejně jako katolíci. Všecky částky mše katolické sloužili utrakvisté stejně, ale buď z části nebo zcela po česku. V příčině bohoslužebného jazyka u kališníků stálého pravidla nebylo. Jednotliví kněží si vedli při tom nestejně.

Řád mše hrubé čili »velikého kázání«, bylo-li užíváno při něm češtiny od začátku až do konce, byl tento: Kněz bral na sebe »vomirál« (humerál), albu, štolu a jiná obřadní roucha, modle se česky. Na stupních oltáře ministranti říkali s knězem střídavě stupňové modlitby, zpověď Bohu, Panně Marii, všem svatým. K stupňovým modlitbám připojen Otčenáš. Pak vystoupil kněz k samému oltáři, pomodlil se k Duchu svatému, otevřel mšál (missál) a recitoval introit. Složiv potom ruce, zpíval české Kyrie, zahlaholil začátek Gloria, když byl posta-

vil kalich na korporál. Nato k lidu zpíval: »Milost Boží budiž s vámi.« Žáci odpověděli: »I s duchem tvým.« Kněz potom: »Pomodlemež se!« Poklekl na zemi a zazpíval modlitbu podle not. Povstav šel k pulpitu na pravo s mšálem (vlastně na levou stranu oltáře) a zpíval epištolu. Po ní pěli žáci. Řád české mše radí jim, aby pěli alleluja veršem a prosou a mutetou, nebo co chtí případného. Zatím četl kněz tiše z mšálu prosu. Pak přemístil mšál na druhé křídlo oltáře a chystal věci »k stolu večeře Páně«. Vyčistil kalich, ampulku a patenu, pomodlil se klečmo Otčenáš a připravil drobné hostie do nádoby řka: »Ve jméno Pána Ježíše Krista.« Nalil vína do velikého kalicha pro kommunikanty s týmiž slovy. Pokleknuv, modlil se tiše k vypravení evangelia. Ministranti rozsvítili dvě zvláštní svíce, zvoník jal se zvoniti na zvon veliký, kněz počal zpívati evangelium nápěvem zcela jiným, než se děje dnes. Potom zpíval »Věřím«, což pělo také shromáždění věřících.

Když kněz zazpíval offertoř, přistoupil k prvnímu posvěcování, říkaje kánon menší: »Všemohoucí věčný Bože, Tebe žádostivě prosíme, aby (abys) ráčil tento chléb a toto víno před tváří Tvou postavené přijíti a posvětiti Těla a krve Pána našeho Ježíše Krista. Račiž učiniti mocí Tvou podle ustanovení a vysvědčení oumyslu Syna Tvého, aby chléb tento vpravdě tělem byl Pána našeho Ježíše Krista. Též i víno aby bylo krví jeho u vylití na odpuštění hříchům našim.« Znamenal potom dary obětní znamením kříže jako kněz katolický. Pak učinil požehnání.

Kde nepožebral o dobrovolné dary kostelník hned při introitu, vybíraly se peníze nyní. Potom

žáci zapěli píseň před kázáním. Kněz přikryl obojí způsobu darů obětních, četl v mšálu sekret. Složiv ornát na mšál, šel kázat na kazatelnici. Kostelník zatím hlídal světlo, aby se nestala nějaká nehoda. Po náboženské promluvě kněz říkal prosbu za císaře, za vrchnost, rady, soudce, úřad, za hodné i nehodné kněze, za žalářované, pocestné, těhotné, dobrodince, protivníky, hánce a za pokoj. Konečně s lidem pronášel obecnou zpověď: »My všickni hříšní dáváme se vinni« atd. Po Otčenáši pronesl kněz slova rozhřešení. Pak vzal na sebe ornát (kasuli), zpíval prefaci, která připadala na ten den, literáti a žáci po něm. V obecné prefaci zapěl i slova: »Klanějte se panstva a potentátové, nebesa i nebeské moci.« Kališníci, uctívajíce Husa jako světce, měli též prefaci o svátku Husovu: »Všemohoucí, věčný Bože, jenž si tuto zemi Českou slavností Čechů věrných obdařil a jich svátku Svou krví velebnou posvětiti ráčil, nebo pravdu Tvou milovavše té sú dokazovali skutečně a tehdáž, když raději zemřeli, nežliťby se pravdy (od pravdy) Tvé ustoupíce prověřili Tobě; z nichžto byl jest jako přední sloup svatý mistr Jan Hus s Jeronýmem, kteří jsouc ohněm Tvým zapáleni, vohně hmotného se nebáli.« Na konec: »O blahoslavení, věrní Čechové, kteříž ste pro krev Ježíše Krista Pána zemřeli . . . neb se již radujete a nás Čechy z rozpakův vyrazíte a lekání pryč od nás zaháníte.«

Bylo-li po následujícím Sanctus pokdy, mělo se zpívati až osm veršů. Kněz zatím recitoval veliký kánon, v němž dle evangelia se vypravuje »kšaft Páně«, čili historie poslední večeře. Potom kněz umyl si ruce, k čemuž sloužily i »koflíčkové stříbrní«, klekl a zpíval Otčenáš, pak slova večeře

Páně, drže v obou rukou nádobu s oplatky a nad ní v palcích hostii. V ten okamžik se pozvánělo u oltáře i na věži. Při elevaci (pozdvihování) bylo lidem padati uctivě na kolena. Žalanský vyčítá, že prý mnozí, »když kněz oplatek pozdvihuje, tvář sobě stírají, za to majíce, že tím bludy zaženou a že se jim žádné příšery v podobě viditelné naskytati nebudou.«

Žáci s knězem pak zpívali: »Pán Ježíš lidu věrnému, maje se brátí k Otci svému, vydal pokrm volenému, každý věrný tomu věří, když jest bylo po večeři, běda tomu, kdo nevěří« atd. Žáci ustali ve zpěvu a kněz učinil s kalichem totéž, co prve s hostií. Ukázal kalich lidu a zpíval »kšaft« o krvi Páně při poslední večeři. Nato zpívali žáci od místa, kde přestali.

Při agnus kněz rozdělil hostii na tři díly a klečmo pomodlil se některé orace, po nichž přijímal tělo a krev Páně. Po něm přijímali věřící. Následovalo díkůčinění. Po »Ite missa est« u pravých podobojích bohoslužba ještě neskončena, neboť kněz vystavil Nejsvětější svátost, při čemž okuřována z kaditelnice a zpíváno k uctění. Na konec dal požehnání. Po mši líbán ještě »mír«, totiž kříž zvláště k tomu určený. (Winter: Život, 857.)

Svátost pokání.

Hus učil, že v svátosti pokání odpouštějí se hříchy po křtu spáchané. Bůh je odpouští ve svátosti té svémocně, kněz služebně. Kajícník, který chce dojíti rozhřešení, musí zkroušeně hříchů svých litovati, míti pravý úmysl nehřešiti, jest povinen pokorně se zpovídati a za ně dostiučiniti.

Zpovídati se má kajícník ze všech hříchů smrtelných a to nikoli povšechně, nýbrž musí každý svůj těžký hřích vyjmenovati. Není ovšem nutno vyznávati hříchy všední, lehké. (Lenz: Učení M. Jana Husi, 144—145, 192.) Krásně napomínal Hus k časté zpovědi: »Všeliký, kdož chce vděčně sloužiti (Bohu), má se často zpovídati: neb budeš-li se svých hříchů na zpovědi tajiti, Bůh je zjeví; pakli je budeš zjevovati, Bůh je skryje. A protož, kteříž dobře činí a nezpovídají se Bohu často, jsou ti takoví, jako ten, jenžto naplní sud smrdutých věcí, a potom veň (do něho) nalije dobrého pití a tak jedno druhým zkazí. A protož jako věrný sluha Boží, jakžkolivěk shřeší netoliko smrtelně, ale všedně, ihned se utec na Boží zpověď.« (O sedmi smrtedlných hříších u Erbena, 184.)

Hus však i Rokycana praví, že kněz hříchů neodpouští, ale pouze odpuštění ohlašuje. Kněz má dle Rokycany rozhřešiti jen toho, kdo činí pravé pokání. »Nikdy by neměl kněz rozhřešiti žádného, leč prvé porozumí, že jej hříchové mrzí a že jich želí a má úmysl jich zuostati (opustiti). My kněží vždy rozhřešujem, vždy glejtujem. A strach, že za těmi glejty mnoho jich ďábel do pekla pobéře, neb vždy počínají a nikdy neprospívají . . . A bojím se, že to zpoléhání na tu Boží zpověď mnoho lidí do pekla zavede.« (Musejník 1879, 68.)

R. 1444 kališníci rozhodli: »Svatí otcové praví, že pokání svaté tři stránky zavírá v sobě, totiž: skroušení srdce, zpověď a dostiučinění za hříchy, pokání. Schválně chce tomu sněm, aby kněží lid napomínali, když jest a kolikrát potřebí, kněžím se zpovídali, a sami také kněží zpověď hříchů činili. Nebo na ono slovo, kdež řekl Pán Ježíš malo-

mocnému: Jdi a ukaž se kněžím, takto dí doktor Líra: Skrze to znamenalo se jest, že hříšník skrze malomocného znamenaný, ač by byl očistěn od malomocenství hříchu skrze zkroušení, však ještě povinen jest knězi se ukázati skrze zpověď. A též sv. Augustin, Origenes i jiní doktorové tvrdí a chválí zpověď, chtíc aby kněžím byla učiněna.« (Bílejovský: Kronika, 102.)

Artikule kališné z r. 1525 vyznávají: »Ze zákona jsme poznali, že Kristus kázal pokání. Toto jest stvrzeno umučením Kristovým. Pokání záleží ve zpovědi a lítosti.« (Borový: Jednání I, 10.)

20. října 1549 osvědčují kněží kališní, že pustí jen toho k přijímání Eucharistie, kdo dříve učiní pokání, svých hříchů lituje a tyto, jak je v paměti chová, vůči knězi vypočítá a vyzná, k tomu přijme od kněze rozhřešení s přidáním kajícného dostiučinění. Kněží praví dále, že dle slov evangelia tyto částky svátosti pokání jsou potřebné a spasitelné křesťanům všem. (Tamtéž, 261, 264.)

Poslední pomazání.

Hus ovšem i svátost posledního pomazání uznával a činil její platnost závislou od kněžského charakteru. (Lenz: Učení M. Jana Husi, 164.) Rovněž tak kališníci, jak vysvítá již z odstavce pojednávajícího o křtu. »Olej na nemocného buď kladen od kněží«, prohlašují r. 1444 kališníci. R. 1525 prohlašuje strana podobojí, že drží poslední pomazání. (Borový: Jednání I, 11.)

České poselstvo, které bylo r. 1462 vypraveno do Francie, vypravuje s patrnou nevolí, že v Norimberce »sme viděli velmi veliký neřád a zvlášť

tento: šel kněz s tělem Božím s rynku dobře daleko do ulice a žádný za ním nešel!« (Winter: Život, 923.) Tedy Čechové za veliký zlořád pokládali, jestliže kněz nebyl provázen na cestě k nemocnému aspoň drobným průvodem. Patrna tu veliká úcta jak k Eucharistii tak k milosti posledního pomazání.

Někdy nemocný přál si býti donesen z veliké zbožnosti k večeři Páně do kostela. Tu mu bylo upraveno lože a všechen dům i lidé s ulice jej vyprovodili. Vypravuje na př. r. 1527 pražský koželuh Václav: »Byl jsem v Hoře, toho času byl nemocen Lamač švec, a oni připravivše ho, nesli sú ho k stolu Božímu, a já se k tomu přitrefil a doprovodil sem ho zase domův.« (Tamtéž, 923.)

Poněvadž však kališníci s katolíky stejně věřili, že olej k poslednímu pomazání musí býti posvěcen od řádného biskupa, mřeli někdy kališníci bez pomazání; bylo někdy těžko sv. oleje od vzdálených biskupů sehnati.

Svěcení kněžstva.

O svátosti svěcení kněžstva Hus šíře se nevyslovil. Důsledky, jež bychom vedli z některých jeho náhledů o hierarchii, by svědčily, že se poněkud od katolického nazírání na význam svěcení toho Hus lišil. Leč svěcení kněžstva řadil přece jenom tento mistr mezi svátosti.

Rokycana v kázání svém kárá špatného kněze, »který zevnitřní věci vede«, ale také lid, který se netáže, je-li kněz dobrý či zlý a běží k zpovědi. »Byť by doch oblekl v komži, též by se jemu tento lid zpovídal.« — Leč Rokycana přes časté výtky,

jimiž kněze zasypává, poučuje o velikém významu duchovního stavu. Jako malomocní se ukazovali po svém uzdravení kněžím Starého zákona, tak dle Rokycany »má býti i nyní. Když by se kolivěk přihodilo dvojení u víře anebo nesnázka při některém článku víry, mají lidé útočiště míti ku kněžím učeným v zákoně Božím a od nich zprávy hleděti . . . Kdo chce přijíti do Jerusaléma svrchovaného, totiž do království nebeského, má k tomu pohnut býti skrze kněžské napomínání a jich spasitelnú radu skrze Písmo svaté.« Rokycana velebí úřad kněžský, skrze nějž máme hříchův odpuštění, máme tělo a krev Kristovu, »jehož nikoli nemuožem míti, jediné skrze úřad kněžský. Jediné skrze kněze milý Bůh to působí, ano anjelé toho nemají.« Leč kněz nepronáší posvěcujících slov ve své osobě, ale v osobě Pána Ježíše. Rokycana též kárá »lid světský, hovadný, hříšný«, který hlasu kněží neslyší. (Musejník 1879, 67.)

Kališníci také prohlašovali, že i kněz postavený v smrtelném hříchu posvěcuje a svátosti uděluje platně. Dokazovali i ze svatých otců, že nehodný kněz platně posluhuje. »Poněvadž tehdy ne k vosobě kněze, ale má hleděno býti k moci Boží, kterýž z své milosti svátosti křesťanské k lékařství dušem zuostavil, aby pósobeny byly ne skrze služebnost anjeluov, ale kněžstva pořádného. A žádný z lidí, jakož předepsáno, nemuož býti bez nedostatku, totiž hřiechuov. V tom se zavierá veliká Božie dobrota, že i skrze hřiešníky kněžké pósobí Buoh lidské dobré k jich spasení. A tu svaté paměti mistr Jan Hus sedě u vězení mezi jiným psaním svému hospodáři napsal toto: ». . . . tento rozom držel sem, psal i kázal, že kněz jsa v smrte-

dlném hřiechu, posvěcuje a obětuje, ačkoli sobě ne ku prospěchu, ale jiným.« (Manualník, 184.) Ovšem jest známo, že Hus spíše naopak podceňoval velice výsledky funkcí kněze hříšného. Ať již přece konečně ze žaláře poslal takové osvědčení čili nic, jest významno, že kališníci sháněli horlivě doklady, aby potvrdili o pravomoci kněze pravdu, kterou uznávala také církev katolická.

Mistři kališní prohlašují: »Úřadem (svěcením) může býti posluhováno i od nedostatečného, »když jediné od víry nebude vypadeno.« Prý kněží kališní přijímají svěcení od samého Boha, jenž jest svátost sama, a od biskupův skrze posluhování.« Kališníci neupírají biskupům jejich úřad, ale nemusí jich prý poslouchati. (Manualník, 24, 74.)

Ačkoli některé husitské názory o pravomoci a významu kněžstva nebyly správné, přece jen všichni vesměs věřili, že jen řádný biskup může posvětiti kandidáta platně. Proto upadala kališná strana do velikých nesnází. Pokud žil arcibiskup Konrád, který přestoupil do tábora husitského, neměli kališní kandidáti stavu kněžského obtíží. Po roce 1431 však nastaly nesnáze. Několik let světil kališníky biskup Filibert (1436—1439) jako legát koncilu basilejského a vrchní správce církevních záležitostí českých. Pak nastaly poměry velice kritické. Kandidáti kališní spěchávali za příčinou svěcení ke katolickým biskupům do daleké ciziny. Konečně od r. 1482 do 1493 světil v Čechách k veliké radosti kališníků italský biskup Augustin a po něm (1504—1507) rovněž biskup italský Filip. Tedy za celý čas svého trvání užila církev kališná jenom sedmnáct let pohodlí stran svěcení svého kněžstva. Způsobem pokoutným, neoprávněným r. 1559 světil kra-

tičce opat Žďárský. Psal mu císař: »Slyšíme, že by ty mnohé osoby nevážné, i které ani latině ani sv. mše sloužiti neumějí, na kněžstvo posvěcovati měl, kteréž osoby, když k tobě přicházejí, žádných dimissoriales (propustních listů) od svých vrchností a biskupů tobě nepřinášejí, než tak naprosto od tebe posvěcovány bývají, a nejvíce že Uhři a Slováci, kteří kacířstva a bludných sekt se přidržují, docházejí.« Císař přísně to opatovi zakazuje. (Winter: Život, 448.) Jistě, že světil opat i mnoho kandidátů utrakvistických.

Jak se starala konsistoř kališná o posvěcení svých kandidátů v dobách svízelných? Dala kališným žákům dimissoře (propouštěcí listy) psané latinským jazykem a pak je obyčejně posílala k některému ochotnému biskupovi do Vlach. V Italii tito kandidáti zřekli se před biskupem na oko zvláštností, jimiž se jejich theologie lišila od věrouky katolické; před svěcením na dotvrzení svého vyznání přijímali tělo Páně pod jednou způsobou. Pak teprve je biskup vysvětil. Když se však vrátili do Čech, »káli se« před konsistoří kališnou ze svého formálního odpadu, zase se zavazovali přísahou ke kalichu a k zapřeným kompaktatům. O formě toho podivného pokání nás poučuje zpráva konsistoře kališné z 23. května 1543: »Pokoru jsou činili v konsistoři před vší konsistoří, pány faráři a kněžstvem pražským Matěj, Jan a Mikuláš, kněží v Vlaších nepořádně jsouce svěceni a to takto říkaje: My Matěj, Jan a Mikuláš dáváme se vinni Pánu Bohu všemohoucímu i vám všem na místě církve Kristovy, že jsme zhřešili proti Pánu Bohu, i jednotě této pod obojí spůsobou církve svaté, činíce nenáležité závazky proti slovu Božímu ve Vlaších

biskupu, od něhož jsme potvrzení na úřad kněžský přijali. Na kterýžto závazek jsme pod jednou způsobou přijímali proti nařízení Pána Ježíše Krista a protož my toho hříchu svého srdečně litujíce, vinni se dáváme Pánu Bohu i církvi jeho a vás všech, na místě církve prosíme, abyste se za nás předkem modlili, ať nám Bůh ráčí ten hřích odpustiti a nás za své služebníky přijíti. A vás, pane administrátoře, se pány mistry, pány konsistoriány a pány faráři jinými poníženě prosíme, že nám to prominouce, nás k sobě jako syny přijíti dobrotivě ráčíte. A my z toho skutečně pokání činiti rádi chceme a vašich milostí vůlí ve všem se nyní i na potomní časy spravovati.« Doloženo, že toto slíbili rukou dáním. (Borový: Jednání I., 189.) Z tohoto formuláře, který se jistě podstatně opakoval i při návratu kandidátů jiných, jest patrno, zač vlastně husité pokládali katolíky, u nichž prosili za stvrzení a posvěcení svého biskupa a jak jim kalich k srdci přirostl.

Tudíž kališný kandidát, dříve než přišel na určenou kněžskou štaci, dvakrát formálně změnil svoji víru. A tuto nastrojenou hru podporovala sama husitská konsistoř. Nic tak nesvědčí o polovičatosti husitského rozkolu, o rozpačitosti kališnictva, jako právě pokoutní způsob, jakého užívali k vůli získání kněžstva. Kněží, kteří vyloudili svěcení takovou přetvářkou, nepočínali si ovšem charakterně. Leč celá ta záležitost má i pozadí tragické, nelze jí odepříti všeho soucitu. Pohledíme-li totiž na rub té věci, poznáváme, že o platném svěcení na kněžství měli kališníci totéž přesvědčení jako katolíci. Rokycana, který veřejně častokrát vinil církev římskou z kacířství, netroufal si přetrhnouti všecky pásky mezi kališnictvem a katolickými bi-

skupy. Kněží husitští byli posvěceni nehodně, ale přece platně.

V době Rokycanově praví jedna satyra o kněžích kališných, že »pleše vylhali, když chtějí kněží býti, řkúť se do Říma jíti, obejdúce pomezí, hned jsú hotoví kněži, pojďme na novú mši!« S posměškem r. 1543 vyvrací kronikář bratrský zprávu hlásající, že by papež Benátčanům povolil biskupa, jenž světil žáky pod obojí. Praví: »Mnoho jich dosahovalo kněžství od biskupů řeckých, jakož se proneslo, že takového měli v Benátkách, kterýž tak mnoho jich světil z Čech, že stěžka skrze to o hrdlo nepřišel, neb od papeže o to obeslán jsa, tam jel a zase se nevrátil.«

Jak protestanté zřejmí tak ti, kteří se tajili ve straně kališné, přidali se k posměvačům jiným. Zapsáno r. 1574 v kališné konsistoři, že svoláni jsou všickni farářové, protože stala se věc zarmoucená a neobyčejná od bakaláře Jana Sezemského, faráře chotětovského, jenž mluviti směl, že všickni kněží, kteří do Benátek chodili, jsou lotři, kněžství tam vylhali, pod jednou přijímali, cejchované svědomí a formáty mají, a že je mohl kat neb biřic světiti.« Farářové pražští, z nichž asi většina byla svěcení benátského, měli konsistoři oznámiti, co počíti s vinníkem. Faráři se zachovali krotce. Prý ať odprosí a na rukojmě se zapíše, že se takového velikého obvinění potom nedopustí. Konsistoriáné, zavolavše Sezemského, čekajícího venku přede dveřmi, vyčetli mu, že »nařekl všeckokněžstvo, a kdyby světský (laik) se toho dopustil, že by snad hrdlo ztratil.« Přinutili Sezemského k odprošení a k zápisu. Kněz vyznal: »Vinen se dávám, že sem zle a křivě mluvil, a jich všech za to poníženě pro-

sím, že mi to laskavě a otcovsky odpustí, neb já všecko kněžstvo strany naší, kteří sou úřad sv. kněžství v Benátkách přijímali, za kněží pořádné mám a na ně nic zlého nevím.« (Winter: Život, 449—450.)

Jest přímo dojemné, jak utrakvisté žebronili u katolických biskupů za vysvěcení svých kandidátů. Na př. 2. září 1550 konsistoř kališná píše biskupu Benátskému Titovi. V prosbě za posvěcení tří mládenců udílí mu titul »Tua Celsitudo« (Tvá Výsost) a prosí pokorně, aby je »laskavě a otcovsky« vysvětil. (Borový: Jednání I., 285—286.) — R. 1458 (2. května) posílá dopis »nejctihodnějšímu a nejdůstojnějšímu otci Pánu panu Fridrichovi, z Boží a stolice apoštolské milosti biskupu Vídeňskému, v Kristu nejmilejšímu a příteli našemu nejlepšímu.« Konsistoriáné praví, že si ochoty biskupovy váží více, než kterýchkoli darů zlatých a stříbrných. V největší nouzi své utíkají se k němu s důvěrou a nebojí se žádati za přátelství. Protože v Čechách rozmohli se silně bludaři a jelikož jest veliká nouze o řádné kněze kališné, nechť biskup přítomné čtyři mládence posvětí k většímu zvelebení svaté matky církve katolické. Tak se zavděčí velice biskup straně podobojí a bude míti u ní ještě větší vděk než dříve. Zároveň však konsistoř prosí, aby biskup nezavazoval kandidáty k přijímání pod jednou způsobou. Podobně konsistoř prosí 26. listopadu téhož roku. (Borový: Jednání I., 224—225, 239.) Ačkoli kandidáti kališní dosahovali svěcení hlavně v Benátkách, rozbíhali se do nejrůznějších krajů. Některý byl posvěcen ve Lvově, jeden si zašel až do Arménie. Takový způsob vyžadoval ovšem značného peněžitého nákladu. Bylo potřebí peněz

jak na cestu, tak na dary biskupům. (Winter: Život, 448, 450.)

Ovšem kandidáti katoličtí byli také nuceni spěchati pro svěcení za hranice. Proto jak utrakvisté tak katolíci stále snažněji žádali, aby konečně prestol arcibiskupský byl v Praze obsazen. Ferdinand I., který za přívalu lutherství sám svou protekcí se zasazoval o to, aby bylo udíleno svěcení kališným čekancům od katolických biskupů, konečně postaral se o arcibiskupa českého, od něhož očekával i svěcení kališníků. Ve svízelné situaci uznal za lepší podpořiti skomírající církev kališnou, než nechati bránu otevřenou dokořán lutherskému přívalu.

Zjednán tedy osvícený, šlechetný arcibiskup Antonín Brus (Prus) z Mohelnice (1561—1581). Tento muž ujímal se konsistoře kališné, posílal císaři a jeho radám četné přímluvy. Roku 1565 vysvětil arcibiskup dvanáct kandidátů kališných na začátku ledna. Ale pak nastaly nesnáze. Kandidáti kališní byli mladíci sehnaní, kde se dalo. Jestliže tak dlouho dvojím odpadem vstupovali kališní duchovní do správy duchovní, jistě již tato okolnost málo přispívala k důslednosti jejich charakteru. Protože však k tomu všemu kněžstvo utrakvistické úpělo ve veliké porobě bohatých kolátorů, protože trpělo velikou bídu hmotnou, málokterý intelligentnější a charakterní mladík vstupoval do stavu, který byl tak málo závidění hodný. Arcibiskup tedy váhal světiti další čekance. Teprve po rozkazu císaře Maximiliána II. uvolil se světiti nové kandidáty 7. dubna téhož roku. Konsistoř napomenula kandidáty, aby se lépe při ordinaci chovali než předešlí. Prý jeden při konvičkách řekl: »Zvystydnem,

že tak dlúho nás nešpikuje.« Někteří také ihned vínky skládali, bojíce se, aby jich »frejířka neuhlídala«.

V červenci však byli ordinandi předvoláni od konsistoře, která jim domluvila, že se toulají, noční výtržnosti tropí a všude rozhlašují, že je arcibiskup těžce zavazuje. Ale když arcibiskup zdráhal se světiti, konsistoř si stěžovala u císaře. Arcibiskup však žaloval dne 19. února 1566 jak na kandidáty tak na nesnášelivé přehmaty kališné konsistoře. Psal dále: »Přivedliť ke mně minulého roku asi 35 jinochův, ale toho dopustiti nechtěli, abych já s officiálem a notářem svým je examinovati (zkoušeti) měl; nicméně . . . začal jsem je světiti. Když jsem jim však nižší svěcení udílel, shledal jsem, že jsou tak necvičení a k úřadu kněžskému neschopní, že nejen kněží, nýbrž i čeleď moje domácí z toho pohoršení vzali. Pročež jsem je před sebe povolal a tu úplně dvě hodiny jsem k nim mluvil, co mně Bůh vnuknul a mluviti kázal a je napomínal.« Sotva však dva dni uplynuly, nastal opět nepříznivý obrat v této záležitosti. Neboť administrátoři se dostavili k arcibiskupovi, slova jeho zle vykládali a žádali, aby dal jejich kněžím pokoj. Rozšířena pak i lichá pověst, že Brus se snaží kališné kněze pozdvihnouti proti jejich konsistoři. Protože tedy Brus má býti pouhým funkcionářem, nesmí-li se čekanců tázati a jich zkoušeti, oznámil, že tak velikou věc nemůže si vzíti na svědomí.

Jaký duch tehdy již vládl ve straně pod obojí, patrno z toho, že novoutrakvisté srozuměvše se 3. března r. 1567 s Českými bratry, vznesli k císaři žádost, aby kompaktata byla zrušena. A skutečně

smlouva ta, za kterou byli hotovi kališní starověrci krev prolévati, po 131 letém trvání byla z privilegií zemských vypuštěna. Tedy od r. 1567 do 1578 arcibiskup ani jediného bohoslovce utrakvistického neordinoval. Konsistoř kališná však aspoň po všecka léta brala od arcibiskupa svěcené oleje k udílení svátostí. (Borový: Antonín Brus, 183—187, 195—196.)

Za vladaření nástupce Brusova Martina Medka stěžovala si kališná konsistoř r. 1589, že »od několika drahně let žádné kněžstvo k straně pod obojí od biskupův se nesvětí, a kněží dobří a staří ti den ode dne prostředkem smrti ze světa odcházejí.« (Brus: Martin Medek, 72.) Tajní lutheráni ovšem snažili se, aby jejich stoupenci katolickým posvěcením nabyli práv kněžstva řádného a tak mohli své novotářství pohodlněji šířiti. Nesvěcení lutherští kněží totiž neměli úřední ochrany vlády zemské.

Stav manželský.

Hus prohlašuje manželství za svátost a tvrdí, že má základ v Písmu. Učí, že sňatek manželský jest nerozlučitelný, který nesmí býti rozvázán za žádnou příčinou. Žena nesmí míti současně více mužů a zrovna tak muž nesmí míti více žen. Svátost stavu manželského se uskutečňuje vespolným svolením ženicha a nevěsty. Leč jenom takové manželství, jemuž žádná překážka nevadí, má do sebe povahu nerozlučitelnosti. K těm překážkám čítá Hus především ty, o nichž čteme v Levitiku (18, 20). Uvádí ještě překážky jiné. (Lenz: Vzájemný poměr, 159.)

Ovšem i Rokycana prohlašoval manželství za svátost. Přidává dle svého způsobu přísné kázání: »Hřeší, kteří v manželství vstupují neřádně, jsouc v hříších smrtedlných a jiným oumyslem, než pro své a její spasení. A toto přijde rufián neřádný: to a milý kněže, chceme v svaté manželstvo vstoupiti. A ona lotryně nevěstka a svaté manželstvo! Oh ba rci, v svobodu hříchuov a rufiánstvo, i nazývají svátostí a jsouce neřádní; rovně jako kdyby Boha ďáblem nazval. Byl-li by to hřích? Oho, díš, byl! Takť jest toto hřích praviti, že chtí v svaté manželstvo vstúpiti a vstoupí v pravé rufiánstvo a v svobodu hříchuov, aby svou nešlechetnost svobodně páchali.« (Musejník 1879, 200.)

Při sňatku kněz ovinul ruce štólou, oba žehnal a manželství potvrzoval — jako se děje u katolíků. (Winter: Život, 878.)

Hus prohlásil, že překážky manželské má stanoviti církev. Kališníci tedy v příčině překážek šli ve stopách církve katolické. Na př. závadu blízkého příbuzenství měla kališná konsistoř na pilném zřeteli. Na př. bakalář Jan Čič z Domažlic žádal, aby se směl oženiti se svou příbuznou Voršilou. Konsistoř o tom 24. ledna 1550 rozhodla: »Když to od úřadu bylo podle práva uvažováno, našlo se podle zprávy jeho, že mezi ním a předepsanou Voršilou čtvrtý stupeň jest předepsaného přátelství. (Tedy bylo to příbuzenstvo velice vzdálené.) Ač pak poněkud práva duchovní toho zhajují, aby ti v manželství vstoupiti mohli, však na snažnou žádost jeho a přímluvu přátel za něho, jest jemu dispensatio v tom učiněna a k tomu od úřadu duchovního povoleno, aby často jmenovaný Joannes bakalář tu předřečenou Voršilu za manželku sobě vzal a

podle křesťanského dobrého pořádku pojal.« (Borový: Jednání I., 272.)

Slíbil-li někdo dívce, že ji pojme za choť, bylo mu právem církevním zbraňováno vstoupiti v sňatek s pannou jinou. Takové pravidlo platilo i pro dívky, které svou ruku zaslíbily. V aktech konsistoře kališné zapsáno 10. ledna 1550, jak Jindřich z Vartemberka obvinil Lidmilu purkrabínu z Donína ze slibu manželského. Proti takovému obvinění urozená panna Lidmila za odpověď dala, že jest nikdá Jeho Milosti pánu ujci svému jakživa k stavu manželskému nic neslibovala a nepřiříkala, a také že pán její toho jakživ nežádal, ani které slovo o to promluvil. A na to přísahu podle práva s obou stran učinivše, svědky jsou vedli a jedna každá strana svou spravedlnost prokazovala. Konsistoriáné, »Pána Boha před očima majíce a v práva duchovní nahlídše«, vypověděli, že pan Jindřich slibu onoho nedokázal a z té příčiny »urozené paní Lidmile proti Jeho Milosti pánu za právo v tom dáváme tak, že jemu toú žalobou a manželstvím povinna není.« (Tamtéž, 270.)

Leč kališní kněží byli zavazováni přísně k celibátu. Kněžská synoda r. 1421 zapověděla kněžím netoliko spolubydlení s osobami ženskými, ale dokonce i jiné společenské styky s nimi. Mnoho husitských kněží užívalo k obsluze domácnosti pacholat. Nebylo však lze udržeti zásady nejpřísnější. I Rokycana měl svoji kuchařku. R. 1526 artikule kněžstva husitského značně také slevují: »Každý farář má míti čeleď dobře zachovalou, zvlášť kuchařku: aby nebyla podezřelá, pohoršlivá, popravci světa trápená. Byla-li by pak u koho po napomenutí, hned chována býti nemá, ani odjinud na

faru nestydatě choditi.« (Borový: Jednání I., 21.)

Proti kněžskému bezženství však již se ozývaly ke konci XV. století ve straně kališné pronikavé hlasy. Leč kněžské manželství začalo se uchycovati ve straně utrakvistické teprve tehdy, když začalo v Čechách bujeti protestantství. Sněm r. 1526 ustanovil, aby žádný kolátor nedopouštěl svým kněžím ženiti se. Zákaz ten častěji opakován. Většina kněží utrakvistických ženila se dlouhý čas tajně; vydávali své manželky za kuchařky. Kde však byl kněz pod kolátorem protestantským, tam již se přihlašoval k své manželce veřejně. Leč pro povahu českého lidu jest charakteristické, že zbožní kališníci hleděli na kněžské sňatky s odporem. V samé Praze bylo dle zprávy z r. 1562 veliké pohoršení, když farář malostranský Martin požehnal sňatek kněze mistra Jakuba, ačkoli oženělý mistr zanechal úřadu kněžského. V Jaroměři byl ze svatby kněze Filipa smích. R. 1567 radní písař, patrně kališný starověrec, učinil do knihy městské o tom pichlavý zápis: »Stal se div nemalý v Jaroměři od počátku světa od lidí neslýchaný, kněz Filip, děkan jaroměřský, způsobil skutek hrdinský... nejeden se tomu až posavad směje, směl jest se o ženu pokusiti a Sucholského dceru k sobě vzíti... Bože věčný, rač Žižku z mrtvých vzbuditi a kněžských neřádů skrze něho potrestati, neb ráčíš-li se jich neřádům déle dívati, budou vždy více a více tvou církev rozptylovati.« Tato slova tlumočila mínění širokých vrstev. Konsistoř kališná v druhé polovici století XVI. nestačila k sobě volati kněze ženaté, »aby se spravili ze svého hříchu«. Kněží se vymlouvali příčinami sociálními a jiným způsobem. (Winter: Život, 631—634.) Leč pokud kališná

církev trvala, nebyl husitským učením celibát zrušen. Konsistoř trestala, pokud bylo v její moci, jak duchovního ženatého, tak kněze, který oddával.

Poslední věci člověka. Posty. Svátky.

O pekle, nebi a očistci učili kališníci zcela souhlasně s církví římskou. Hus učí, že smrt jest trestem a následkem hříchu prvotního. Po smrti bude následovati soud. Pak přijde člověk do nebe, očistce anebo pekla. Z pekla není vysvobození, trápení tamtéž bude hrozné. Do očistce se dostane, kdo sice v milosti Boží umře, ale za své hříchy se nedokál anebo plně zadost neučinil. Nebe jest odplatou všem, kteří v milosti Boží zemřeli a za své hříchy se dokáli. Radost nebeská bude neskonalá. (Lenz: Učení mistra Jana Husi, 172—3.)

Kališníci r. 1444 prohlásili: »Chválíme, kteříž očistec držíce, po tomto životu za duše věrné modlí se a že skutky jiné činí z lásky.« Odvolávají se i na Wikleffa, který »zakládá očistec v zákoně Božím na řeč sv. Pavla.« Mluvčí Táborů Engliš sám prý dí: »Očišťování duší z těl vyšlých v Novém zákoně má držáno býti.« (Bílejovský: Kronika, 99.)

R. 1539 v artikulech kněžstva kališného nařízeno, aby se nepodceňovaly prosby za zemřelé, které tolik století se zachovávaly. (Borový: Jednání I., 133.) Proto kališníci činili také časté nadace pro mše za zemřelé. (Winter: Život, 860.)

O postu zmíněný sněm kališný se vyjádřil: »Též chválíme pravíce, že křesťané mají posty zachovati v církvi sv. řádem, jakž která země obyčej má, a kněží mají lid k těm postům napomínati a vésti. Příklad dal sám Pán Ježíš, že se postil a

jako předkládaje půst učí ve čtení sv. Matouše, kterak půst má zachován býti, řka: Když se postíte, neroďte býti jako pokrytci smutní.« (Bílejovský: Kronika, 101.)

Artikule kněžstva husitského z r. 1526 praví o postech: Pátek i jiní postové, jako vigilie, suché dni, soboty, adventy a půst čtyřiceti dnův před velikou nocí. Křížoví dnové od kněží oznamováni býti mají na kázání, aby drženi byli v střídmosti bez jedění masa; tak jest v tomto městě a v této zemi od starodávna zachováváno bylo.«

Kališná konsistoř nařizuje Kadaňským r. 1548: »Co se tkne postův, jako půst čtyřiceti dnův, křížové dny, pátek, sobotu, vigiliji a jiné posty, kterýchž církev křesťanská obecná od mnoha set let požívá v jistých pokrmích, těch abyste požívali a řádné posty drželi.«

R. 1549 osvědčují kněží kališní, že chtějí zachovávati posty, jichž užívá »svatá matka církev«. (Borový: Jednání I., 21, 133, 231,262.)

Tomek praví: »Posty zachovávaly se při straně pod obojí ve všelikém způsobu jako za starší doby. Vždy ještě byly zakázány pokrmy netoliko masité, nýbrž také z vajec a mléka, ač toho již ani v Němcích ani v Italii nebylo. Povinnost postu vztahovala se zvláště na všechny osoby pohlaví mužského a ženského ve věku přes dvacet let. Ustanovení o tom, které se nacházelo ve statutech arcibiskupa Arnošta, bylo opakováno jmenovitě v nálezích synody Kutnohorské roku 1441, a zároveň o výjimce pro nemocné ustanoveno, že se měla dopuštěti s řádnou radou kněze. V postní čas maso se ani neprodávalo . . . Nařizovaly se posty i mod-

lení mimořádná za příčinou obecných neštěstí.« (Tomek: Dějepis Prahy IX., 173.)

Netoliko v pátek, ale i v sobotu se posty zachovávaly. Však také v Manuálníku Korandově r. 1486 jest zapsáno: »Hodné jest i potřebné i spasitedlné postiti se člověku hřiešnému; nebo puost jest z podstaty pokánie svatého, skrze kterýžto nabývá člověk hřiechóm odpuštěnie i Božské milosti.« (Str. 105.)

Půst byl u kališníků tak přísně zachováván, že u cizích vzniklo přísloví: »Čech nežli by v pátek s máslem jedl, raději by koně ukradl.« Zámožnější v čas postu jedli ryby, chudší najedl se i planých hrušek nebo jiného prostého jídla, maštěného olejem. Praví Lomnický: »My Čechové neradi hrubě s volejem jídáme, neb nemnoho zdravého oleje zde máme, leč ten semenečný neb lněný, ale jest velmi dušný a nezdravý, nestojí ani za bohpomozi, nehodí se než do lampy aneb do kolomazi, protož mohlo by se nám trpěti, abychom mlíčných pokrmů požívali.« Leč přes odpornou chuť českého oleje kališníci ho v postě užívali. Přísnější kališníci od Zeleného čtvrtku do Velikonoci nejídali nic, někteří i žluči požili v ten čas na památku, že jí také Kristus požil. Kdo porušil půst zbytečně, byl trestán světským ramenem.« (Winter: Život, 924.)

Neděle a zasvěcené svátky byly přísně slaveny. Netoliko zasvěcené svátky Panny Marie, nýbrž i všecky ostatní zasvěcené svátky katolické (jako dědiců České země, apoštolů a jiných světců) byly od kališníků bez výjimky zachovávány: (Tomek: Dějepis Prahy IX., 170. Srv. Borový: Jednání I., str. 262.

Světské úřady přísně bděly nad zachováváním nedělního a svátečního klidu. Přede mší nesměli nikde hospodáři prodávati pivo a víno. Víno pálené v takový den vůbec se nesmělo nalévati. Městští rychtářové (vrchní strážníci) obcházeli dílny, zda řemeslník nepracuje. Byl zakazován a stíhán i drobný prodej. V Praze na př. řád r. 1503 nařizoval, aby »v neděli svatou« nikdež vně ani žemlí nebylo prodáváno, aby se hokyně, ženy v ten den netoulaly »s jadry, oplatky« ani s jinými věcmi; vůbec, kdo by nesvětil svátku nebo neděle, měl býti »vzat do kázně konšelské«, totiž žalářován. V neděli nechtívaly strany ani listu soudního přijímati, vymlouvajíce se zasvěcením neděle. (Winter: Život, 925.)

Však již sám Hus projevil tyto názory: »(V neděli) máme zvláště ctiti Pána Boha, krmiec a okrašlujíc duši ctnostmi; neb jinak neděle nesvětíme, jedné (jenom) najprvé ctiece Boha, druhé připravujíc duši a třetie a najposlé (naposledy) tělo... Vešken den nedělný má naložen býti a ztráven v duši, v slovu a v skutku v někakém povýšení chvály Božie . . . Lenochové sváteční dlúho ležiec, mše i kázanie, neřku jitřnie a rané vstánie, chtiece zameškávajíc, a jiné léně se modléc, slúžie ďáblu, jenž slove Šathan . . . Protož běda nám, že v svátek neobieráme sě s zákonem Božím, ale s tělesným zbožím! . . . Kterakž tehdy vydáme počet z každého slova prázdného v poslední neděli, o spasení netbajíc, ale piesní, básní, pišteb, hudeb, kolby, tancóv pilni jsúc . . . Kostečníci, šachovníci, vrhcabníci, tanečníci a pipláči s piplavicemi nehledie na Božie dielo.« (Výklad víry u Erbena, 116—126.)

Kališníci však tohoto napomínání nedbali příliš přísně. Chtěli se veseliti v den, kdy od tělesné práce odpočívali. Přes všecko kázání mravokárců oddávali se kališníci v krčmách radovánkám a hrám. (Winter: Život, 926.) Přes to však i lidé laxnějšího chování dbali, aby se neznesvěcovalo ráno dne zasvěceného.

Autority husitské víry.

Ačkoli Hus prohlašoval za přední autoritu víry Písmo, přece sám se odvolával na tradici (ústní podání), na svaté otce. Kališníci měli v úctě starobylé vyznání víry dle koncilu Nicejského (symbol) o dvanácti článcích i svaté otce a výroky různých papežů. Kališní kněží byli přísně zavazováni k podržení symbolu, který v některých bodech odporoval nauce lutherské. (Srv. Borový: Jednání I., 131, 136, 260.) Rokycana r. 1469 kárá kacíře, kteří lehkovážně tvrdí, že se má církev spokojiti toliko se Starým a Novým zákonem; co tam nenaleznou, prohlašují, že se nemá schvalovati, ani věřiti. Tací kacíři pohrdají nejjasnějšími svědectvími svatých doktorů a otců. Takové pohrdání jest počátkem a kořenem všech bludů. Proti tomu by měli vystoupiti s velikou péčí všichni věřící. Kdyby se mělo věřiti dle Pikhartů, pak by neobstály ani články symbolu ani svátosti, které se nejmenují v Písmu výslovně. (Manualník Korandův, 99.)

Kališníci poznali brzy, kam by vedl volný výklad o článku žádajícím svobodné hlásání slova Božího. Proto již v prvých letech války vydávali přísné vyhlášky proti kněžím, kteří by se odvážili šířiti bludy. Roku 1421 docela zřízena pravidel-

ná inkvisice kališná ke stíhání a žalářování »Pikhartů«. Rokycana sám velice bezohledně dotíral na samé České bratry. Protože Českobratrská jednota poněkud měnila víru kališnou, vystupoval proti ní sanguinický správce kališné církve jako proti společnosti demoralisované. Pronášel i křivá, neomluvitelná obvinění, jen aby kališníky odvrátil od odpadu k Českým bratřím. Rokycana na př. psal: »Zákon Boží jest pravda. Tehdy od kněze věrného, učeného ptaj se na zákon Boží, neptaj se Pikharta (Českého bratra) bludného, u víře zkaženého! Tenť pravdy nepoví, ač zákon oznámí, ale podlé svého zdání jej vypravuje falešně a lživě. Milý věrný, tu se nedoptáš spasení, ale spíš zatracení; nechceš-li zavésti duše své, buď prázden bratrstva Pikhartského! Nehleďte vy na jich náboženství, ač někteří jich náboženstvie chválíte, že sú pokorní a nábožní, hleďtež, abyste o duše nepřišli. Po skutcích jich poznáte je... Jediné dotkni se ho slovem protivným, uzříš, jakť se zježí, ssupí proti tobě, jako trn zbode tě, protivnými slovy uhaní tě.. Věrní kazatelé, Písmo zákona Božího kážíce, výklady doktorskými toho dovodí a rozumy vykládají, ale Pikharti, když káží, ne doktory, ale svými duomysly dovozují a vykládají a to falešně a bludně Písmo valchují .... Takto je poznáte: kdyžť vám budou zákon kázati Kristuov a falešně vykládati, tělu Božímu se rúhati a kněžstvo haněti, vězte jistotně, žeť sú to bludní učitelé ... Před prostými lidmi čistě se otarasili, aby neseznali v nich bluduov; kdyby je znali pravě (dobře), však by k nim tak nelnuli a nepřistúpali zhusta. Lidem na voko zdají se býti tiší, pokorní, trpěliví, snesitedlní, spravedliví, rovně co kožich na ruby. Pod

tím faleš, blud a podvod. Takovíť sú Pikharti jako zlatý falešný, před lidmi zdají se býti nábožní, tiší, pokorní, ale uvnitř lstiví, liší, falešní, neupřímní pokrytci, lajci, rufiáni, vožralci, smilníci, cizoložníci, duší lidských vražedlníci, ve všem zlém zlými se srovnávají, jedno (jenom) s nimi do kostela choditi nechtějí, než v hodování, v lání, v krčmování, v opilství, v tom se s jinými srovnávají Pikharté, falešní učitelé, nad vás nic nemají než blud, v němž stojí . . . Dí duch Páně o bludu v uosobě nevěstky: Kolik jich koli vešlo tam, nevrátili se zase. Prosím vás, mnoho-li jich znáte aneb víte, kto sú v ně vešli, aby od nich zase odešli a jich se strhli. Pohříchu že sú ti horší, kteří v blud upadli, než ti, ježto je uvedli . . . Pikharté z víry vypadlí prvé byli věrní křesťané, ale již sú mordéři Pána Krista, mordují ho (totiž Nejsvětější svátost) haněním (pravíce), že jest modla, motýl, (pravíce) že není v svaté svátosti oltářní . . . Již nyní nevím, na čem sou ustrnuli, neb přísný chléb již opovrhli a žemličky jim mnoho vína vypíjely. Nebozí, tak se vrtí, že nevědí, na čem mříti mají. Ač mnohé svedli, proto Buoh svých zachová a je u víře utvrdí, upevní.« (Musejník 1879, 210—211.)

Rokycana tedy tak se hněval na lidi podkopávající staré tradice a výklady svatých otců, že upadal do nespravedlivého tupení. Proč neuvedl doklady na zločiny, které bratřím vytýkal? Zde nebylo ani stopy po snášelivosti.

Jinde Rokycana zdůrazňuje autoritu sv. otců takto: »K dřevním svatým máme všichni útočiště míti, a zvlášť co se tkne víry, kterak jsou oni drželi . . . Ale ti bludní nechtí, by jim co doktory dovodil, než vše zákonem. A po tom poznáš, kdožť

již nechtí doktorů slyšeti svatých, jižť jest zlé znamení, jižť ten má něco do sebe bludného.« (Tamtéž, 66.)

Že stanovisko kališníků k autoritě stolce apoštolského, k církvi římské bylo rozpačité, polovičaté, patrno již z toho, jak se dožadovali kališníci na římských biskupech svěcení svého kněžstva a posvátných olejů. Dle toho, jakou ke kališníkům ukázal Řím tvář, měnily se u kališníků i názory o učitelské autoritě papežské stolice. Jisto jest, že kališníci samostatnou sektu utvořiti nechtěli, ale na svých některých zvláštnostech houževnatě lpěli. Odtud lehce si vysvětlíme vratké, nestálé náhledy husitské církve o představenstvu církve obecné.

Hus napsal: Kristus jest otec náš, a cierkev svatá jest nejvyššie matka naše. A toho otcě a matku nejprvé máme ctíti, neb v núzi musíme a máme toho otcě a matky té naučení a pomoci volati a trestkánie od nich míle přijieti. A když právě a plně ty rodiče uctíme, tehdy plně zákon křesťanský zachováme a kterak daleko jich neuctíme, tak daleko přikázanie Božieho nezachováme . . . Ten hřeší proti čtvrtému přikázaní, nectě Krista otce a matky, cierkve svaté, kterýž vida matku svú v údech hřiechem zprzněnú, netoliko neutře psoty, ale přidá neb rozmaže.« (Výklad víry u Erbena, 24, 145.)

Hus na jednom místě připouští, že papež jest bezprostřední náměstek Kristův a nejvyšší kněz dle svého úřadu. Také ho nazýval sám časem nejsvětějším otcem. Jinde však praví, že lidská volba nedokazuje, že by byl papež ve skutečnosti povolán za pravou hlavu církve samým Bohem. (Srv. Lenz: Učení m. J. Husi 41, 42.)

Zkrátka Husovo mínění o autoritě papežské stolice se měnilo dle toho, jaký vítr vanul z Říma proti jeho učení. Hus nešel do Kostnice oznámiti, že založí církev novou, naopak se domníval, že přítomní otcové jeho některé mylné náhledy schválí.

U kališníků také rozhodovala nálada. Když se domnívali, že papež je přijme za věrné syny církve, oslavovali velice slavně jak papeže tak jeho legáta. Jindy psali proti papeži a církvi římské výtky, které odporovaly katolické víře a autoritě římského stolce.

Rokycana učil, že pravá církev jest »rozlitá po všem světě; neníť na jednom místě.« Papežové bývali hříšníky, proto nezávisí církev na papeži, kardinálech. Obrací se proti »lidem světským a protivníkům pravdy, kteří hledají potvrzení slova Božího od církve a nechtí hned věřiti slovu Božímu bez potvrzení církve římské. Ale slovo Boží jest mocnější, než kterákoli moc všeho světa a ještě jest mocnější než církev římská. Neb ta církev nemuož dáti rozumu slovu Božímu, ale zase slovo Boží má jí dáti a dává.« Slovo Kristovo o Petrovi jako skále církve vykládá Rokycana dle Husa tak, že prý skálou má rozumnému býti vyznání víry, které Petr vyřkl, nikoli on sám. »Kde jest vyznání pravé víry, to jest církev svatá. Neníť místem, aby na jednom místě byla jako zavřína, jako v Římě neb jinde kde, anebo na krásných jménech neb na úřadech a duostojenstvích. Ale kdežkoli jsou křesťánkové věrní po všem světě, majíce pravé poznání a vyznání víry o Pánu Ježíši, toť jest církev svatá. A té církve, pravé choti

Pána Ježíše, má býti posloucháno, ale napřed Pána Ježíše jako hlavy.« (Musejník 1879, 66—67.)

Tedy papeže není potřebí poslouchati, ale zato byli nuceni jak Táboři, tak Čeští bratří, aby prokazovali naprostou poslušnost Rokycanovi.

Kališníci se bránili r. 1496 proti výtkám mnicha Bosáka. Prý Basilejský koncil prohlásil Čechy a Moravany za bratry dobré, křesťanské. Však prý utrakvisté věří v církev obecnou! Napsali docela: »Ó by Čechové prohlédli, že papež s svými jest cierkev západní! Nechajíce té, ale pohleděli k východní, jí se spravovali a z zpuosobili sobě podlé duovodóv písem dostatečných biskupy svého jazyka, stáli by lépe v svobodě křesťanské viery, a musilať by jako o přijímánie pod dvojí zpuosobú tak i o tomto voda pravým prostředkem před se téci; a kudyž přednie kolesa vešla, prošla by i poslednie.« Však prý »mnozí bývali jsú biskupové, neviděvše papeže.« Leč protože kališníci měli dobře na mysli, jak žádají úsluhy od biskupů katolických, doloženo, že utrakvisté neupírají biskupům jejich úřad; ale prý jich nemusí poslouchati. (Manualník, 50, 51, 73—74.)

Takové husitské výroky byly nejradikálnější. Jiní kališníci hájili autoritu stolce římského zřetelně, třebaže se zpěčovali podříditi se rozkazům papežským ve všem. Na př. mistr Příbram káral velice Tábory: »To vše činí, aby nižádného nad sebou neměli. A to činí proti čtení Pána Krista ... K témuž píše sv. Kliment, kterak je mezi apoštoly jeden vládl nade všemi; kterak je svatý Petr byl Pánem Ježíšem vystaven nade všecky, a jiní jsou jemu byli poddáni. A k témuž mluví sv. Ambrož, dovodě, že Řím toliko má držeti knížectví du-

chovní všech národů« atd. (Erben: Výbor I, 421—422.)

V Denisově charakteristice mistra Rokycany čteme: »Nebyl ani hluboký myslitel ani původní spisovatel; díla jeho ani myšlenkami ani slohem neliší se od obyčejných plodů této doby; theologie jeho je dosti chudá a jeho vývody dosti málo nové; se všech hledisek těchto je zajisté synem nezdařené revoluce, jejíž tvůrčí a plodné nadšení skoro výlučně uchyluje se ke stranám krajním; ale představuje také její nezlomnou houževnatost. Prostřední jsa postavy, dosti silný, zavalitý, širokých plecí a mocných paží, stojí nepohnutě v průlomu s onou neustupností národa, která v odvěkém zápase jeho s Němectvem vlastními mu učinila tvrdošíjnost a vzdorovitost . . . Jeho horečná snaha o smíření se s církví, jeho věrnost ke kacířství, jeho záchvaty poslušnosti přerušované náhlými ústupy, jeho osvědčování poslušnosti a jeho výhrady, jeho pokora a jeho hrdé požadavky mátly protivníky a někdy i stoupence jeho. Na neštěstí své, které příčinou bylo všeho nezdaru a zármutku jeho, **neporozuměl nikdy, že není možné shody mezi odbojem a řádnou autoritou:** žádati od této, aby za zákonný uznala onen, znamená jednati proti logice věcí . . . Jda za nedostižitelným cílem, ovládán žádostmi sobě odpornými, spíše důsledný nežli logický, s menším rozumem nežli zbožností, a s větší dobrou vůlí nežli opatrností při tvrdošíjné mírnosti obmezeného přesvědčení byl spíše **sektářem než reformátorem.**« Po zmařeném smlouvání s katolictvem Rokycana »byl více než náčelníkem odporu, byl jeho duší; na čas nahražuje utraquismu učení a dogma, zachránil, co možná bylo zachrániti, zdání

církve národní.« (Denis-Vančura: Konec samostatnosti české, 13—14.)

Ačkoli Rokycana nebyl vysvěceným biskupem, přece representoval hierarchu velice mocného, vládl absolutisticky, nepoddávaje se žádné současné autoritě lidské. Byl kališníkům papežem, měl veliký vliv i na rozvoj české politiky. Když přikazoval poslušnost k vlastním výnosům, ozývala se sem tam kritika, že sám neposlouchá, ačkoli prohlašoval, že náleží k církvi obecné. Tou církví rozuměli přes různé vytáčky Rokycanovy sami četní kališníci hlavně církev římskou, protože právě od katolických biskupů žádali za svěcení svého kněžstva. Proto nikdo nedovedl zastříti nedůslednost mistrovu. Sám Jiří z Poděbrad při velkém pohnutí mysli řekl Rokycanovi, žalujícímu na neposlušnost jednoho kněze: »Mistře, chceš, aby tebe poslušni byli všichni, ty pak sám nikoho neposloucháš.« (Palacký: Dějiny IV., 2, 223.) Když Rokycana popichoval Jiřího proti katolické kapitule, řekl mu král: »Mistře, dosti's mistroval; nechť my již také mistrujem.« (Staří letopisové čeští, 184.)

Pozdější administrátoři již neměli tak veliké autority jako Rokycana, za něhož se zásady církve kališné utvrdily. V XVI. století byli někteří administrátoři od staroutrakvistů docela nenáviděni pro zavádění lutherského a jiného novotářství. Jiní správcové církve kališné naopak nelíbili se radikálnějšímu křídlu kališnému pro svou příchylnost ke katolické hierarchii.

O vývoji názorů husitských k autoritě Říma bylo by potřebí vydati zvláštní větší úvahu, protože tato otázka jest dosti spletitá. Částečně jsme tak již učinili v úvaze jiné (Husité jindy a nyní), na

kterou odkazujeme. Ale ze všech kališných názorů a debat vysvítá, že by bývala obec kališná rázem uznala autoritu Říma obecně, kdyby byl papež vyhlásil kališníky za skutečné syny církve. Vždyť v století XV. a XVI. tolikrát mluví kališníci o papeži s velikou úctou! R. 1549 docela Ferdinandovi I. kališní kněží pražští slibují, že chtějí »všecku poslušnost prokazovati nejsvětějšímu pánu našemu papeži jako svému představenému« a to »ochotnou a věrnou myslí.« (Borový: Jednání I, 263.) Úctu k papeži kališná konsistoř dávala okázaleji na jevo v pozdější době, kdy hledala útočiště proti novotářům u pražských arcibiskupů.

Přísně zakročovali kališníci proti kněžím nesvěceným, třeba že měli svěcených veliký nedostatek. Roku 1445 byl jeden laik, který se vydával za kněze, upálen. Přihodilo se i později vícekrát, že laikové sloužili mši a byli za to zrovna tak přísně potrestáni. Ještě r. 1462 Rokycana v naučení vydaném pro kněžstvo, napomínal, aby ve svých chrámech nedopouštěli sloužiti mše kněžím, jichž sami neznají. Roku 1478 administrátor s konsistoří dávali výstrahu před mnichy cizími, kteří přebíhali do Čech, aniž by měli svěcení německého a polského (katolického). (Tomek: Dějepis Prahy IX., 168—169.)

Konsistoř kališná v konvokaci kališného kněžstva r. 1540 nařídila: »Farář každý má s knězem sobě poddaným jako otec s synem nakládati, učiti ho, napomínati . . . Jestli by pak neopravil, má ho pan farář do pokoje svého zavolaje potrestati.« — Jestliže by však ani další přísnější kroky nepomohly, má se to oznámiti administrátorovi. »Každý kněz mladý podle povolání svého a závazku, který

ouřadu učinil, chovati se má a do tří let aneb déle bez vůle administrátora hejbati ani zamlouvati se nemá pod zbavením do času ouřadu kněžského. A poněvadž jest jako jáhen faráři přidaný, má se pilně v písmích svatých učiti, zvlášť v jazyku latinském sepsaných, aniž bez vůle a ukázání kázání svého panu faráři kázati má, jak chce a co chce, ale zákon Boží, a z textu zvlášť, však potud, pokud na mladého kněze záleží, bez vyměřování a correctií přísných, kteréž starším náležité jsou.« (Borový: Jednání I., 149.)

Když se dověděla konsistoř r. 1550, že si vyhotovil děkan Václav z Kutné Hory vlastní katechismus, napsala obrněný protest: »Zpráva došla, kterak byste vy, mimo způsob starobylý církevní v Čechách až posavád zachovávaný, nějaký katechismus udělavše a složivše jej v kostele vašem recitovati a jemu učiti měli, k němuž i pachole vám odpovídalo. Což nám jest s podivením, že vy to, což prvé tam nebývalo, proti snešení a artikulům strany naší uvozujete.« Proto se má dostaviti provinilec v konsistoři k zodpovídání »i s tím pacholetem, které vám při učení a recitování toho katechismu odpovídalo.« Zároveň nechť děkan ten katechismus konsistoři předloží. (Borový: Jednání I., 287.)

Celé řady kněží byly volány ke konsistoři k zodpovídání, jestliže se odvážili učiti v něčem jinak, než jak hlásala nauka utvrzená od Rokycany. Ovšem v XVI. století chránili novotářské kněze před konsistorními tresty protestantští kolátoři.

Protože kališná církev trvala v rozpačitém, dvojakém poměru k Římu, musila hynouti. Scházelo jí bezpečné církevní ústrojí. Když papež ne-

povoloval utrakvistům žádaných koncessí, tu roku 1450 pokusili se kališníci vyváznouti z trapné krise vyjednáváním s církví východní. Poslové čeští za tou příčinou putovali do Cařihradu. Leč smlouvání se vleklo též proto, že pozornost východních rozkolníků byla vyčerpávána velikým tureckým nebezpečenstvím. Když pak r. 1453 padl Cařihrad do rukou Turků, když sami východní křesťané ocitli se pod mohamedánskou krutovládou ve zmatku, bylo vyjednávání přerušeno. Listy řeckých metropolitů si však kališníci pečlivě uschovali.

V příčině 2. a 3. artikule Pražského nebylo po válce mezi kališníky a katolíky podstatných sporů. Sama kališná konsistoř, vidouc, kam veliká chudoba kněžstva vede, starala se o zlepšení hmotného stavu duchovenstva. Dále Rokycana sám ostře protestoval proti poručnictví mocných laiků nad duchovenstvem. (Srv. Erben: Výbor I, 740—741.)

*

Pro obmezenost místa, které nám jest určeno, nemožno se pouštěti do širších posudků o věrouce husitské. Chtěli jsme v době, kdy se o husitství tolik mluví, ukázati aspoň hlavní rysy věrouky kališné, nevyčerpavše všeho.

Již však z toho, co zde pověděno, vysvítá jasně, že kališné čtyři články, které později byly regulovány kompaktaty, nejsou přímým útokem na věrouku katolickou, třebaže kališné výklady těchto artikulů byly v některých bodech kacířské. Dále jsme viděli, že kališníci lišili se hlavně od katolíků těmito třemi body: 1. přijímáním pod obojí, podá-

váním Eucharistie nemluvňatům a prohlašováním Husa za svatého.

To byly tři největší balvany, které stály v cestě úplného smíru katolického s utrakvistickou církví. Kdyby bývaly tyto tři propasti překlenuty, pak jiné zvláštnosti podružného řádu byly by se urovnaly lehce.

Když příval protestantský zaplavil skoro celou državu církve kališné, ponechal sice kalich, ale z obou způsob vzal to, čeho si kališníci nejvíce vážili a proč tak dlouho krvavě bojovali: totiž podstatnou přítomnost těla a krve Kristovy. Právě z úcty ke krvi Kristově a nikoli pro nějakou bohoslužebnou formalitu kněží kališní tolik debat vedli. Pak nastoupila ceremonie, jež neměla mystického obsahu, k němuž kališníci jevili úctu tak velikou!

Objednáváte-li nebo kupujete-li

zábavné KNIHY divadelní

:: poučné :: a jiné ::

obraťte se vždy s důvěrou na své diecésní

Družstevní knihkupectví,

nakladatelství, závod hudební a papírnictví

v Hradci Král., Adalbertinum.

Ročník VI.

1. Vyznání starého hříšníka.* 2. Sociální demokracie ve světle pravdy.* 3. O sv. zpovědi. 4. Svépomoc dělnictva. 5. Víra jako víra. 6. Pryč s dogmaty.* 7. Fara katolická a protestantská. 8. a 9. O úpadku náboženství mezi protestanty.* 10., 11. a 12. Zpráva o sjezdě československých katolíků v Hradci Králové.

Ročník VII.

1. Veliký biskup. 2. a 3. Důležitost pravého náboženství.* 4. Pokora a náboženství. 5. Zakládejte odborové spolky.* 6., 7. a 8. Husité jindy a nyní.* 9. Několik slov o papežství. 10. Katakomby. 11. a 12. České náboženství.*

Ročník VIII.

1. Klíč ku bohatství.* 2. O ústavním životě v Rakousku.* 3. Pius VII. a Napoleon. 4. Sebevraždy studentů.* 5., 6. a 7. Česká konfesse. 8. a 9. Účelnost v přírodě. 10. Pohřbívati či spalovati mrtvoly? 11. Moderní náboženství Masarykovo. 12. Jubileum mariánské a Lurdy.

Ročník IX.

1. a 2. Otroctví zrušeno křesťanstvím.* 3. Spojenci spiritistů. 4. a 5. Z domácnosti sociálních demokratů. 6. O manželství.* 7. Braňme se tiskem. 8. a 9. O zázracích Kristových. 10. Jest úcta Panny Marie oprávněna?* 11. Návštěvou u Slovanů. 12. Volné kapitoly o spořivosti.

Ročník X.

1. Víra a věda.* 2. Zjevení, zázraky a tajemství.* 3. a 4. Sociální význam svěcení neděle. 5. Svobodná škola. 6. a 7. Vzdělání dorostu kněžského.* 8. Jesuité a jejich protivníci. 9. a 10. Z domácnosti sociálních demokratů. Řada II. 11. Svobodné zednářství. 12. Manželství přirozené a svátostné.

Ročník XI.

1. Slovo včas o právu volebním a jiných občanských právech ve státu. 2. a 3. Převaha protestantů nad

---

*) Rozebráno.